

המחיר 3 ש"ח
פרטים בעמוד 3

גיליון 338 • פרשת כי תצא תשי"ז

לע"נ הצדיק הקדוש הגאון רבי שמשון חיים במוהר"ר נחמן מיכאל נחמני זצוק"ל
בעל "הזרע שמשון" - גלב"ע ו' אלול תקל"ט

אוצר הפרשה

ממרן ורבנן וראשי הישיבות זיע"א ושליט"א

מעמד היסטורי ברכסים:

רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א הגיע לביקור מרומם להרחבת גבולות התורה והחינוך בעיר, בהשתתפות אלפי אברכים, בחורי ישיבות וילדים שנטלו חלק במעמד האדיר של 'ריתחא דאורייתא'. לאחר מכן התקיים מעמד חנוכת השכונה החדשה 'משכנות התורה' (הפרסה) המיועדת לאלפי משפחות איכותיות, שבמרכזו ציינו חנוכת כ-100 כיתות לימוד חדשות שעומדות על תילן ומיועדות לפתיחה בתחילת שנת הלימודים – עוד בטרם כניסת התושבים.

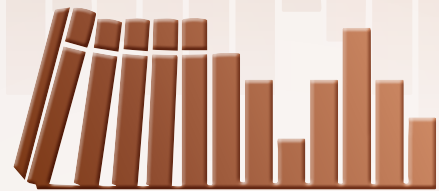

זמני הדלקת נרות: פרשת כי תצא

בני ברק:	מודיעין עילית:	ירושלים:	זמן פרישה ממלאכה כהוראת מרן רה"י הגראי"ל שטינמן זצוק"ל: לאופק ב"ב: 18:48
18:56	18:49	18:41	

לע"נ הגאון רבי פינחס ב"ר זאב וולף זצ"ל גלב"ע ד' אלול תשכ"ח

לקבלת הקובץ במייל: a169258235@gmail.com

היא שיחתי

מבית 'תורה דיליה' לחיזוק קבין אישי בתורה

הבשורה החדשה מבית 'תורה דיליה'

'היא שיחתי' - פלטפורמה ייחודית להקלדת חידושי תורה

**לומדים < עמלים < כותבים < מקריאים
והכל מוקלד!**

מערכת טלפונית חכמה ופשוטה לתפעול

מותאמת לשפה לימודית

ניתן לשלוח ולקבל קבצים דרך המייל

**אברך יקר! החבורות עליהן עמלת יעלו על הגליון
בקלות ובמהירות והשטייגער שלך יגיע לרמה אחרת!**

להצטרפות למנוי בעלות סמלית:

'נדרים פלוס' < 'תורה דיליה' < 'היא שיחתי'

< שירות מיוחד ללא תשלום נוסף >

מסובסד ע"י המערכת לתקופה מוגבלת יהיה ניתן לקבל את החומר
המוקלד מודפס בנקודות חלוקה, כפי המופיע ב'נדרים פלוס'

מספר המערכת להקלטות

033-064-600 📞

לפניות ובירורים 📞 050-418-5988

מוסדות - יש ליצור קשר במייל MY0504170394@GMAIL.COM

**מיוחד לנרשמים!! - גישה ישירה לחלקים מהותיים מהקורס לכתיבת חידושי תורה
מבית תורה דיליה על ידי הרב ירוחם חיטובסקי (עלות הקורס 500 ₪)**

המערכת נבדקה ע"י המומחים מטעם בית הדין מיסודו של מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל
ונמצאה ראויה לשימוש לכתחילה ללא כל חשש מפגעי הטכנולוגיה למיניהם

ניתן להשיג את האוצר מידי שבוע במוקדים כדלהלן:

אופקים

ביה"כ קויות
ביה"כ שוית
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ זכרון אליהו
ביה"כ אילת השחר

אלעד

ביה"כ מאור שרגא
ביה"כ הר"ן
ביה"כ דגל התורה
ביה"כ אחיעזר
ביה"כ רשב"י
ישיבת תורה בתפארתה
ישיבת כנסת יחזקאל

אשדוד

ביה"כ בית שמואל
ביה"כ עטרת צבי

באר יעקב

ישיבת גרודנא

בית חלקיה

ישיבת שערי שמועות

בית שמש

ביה"כ שערי תורה הקריה החרדית
ישיבת אור לישירים
ביה"כ אהבת תורה
ביה"כ אור אליהו
ביה"כ בית אביי
ישיבת נתיבות חיים
חניכי הישיבות רמה ג' 2
היכל התורה רמה ג' 2
ביה"כ נתיבות ישראל-אשכנז רמה ד
ביה"כ חניכי הישיבות רמת אברהם
אהל לאה קנה בושם
בני הישיבות קנה בושם

ביתר

ביה"כ זכור לאברהם
ישיבת הר"ן

בני ברק

ביה"כ לדרמן
ביה"כ המרכזי רמת אלחנן
ביה"כ נחלת משה
כולל חזון איש
ביה"כ משכנות יעקב
ביה"כ חניכי ארחות תורה
ביה"כ דברי שיר
ביה"כ בית השם
ביה"כ הליגמן
ביה"כ אהל יעקב ולאה
ביה"כ נאות יוסף
ביה"כ רמב"ם
ביה"כ בית אריה
ישיבת פוניבז' - אהל קדושים
ישיבת ארחות תורה
ישיבת בית מדרש עליון

ישיבת סלבודקא
ישיבת אהלי שלום
ביה"כ הגדול
ביה"כ הליכות חיים
ביה"כ תפארת ציון
ביה"כ שומרי שבת
ביה"כ אהל תמר
ביה"כ יד אהרן

ביה"כ המרכזי שיכון ה'
ביה"כ חניכי הישיבות שיכון ה'
ביה"כ דרכי אי"ש
ביה"כ חמדת צבי
ביה"כ שונה הלכות
ביה"כ שיח תפילה
כולל ברסלב
ביה"כ צעירים
ביה"כ מוהליבר
ביה"כ אהל יעקב
ביה"כ תפארת נחמן
ביה"כ חניכי הישיבות בן יעקב
ביה"כ ראדזין
ביה"כ המרכזי נחלת סירוקה קרית הרצוג
ביה"כ חניכי הישיבות כרם ישראל קרית הרצוג
ביה"כ אילת השחר פרדס כץ
ביה"כ בית אהרן פרדס כץ
ביה"כ המרכזי מנין אברכים פרדס כץ
רש"י 14 ב"ב קומה ב'

גבעת זאב

ביה"כ בית אליהו
ישיבת מגדל עוז

זכרון יעקב

ביה"כ מסילת ישרים
ביה"כ שיכון חזון איש

חדרה

ביה"כ שירת ציון - שכונת הפארק

חיפה

ביה"כ תפארת ישראל
ביה"כ החדש רחוב הרצוג
ישיבת נחלת הלויים

חריש

אהבת תורה - שכונת צוותא
בית השם - שכונת החורש

טבריה - נוף פוריה

ביה"כ המרכזי

ירוחם

ביה"כ המרכזי
הישיבה הגדולה ירוחם

ירושלים

ישיבת מיר
ישיבת איתרי
אור הצפון
בית וגן: ישיבת קול תורה

רמת שלמה:

ביה"כ חזו"א
ביה"כ ערוך לנר
ביה"כ אבי עזרי
נוה יעקב:
בני הישיבות
מגן אברהם
בית תפילה
חניכי הישיבות מרכז
רוממה: ביה"כ חניכי הישיבות
רמות:
ביה"כ משכן שרגא
ביה"כ שערי תבונה
ביה"כ אהל יוסף
ביה"כ מרום הרים
פסגת זאב: ביה"כ המרכזי

כרמיאל

ישיבת רנה של תורה
קהילת תורה ותפילה

לוד - גני איילון

ביה"כ המרכזי
ביה"כ אהבת תורה
ביה"כ תורה ותפילה

מודיעין עילית

ביה"כ חזון דוד
ביה"כ משובב נתיבות
ביה"כ בית תפילה
ביה"כ נאות השמחה
ביה"כ קהילת מרומי שדה
כולל בית אבא
כולל עטרת שלמה
ביה"כ תורה ותפילה
ביה"כ שיח יצחק
ביה"כ המרכזי
ביה"כ זכרון משה
ביה"כ היכל יצחק
ביה"כ קהילת משך חכמה
ביה"כ המרכזי נאות הפסגה
ביה"כ קהילת יח"ל
ביה"כ חניכי ארחות תורה
ביה"כ אהל יוסף מאיר
כולל לב אחד
ביה"כ שירה חדשה
קהילת קצות החושן
קהילת אהל אברהם חפציבה
נאות עילית ביה"כ רמב"ם
נאות עילית מרכזי מהרי"ל
המרכזי גן הדסים
קהילת הרשב"א

ברכפלד:

ביה"כ אהל תורה
ביה"כ חניכי הישיבות רשב"י
ביה"כ קהילת רבי עקיבא
ביה"כ שערי תפילה
ביה"כ בני הישיבות
כולל אהבת שלום

נוף הגליל

ביה"כ המרכזי הר יונה
ביה"כ המרכזי נוף הגליל

נתיבות

ביה"כ בית יצחק
ישיבת שכר שכר

נתניה

מנין אברכים

עוצם

ישיבת נר זרח

עפולה

ביה"כ אהל משה גבעת המורה
ביה"כ המרכזי עפולה עילית

פתח תקוה

ביה"כ שירת מרים
ביה"כ אבי עזרי
ביה"כ יוצאי חברון
ביה"כ קהל חסידים
ישיבת אור ישראל

קרית אתא

ביה"כ המרכזי שביט

קרית יערים - טלזסטון

ביה"כ המרכזי בני הישיבות
ישיבת כתר תורה

קרית מלאכי

ישיבת קרית מלאכי

ראשון לציון

ישיבת עטרת שלמה

רחובות

ביה"כ היכל זרח
ישיבת מאור התלמוד

רכסים

ביה"כ בית יצחק
ביה"כ שבטי ישראל
ביה"כ בני הישיבות
ביה"כ היכל משה
ביה"כ מאורות
ביה"כ אהל מלכה
ביה"כ מנין אברכים
בית הכנסת החדש גבעה א'
ישיבת כנסת חזקיהו כפר חסידים

תל אביב

כולל שירת דבורה

תל ציון

ביה"כ המרכזי חניכי הישיבות אשכנז

תפרח

ישיבת תושיה
ביה"כ בית יוסף

תשלום הקובץ בקופה או בעמדות נדרים פלוס (גם אחרי שב"ק)

בחשבון כולל דף היומי - אליבא דהלכתא - קטגוריית אוצר הפרשה

לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ בסכום סימלי ולקבלת הקובץ במייל ניתן לפנות

במייל: a169258235@gmail.com ובטלפון: 055-760-0055

השבוע במעונו של רשכבה"ג רבונו מרן הגר"ד לגדו שליט"א: הגיע למעמד רבבת בני הישיבות סיום תלמודו בידו ע"י איחוד בני הישיבות ועיריית בי"ש, הגיע למסע היסטורי ברכסים למעמד כבוד התורה וריתחא דאורייתא והנזכר השכונה החדשה משכנות התורה, הגיע למעמד הסיומים בקהילת זכרון משה במו"ע, ולעידת ראשי הכוללים של אדאעפטע כולל. הגיעו למעונו להתייעצות: הגר"ב ד' דיסקין, הגר"ש רזנברג, הגר"א רוטשילד מר"י תורה בתפארתה.

מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א בשמחת נישואי בת הרב שלמה רוטשילד מנכ"ל מעייני הישועה. והגאון הגדול רבי שרגא שטיינמן שליט"א בפתחת הזמן בארחות תורה. הגר"א גרבוז שליט"א בפתחת הזמן בצאנז.

עטרת תפארת

זמן פרישה ממלאכה
ב"ב 6:48

במחיצת רבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה
טור שביעי מהחברותא הגרמ"י שניידר שליט"א

חודש הרחמים, ו"עמלה" של תורה

לא מרגיש אלול...

כמה געגועים מתעוררים לאותם ימי "האלול" במחיצת רבנו הקדוש, שעם זאת שלא הי' מרבח לחומר – אלול... בכל זאת עצם המציאות בסביבתו, היתה זועקת – "אלול".

ואף שהי' מתאונן, שאינו מרגיש את האלול, וכפי שפתח דבריו בשו"ת בשיבת חברון ה' אלול תשס"ז, ואמר: בעצם היום ה' אלול, הרי צריך לדבר בעיקר בענין של "אלול" של תשובה, אבל מה אני יכול לעשות אני לא כ"כ מרגיש את האלול כמו שהיו מרגישם בדורות הקדמונים, אלא שהיו עושים מאלול "אלול" הם היו מרגישם, המושג בפתיחת היום כל אלול נתן דפיקה בשיבת, אלול! נו, הוא מרגיש אלול, אבל אני לא יודע... לומר שאני כ"כ מרגיש את האלול אני לא יכול...

אך למעשה בכל "דבריו והנהגותיו" בימי האלול, נשמע ברחש "אימת הדין". רק כדרכו תמיד בכל עבודתו, להסתיר עמוק עמוק, את נכחי מחשבותיו, כך גם עבודת "האלול" היתה נחבאת עמוק עמוק בתוככי לבו, והי' שקוע כל הזמן בחיות אבי ורבא, בכל ימות השנה, ומה שזכינו, הם רק שבימי "אור" שבקעו מהאור הגדול הטמון בתוכו.

ואנו אין לנו אלא לראות לזכות את הרבים מדברות קדשו, בימים קדושים אלו.

ימי הרחמים

וכך פתח את "האלול" בשיבתו הקדושה "ארחות תורה" בשנת תשנ"ט ימי אלול הם "ימי הרחמים", ואמנם מצד אחד הם ימים שמסתכנים בהם לימים שנקראים ימים "נוראים" אך מצד שני הם ימי רחמים. ובתחלים כתוב "ואני תפילתי לך ד' עת רצון אלקים, ברכ הסוד ענני באמת ישעך" יש עת שהיא עת רצון, אלול נקרא עת רצון. יש בחזנות מסוימות מה שנקרא יותר עת רצון, פחות עת רצון, אך בסך הכל זה עת רצון.

לתפוס את "הרגע" הנכון

ובעצם בכל עת ובכל זמן הקב"ה קרוב לכל אחד, וימי יש זמנים שנאמר עליהם קראו בחזונו קרוב. יש מדרגה של בחזונו קרוב, וימי אלול זה הם בכלל הזמנים שהם "בחזונו קרוב", בעיבור בודאי, אך גם ליחיד קצת, ובעשרת ימי תשובה עוד יותר, עכ"פ הם ימים שכן אדם יכול לזכות, יכול להתקרב. לפעמים בן אדם יכול ברגע אחד להתבונן, וחדתבוננות הו' תתן לו כח לכל הדברים: צריך רק למצוא את הרגע הנכון שכן אדם יתקרב, וחלב שלו יד' פתוח כלפי הקב"ה שיוכל להתקרב, וזה יכול לתת לו כח "לכל הדברים".

דרגת "מקסימום, ומינימום"...

הנה חז"ל אומרים בברכות (דף ו' ע"ב) עה"פ סף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, מאי כי זה כל האדם, א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אומר שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר"ש בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא "לצוות לזה". שלש דרשות, כל אחד דורש באופן אחר, אבל כולם חולקים במיון אחד. ומפרש רש"י מפרש בשביל זה – שיברא זה.

"כל העולם כולו" מה שיש כל כך הרבה אנשים בעולם, כל כך הרבה דעות, כל מיני דעות ועשרות חבובים, וכל מיני דברים מה שיש בעולם, ובסך הכל ומהות העצמים ואבנים, הכל הבריא כולו נברא בשביל זה: בשביל שיברא זה.

פרשת השבוע – ועשית מעקה לגגך

מעשה באברך שהי' אצלו מעקה על גג הבנין, בנובה 94 ס"מ, ולא היו משתמשים בגג, רק הי' לו דוד מים לשבת על הגג, והי' עולה בעש"ק לסגור את הכניסה לדוד. ושאל את מרן פוה"ד הנרי"ש אלישיב זצוק"ל אם צריך להוסיף כמה ס"מ שיהי' מעקה עשרה טפחים כדעת החז"א. והשיב לו מרן שלע"ל פעם בשבוע, מספיק 94 ס"מ. וכשסיפר לרבנו את הפסק, אמר שעיקר הסיבה שהחילק, הוא מפני שנוקט מעיקר הדין בשיעור הגר"ח נאה, ולשיטתו יש עשרה טפחים.

פרשת
כי תצא
שנת
תשפ"ו
גליון 362

הזמן לזכות – "אלול"

ובמובן בלי תורה קשה מאוד להגיע לזה, אמנם היו צדיקים גם לפני מתן תורה ובכל הדורות היו צדיקים, אבל הם לא זכו כמו אברהם אבינו. מאברהם אבינו נבנה כל ישראל, וכלל ישראל קבלו את התורה, ובשביל זה נברא העולם, בכללות – בשביל התורה ובשביל מי מאלה שקבלו את התורה, זה שנאמר עליו את האלקים ירא ואת מצותיו שמור.

הרי כתוב שהכל בשביל התורה, אבל התורה זה בכללות, ובפרטות בשביל מי את האלקים ירא ואת מצותיו שמור. כל העולם לא נברא אלא בשביל זה, כדי שיברא האיש הזה, עשה הקב"ה את כל המעשה הגדול הזה, בריאה גדולה כזו שלפני זה לא הי' שום דבר, רק הקב"ה, ועשה את כל הבריא כולו רק בשביל האיש הזה.

הימים שמשוללים מאוד לזכות להגיע לזה, הם ימים אלו, ימי אלול – עת רצון, ומאד צריך להתחזק בזה.

להרגיש שהוא "קטן" ולשאוף ל"גדול"

ואחרי שהרצוב להביא האדם שרואים בדברי חז"ל הקדושים את החשיבות של "יחיד" ששוקל מאוד, סיים ואמר: רואים מזה כמה חשוב איש אחד שיכולים בשבילו להחשיב את "כל" הבריא. ומי זה האיש האחד, האם כל אחד יגיד אני האיש האחד, אני כל כך? אה"נ בודאי שקשה מאוד שכל אחד יהי' כך, אבל חז"ל אומרים כן, חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם.

א"כ כל אחד צריך להיות לו את השאיפה להיות גדול מאוד! ואמנם מצד שני צריך לדעת שהוא קטן מאוד, אך זה לא פתירה, בן אדם צריך להרגיש שהוא מאד קטן, מאד קטן! ואם הוא חושב שהוא לא כ"כ קטן, הוא לא יכול לעלות! כדי לעלות צריך לדעת שהוא מאד קטן, אבל מצד שני צריך לשאוף להיות גדול מאד.

רק ע"י "תורה"

ואם מסתכלים כמה שהתורה מחשיבה בן אדם שבדרגה הו' שכלי זה הכל כולם, דבר נורא! בן אדם "אחד" התורה מחשיבה שהכל הכל כאילו רק האיש הזה, וכל העולם לא נברא אלא כדי שיברא זה, א"כ כל אחד צריך לשאוף להיות גדול, והאפשרות היחידה זה רק ע"י תורה.

וב"ה שהקב"ה נתן לנו את התורה, ובכדינה מסיימת בזהירות שלנו אמנם מצד אחד הקב"ה נתן לנו את התורה, ובכדינה מסיימת בזהירות שלנו אמנם מצד שדורות הקדמונים לא היו להם כ"כ אמצעים לעלות, יש ספרים, ומה שצריך, מה חסר היום, הרי להם דברי בשר, מה חסר, יש הכל. רק צריך קצת "שייכות לב" שכן אדם ישים על לבו מה עומד לפניו.

ומה שיחשוב יותר את מה שעומד לפניו, ישים את המבט שלו על העתיד לשאוף להיות גדול בתורה, להיות גדול ביראה, כי זה כל האדם, ועל זה צריך כל אחד לשאוף.

ואם ישאף לה, יש מאוד אפשרות להצליח ובפרט בימים האלה, שהקב"ה מתקרב במיוחד, אני לחדי וחדי לי, ר"ת אלול, כמ"ש בספרים, שבימים אלו אפשר מאוד להתקרב, כאלו כל אחד ואחד מספיק לו אם הוא רק יחשוב "שהוא מתכונן להיות מאלו שהקב"ה רוצה בו", שבשבילו נברא העולם, ובשבילו אפשר לומר – הנה האיש הזה הגיע לדתה מה שהקב"ה רוצה ממנו ע"כ.

באים "להתחדש"

עוד זכינו לשמוע ברה"ח אלול תשס"ז, בחנוכה הבית לשייכות "זבעת שאול" שהרדב"ר רבנו בחזקון כמה נרשאים, ונביא בס"ד כעת קטע אחד.

וכך אמר: היות שעבדנו הרי מתחיל חזקו, בכל הישיבות, ובקיים שאחרי שעברו כמה ימים שכלל ישראל, עולם הישיבות, היו קצת מנותקים מלימוד התורה, לא לגמרי הליכה וזה, אבל חי... בכל זאת לא למדו כמו שלומדים בתוך חזקו, ובעת באו מחדש ורוצים להתחדש ולדמושק את הלימוד, רצינו לומר כמה מלים.

"בתור" עצמכם...

הגמ' אומרת בברכות (דף ס"ג ב') עה"פ הסכת ושמוע ישראל היום הזה נדוית לעם לה' אלוקיך, ודורשת הגמ' כמה דברים מדרסוק דבר א' הגמ' אומרת הסכת ושמוע ישראל כיתנו עצמכם על דברי תורה, ומה הסתה מביאה הגמ' כדאמר ריש לקיש דאמר ריש לקיש מנחם שאף דברי תורה מתקיימין אלא בניו שמוע עצמם עליה שנתאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל, ומפרש רש"י כתנו לשון כתיבה, שכל כך הרבה יגיעו כמזכרת שפחותם עצמם על דברי תורה, כי כדי לזכות לתורה צריך יגיעה עצומה מאוד, עד כדי כך שיהי כמנוח עצמו עליה.

פת במלח ומים במשורה...

ובאמת ח"ל אומרים בפרקי אבות כדוע, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחד, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן וכו', יוצא שבכדי לזכות לתורה צריך לבוא למצבים כאלו.

ובימינו אר"פ שגם בן ישיבה מורה קצת, אבל אי אפשר שנגיע לדתה כזאת של מים במשורה תשתה, אפי' מים ג"כ במשורה, שזה מדה קטנה מאוד, בחיים כאלו קשים ללמוד תורה, וכך היא דרכה של תורה, וכדי לזכות לתורה צריך שיהי כיתנו עצמכם, שיהי כמו כתישה שכן אדם כותש את עצמו, עד כדי כך בשביל לזכות לתורה.

ואם ה' הדור שלנו במדרגה כזאת, מי ידע אם ה' אפשר להתקיים, כי הדור שלנו חלש, הם לא בדרגות כאלה שאנשים ידעו חוקים כ"כ שיהי אפשר לקיים פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה.

"כי תבוא"

ה' מועד רבנו שבשבע של פ"ר כי תבוא, שקוראים בו תוכחה, יש לדחות "מאד" מכל דבר סכנה, ואף ה' אומר שלא לצאת לדרך כשאנו מוכרחים.

הקב"ה ברחב חסדו מתחשב עם חילשת הדור שלנו, וב"ה אפי' שזה לא כ"כ אבל מצד אחד אי אפשר לומר שכן ישיבה אורכל פחות ממה שאדם מחשוק, כל אחד בדרך כלל ביה אוכלים שותים, וישנים לא על הרצפה, ביה, וא"כ האף זוכים לתורה.

משמע שבכל זאת כל מה ששייך לפי הדור, לפי חילשת הדור מה ששייך למסור את נפשו לתורה, רק אז הוא זוכה לתורה, ובלי זה אי אפשר לזכות, אפי' בדורנו, בודאי שהדור שלנו זה לא כמו הדור של האמוראים של התנאים, שאז ה' ממש כך היא דרכה של תורה, מים במשורה תשתה, להם צר ומים להן, וזה אי אפשר בדורנו, אבל בכל זאת כדי לזכות לתורה צריך משהו "שכן אדם יותר" מהחיים, מהנחות שלו.

לכל הפחות "יגיעת המוח"

זה כלל גדול שאם רוצים לזכות לתורה, אפי' שהדור שלנו לא מסוגל לדתה של האמוראים של התנאים, אבל בודאי צריך לעשות, זה דבר חשוב מאוד, שאם אחד רוצה לזכות את עצמו להיות בן תורה, צריך לדעת שצריך להיות לכל הפחות "מועץ" של דרכה של תורה שהי' בימי חז"ל, בימי התנאים, ושהי' ממש מים במשורה תשתה, אינני יודע אם היו יכולים להתקיים, להחזיק מעמד, אבל בכל זאת צריך מאוד להתחזק וללמוד, ומה שיותר ילמד ביגיעה עצומה, לכל הפחות יגיעת המוח לאכל כן, אבל יגיעת המוח צריך להיות, ושלא יעשה סתם ברפיון, ברפיון אי אפשר להיות תלמוד חכם.

צריך הרבה הרבה לוותר על נוחיות...

לכן כל אחד צריך לדעת לראות עד כמה שאפשר לכל הפחות ליתן את עצמו, [א] קשה לדבר על זה כי אפשר לומר קשות עצמך וכו', אבל חז"ל הרי אומרים הסכת ושמוע וכו', לא רק על הדור של חז"ל, אלא זה כתוב בתורה שהיא נצחית! אם כתוב בתורה הסכת ושמוע, וחז"ל דורשים כתנו עצמכם על דברי תורה, הפשט הוא שכל הדורות זה ככה. רק כל אחד לפי המצב שלו, ואם בימי חז"ל ה' מים במשורה תשתה, היום זה קצת אחרת, אבל צריך להיות יגיעה, אם לא יגיעה הזאת, שיהי יגיעת תבונה, ומה שרוצה להיות תלמיד חכם צריך דרכה דרכה לוותר על דברים של נוחות, בשאיפה גדולה, ע"כ.

הערה "נוראה"

כל רגע של אדם יכול להשיג נצחיות ע"י מעשה המצות או תורה, נמצא שכל רגע שאדם בטל, אבד נצחיות.

וכשאדם עושה חשבון כמה זמן מנצל יראה שזה קצת מאוד והשאר מאוד להביל ולריק. [מכת"ק].

אשת חיל מי ימצא

אביהה גדולה בחלקה האשה הצדקנית מרת אסתר פודריצקי ע"ה ב"ר מרדכי שטרנברג זצ"ל, אשת יכלה"א חיה"ג ר' אברהם שלישי, וכלתו של האי גברא רבא הגה"צ רבי משה זצ"ל משרידי ישיבת מיר בשנה"א ומחשובי מתפללי מנח ותיקין עם רבנו זצוק"ל.

כפי ששמענו מעט מזעיר... הגדירה בעלה שלישי"א במשפט אחד "כל מהשבתה חיתה לדעיל ולחשיב לזולתה", דתה עצומה מאוד, אשרי הלקח.

וספרו שזכתה בימים האחרונים ממש, לדאוג להחזיר חוב ישר, שנוכרה ממנו. וחבריה כשהי' רבנו שומע דבר כזה, ה' משבח שזוהי זכות מיוחדת שהקב"ה מסייע לכן אדם, לעזוב את העולם "נפר".

המקום יתום את בעלה הדגל שלישי"א וכל בני משפחתה חקרים, ובהם בנה חקר יידינו הרב ר' שלמה שלישי"א ממקורבי רבנו זצוק"ל, וינחמו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, ואף ששוק ושמוחה ישכון באחלהם תמיד.

"אזהבים דבריה" – להעלות במעלית ע"י גוי

שאלו אם יש עצה לאדם מבוגר שקשה לו לעלות במדרגות בשבת, שיקשרוהו לכסא שיושב עליו, ויכניסנו הגוי למעלית ויעלה אותו, דנמצא שהוא אינו עושה כלום.

השיב רבנו דעצם זה שהוא נמצא במעלית הרי מוסיף במשקל, וזה מגביר את הזרם, ונמצא שעושה מלאכה בגופו. ומה שהושבים שזה עצה שייכנסנו הגוי כשהוא קשור, הרי זה דומה לפותח פיו ואומר לגוי תתחוב לי טריפה לבית הבליעה... האם יהיה מותר.

הוספה למאמר שהובא לפני כמה שבועות, בענין חימום בשר מבושל.

מצאתי רשום אצלי מאלול תשס"ט, כך: לענין מניח דבר שנתבשל מבעורי ע"ג מירם ביאר מרן [זצוק"ל] (שליט"א) דברי החזו"א ל"ז י"ג [היינו דמתיר לעשות כן לכתחילה, שכ' שם וז"ל הרוצה לחמם את הבשר המבושל כל צרכו מאתמול, נותנו על גבי קדירה העומדת על הפטפט, אף שהאש בפתיחה עדיין תחת הקדירה, כיון שהקדירה מפסקת. ואפי' יש שומן על הבשר ונמס אין לו דין דבר לח אלא דין דבר יבש וכמבואר סמ"ז ובמ"ב ס"ק ק"ה, והלכך אף אם הוא צונן גמור מותר, ואף שיבוא לידי יס"ב, עכ"ל]. דאיי"ו צ"ל, כי מתייבש ונצלה, הם ב' דברים. ע"כ.

לתרומות להפצת הגליון השבועי ולקבלת הגליון ניתן לפנות למס' 055-7600953 וכן בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" או למייל לאורו נלך s31626532@gmail.com וכן ניתן להשיג את הגליון מודפס ברש"י 14 קומה ב' ליד הדלת

לתועלת הרבים ניתן להאזין לדברים על פרשת השבוע מרבינו הגדול מרן בעל אילת השחר זצוקללה"ה.

ע"י יבדלה"ט החברותא שליט"א כמידי עש"ק בקו אילת השחר שמספרו 0799-555-555 שלוחה 6.

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

בס"ד
פר' כי תצא
גיליון שס"א
שנה ח'
א-ל-ל-ל-ל-ל תשפ"ו

ידידות יושר: דברים מתורת רבינו מתוך הספר החדש שיו"ל ע"י תלמידו הגר"ש יוסברג שליט"א מרבני המכון

ברכה"ת בלימוד שלא לשם ת"ת

בשו"ע (סי' מ"ז ס"יא) ברכות התורה צריך ליהדר בו מאד, ושאלו במי שעומד בליל שבועות בעלוה"ש ואין מי שיוציאו, האם שרי ללמוד ללא ברכה"ת, ובמשנ"ב (סי' מ"ז סק"ב) כתב, דמש"כ השו"ע צריך ליהדר בה מאד, היינו, שלא ללמוד עד שיברך, ויברך אותה בשמחה גדולה דמצינו שאחז"ל בנדרים (פ"א א') על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עזבם תורת.

ואחז"ל שדבר זה נשאל לנביאים על מה אבדה הארץ שישראל היו עוסקים בתורה ומצינו שכל זמן שהיו עוסקים בתורה ויתר הקדוש ברוך הוא על עונותיהם, ולכן לא ידעו על מה אבדה, והקב"ה הבוחן לבבות ידע כי אף על פי שהיו עוסקין בתורה לא היו עוסקין לשם לימוד התורה אלא כמו שלומדין שאר חכמות ולכן לא ברכו ברכה"ת שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כמש"כ שם הר"ן בשם רבינו יונה, ולכן לא הגינה. ולכן צריך ליהדר מאד וליתן הודאה על שבחר בנו ונתן לנו כלי חמדנו. גם אחז"ל (שם) שאינו זוכה ח"ו להיות לו בן ת"ח עבור זה שאינו נוהג בברכה"ת.

ויש שדנו דאם אין לו מי שיוציאו או שנמצא בגוף או במקום שאסור בברכה, דיש עיצה שיכוין שלא למצות ת"ת, דכה"ג אינו טעון ברכה, ולכאורה אם אנוס על ברכה למה יפסיד גם המצוה ולא כ' המשנ"ב שלא ילמד עד שיברך רק ביכול לברך, וכן הביא רבינו זצ"ל בשם מרן החזו"א זצ"ל שכשאין מי שיוציאו בברכה"ת בחג השבועות יכול להמשיך ללמוד, ועי' בזה בקו' הזכרונות (סי' ג' אות ז') ובדעת נוטה (ח"ג סי' קצ"ג), ועי' גם בס' ארחות רבינו (ח"ג עמוד ר"ג ס"ו) ובמעשה איש (ח"ג עמוד ר"י).

ולכוין לא למצוה זה בעצמו דבר ה' בזה, וכן צידד הגרמ"מ לובין שליט"א, [ואולי נפק"מ בלומד עם בנו לחנכו ולא למצות ת"ת אך מסתבר דגם בכה"ג אינו כמתעסק ויש בידו מצות ת"ת] וראיתי גם בס' משיבת נפש (סי' מ"ז עמוד מ') שנשאל רבינו זצ"ל, הלומד תורה ומכוין שלא לשם מצוה, האם חייב בברכה"ת, וצידד השואל דלמש"כ בחי' מרן רי"ז הלוי ה' ברכות (פ"א ה"ט"ז) מאביו מרן הגר"ח מבריסק, דברכה"ת הוא ברכה על חפצא דתורה יש לברך בכל ענין, והשיב רבינו, חייב.

והובא שם מהרמ"א (סי' מ"ז ס"ט) ומשנ"ב (סקכ"ח) שנהגו להחמיר לברך אף בקורא פסוקים דרך תחנונים וא"כ הי"ה בלומד שלא לשם מצות ת"ת, ויש לדון בזה דכל זה בפסוקים דתורה שבכתב חפצא דתורה בעצמותו וכמש"כ הגר"ז בה' ת"ת (פ"ב ס"י"ג) דבתורה שבכתב אף באינו מבין מקיים מצות ת"ת, אבל בתושב"ע ש' המג"א (סי' נ' סק"ב) דאם אינו מבין אין בידן מצות ת"ת י"ל דלא יוצא, ועי' מש"כ בקו' הזכרונות (סי' ג' אות ח') במחלוקת המג"א והמש"י (בהקדמת עץ החיים) לגבי לומד אחר ברכה"ת ללא כוונה.

והנה מצינו במשנ"ב (סי' מ"ז סק"ד) בשם האחרונים דהכותב ד"ת צריך לברך, דכתיבה עדיף מהרהור והטעם י"א משום דעביד מעשה וי"א דדרך הכותב להוציא תיבות מפיו בשעת הכתיבה. וכל זה בכותב ספרים לעצמו דרך לימודו ומבין מה שהוא כותב אבל סופר המעתיק ואינו מבקש להבין א"צ לברך דאין זה לימוד וכ"ש אם כותב איזה פסוק באיגרת הרשות לדבר צחות א"צ לברך כיון שאינו מתכוין ללמוד.

ולכאורה אם במכוין שלא למצוה ג"כ טעון ברכה על חפצא דתורה א"כ למה כאן אינו מברך באינו מכוין ללמוד או באומר וכותב למליצה, ונראה דשא"ה דמגרע גרע דה"ז כמתעסק בעלמא כיון שעוסק רק בהעתקה או בהבאת מליצה, אבל הלומד ואינו מבין עוסק בתורה רק אינו במעלת המבין.

וכן צ"ל להגר"ז דאע"פ דס"ל בה' ת"ת (פ"ב ה"י"ג) דבתורה שבכתב אף שאינו מבין חשיב ת"ת, כתב כאן (בסי' מ"ז ס"ג) דסופר המעתיק ואינו מבקש להבין א"צ לברך וכן אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות לדבר צחות אינו צריך לברך כיון שאינו מתכוין ללימוד, ועי' דשא"ה שהוא כמתעסק או מכוין למליצה מגרע גרע דמכוין לענין אחר, וכעין מש"כ הר"ן (ר"ה ל"ב ב') דאף אם מצות א"צ כוונה במכוין לענין אחר מגרע גרע. ונראה דמ"מ בלמד עם קטן אף שמכוין למצות חינוך כיון דלומד כצורת הלימוד כבר יצא מכלל מתעסק וגם להר"ן מצות ת"ת בידו.

וכן מצינו במשנ"ב (סי' ס"ה סק"ח) בנכנס לביהכנ"ס והציבור אומרים ק"ש דיש לו לומר עמם שמע ישראל, ואפילו אם הוא אצלו קודם ברכה"ת יאמר עמם, כיון שאינו אומר הפסוק לשם לימוד, רק שבזה יזהר שלא יאמר יותר מפסוק ראשון, דכה"ג כיון שמכוין לענין אחר אין בידו מצות ת"ת, וכה"ג הביא רבינו זצ"ל בשיח השדה (ח"ג ברכות י"א ב' ד"ה שכבר) ממרן החזו"א דיכול לומר ק"ש לפני ברכה"ת דאינו מקיים בזה מצות מצות ת"ת.

בקונטרס הזכרונות (סי' ל"ג אות ו'). וכמו"כ כהן הנושא כפיו אע"פ שמזכיר פסוקי יברך א"י"צ ברכה"ת, דמכוין למצות נ"כ ואין כאן מצות ת"ת, וכן שרי לומר קדושה קודם ברכות התורה דאף שאומר פסוקים כוונתו למצות ונקדשתו ואין כאן מצות ת"ת, (דעת נוטה תפילה סי' ש"ז ומועדי הגר"ח ח"ב סי' רנ"ב).

קריאת ק"ש לפני ברכות התורה

בענין מי שקם מאוחר ורואה שאין פנאי לברכה"ת לפני קריאת ק"ש הביא רבינו זצ"ל בקונטרס הזכרונות (סי' ז' אות ח') שמרן החזו"א הורה למי שהתאחר וקם סמוך לסוף זמן ק"ש שיקרא לאלתר ק"ש ולא ימנע מחמת חסרון נט"י או ברכה"ת, ולמש"כ שם (סי' ל"ג אות ו') ובשיח השדה (ח"ג ברכות י"א ב') אין בק"ש בזמנה מצות ת"ת וא"כ א"י"צ להמתין על ברכה"ת אף כשלא יעבור זמן ק"ש, ורבינו זצ"ל הניח זה בשיח השדה בצ"ע. ומש"כ שם מהגר"א המובא במשנ"ב (סי' מ"ז סק"י"ז) דק"ש אינו כת"ת לענין היוצא בברכה"ת בברכת אהבה רבה, ובב"י (שם ס"ח) הסתפק בזה, הנה בדבריו שם נראה דאף שהוא ת"ת מ"מ כיון שקורא דרך קעמ"ש בסדר התפילה לא מינכר שלמד אחר ברכה"ת, ע"ש בבאור הגר"א דסברת הרא"ש ותוסי' נכונה דבק"ש אין ניכר ע"ש.

ועי' דעת נוטה פ' בלק (אות ע"ב) דמ"מ מקיים בק"ש מצות לא ימוש וגו' והגית בו יומם ולילה, כמבואר בנדרים (ח' א') ומנחות (צ"ט ב'), ועי' ברמ"א (נ"ד סי' רמ"ו ס"א) דכל איש ישראל חייב בתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח). ובשעת הדחק, אפילו לא קרא רק קריאת שמע שחרית וערבית, לא ימושו מפיד (ישעיהו נט, כא) קרינן ביה (הגהות מיימוני פ"א וסמ"ג עשין י"ב).

ועי' בירושלמי ברכות (פ"א ה"ב) ושבת (פ"א ה"ב) מפסיקין מד"ת לשאר מצות לרשבי"י ולא לק"ש, טעמיה דרשב"י: ז' זה שינון וזה שינון ואין מבטלין שינון מפני שינון, ופי' קה"ע, זה שינון. ד"ת דדרשין ושננתם לבניך שיהא ד"ת מחודדים בפ"ד, וק"ש שינון, לכך דוחין ק"ש מפני ד"ת משא"כ בשאר מצות, נראה דדין ק"ש כדין ד"ת, ואפשר דאף שאינו מקיים בק"ש מצות ת"ת מ"מ אינו אלא שינון ולא דוחה כמצוה שבמעשה.

ויל"ע לפי"ז במצות ברכת כהנים ופ' זכור וכיו"ב שאינם אלא דיבור, ועי' בפמ"ג (בא"א הקדמה לסי' קל"ה) שהקשה למה תקנו קריאה"ת שלא ילכו ג' ימים בלא תורה כדאי בב"ק (פ"ב א'), והרי בלא"ה קורין ק"ש דהוא תורה, וכ' שבעינן תורה מתוך ס"ת, נראה מדבריו דגם בק"ש יש מצוות ת"ת, ואולי לענין שלא ילכו ג' ימים בלא תורה סגי בק"ש שיש בו לא ימוש. ועי' גינת ורדים (כלל ב' סכ"ד) שתקנו קריאה"ת שיהיה ת"ת דרבים.

ועי' דעת נוטה (דיני ק"ש סי' י"ט) דבעומד לפני זמן ק"ש הראשון לא יקרא ללא ברכה"ת, ולכא"ו אם אין כאן מצות ת"ת למה לא יקרא לכתחילה ללא ברכה"ת, ואפשר דגם על מצות לא ימוש בעינן לכתחילה ברכה"ת, גם בעומד לפני זמן הראשון וקורא ק"ש ע"ד תנאי שאם יספיק לקרא אח"כ בזמנה בברכותיה מכוין כעת רק לת"ת אם כן בעי ברכה"ת מדין ת"ת, גם ק"ש בעי ברכה גם אם אין כאן מצות ת"ת כמו שתקנו ברכות ק"ש ולזה סגי בברכה"ת, ובעיקר הדבר גם אם בק"ש יש מצות ת"ת מ"מ למש"כ בקו' הזכרונות (סי' ג' אות ז') ובדעת נוטה (ח"ג סי' קצ"ג) אין איסור ללמוד לפני ברכה"ת רק יש מצוה לברך, ובגוונים שע"ז יפסיד זמן ק"ש אין להמתין.

אמנם י"ל דהחזו"א לא מייירק רק במי שהיה ניעור בלילה דמן התורה נפטר במה שברך אתמול וכמבואר במשנ"ב (סי' מ"ז סק"י"ח) דחייב ברכה"ת ביום חדש אינו רק מדברנן וספיקו להקל, אבל כשישן בלילה והסכים דעתו חייב בברכה"ת מה"ת וספיקו להחמיר כמש"כ המשנ"ב (סי' מ"ז סק"א).

וא"כ י"ל דבכה"ג אסור לקיים מצוה ללא ברכה, והוא כמצוה הבאה בעבירה, ועי' בזה בדבר אברהם (ח"א סי' ט"ז) מתוספות הרא"ש מסכת ברכות (ט"ו א' ד"ה אבל) דאי הויא ברכת תרומה דאורייתא משמע דתרומתו אינה תרומה דהברכה מעכבת ההפרשה, אף על גב דברכות אינן מעכבות היינו משום דהויין מדרבנן אבל אי הויין דאורייתא מעכבות ולא הויא הפרשה, ועי' בזה בתורת זרעים (תרומות פ"א מ"ב) ושלמי תודה (חנכה סי' כ"ד ס"א).

ועי' בס' אלא ד"א של הלכה (פ"ג ס"ה) שנשאל רבינו זצ"ל לדעת הגר"א שרהרור כדיבור והמהרהר בדברי תורה צריך לברך ברכה"ת מה יעשה מי שקם בלילה ודעתו להמשיך לישן עד שירדם במה יהרהר אם בדברי תורה הלא יצטרך לברך ברכות התורה ואם בדברים בטלים לא מסתבר שכך צריך לנהוג והשיב שיוכל להרהר בשמות תנאים ואמוראים שאין זה דברים בטלים וגם אינו תורה ממש או לומר נשמת שאין זה דברי תורה כך אמרה הרבנית ע"ה בשמו, וכך היה נוהג בעצמו. והוסיף רבינו, שגיסו הגאון רבי שאול ברזם זצ"ל, אמר עצה לקיים דעת הגר"א, שיהרהר את ברכות התורה, ואז ממה נפשך אם הרהור לאו כלום אם כן אין חייב בברכה"ת התורה.

כשמהרהר בלבד ואם כדיבור אם כן שפיר מהני גם כן מה שהרהר ברכות התורה. ועצם הסברה מובא בלקט הקמח החדש (סי' מ"ז ס"ק י"ט) בשם החת"ס, ודחה רבינו, **דזה אינו, ד"ל שבדברי תורה ס"ל להגרי"א שאפילו בהרהור מקיימים מצות ת"ת ולכן צריך לברך קודם אבל בברכת התורה ושאר עניינים בודאי שלא כדיבור וגם איך יברך אח"כ הא אפשר שכבר יצא בהרהור והוי ברכה לבטלה**, וב' סברות אלו מבוארים בביאור הלכה (סי' מ"ז ס"ד ד"ה המהרהר).

... להתפלל עם מנין ותיקין כשמתפללים מוסף

שמעתי מרבינו זצ"ל בשם מרן החזו"א דהמצטרף עם ציבור שמתפללים **כותיקין יש למתפלל עמו מעלת ותיקין** ע"פ משי"כ במדרש (שמו"ר פכ"א סי' ד') שמלאך הממונה על תפילה ממתין עד שישלימו כנסיה של המתפללים תפילתן, והמצטרף עצמו עמהם ממתיין אחריו וכן המצטרף עמו, ואמר לי **למעשה שיש ע"ז מעלת ותיקין ולדלג פסוד"ז עבור זה**, ואף שבמדרש נראה דהמלאך ממתין עד שתגמור כנסיה אחרונה שבישראל תפילתן מ"מ כל כנסיה נידון לעצמה.

ועי' בזה בקו' הזכרונות (סי' ח' אות מ"ג), ויש לדון בשבת שיש קריאה"ת ומוסף, דכל סדר תפילה בכלל עד שישלימו תפילתן, דאיתא בירושלמי ר"ה (פ"ד ה"ח) שמעה ה" צדק זו קרית שמע הקשיבה רינתי זו רינון תורה האזינה תפילתי זו תפילה בלא שפתי מרמה זו מוסף מה כתיב בתריה מלפניך משפטי יצא, ובמדרש שוחר טוב (סימן י"ז) שמעה ה' צדק - זו קריאת שמע, האזינה תפילתי - זו תפילה, הקשיבה רינתי - זו רינה של תורה, בלא שפתי מרמה - זו תפילת המוסף, וכיון שמוסף וקריאה"ת הוא השלמת סדר תפילה יש לו להדר להתפלל עמהם.

ועי' קו' הזכרונות (סי' ח' אות מ"ד) **במתפלל שחרית עם המתפללים מוסף דאין נחשב לתפילה בציבור**, ואפשר דעיקר מעלת תפילה בציבור אין לו אבל יש לו מעלה זו שנכנס תפילתו עמהן ויש בזה עוד ממעלת עת רצון של תפילת ותיקין, ועי' משני"ב (סי' צ' סק"ל).

ועי' בדינים והנהגות (פ"ט ס"ט) שסבר החזו"א דעד שמתחיל קדיש נחשב עם הציבור, וא"כ כשאמר אחר שחרית תתקבל כבר עבר זמן מעלת ציבור, אך נראה דמלבד מעלת ציבור דזה בודאי ל"ש במצטרף עם היחיד מ"מ יש מעלת עת רצון וזה שייך גם אחר שהש"ע אמר קדיש.

... זכירת מעשה מרים בפרשת בהעלותך ופ' כי תצא

כתב המג"א (שם) צריך טעם למה תקנו לקרות פרשת עמלק מה שלא תקנו בזכירות אחרים. וי"ל דמתן תורה יש לנו חג עצרת, והוא הדין שבת, ומעשה מרים ומעשה עגל לא תקנו מפני שהיה גנותן של ישראל, עכ"ל, ומובא בבאה"ט (סי' ס' סק"א). ועל פי דברי המג"א, כתב בס' חשוקי חמד עמ"ס עבודה זרה (כ"ב א') שחולה שא"א לו לבא לביהכ"ס כל שבוע, יבא לפרשת בהעלותך ולא לפ' נשא, ששם כתובה פרשת מרים, ומקיים בזה מ"ע דאורייתא של זכור את מעשה מרים.

ובחשוקי חמד הוריות (י' א') כי דנראה להוסיף, דאדם שהחסיר פרשת בהעלותך, ועכ"פ את סוף הפרשה, שבשבת שלאחר מכאן יש עליו מצוה לבקש מהציבור שיתחילו את הקריאה של שלח לך מסוף פרשת בהעלותך, דהיינו מפרשת מרים, ויש מצוה על הציבור להסכים לכך, שהרי בזה הוא יזכה לקיים את המצוה של זכירת מרים, וכמו שלציבור יש בזה מצוה, אלא שלכתחילה לא תיקנו קריאה מיוחדת משום גנותן של ישראל, אבל כשהדבר לא ניכר אין בזה גנות, והם ירוויחו בכך מצוה וגם יזכו את היהודי שהפסיד את הקריאה.

והנה בבאה"ט (סי' צ' סק"א) הביא דעת הרדב"ז (ח"א אלף פ"ז) במי שהיה חבוש בבית האסורין וניתן לו רשות לצאת יום א' להתפלל שיצא לאלתר שלא יחמיץ המצוה להתפלל בעשרה, והחבי"צ (סי' ק"י) הקשה ממנחות (מ"ט א') דיש להמתין למובחר, והמשני"ב (שם סקכ"ח) הביא רק דברי הרדב"ז וא"כ הכא נמי יש לו לצאת מיד ולא להמתין לפ' בהעלותך.

[ובתרוה"ד סי' ל"ה המובא ברמ"א סי' תכ"ו ס"ב מבואר דהיכא דהמצוה עצמה מהודרת טפי יש להמתין וכן מאחר המצוה בשביל שכר פסיעות כמבואר במשני"ב סי' צ' סק"ז והכא נמי י"ל דקריאה יותר מהודרת כשיש בה זכירה דאורייתא, ואף שנראה בשו"ע סי' תרפ"ה ס"ז שאין בני עיירות צריכין לילך רק לקריאת פ' זכירת עמלק מ"מ קיום דאורייתא יש גם בזה]. ואפשר דמייירי ביש לו לחולה מנין בביתו רק שאין לו ס"ת, וקריאה"ת שהוא חובת ציבור.

עי' בקו' הזכרונות (סי' ט' אות י"ד) דקריאה"ת הוא חובת ציבור ולא חובת יחיד אבל יש לו להכניס עצמו לחיוב ציבור, בזה אין צריך לטרוח רק ימתין ליום מועד, ולכאורה בשנה זו שיצא יו"ט שני של שבועות ב' נשא ובני חו"ל קורין בשבת שלאחריה פרשת נשא ובני א"י פ' בהעלותך,

א"כ בן חו"ל אין להוציאו בפ' בהעלותך בקריאת א"י דאצלו כעת פ' נשא, אך י"ל דהזכירה דמעשה מרים יוצא בכל ענין גם כשאינו בשבוע שאצלו החיוב בפרשה זו.

ובעיקר הדבר אם יוצא מצות הזכירה בקריאת פ' מרים בפ' בהעלותך, הנה למש"כ המגן אברהם (בסי' תרפ"ה בהקדמה) דיוצאין זכירת עמלק בקריאת ויבא עמלק בפורים, ה"ה דיוצא כאן בקריאת פ' מעשה מרים בפ' בהעלותך, אבל המשני"ב (שם סקט"ז) הניח זה בצ"ע דשם לא נזכר אשר קרד ויזנב שזה מעורר השנאה, ולא כי תמחה, ויתכן דגם לדברי המשני"ב כ"ז לגבי מצות מחיית עמלק, שעיקר חיוב לזכור אשר קרד בדרך ויזנב בך וגו' ומצות תמחה שנצטוו למחות את שמו לא נזכר בפרשת ויבא עמלק, אבל מעשה מרים שפיר יוצא גם בפ' בהעלותך. ואין דין לזכור דוקא היכא שכתוב בקרא זכור.

וכן ראיתי בקובץ ווי העמודים וחשוquיהם (ו' עמוד ע"ג) שכתב מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א, שבשבת כשקוראים פרשת בהעלותך ובסוף הפרשה קוראים על מעשה מרים יש לכוון לזכירת מעשה מרים אמנם הפסוק זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים, מובא בפרשת כי תצא אבל מסתבר כשגם כשקוראים את המעשה עצמו נזכרים במעשה ומקיימים בזה את מצות זכירת מעשה מרים.

ונשאל בזה רבינו זצ"ל, כשקוראים בתורה מעשה מרים או מעמד הר סיני או מעשה העגל האם צריך לכוין לצאת מ"ע של זכירת הדבר, כי יוצאים אז בקריאת התורה את המ"ע, והשיב רבינו, **לא חייבין אבל טוב**, (בעקבי שיח ד' עמוד י"ח).

... בורא פרי העץ על ברכת הריח

מה ששאלו במי שברך על פרי שיש בו ריח בורא פרי העץ במקום ברכת הריח, הנה גם להדעות דבברך שהני"ב במקום ברכת הריח יצא הני מילי שהני"ב שכולל הכל גם ריח, אבל ברכת פרי העץ הוא ברכה מיוחדת על הנאת אכילה של עיקר הפרי, וכ"ש אם ברך בורא פרי האדמה או מזונות, וצ"ע.

שוב ראיתי בס' אריה שאג (סי' רי"ח) ששאל מרבינו זצ"ל, במי שטעה בברכת הבשמים במקום בורא עצי בשמים בורא פרי העץ האם יצא, וכן במקום עשבי בשמים אם ברך בורא פרי האדמה האם יצא, והשיב, **מסתבר דלא יצא**. וכן א"ל הגרמ"מ לובין שליט"א דלא יוצא בברכת הפרי, ואם ברך פרי העץ יהיה עליו לאכול.

... ברכת אדמה על יין

שמעתי שאמר רבינו זצ"ל שנשאל מרבי יחיאל לדרמן זצ"ל מה הדין בברך בטעות אדמה על יין אם יצא יד"ח, ואמר **שלא מצא ע"ז להדיא בפוסקים** עי' במשני"ב (סי' ר"ח ושע"צ סי' ס"ז), ואם ברך העץ עי' בריטב"א ברכות (ל"ה א') ובהל' ברכות (פ"ב הי"ד) דיצא, וכ"כ הטי"ז (סי' ר"ד סק"א) והחיי אדם (כלל נ' ס"ד), וגליון הש"ס ברכות (י"ב א').

ועי' מג"א (סי' ר"ח סק"ב) דלא יצא וכמבואר בתוס' בברכות (י"ב א' ד"ה לא), ואמר דהוא מחלוקת הראשונים ועי' בריטב"א הלכות ברכות (פ"ג הי"א) דיצא, וכן הביא הברכי יוסף (סימן רז שיו"ב אות א') מרבינו אשר בר חיים בספר הפרדס כ"י (שער י' פרק ד סוף אות א') ע"ש, ועי' נשמת אדם (כלל נ"ח ס"ב) מהכס"מ ה' ברכות (פ"ד ה"ו) לענין אדמה על פת דאפשר דיצא, והעיר למה כ' בלשון אפשר, ובברכ"י (סי' ר"ז קו"א שיו"ב אות א') הביא דעות שלא יצא.

... חיזוק ללימוד התורה מתוך קושי

רשכבה"ג רה"י מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל אמר לאברכים היקרים שחיים חיי תורה מתוך הדחק, **שצריך לשלם הרבה לזכות למעלה הנשגבה של לימוד תורה מתוך הדחק**, [ואמר שצריך שלא ידעו זאת התורמים וראשי הכוללים שיבאו לקצץ עוד בתמיכה...], ורבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל כשאמרו לו שיש קושי ללמוד, היה אומר **אם קשה זה טוב**.

וכבר אחז"ל במכילתא פ' יתרו (פ"ט ה') על הפסוק ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סוֹלָה מכל העמים כל ההתחלות קשות, מכאן ואילך יערב לכם, כל דבר שאתה עמל עליו זה נחקק יותר טוב, והיה אומר סוגיא שתעמול ותכתוב עליה תשאר חקוקה אצלך היטב, ואמר אני אומר ללמוד עם הראשונים כי עי"ז נחקק הסוגיא טוב אצלו, ואף שלא יזכור כל דבריהם מ"מ עי"ז יזכור הסוגיא עצמה, והיה מביא דברי הזה"ק (בראשית י' א') שרק בתחילה נקראת התורה תושיה שמתשת כוחו (סנהדרין כ"ו ב') אבל אח"כ מוספת לו כח, ומכאן ואילך יערב לכם (מכילתא שם ומובא ברש"י שם פ"ט ה').

ובאחרות יושר (ערך תורה סי' כ"ט) כי רבינו, יש בחורים שחושבים שהתורה תלך להם קל, וכשרואים שלא הולך קל חושבין שאין מסוגלים ללמוד ומתייאשים וסופם שמפסיקים ללמוד, וזה טעות גדול שהתורה א"א שתלך קל כמ"ש במגילה (ו' ב') **אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמן כי אין התורה נקנית אלא בעמל ויגיעה, ולפום צערא אנרא וכמה שיקשה לו בתחלה כנגד זה יצליח בסופו רק שיתחזק בתורה בכל כחו ועקשן יצליח**.

- קרעו שערי שמיים לרפואת המתמיד מרן הגאון האדיר רבי חיים בן רעשא רייזל ברמן שליט"א. קו תהילים לרפואתו: 02-588-0517

- העתירו בתפילה ובתחנונים לרפואת הגאון המופלג רבי יעקב בן רויזא רייזל גרנרש שליט"א, אביו של הגר"א גרנרש שליט"א מרבני המכון

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרביתו זעוק"ל ושל"ט א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות ביזכי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"ג ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

777

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • כי תצא – אלול תשפ"ו

השפעת הרחמים והרצון בחודש אלול

בחודש אלול מתחילים ימי הרחמים והרצון, וכמו שהביא הטור (או"ח סימן תקפ"א) מפרקי דרבי אליעזר כי בראש חודש אלול עלה משה רבינו להר סיני לקבל לוחות שניות, ונשתהה שם ארבעים יום עד ליום הכיפורים שאז אמר לו הקב"ה 'סלחתי כדברך' ומחל לישראל על חטא העגל, וכמו שבאותו הזמן היו ימי רחמים ורצון לכלל ישראל, כך בכל שנה ושנה בחודש אלול חוזרת ההשפעה של ימי רחמים ורצון, והקב"ה קרוב לישראל בימים אלו יותר מכל השנה.

וכמו שכתוב בספרים שבכל שנה בימי המועדות חוזרת ההשפעה שהייתה פעם באותו הזמן, וכגון חג הפסח שנקרא 'זמן חירותנו' בכל שנה חוזרת בו ההשפעה מן השמים שאפשר לזכות לחירות מיצר הרע, ובחג השבועות 'זמן מתן תורתנו' יש השפעה של סייעתא דשמיא לתורה, ובחג הסוכות 'זמן שמחתנו' יש השפעה שאפשר לזכות לשמחה של מצוה.

ימי סייעתא דשמיא לכל התורה והמצוות

וכך גם בחודש אלול בכל שנה חוזרת ההשפעה של רחמים ורצון, והיינו שאפשר לזכות בזכויות רבות בימים אלו, שיש בהם סייעתא דשמיא מיוחדת לכל ענייני התורה והמצוות, וכל מה שקשה במשך השנה לעסוק בתורה ומצוות ומעשים טובים, באלול זה יותר קל! ויש סייעתא דשמיא מיוחדת לזה.

והנה כל המעלות מתחלקות לשלושה חלקים, וכמאמרם (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, תורה כפשוטו, ועבודה היינו אמונה, וגמילות חסדים היינו מידות טובות, ושלושה דברים אלו הם מהמעלות העליונות שכתב רבינו יונה (ג, יז) מעלת תלמוד תורה, ומעלת העבודה, ומעלת לכת בדרכי השם, וכתב שם שיש הרבה מדרגות בכל המעלות העליונות.

ועניינים אלו שייך לקבל שלמות בהם גם במשך השנה, על ידי שאדם חושב ומשתדל ומתרגל, וכפי שאנו מזכירים בברכות השחר 'שתרגלנו בתורתך', ובמשך הזמן הרגל נעשה טבע, וצריכים לזה השתדלות במעשים וגם תפילה לזכות לסייעתא דשמיא, אמנם בחודש אלול יש סייעתא דשמיא מיוחדת, ונקל יותר לקבל שלמות בכל המעלות העליונות, לכן חבל להפסיד את האפשרות הזאת, וכדאי מאד לנצל כל יום מימי האלול לזכות לכל המדרגות והמעלות העליונות.

(משיחה בישיבה, אלול תשע"ד)

חסדי שמים שיש ימי רחמים לפני הדין

חודש אלול הוא ימי רחמים, ולאחר אלול באים ימי הדין, ראש השנה, עשרת ימי תשובה, ויום כיפור, ובימי הדין אין זה פשוט לזכות בדין, כפי שאנו אומרים בפיט' מי יצדק לפניך בדין, והמסילת ישרים בפרק ד' האריך עד היכן מגיע עומק הדין, וצריכים הרבה זכויות כדי לזכות בדין.

לכן לפני ימי הדין יש ימי רחמים, והם ימים שאפשר לזכות בהם להרבה זכויות, ויש בהם סייעתא דשמיא מיוחדת לזה, כי הרי מהו הכי טוב לאדם ומה הוא צריך? זכויות! ולכן בימי הרחמים מצד הרחמים יש סייעתא דשמיא לזכויות, שיותר קל לעשות מעשים טובים, וזוהי ההכנה לימי הדין, לבוא עם זכויות, וזה מחסדי השם יתברך, שלפני ימי הדין יש ימי רחמים עם סייעתא דשמיא לזכויות, שבזה נזכה בדין!

(מתוך שיחה, אלול תש"פ)

במשך קרוב לעשרים שנה, כשאמר רבינו את השיעור לבני שיעור א', היה מקדיש חלק מהשיעור בתחילת אלול לדברי הדרכה, ולפעמים במשך כמה ימים היה מרחיב בכל יום על פרט אחר, להלן דברים מהשיעור היומי ג' אלול תשס"ה ובהם עמד על ב' נקודות חשובות.

הצלחת בן ישיבה בשמירת הסדרים

ברצוני להזכיר ענין חשוב שנוגע מאד למעשה, בענין סדרי הישיבה ובענין לימוד המוסר, שהם שני דברים חשובים מאד, שלא כולם יודעים עד כמה היא חשיבותם. ונזכיר תחילה בענין סדרי הישיבה, שידוע המציאות שמי ששומר סדרי הישיבה מצליח, מי ששומר על הסדרים ומגיע לתפילות ולכל הסדרים בזמן, מצליח מאד.

וידוע שהסדר הוא דבר חשוב בכל העניינים, וגם במילי דעלמא, חשוב מאד להיות מסודר עם זמנים קבועים, ומי שאין לו סדרים ואינו מסודר עם זמנים אין לו הצלחה.

ובישיבה יש סדרים עם זמנים קבועים לטובת בני הישיבה, שכך צריך להיות הסדר לטובתו של כל אחד ואחד, ובשביל ההצלחה צריכים את הסדרים האלה, ומי ששומר על הסדרים מצליח מאד, ומי שאינו שומר על הסדרים, אפילו אם ילמד בכמות יותר זמן מסדרי הישיבה, אם זה לא לפי סדרי הישיבה אין הצלחה, וידוע שכך המציאות.

סדר לימוד המוסר לקיום מצות היראה

ואחד מסדרי הישיבה הוא גם לימוד המוסר, והוא דבר שנותן הצלחה גם מצד עצם הענין שהוא מסדרי הישיבה.

אך מלבד זאת צריכים לדעת שלימוד המוסר אינו חומרא ומידת חסידות, אלא זה כתוב בכל הפוסקים, ומובא במשנה ברורה (סימן א' ס"ק יב) 'וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל' (וראה גם במשנ"ב סימן תרי"ג ס"ק ב'), והוא חיוב גמור ללמוד בכל יום ספרי מוסר.

ומהו הטעם לחיוב זה, היכן זה כתוב בתורה, ולאיוו מצוה זה שייך? יש בזה שני חלקים. ראשית, מפני שיש מצוה על יראת שמים (דברים י, כ) את השם אלוֹקֵיךָ תִירָא, וביראת שמים יש הרבה מדרגות וצריכים תמיד להוסיף יראה, לקבל יותר ויותר יראת שמים (ואחרי היראה באה מדרגת האהבה שהיא יותר מיראה, ואמנם יש גם אהבה ביחד עם יראה), ועל כל פנים יש הרבה מדרגות ביראה.

וכיצד מקבלים את המדרגות האלו ועולים בהם, הנה אם אחד יחליט ויחשוב שהוא ירא שמים, וכי בזה כבר יהיה ירא שמים, הרי היראה זה דבר פנימי, שצריך להכיר ולפחד, ולהרגיש את הפחד, ואחרי שעבר ושנה בחטא כבר נעשה לו כהיתר (קידושין מ, א) וכבר אינו מפחד.

והדרך לקנות ולחזק את היראה היא על ידי שמזכירים ולומדים את הספרים ורואים את כל החשבונות שיש שכן ועונש ויש השגחה, ויש בספרי המוסר הרבה ידיעות חשובות בזה, וכשלומדים אותם זה מזכיר ומוסיף יראת שמים, כמו שידוע במציאות.

לימוד המוסר לקיום כל חיובי הלב

ועד כדי כך ידוע ממרן הגרי"ח מבריסק זצ"ל שראה פעם את בנו מרן הגרי"ז זצ"ל בצעירותו שלמד בספר חובות הלבבות, ואמר לו שימשיך ללמוד בזה כי זהו 'שולחן ערוך של אידישקייט'.

ומשום שהחובות הלבבות כשמו כן הוא – חובות, ואינו מידת חסידות או מצוה קיומית, אלא הוא מצוה חיובית! שמבואר בו חיובי הלבבות, כיצד צריך להיות לב של יהודי, והוא שולחן ערוך על הלכות הלב, מה אסור שיהיה בלב ומה חייבים שיהיה בלב.

וחובות הלב אין הכוונה רק על הידיעות והמחשבות שבלב, אלא איך צריך להיות טבע הלב, והיינו מה צריכות להיות השאיפות הפנימיות

אחת שאלתי, אותה אבקש

דברים שאמר מוריני הגאון רבי דוד לוי שליט"א בפתיחת הזמן השבוע
בישיבת פוניבז', ובהם הביא מחזמו רבינו זללה"ה

אזכיר מה ששמעתי ממו"ח מרן ראש הישיבה זללה"ה על הפסוק (תהלים כז, ד) "אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש", וכתוב 'שאלתי' בלשון עבר, ו'אבקש' בלשון עתיד, וגם כתוב שאלתי רק על דבר אחד, 'אחת' שאלתי, ומבקשים הרבה דברים: שבתי בבית השם, כל ימי חיי, לחזות בנועם השם ולבקר בהיכלו.

וביאר מו"ח על פי מה שאמרו בגמרא (נדה ע, ב) ששאלו לרבי יהושע בן חנניא מה יעשה אדם ויחכם, מה צריך לעשות כדי להיות חכם בתורה? והשיב, ירבה בשיבה וימעט בסחורה, דהיינו שצריך ללמוד הרבה, ולמעט בסחורה. ושאלוהו שהרי הרבה עשו כן ולא עלתה בידם, אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, והיינו שמלבד הריבוי בשיבה ומיעוט בסחורה צריך גם להתפלל ולבקש רחמים מהקב"ה, שנאמר כי השם יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. ומסיימת הגמרא מאי קא משמע לן? דהא בלא הא לא סגי, והיינו שצריכים גם תפילה וגם השתדלות להרבות בשיבה.

ועל פי זה יש לפרש הפסוק 'אחת שאלתי' דהיינו תפילה, ו'אותה אבקש' הולך על ההשתדלות כלשון הכתוב (משלי ב, ד) "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת השם", כי בקשה אינה רק לשון תפילה אלא לשון השתדלות.

ועל חלק התפילה אמר 'אחת' כי בזה אין עוד דברים, אלא רק עצם התפילה, ושאלתי לשון עבר, כי לא כל הזמן מתפללים, אבל ההמשך 'אותה אבקש' הוא לשון הווה, כי את ההשתדלות צריך לעשות כל הזמן, וכמו שאמרו 'ירבה' בשיבה, להרבות בשיבה בכל עת, וגם צריך לעשות ההשתדלות בכל מיני אופנים, וכמו שהזכיר הפסוק בכמה לשונות: שבתי בבית השם, לחזות בנועם השם, ולבקר בהיכלו, ומתפללים שהקב"ה יעזור לנו בזה.

~ ~ ~

וההשתדלות לבני ישיבה היא, שלא יחשבו ששמעו את השיעור בפעם הראשונה ובה כבר די, כי בשעת השיעור מבינים רק מלמעלה, וכדאי אחר כך גם לחזור על מה ששמעו.

ואוכל להעיד שבזמנינו חזרו על השיעור שש פעמים, וכיום זה יותר מדי לבקש שש פעמים, אבל לכל הפחות פעם אחת לראות את הדברים בפנים, ולא לסמוך רק על מה ששמעו, ולחזור על זה עם חברותא. ובישיבה יש קביעות זמן שחוזרים מיד בתחילת סדר שני, ואחר כך לומדים גם את החלק השני של המסכתא, והחזרה עם לימוד הדברים בפנים נותנת הבנה אחרת לגמרי.

ואין ספק שכל אחד יכול לעלות ולהצליח, ואל ירך לבבו, ורק שלא יבדוק עצמו כל הזמן האם אני עולה או שאני עולה... כמו אדם שעולה במדרגות שאינו מודד כל הזמן כמה מדרגות הצליח לעלות, ואולי בגיל מבוגר כבר סופרים מדרגות, אבל אתם עדיין צעירים, ועכשיו זהו הזמן שלכם, כשהראש צעיר, אוכלי מון, בלי דאגות, ורק צריכים שלא לשמוע מה שנעשה בעולם, ולהוריד את כל ה'נייעס', השלך על השם יתבך, תהיו שקועים בשיבה ארבע וחמש שנים ותלמדו בצורה כזו שכשיוצאים לרחוב לא יודעים משום דבר, ומי ששקוע כך אין ספק שהוא יעלה ויצליח!

לעילוי נשמת הגאון רבי יצחק ראובן זלזניק זצ"ל

בן הגאון רבי שלמה זלמן זצ"ל

נלב"ע י"ב אלול תשס"ב - תנצב"ה

לע"נ הר"ר בנימין וייס ז"ל

ב"ר ברוך שלום ז"ל

נלב"ע י' אלול תשע"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי ישעיה ב"ר משה זצ"ל

נלב"ע ט"ו אלול תשפ"א - תנצב"ה

המושכות אותו, מה לאהוב ומה לא לאהוב, כי הלב הוא הטבע הפנימי שבאדם, וגם על זה יש הלכות, איך צריך להיות הטבע, ויש הרבה פסוקים ודרשות מן התורה ונביאים וכתובים ומגמרות, כיצד חייב להיות הלב. וצריכים שולחן ערוך על זה, והחובות הלבבות הוא ספר של שולחן ערוך על כל החיובים של הלבבות.

וכיון שיש הרבה חיובים, צריכים לדעת אותם, ומי שאינו יודע את החיוב אינו יכול לקיים. נמצא, שמלבד מה שלימוד המוסר מוסיף יראת שמים, ומקיימים בו מצוה פרטית של יראה, הרי זה גם מביא לקיים כל הדברים ששייכים ללב, וגם יראה היא בלב, אך יש עוד הרבה דברים ששייכים ללב, כגון אהבת הבריות, וענוה וגאווה.

וכל הדברים האלה הם חיובים, חובות הלבבות, וכפי שאמר רבי חיים שזה 'שולחן ערוך של אידישקייט'.

ידוע עוד ממרן הגרי"ז, שגם בשנים מאוחרות יותר, כשכבר היה בירושלים, למד בכל יום פרק במסילת ישרים, ועדי ראייה סיפרו מזה, שהיה זמן קבוע שלמד בכל יום פרק שלם במסילת ישרים, ויתכן שלמד עוד ספרים, אבל על המסילת ישרים ידוע שראוהו לומד, ומדוע? מפני שזה חיוב! וכאמור מלבד מה שזה מוסיף יראה, יש גם הרבה ידיעות חשובות שאם לא לומדים ספרי מוסר לא יודעים אותם.

ולכן חיברו רבותינו את ספרי המוסר, המסילת ישרים, ושערי תשובה, והחובות הלבבות, ובספר מגיד מישרים (פרשת בהר) מובא שהמגיד אמר לבית יוסף, שיקרא בכל יום קריאה אחת מספר 'חובות הלבבות' להכניע היצר הרע ולהשפילו מתוקפו, ורק כך יזכה להיות בית יוסף ולחבר את השולחן ערוך, ובלי זה היצר הרע יותר חזק ממנו, והמגיד הוא מלאך שנשלח אליו מן השמים, והזהיר אותו שהוא חייב ללמוד חובות הלבבות כנגד היצר הרע שיש לו, כי אין שיעור לזה, ויש הרבה מדרגות, וכל אחד נצרך לזה.

ספר מוסר חי – לראות יראת שמים

וסיפר לי אחד שלמד בישיבה, שיש לו הרבה ניסיונות וקשיים, ויש רבים שבאותה הדרגה כמוהו ואפילו תלמידי חכמים יותר ממנו ואינם עומדים בניסיונות ומורים היתר, כי זה ניסיונות לא פשוטים, ונכשלים ומורים היתר להקל, אבל הוא עומד בניסיונות, כי הוא למד בישיבה וראה את הרב מפוניבז' ואת המשגיח רבי יחזקאל זכר צדיקים לברכה, איך שהם עמדו בניסיונות, וגם כשהיו קשיים כאלה שאפשר להורות היתר הם לא התירו לעצמם, מפני שפחדו! מיראת שמים! והוא ראה איך שמפחדים, וראה יראת שמים, וזה השפיע עליו.

וכשרואים יראת שמים זה ספר מוסר חי, ובדאי שזה משפיע, אבל כיום לא רואים יראת שמים, ואין היראה מורגשת ברחוב.

וסיפר לי אדם זקן מסלוצק שהוא זוכר איך שבצעירותו באלול הרגישו את הפחד ברחוב, ואפילו העגלונים שבשוק, כשהיה ביניהם ויכוח באלול, היה האחד אומר לשני: 'הרי היום אלול, וכיצד אתה מדבר?!' כי אלול הפיל פחד גם על האנשים הפשוטים ביותר, אבל בזמנינו לא רואים יראת שמים כזו, ולכן כדי לקבל יראת שמים צריכים לראות בספרים וללמוד ספרי מוסר המשפיעים יראה.

[ובמקום אחר נתבאר עוד, שיש גם תועלת בלימוד המוסר להכיר חסרונותיו, ואין זו עצבות אלא שמחה, כי על ידי שמכיר ויודע את חסרונותיו, הוא יודע מה הבעיה ומה צריך לתקן].

המוסר מחנך ומביא לחיים מאושרים

ומעשה שהיה באחד מבני הישיבה, ששמע שיש ענין חשוב מאד ללמוד מוסר, והתחיל ללמוד מוסר גם בבין הזמנים, ובכל יום בישיבת בין הזמנים למד גם מוסר קצת, וסיפר לי אחר כך שהרגיש שהוא נהפך לאדם אחר ובריה חדשה, והוא מאושר מאד מזה. כי **ספרי המוסר נותנים השקפות אחרות איך להסתכל, והרבה קשיים כבר אינם קשיים, ולא אכפת לו מכל מיני דברים שהפריעו לו בעבר, כי הוא מבין שזה שטויות ואין סיבה להתחשב בזה, וכבר אין לו הפרעות.**

ועוד רבים אמרו לי שהתחילו ללמוד מוסר בקביעות והרגישו שהם מאושרים, ואפילו אברכים, כשהתחילו ללמוד מוסר נעשו אנשים אחרים, כי זה נותן חינוך, ומחנך, וכשהאדם מחונך עם השקפות נכונות הוא יודע מה לרחק ומה לקרב, מה זה טוב ומה זה רע, מה לקחת ללב ומה לא לקחת ללב, ממה כן אכפת ומה לא צריך להיות אכפת, ועל ידי זה נעשה אדם אחר לגמרי וחי חיים מאושרים!

מנחת דבר פרשת כי תצא

מרבן של ישראל רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א

שנה ד' גיליון מ"ד

לקרות אח"כ ק"ש אפ"ה לא יקרא, ולהנ"ל יל"ע מ"ט לא אמרינן בזה עשה דוחה לא תעשה כיון דהלאו הוא כללי [בדאורייתא] ולא נתיחד למצות ק"ש וכן"ל. [ובגוונא דפושע יל"ע תוס' עירובין ק' א' וברשב"א ושאר קמאי שם].
ונפ"מ נמי בכל זה לגבי ברכת המזון כשהוא ערום או שיכור ואם לא יקרא כך בעודו שיכור או ערום יעבור שיעור עיכול ושוב לא יוכל לברך.

כי תזדר נדר וגו' לא תאחר לשלמו (כ"ג כ"ב)

נדר מעות לצדקה ועבר הרגל ועבר בבל תאחר (היכא דקיימי עניים או בג' רגלים) יש לדון דיוכל לבטל איסורו דקעבר אבל תאחר, דהנה בשו"ע סי' קנ"א סי"ב איתא דמותר לפרנס עניי עכו"ם, וכן מייתי ברמ"א יו"ד סי' רנ"א סי"א דמפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל, ונראה דמ"מ לא חל על צדקה זו דין נדר דלא הוי צדקה ולא הוי נדרי מצוה, ויש לעיין אם מי שנדר לתת לעני סתם אי רשאי לתת לעני עכו"ם מהאי טעמא דמפרנסין ענייהם עם עניי ישראל, ואי נימא דשרי מ"מ לא יקיים שום מצוה בנדרו והרי"ז כנודר על תנאי שאם יתן לגוי לא יתחייב, ולפ"ז י"ל דאם עבר על בל תאחר בצדקה שנדר ועבר הרגל יתננו לעניי עכו"ם ועי"ז איגלאי מילתא דלא היה נדר כלל ולא עבר בזה אבל תאחר, מיהו אפשר דדוקא בנדר לתת לגבאי צדקה סתם יל"ד בהנ"ל אבל בנדר לתת לעני לא.

מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וגו' (כ"ג כ"ד)

כתב הרמ"א יו"ד רכ"ח ס' י"ג, אם חשב בלבד ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואין צורך אמירה. ע"כ. ולכא' אין דין זה רק בצדקה אלא בכל נדרי מצוה דהו"ל כצדקה, [יעו' לעיל סי' רי"ג ס"ב], האומר אשנה פרק זה הוי כאילו נדר לצדקה או לעשות שאר מצוות נדרו קיים. ע"כ. ויעו"ש בנו"כ]. ויעוין בזה בלשון תוס' רבינו אלחנן בע"ז ל"ד, כל עניני נדר דכתיב בקרא דמוצא שפתיך תשמור ומייתי התם כגון נדר של צדקה. [ויעו"ש לשון תוס' ר"ש משנ"ץ בכל ענין נדר כגון צדקה ותענית בכלל נדיב לב]. ועפי"ד יתבאר דברי הרא"ש בפ"ק דתענית שנתלבטו בדבריהם האחרונים. [ואגב צ"ע לפי"ז מש"כ מהרי"ק שורש קס"א (ו') דר"י ס"ל דלא סגי בקבלת הלב משום דס"ל חולין מקדשים לא ילפינן או משום דהו"ל ב"כ הבאים כאחד, דלכא' בדברי תוס' ר"א הנ"ל נראה דר"י נמי ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית והוסיף עלה דהא דבעי קבלה בתפילת מנחה לכתחילה יש לעשות כן. ויעו"ש עוד מה שאמר בשם ר"ת, ומה דס"ל איהו גופי' לענין מנחה ויל"ד שם. ועכ"פ מתבאר שם דר"י ס"ל דמהני קבלה בלב בתענית וא"כ ליכא פלוגתא בין ר"י לר"ת בזה. וצ"ע].

על דבר אשר לא צעקה בעיר (כ"ב כ"ד)

כתב החזו"א דקבלת התראה אין פירושה דכל עצמה של פעולתו הוא עושה בשביל שיהרג או ילקה, אלא דאף על מנת כן אני עושה, ואוכח לה החזו"א מנערה המאורסה בעיר דכתיב אשר לא צעקה, וע"כ בקיבלה התראה קיימינן, ואי ע"מ כן אני עושה היינו חפץ בעונש א"כ יש כאן רצון גמור, אלא ע"כ קרא איירי שהתרו בה שתצעק ותינצל ואם לא תצעק תתחייב מיתה, ומשיבה דאף ע"מ כן שתהרג בב"ד לא תצעק (מפני הבושה, או מסיבה אחרת), ודיינינן לה משום כך כמזידה שלא צעקה. ויעוין שם.

והנה בהפלאה כתובות נ"א, ד"ה אמר אבוב דשמואל, אוקים לה לקרא דאיירי באונס בתחילתה ונתרצית אח"כ, ומ"מ בשדה אינה חייבת, דנהי דאיסורא איכא מ"מ עונש מיתה ליכא, כיון דסו"ס אונס הוא, ואינה חייבת כה"ג על רצונה. [ויעוין שם בדבריו, וכן בדבריו שם ג' ב' על תוס' ד"ה ולידרוש. וצ"ב]. ויעוין בדבריו דף ג' ע"א ד"ה תוד"ה וסברה. ועי' פנ"י ב' ב' על רש"י ד"ה מת. וי"ל בזה.

ולפי"ז יש לומר דלעולם קבלת התראה איכא למימר דפירושה שכל פעולתו על מנת כן עושה, ומ"מ אית לה פטור אונס לגבי מיתה גם בכהאי גוונא, דסו"ס אונס הוא שהרי גם ללא רצונה אונסה, ובעיר חייבת דהי' לה לצעוק ולא חשיב אונס. [ויעו"ש בחזו"א הנ"ל מש"כ עוד בזה]. וי"ל.

ובחזו"א יו"ד סי' ס"ח ס"ק ב' פשיטא לי' מגמ' דכתו' נ"א ב' הנ"ל דהיכא דאיכא רצון נמי בטל ענין האונס כלל אף לענין חיוב מיתה. יעו"ש.

ולא יראה בכ ערות דבר וגו' (כ"ג ט"ו)

יש לעיין במי שנאנס לעמוד ערום והגיע סוף זמן קריאת שמע אם שרי לו לקרות כשהוא ערום קודם שיעבור זמנה דליתי עשה דקריאת שמע ולידחי לא תעשה דלא יראה בכ ערות דבר, ואין לומר דלא אמרינן בכה"ג עשה דוחה לא תעשה כיון דהלאו הוא בעשה גופא, וכמש"כ הרעק"א בתוספתיו פ"ג דפסחים משנה ז' יעו"ש, דהכא הלאו הוא לאו כללי בכל דברי קדושה שאסור לאומרם כנגד ערוה ואינו רק לאו בקריאת שמע, וא"כ שפיר איכא למידן בי' עשה דוחה לא תעשה ויקרא קריאת שמע כשהוא ערום. ומיהו כיון דפלוגתא היא מה הוא חיוב קריאת שמע מדאורייתא (אם רק פסוק ראשון או כל פרשה ראשונה או ב' פרשיות) וכן לברכהמ"ז לכאור' בעי לברוכי בנוסח הקצר ביותר, א"כ א"א לדידן מחמת ספק לקראותה כשהוא ערום דהא יותר מן החיוב בתורת ודאי אסור לקרות דשוב ליכא דחית עשה ללאו.

וכן יש לומר גבי דרשא דאיתא בירושלמי תרומות (עי' בב"י או"ח סי' צ"ט) דשיכור לא יקרא קריאת שמע משום ולא יראה בכ ערות דבר דדרשינן מינ' ערות דיבור [ויל"ע אי הוי דרשא גמורה מדאורייתא], ומתבאר שם דגם אם לא יוכל

ויעוין בהגר"א חו"מ סי' רי"ב ס"ק כ"ב דמייתי מההיא דנדרים ז' א' לענין יד, ובודאי דיש יד לנדר מצוה. [ומיהו משכ"ש הגר"א מההיא דפ"ק דחגיגה דהאי קרא לכל נדר הרי גם קונמות בכלל, ואמאי לא איתי עלה הא דיו"ד ר"ס ר"י אין הנדר חל עד שיוציא בשפתיו וכו'. ויל"ע התרה לשבועות בחגיגה, ודו"ק].

ומיהו אי נימא דאין דברי רמ"א הנ"ל יו"ד רנ"ח דין ודאי רק ספיקא דדינא לחומרא, יעו"ש בחי' רע"א, ונימא נמי דהדין האמור לעיל סי' רי"ג לענין נדרי מצוה נמי הוי ספיקא דדינא, יעו"ש בביהגר"א, אולי יש לדון בנידון הנ"ל דמחשבה בנדרי מצוה, בדין ס"ס ולקולא. [ול"ע כעת בפרטי דיני ס"ס לענין ס"ס בספיקא דדינא] ואם לא, לכא' מן הדין הוא להחמיר בכל מחשבה [מוחלטת] לקיים מצוה והנהגה טובה בין בין אדם למקום ובין בין אדם לחברו [וכל עניני גמ"ח ואהבת רעים בכלל].

והנה בפ"ת ביו"ד שם בשם ספר דת אש אייתי דברים מחודשים בכל ענין זה דמחשבה [וקאי נמי אתרומה וקדשים וכמו שראיתי לפו"ר בתמצית דבריו בשו"ע החדשים]. וכמדומה דאין דבריו פסוקים להלכה אף דגם בגי' מהרש"א הועתקו ובחי' רע"א ציין להם, [ועיקרם לפו"ר נראים קשים ואינם לפי המשמעות הפשוטה דסוגי' ודברי קמאי והפוסקים].

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן (כ"ג כ"ה)

ע' בגדר הלאו דואל כליך לא תתן, דלכא' אינו אלא לאו מחודש על מקרה מיוחד זה דגזל, ואין כאן שם ותואר איסור מיוחד, אלא רק אזהרה נוספת על גזל באופן מיוחד זה מלבד האיסור גזל הכללי דאית ב'י. וע' חינוך מ' תקע"ז [ועי"ש מנ"ח]. וע' סנהדרין נ"ז א' גזל מעליא הוא, ויל"ע שם בסוגי', וכעת ל"ע. וע"ע כ"מ פ"ט מהל' מלכים ה"ט ד"ה ומ"ש רבינו [ויעו"ש לשון רמב"ם] וכל זה צ"ב.

ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו (כ"ד ט"ו)

לכ' לאו דבל תלין בחיוב ממון תליא, והנה באהבת חסד פ"י ס"ד כ' דאפטרופוס ששכר פועלים עובר בבל תלין דכאומר שרכם עלי, ולכ' מסתמא אינו חייב מנכסיו אלא החיוב חל על הבעלים והוא אינו אלא ממונה לעסוק בנכסים ולשאת ולתת בהם, וא"כ מאי בל תלין שייך, ואולי חל עליו חיוב להמציא מנכסי בעלים לפועל ואהא גופא (דהו"ל חיוב ממון, ועי') חל לאו דבל תלין. וצ"ת.

ולא תבא עליו השמש (כ"ד ט"ו)

פירושא בתוס' יומא כ"ט ב' דפסח דתנן בהאי מתני' הוא מותר הפסח יעו"ש וא"ש בפשיטות.

לאו דלא תבוא עליו השמש תלי' לכ' ביום ממש, וכלישנא דקרא דביומו וכו', וצל"ע בסוגי' דברכות ב', וכ"מ מדברי האהבת חסד, ולפי"ז בביה"ש צריך להקדים ולתת מיד (אם לא נתן קודם) ובאהבת חסד פ"ט ס"א כ' יראה לפרוע קודם צאת הכוכבים, ולא הזהיר להקדים, [מיהו איכא בהא ס"ס,

דכ' הגרע"א כה"ג במק"א (א"ה כמדו' ח"ג תשו' א'), ספק כבר לילה וכבר עבר ספק עדיין יום עד צאת הכוכבים], ויל"ע בשכיר יום דזמנו כל הלילה וסוף עבודתו בצה"כ, ומשמע בסוף ממש, ולכ' הו"ל רק ספק שכיר יום ואליבא דשמואל גובה כל היום [ויש פוסקים כמותו], ובבביתא אמרינן דשכיר יום גובה כל הלילה ועלי' קאי קרא דלא תלין ובנמ"י שם בשם תוהרא"ש הוכיח מכאן דעובד עד הלילה, ולכ' אי עובד עד צה"כ הא הו"ל שכיר שעות דלילה וק' לשמואל, ואפשר דדינו לעבד עד לילה דדאורייתא, וא"כ מספק יפטר לעבוד אחר השקיעה, ויל"ע בזה בגדרי ספק ממון.

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך (כ"ה י"ז)

בתו"כ פ' בחוקותי פ' א' ג' וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבד כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך וכו' וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, יכול בלבד, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכיחת לב אמורה הוא מה אני מקיים זכור שתהיה שונה בפ"ך. ובר"ש משנץ שם כתב הא מה אני מקיים וכו' תהא שונה הלכות שבת וכו' זכור את אשר עשה לך עמלק שתהא שונה בפ"ך הלכות מגילה א"נ כגון ושננתם לבניך שתקבע זמנים להיות שונה בתורה בכל ופירש הר"ש. מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך. ע"כ. והנה אע"ג דילפינן מינה (בפסחים ק"ו א') לקידוש יתכן דהא נמי משמע, אי נמי אסמכתא היא, [וכן נראה קצת מסוף דבריו, ומאלו נלמוד לאחרים, והיינו דחייב ללמוד כל עניני התורה, וא"כ כל הני קראי למה לי]. וכן נראה לכאורה ממה דפי' בזכור אשר עשה לך עמלק דקאי אהלכות מגילה, ואי נימא דיוצא יד"ח גם בעניני מגילה, שאחר שנכתבו תורה הם, א"כ לפני נס פורים במה יצאו, ואם בעניני מחיית עמלק ועניני זכירתו, מ"ט לא נפרש גם השתא אחר נס פורים. והשמיט העיקר ותפס התוספת. אלא על כרחך אסמכתא היא. ואף אי נימא דדאורייתא היא אין לזה ענין לצאת בזה ידי מצות זכור, ואין זה אלא מן המתמיהים. ועי' בהג' מהרי"ד העתקת פי' הזית רענן. וז"ל שם וכו' הזית רענן, זכור את אשר הקצפת פי' לזכור מה שהקציפו אבותינו במעשה העגל שהפשע שמור לדורות וכמ"ש הרב"י שמה"ט עושים שער עגל בתפילין וכן לזכור מעשה מרים ליוזר מלשה"ר ומעשה עמלק ג"כ מצוה לזכור כדאיתא במגילה דף י"ח וממעשה עמלק נלמד לכל זכירות שמצוה לזכור אותם פעם אחת בשנה וא"כ די כשקורין אותו בפרשה בשבתו {עי' סי' תרפ"ה ס"ז} אך חז"ל קבעו זכירה בפנ"ע למעשה עמלק סמוך לפורים כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן והרמב"ן בפ' כי תצא גבי מעשה מרים מנה ג"כ מצות הללו לזכור אותם וגבי עמלק כתב מצוה לספרם לבנינו שידעו ליוזר ע"ש ובשל"ה כתב שמצוה לזכור אותם בכל יום וכ"כ בכתבי האר"י וב"א פי' שמחויב להיות שונה הלכות שבת והלכות ע"ז והלכות נגעים והלכות מגילה [וכן פי' התוס' כאן ובדרך תמים] עכ"ל ולא ידעתי מה נשתנה הלכות אלו משאר הלכות לכן נ"ל כמ"ש דלא קאי על הלכות רק על המעשים כמש"ל. עכ"ל.

בענינא דיומא

התמידו בלימודכם ואל תחושו לשום דבר כי התורה היא מגנא ומצלא, ובראש ובראשונה מגינה היא על לומדיה מכל מזימות הרשע להצר את צעדי לומדיה והוגיה אלול בצל הגזירות: משאות הכנה מגדולי ישראל בראש מנהיג הדור מרן ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א

היה כותב הערות קצרות, והוא לא בהכרח התכוין בכל הערה לומר מערכה שלמה, אלא כך היה דרכו בלימוד, לציון בגליון הגמרא כל גמרא או ראייה שהוא התעורר, זה מועיל מאד ללימוד.

אלפי בני הישיבות ואברכי הכוללים נמצאים היום במצב שלא היה כדוגמתו, כאשר חרב גזירת הגיוס מוטלת עליהם, וכולנו חשים דבר יום ביומו את הרדיפות כנגדנו, ואין זה סוד שהחששות והקשיים מעיקים ומכבידים מאד, ודרכי ההשתדלות המוכרים אינם מועילים, עקב רשעותם של רשויות השלטון.

ומאידך, אדרבה ואדרבה, אלפי לומדי התורה ממשיכים בתלמודם ביתר שאת ללא הרף והפוגה, ומקבלים על עצמם עול תורה באופן מפליא לבבות. כמה כבוד שמים מתרבה בזה, וכמה קנייני נצח בתורה הקדושה רוכשים בלימוד בזמן קשה כזה.

חזקו ואמצו, חזקו איש רעהו, אל תיראו ואל תחתו, התמידו בלימודכם ואל תחושו לשום דבר, כי התורה היא מגנא ומצלא – ובראש ובראשונה מגינה היא על לומדיה מכל מזימות הרשע להצר את צעדי לומדיה והוגיה. תורה הקדושה התחנני בבקשה, בעד עמך רחמים שאל, השמיעי זעקה בעד בניך - אברכי הכוללים ובני הישיבות, הרימי קולך לפני נותן התורה, שהתורה לא תהיה נתונה למרמס, וכבוד התורה ולומדיה יתרומם ויתנשא לעיני כל יושבי הארץ.

חובת ההשתדלות כעת, בפרט בימי הרחמים והסליחות הבאים עלינו לטובה, להרבות בתפילה וזעקה לפני בעל הרחמים שיחוס וירחם עלינו. ונזקק כולנו יחד 'אנא השם הושיעה נא אנא השם הצליחה נא'. יהי רצון שזוכה ללמוד תורה בלא שום מפריעים, ובא לציון גואל במהרה בימינו אמן.

רכסים קיבלה בחרדת קודש את מנהיג הדור מרן שליט"א

מעמד היסטורי ורב רושם של כבוד התורה בעיר רכסים התקיים בסוף בין הזמנים בראשות מנהיג הדור רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א, שטרם ובא במיוחד לעיר לביצור והרחבת גבולות הקדושה והתורה במקום.

ביקורו של מרן שליט"א נפתח במעמד כביר ומרומם של "ריתחא דאורייתא", שבו התכנסו יחד אלפי אברכים ובחורי הישיבות מכל רחבי השכונות בעיר. האוהל שהוקם למעמד בפאתי שכונת משכנות התורה ההולכת ונבנית, צר היה מלהכיל את האלפים.

רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

רבבות בני הישיבות התכנסו בערב אלול למעמד בראשות מנהיג הדור

מנהיג הדור במעמד גדולי ישראל בראשם מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א התקבצו רבבות בני הישיבות בעיר בית שמש למעמד אדיר "ותלמודו בידו" עידוד כתיבת חידו"ת, שנערך ע"י איחוד בני הישיבות ועיריית בית שמש.

בשיא המעמד האזינו גדולי ישראל ורבני העיר בית שמש, וקהל הרבבות למשא מנהיג הדור מרן שליט"א, קודם משאו רבבות עמלי התורה פצחו בשירה לכבודה של תורה. להלן דברי רבינו:

ברשות מרנן ורבנן שליט"א

כמה מתרונן הלב לראות כאן בעיר בית שמש עיר של רבבות החרדים לדבר השם כן ירבו, שמתכנסים אלפי תלמידי הישיבות השקועים בלימודה של תורה בעיון ובעמל, ומעלים ממיטב חידושיהם על גבי הכתב, ועל זה ראוי לעשות יומא טבא לרבנן.

רבינו החזו"א זצ"ל עודד רבות, בכתב ובעל פה לכתוב את העולה בלימוד, והוא בעצמו היה רב' גדול מאד להתאמץ ולהשקיע רבות בכתיבת הנלמד.

ישנם תועלויות רבות בכתיבת חידושי תורה, תועלויות בדרכי הלימוד עצמם, גם בסיפוק שיש ללומדים, ובזכרון הדברים, בכתיבה יש דרגות רבות וסגנונות שונים, אבל בראש ובראשונה כשלומדים סוגיה, כאשר כותבים את סיכום השיטות וחשובי השיטות, חישובי השקלא וטריא בראשונים, וכיוצא בזה, הרי הסוגיא מתחווה ומתחדדת וכמונה בקופסה.

כמובן שמקובל בישיבות לכתוב שטיקלאך תורה, וכך נהגו תמיד חשובי הבחורים, גם בזה יש סגנונות שונים, אבל צריך לתת את הדעת שמבינים את מה שכותבים, וכותבים בצורה שגם אחר יכול להבין, זה מבחן אמיתי לבדוק את החידוש, או את הקושיות והראיות שמעוררים, האם הם מובנים או לא כל כך, יש כאלו שיכולים גם לקבוע חברותא לכתובה יחד, כאשר שנים כותבים יחד, וכל אחד מביא את החלק שלו, זה מפתח את החידושי תורה באופן מיוחד.

יש עוד דבר נצרך מאד בדרכי הלימוד, צריך לכתוב גם הערות קצרות, או הוכחה קצרה מכאן ומשם, יכול להיות נדון מסויים או חקירה למדנית, ובלימוד של משך השנים, מוצאים עוד הוכחה ועוד ראייה ועוד קושיה, ואחרי זה יכול לצאת קונטרס שלם מהנושא הזה, הרעק"א בגליון השי"ס

רבינו מרן שליט"א נשא דברים במלחמתה של תורה במשך קרוב לשעה וחצי, כשהוא שוקל וטר עם כל רבני העיר שליט"א שהגיעו להשתתף במעמד ועמם חשובי תלמידי החכמים במשא ומתן מרתק באש הלימוד שבערה באוהל הענק.

לאחר מכן נשא רבינו מרן שליט"א משא מיוחד ובו הדרכה לקראת זמן אלול הבעל"ט, והתייחסותו לעניני השעה, בסיום דבריו עת התייחס לגזירות הקשות נשנק בבכי נורא, להלן הדברים:

ברשות הרבנים הגאונים שליט"א

ידוע ומפורסם כי הקהילה החרדית כאן ברכסים הוקמה על טהרת הקודש על ידי גדולי תורה ויראה נודעים לשם ולתהילה זכר צדיקים לברכה, ובמשך כל השנים הגאונים הגדולים ראשי הישיבה ורבני העיר זצ"ל ויבדלו לחיים ארוכים - הנהיגו והדריכו את בני הקהילה לחיות חיי תורה ויראה בהליכות נכונות ובהכרה אמיתית מהו הטפל ומהו העיקר, וזכה המקום להיות קרית מלך רב בירכתי צפון.

בסיעתא דשמיא העיר התרחבה מזמן לזמן ורבו בה מוסדות התורה, ובני תורה רבים איוו מקום מושבם כאן וגידלו משפחות מפוארות בעיר זו של חכמים וסופרים. וכעת בסיעתא דשמיא מרחיבים גבול העיר בהיקף גדול, ומקימים מאות רבות של דיורים ומשכנות ראויים למשפחות חניכי הישיבות, והשכילו פרנסי העיר שליט"א להקים ולכוון מבעוד מועד היכל ישיבה לצעירים ולכולל אברכים ושאר בתי חינוך ומוסדות תורה ויהדות, ואף באו בדברים וגמרו אומר עם מנהל רשת כוללים המוכר לי (הרב רפאל מנת שליט"א) שיעמיד את החזקת התורה כאן בשכונה החדשה.

והנני להביע את הרגשת הלב, כי מקום שנחנך לקול עמלה של תורה, וקדמו והעמידו בו היכלי תורה, יזכה להיות משכן נכון לבני תורה, וקול התורה יתרוץ במקום זה, ומכאן יתרבה כבוד שמים בכל העיר. הננו עומדים עת פתחם של ימי הרחמים והסליחות.

וכולנו, כל בני התורה, חשים את רדיפת התורה ואת מזימות רשעי ישראל להשפיל את כבוד התורה ולומדיה רחמנא ליצלו, וכולנו שרויים בתוך הקשיים שמשתרגים ומתרבים עלינו בעקבות הגזרות המתחדשות ובאות השם ישמרנו, ועינינו ראות וכלות בהשפלת התורה וברדיפת בניה, ואין לאל ידינו.

דבר אחד ברור לכולנו, בימים הבאים עלינו לטובה שבים כל תלמידי הת"תים, בני הישיבות, ואברכי הכוללים אל חק לימודם. **תפקידכם, זכותכם וחובתכם! להרבות עוד ועוד בלימוד התורה, בעיונה ובעמלה, חזקו ואמצו בשקיעות עצומה בלימוד התורה, הרימו על נס קרנה של תורה, רוממו את כבוד התורה כנגד הזוממים להשפילה לעפר רחמנא ליצלו, והתגברו עוד ועוד במלחמתה של תורה, כי התורה היא אמת והתורה היא נצח.**

ומלבד זאת, כאשר נראה שדרכי ההשתדלות התמידיים - ממנו והלאה, חובת התפילה גדולה שבעתיים, ועמידה בתחנונים לפני נותן התורה שיחוס וירחם על התורה ולומדיה, זו היא חובת ההשתדלות הגדולה ביותר כעת, ובפרט כעת בימי הרצון העומדים לפתחנו - נזעק מעומקא דליבא לאבינו שבשמים "השיבנו השם אליך ונשובה חדש ימינו כקדם", ויתקיים בנו "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה"

יהי רצון שנוזכר לכתובה וחתימה טובה, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, וגזרות השלטונות יסתלקו כצל עובר וכרוח נושבת, ונגאל גאולת עולמים במהרה בימינו אמן.

- לאחר משאו של רבינו מרן שליט"א שרו הקהל את שירת "עוצו עצה ותופר" כשרבינו שליט"א קם על רגליו ושר ביחד עם כל הקהל, בתפילה שכל עצתם של רודפי התורה תתבטל במהרה. כמו"כ נשאו דברים נרגשים בגודל הזכות הגדולה המעמד הכביר, רב העיר הגאון רבי יעקב מאיר זוננפלד שליט"א ושד"ר הרב משה גפני הי"ו

במעמד גדולי ישראל בראשם מנהיג הדור מרן שליט"א נערך ועידת ראשי הכוללים "אדאפט - א - כולל", למען הכוללים ברחבי ארה"ק.

במרכז הועידה האזינו בחדת קודש למשא מרן שליט"א:

ברשות מורנו ראש הישיבה שליט"א

אברכי הכוללים הם נזר הבריאה, הכוללים הם סוד ויסוד קיום היהדות בדורותינו, וחובה גדולה על כל מי שיכול לפעול בזה, להרבות עוד ועוד כוללים - שיתרבו לומדי התורה בארץ ישראל, שהיא מרכז התורה כיום, ותורת ארץ ישראל משפיעה תורה ויהדות בכל אתר ואתר.

כמה נעלה הוא שגב פעלכם שלכם ראשי הכוללים, הנושאים בעול החזקת הכוללים, תמידין כסדרן, הינכם מעמידים את היהדות בדורנו בכל המובנים, גדולה אחריותכם, ורבה עד מאד זכותכם.

קובעים ברכה לעצמם העוסקים במפעל הגדול הזה שמקשר קהילות בחו"ל עם כוללים בארץ, ומעמידים עמוד איתן להחזקת עולם הכוללים באופן

קבוע ותמידי, ישלם השם פעלכם ותהי משכורתכם שלמה מעם השם אלוקי ישראל.

ואחרונים חביבים, בני הקהילות בחו"ל, אשר דבר חודש בחדשו משתתפים בקביעות בתמיכות הגונות למפעל הגדול הזה, במעשיכם הגדולים הינכם מרבים תורה ולומדי תורה בכל עת ובכל שעה.

והננו בזה בקריאה לכל הקהילות להצטרף למפעל הגדול הזה הנקרא אדאפטע כולל, ויתברכו כולם בכל מילי דמיטב לאורך ימים טובים הם ומשפחותיהם.

זעקת גדולי ישראל בראשם מנהיג הדור שליט"א להצלת ילדי קרן ההסעות
בס"ד תמוז תשפ"ו

לנדיבי עם אוהבי תורה לומדיה ולימודה בכל מקום שהם שליט"א בא לפנינו קול שועת ילדי ישראל בביה"ס של הקירוב שע"י החינוך העצמאי, אשר עד היום היו מגיעים לבתי הספר ע"י קרן ההסעות שע"י החינוח"ע ומהם כל שנה כשבע מאות ויותר תלמידים הממשיכים דרכם בישיבות הקדושות.

ומאחר שמונפת עליהם חרב הקיצוץ, וגם התיקרויות צפויות מחד וירידת ערך ההכנסות מאידך גרמו לכך שיש סכנה מוחשית מיידית שראשי הקרן לא יוכלו לעמוד בכל מערך ההסעות הגדול כפי שהיה עד היום, **וכל ילד שח"ו עוזב את ביה"ס התורני בגלל ההסעות - הוא ממשיך בביה"ס ליז הבית שמביא לעזיבת מקור מים חיים לגמרי ר"ל, ולעומת זאת המשך קיום המפעל הכביר הנ"ל גורם להשפעה של הילד על כל המשפחה, שבהרבה מהמקרים גרמה למהפך רוחני אמיתי בכל הבית.**

ומכאן בקשתינו האישית, אנא, פתחו את לבכם והגדילו השנה את תרומתכם, ככל שתוכלו, מעבר לרגיל, לנוכח האתגרים הרבים, כשכל תוספת היא הצלת נפש רוחנית של ילד יהודי נוסף. וכבר ידוע שמי שדואג ועוזר לילדיו של הקב"ה, במדה כנגד מידה הקב"ה דואג ועוזר לילדים שלו. וכל התורמים והמסייעים יתברכו בנחת מכל יוצ"ח מתוך אורך ימים ושנות חיים ובריאות וימלאו כל משאלות לבם לטובה אכ"י.

דוב לגדו ברוך דוב פוברסקי יצחק זילברשטיין משה הלל הירש

דוד כהן אברהם סלים אברהם י. הכהן קוק שרגא שטיינמן יעקב הלל שמעון גלאי

הק"י שר דוב הק"י צבי אלימלך ישראל בהה"צ מוהרמ"י זצלה"ה סוויזניץ

מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

משא מיוחד במעמד רבבות בני הישיבות בבית שמש שנערך בראשות מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א - צריך משהו דרסטי

ברשות רבנו הגדול שליט"א, ברשות כל ראשי הישיבות, כל הרבנים, ברשות כל הקהל הקדוש הזה של כל הבחורים שבאו פה.

אנחנו כמה ימים לפני אלול, נכנסים לישיבות, באים לראש השנה, זוכרים ראש השנה שהיה, ואנחנו למפרע מבינים מה שנכתב אז. כל הגזירות נגדנו, כמו שנאמר, כל הקשיים נגדנו, כל השנאה נגדנו, **כל זה נגזר מהקדוש ברוך הוא.** ואנחנו באים לראש השנה שיהיה עוד פעם כתיבה, ואנחנו צריכים לחשוב מה אנחנו נוכל לעשות לשנות את זה.

ובוודאי כדי לשנות את זה צריכים משהו דרסטי. סתם חיזוקים בעלמא זה לא מספיק. אם לא יהיה משהו דרסטי, לא יהיה שום שינוי. את מה שקרה זה ריבונו של עולם עשה, והוא תובע מאיתנו לעשות משהו דרסטי. דרסטי פירוש שבכל זאת אפשר לעשות את זה, ניתן לעשות.

בפרשה שקראנו: "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". אומר הספורנו: "הביטו וראו שלא יהיה עניינכם על אופן בינוני - אל תהיה דרך חיים שלך דרך בינוני, כמו שמנהג רוב עולם, בינוני". "כי הנה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה", והם שני הקצוות. ברכה זה הצלחה יותר מהמספיק, והקללה הפוך. **וממילא אנחנו צריכים ללמוד מזה שאנחנו צריכים לא להיות כמו בינוניים.** צריך להיות שאנחנו נהיה באופן של קיצוניות של הצלחה, לא בינוניות.

"לא יהיה ענינך על אופן בינוני כמו שמנהג הרוב". זו התביעה שיש לנו **הדבר הראשון פה - לצאת מהבינוניות, להיכנס למדרגות גבוהות, לעידיות, לא בינוניות.** ומה הפשט בזה? רבי ישראל מסלנטר כותב: "ובזאת הלא נודע, כי אדם לעמל יולד, ללחום מלחמת מצווה, והחובה עליו להתייגע בעבודת השם, לא רק לשמור מה שטבעו מניחו מעצמו". הרבה הרבה אנשים, גם בחורי ישיבה, הולכים לפי הטבע שלהם. היה חיידר, ישיבה קטנה, ישיבה גדולה. הולכים לפי הטבע, אבל מה שקצת כבדות מזניחים.

כי בזה האופן אומר רבי ישראל, אין אדם עובד השם, זה לא נקרא עובד השם, רק הטבע עושה שלו, **הוא הולך בדרך הטבע שלו, בינוניות. ויוכל להיקרא חלילה פורק עול,** כאשר לא ייתן שום יגיעה לעבודת השם, אין שום יגיעה לעבודת השם, רק לשמור מה שאין עליו עול.

וזאת היסוד מעבודת האדם לבוא יתברך שמו, לשמור ולעשות מה שאין לי בו חפץ. זה הפשט לא בינוניות, לא בינוניות - הפשט הוא לעשות מה שהריבונ של עולם רוצה עם עול, שאנחנו מוכרחים לעשות את זה, לא שאו כן או לא.

וזה מה שהקדוש ברוך הוא רוצה מאיתנו. ובוודאי מיד בחורים מפחדים, איך מקבלים עול? קבלת עול פשט אני מוכרח, מוכרח זה דבר קשה מאוד. הסביר מורי ורבי רבי אהרן קוטלר זכרוננו לברכה, טבע אדם שילין להכביד על עצמו בקבלת עול התורה, לקבל עול התורה הפשט שאני מוכרח, אין ברירה, אני מוכרח. ואין זה אלא טעות השקפה, שאם נקבל עול, ייכנס לאושר גדול ותענוג אמיתי.

אומר רבי אהרן משהו מעניין, הוא אומר דוגמה, בא יום כיפור ויש כל מיני אוכל, הוא צמא, הוא רעב, לא בא בכלל איזה הווא אמניא או איזה רצון חס ושלום לעבור, אין ויכוח, **זה קשה אבל פשוט עושים את זה, בגלל פשוט אצלו שזה אסור.**

כמו שאומר האבן עזרא ברעיון הזה. אומר רבי אהרן, הוא הדין בקבלת עול תורה, אם אדם מקבל כבר את העול תורה, והוא מרגיש אין לי שום עצה אחרת, רק ללמוד, אני לא יכול לבטל, אני לא יכול לעשות דברים שיותר קל בשבילי, אני מוכרח, זה כמו יום כיפור ואכילה, אז אין לו שום בעיה, **ואז אדרבה, אומר רבי אהרן, ירגיש בפועל כי תורת השם תמימה משיבת נפש, פקודי השם ישרים משמחי לב.**

זה היסוד שאנחנו חושבים שצריך להיות שינוי, קבלת עול, לצאת מהבינוניות. **כל אחד צריך קבלת עול של מספר שעות, עשר שעות זה המינימום, אבל מוכרח.** ויש אלו שיגידו זה לא בשבילי, זה בשביל בחורים גדולים, בחורים מצוינים, אבל אני בחור פשוט, מה זה קשור אליי? אני הרי עברתי כמה עבירות, עשיתי כל מיני דברים.

אז זה בא החפץ חיים ומדבר על הבחור הזה ואומר לו, ידוע הדרך היצר הרע שהוא יושב על שני מפתחי הלב. אם על ידי גאוה הוא לא יעשה טוב, אז הוא עושה אותו בעל גאוה. אבל לפעמים שהוא רואה שאדם רוצה לקבל על עצמו דבר גדול, מפיל עצבות בלב אדם. פתאום רגש נחיתות, וחושב שזה המצווה לא נאה לו לעשות. רק לגדולים אשר בארץ המה, דור קודם, אבל לא לקטן כמוהו. **אומר החפץ חיים זה יצר הרע.**

זה רבותיי מה שאנחנו צריכים לחשוב, **לצאת מבינוניות לגדלות**, לקבל על עצמנו עול תורה. ואפשר לעשות זה בהדרגה, אי אפשר פתאום להפך לגמרי. **אז כל אחד כמה שעות ביום יקח על עצמו עול שבשעות אלו אין שום ביטול, רק לימוד, שום דבר.** שעה, שעתיים, שלוש שעות ביום וקובע, ואז למעשה הוא יודע ששעות מכאן לכאן זה עול, ואז יכול ללכת הלאה והלאה. הקדוש ברוך הוא יראה שאנחנו למעשה מבינים שמשוה שלא בסדר ואנחנו הופכים משוה, ואז בסיעתא דשמיא אנחנו נוכל לזכות באמת שיהיה פה ראש השנה עם כתיבה וחתומה טובה.

משא מיוחד בועידת ראשי הכוללים אדאפט שנערך בראשות מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א - כל ההתנגדויות בארץ ישראל יתבטל
ברשות רבנו הגדול שליט"א, ברשות ראש אדאפט הכולל, ידידי הרב הר"ר יצחק רוזנבוים שליט"א, שהוא יצר וחשב ויצר דבר מאפס, דבר כל כך גדול היום. ויצר את זה במסירות נפש, וברשות כל הראשי כוללים שנמצאים פה.

איך להגדיר את המעמד הזה? רק הייתי צריך להביא איזה מאמר חז"ל קטן. שמשו רבנו בזמן שראה את הסנה, אז כתוב "ויסתר משה את פניו". משה הסתיר את עצמו, לא רצה לראות את זה. אמר הקדוש ברוך הוא: באתי להראות לך פנים להראות לך כל מיני עניינים עמוקים ולגלות לך דברים, וחלקת לי כבוד והסתרת פניך. וזה שהסתרת פניך, כביכול כבוד לקדוש ברוך הוא שמשו רבנו אמר אני לא ראוי לשכינה. **זה שמשו רבנו אמר אני לא ראוי לשכינה זה כביכול כבוד לקדוש ברוך הוא.**

והקדוש ברוך הוא אומר: חלקת לי כבוד והסתרת פניך, חיך שאתה עתיד להיות אצלי בהר מ' יום ומ' לילה, לא לאכול ולא לשתות, ואתה עתיד ליהנות מזיו השכינה. **משה רבנו זכה לקבל תורה מהקדוש ברוך הוא מסיני בגלל שהוא כיבד את הקדוש ברוך הוא, וזה מה שהביא למשה רבנו כל המדרגות.**

כשאנחנו מדברים מה יש פה היום? יש פה כבוד השם יתברך, שיש פה כל כך הרבה ראשי כוללים, כל כך הרבה כוללים בארץ ישראל. אז יש פה את כבוד התורה משתי בחינות: ראשי הכוללים כאשר יש כוללים של אלפי אלפי אברכים שיושבים ועוסקים בתורה במסירות נפש, זה כבוד התורה. יש כבוד התורה של ראשי הכוללים שדואגים להם, זה כבוד התורה. יש כבוד התורה שאנשים בחוץ לארץ דואגים על הכסף גם זה כבוד התורה, כבוד הקדוש ברוך הוא. **זה ביטוי היום של כבוד התורה וכבוד הקדוש ברוך הוא.**

וזה ודאי בעזרת השם יביא את הסיעתא דשמיא הגדולה והקירבה של הקדוש ברוך הוא אלינו כמו שהיה אצל משה רבנו, **שמה יצא שכל הבעיות שיש בארץ ישראל, שכל ההתנגדויות בארץ ישראל נגד כוללים, כנגד אלו שלומדים תורה, שיתבטל - כשרואים כבוד התורה כזה והקדוש ברוך הוא רואה את הכבוד התורה, ואומר: זה כבוד בשבילי, כמו שאמר משה רבנו.** הקב"ה יתן שהכל יתקבל אצל כל כלל ישראל הענין של אדאפט הכולל ויהיה יותר יותר כבוד שמיים, וזה יביא בסיעתא דשמיא הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

מרן ר"י מיר הגאון רבי יצחק אורחי שליט"א

מה שיותר הם גזרו אנחנו יותר התנגדנו וקיבלנו כוחות

נמסר ער"ח אלול תשפ"ו בבית הכנסת בבית אריה בב"ב בראשות הגאב"ד הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א:

דברים כהווייתן. דברים כהווייתן. מדובר בשעה ששיבת מיר הייתה בשנחאי. וכשהיתה בשנחאי גירשו אותם ממקום למקום. והמקום האחרון שהם הגיעו, ורצו לגרש אותם. לא היה איפה לאכול ולא איפה לשתות ולא איפה ללון, ובוודאי לא איפה ללמוד. וכל בני הישיבה לא ידעו בכלל מה יהיה כאן. זה היה בראש חודש אלול.

אז מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, מיד אחר התפילה הוא קידם את הסטנדר שלו, וכולם חשבו שהנה הוא יראה לכולם איך שכן אפשר להתקיים, ומי יודע מה הוא יודע שאנחנו לא יודעים, אולי הוא יפתור לנו את כל הספקות. והמשגיח קידם את הסטנדר שלו וכך הוא אמר: **"קול אומר קרא, ואומר מה אקרא? אלול!!!". ואני שמעתי מאלה שהיו שם, שאחרי הזעקה שלו "אלול" הכל נפתר.** לא חשבו איפה יאכלו ולא איפה ישתו וגם לא איפה ילמדו, אלא אלול. ולא חשבו על שום דבר שחשבו שהמשגיח יפתור, אבל מיד הוא פתר בזה שהוא צעק **"מה לקרוא - אלול".** וזה צריכים לדעת, הקריאה ההיא של המשגיח "אלול" היא פתרה הכל. לא חשבו איפה ומה, זה לא בענין בכלל, רק אלול. עכשיו אין לנו את המשגיח שיצחק "אלול", אבל זה גופא שאנחנו יודעים מה היה כשהמשגיח זעק "אלול", זה מאוד מאוד מאוד מחזק אותי.

צריכים לדעת יסוד מורי ורבותי, אבל לפני שמדברים את היסוד, אנחנו נקרא גמרא בתמורה (בדף י"ד עמוד ב'). ואני אקרא בפני הציבור הקדוש מה כתוב כאן. כתוב שרבי יוחנן וריש לקיש אמרו מוטב שתעקר תורה ואל תשתכח מישאל. מוטב שתעקר תורה? מה הפירוש מוטב שתעקר תורה? לעניות דעתי אנחנו נמצאים עכשיו במצב עם כל הגזרות שלהם, ואנחנו **דנים מדוע הקדוש ברוך הוא העניש אותנו עד כדי כך שלוקחים את הכתר, בני ישיבה ואפילו גדולי תורה, ועמי ארצים מבזים אותם, מכניסים אותם לבית הסוהר.** למה הקדוש ברוך הוא עשה לנו את זה? אנחנו לא מבינים, ונכון אנחנו לא מבינים.

והתשובה היא שהם אמנם לא מבינים, אבל אנחנו כן מבינים. הקדוש ברוך הוא רוצה לחזק אותנו. ותמיד בכל גלויות, בכל גזירות, מה שיותר הם גזרו אנחנו יותר התנגדנו וקיבלנו כוחות. מוטב שתעקר תורה. וכשזה חלילה וחס צריכים לעקור תורה והם עוקרים תורה, אז ההתנגדות שלנו היא כל כך חזקה שאנחנו הרבה הרבה יותר חזקים מהם. אם תעשו גזרות מסוג זה, אז אנחנו נהיה חזקים מאוד. וזה רצה הקדוש ברוך הוא, להיפך, ולא תשתכח תורה מישאל. שכחה, אין מה לעשות בשכחה. בעקירה יש מה לעשות. הם יאמרו פן ירבה, ואנחנו נאמר נרבה. אבל בשכחה אין מה לעשות, זה דבר ששוכחים, נעלם מהאדם לאט לאט ולא נשאר כלום. אין מה לעשות בשכחה. אבל בעקירה יש מה לעשות. ומוטב שתעקר תורה, מי אומר זאת? גם רבי יוחנן וגם ריש לקיש.

מורי ורבותי, צריכים לדעת יסוד עצום. שרבי חיים מוולוז'ין אומר כך, אבל מה הוא המקור? אני אקרא בפניכם את המקור. בגמרא כתוב שישאל באו אל דוד המלך ואמרו אין לנו מה לאכול. אמר להם דוד המלך צאו ופשטו בגדוד - תלכו ותילחמו, ותשאלו באורים ותומים, ותאמרו לסנהדרין. לכו ופשטו בגדוד זאת אומרת תילחמו, אבל מי יודע אם המלחמה הזאת תצליח? תשאלו באורים ותומים. אורים ותומים כבר אומרים תלך ותצליח. אז למה צריך את הסנהדרין? מה יכולים הסנהדרין לומר?

אורים ותומים אמרו תצאו להילחם ותצליחו, אבל בלי תפילה אי אפשר לקבל שום דבר. עם תפילה אין דבר שאי אפשר לקבל, אבל בלי תפילה לא מקבלים שום דבר ממש. גם אחרי שאמרו כבר אורים ותומים שנצליח, אבל זה הכל אם תהיה תפילה.

אבל תדעו רבותי, אני מבין שיש כאן הרבה בני תורה. מה היא תפילתם של בני תורה? הם יתפללו, אבל מי אמר שישמעו את התפילה שלהם בכלל? אומר רבי חיים מוולוז'ין, לא ישמעו אלא רק אם הם ילמדו תורה. מה הוא המקור? אני אקרא בפניכם מה המקור. המקור זה תנחומא. ובתנחומא כתוב מפורש. שני בני אדם שמתפללים, אומר הקדוש ברוך הוא אם אתם לומדים תורה אני שומע את תפילתכם, אבל אם אתם אינכם לומדים תורה

אני לא שומע תפילה. רק אף ורק באמצעות לימוד התורה הקדוש ברוך הוא שומע את התפילה. זה לא עוד דבר נוסף. הקדוש ברוך הוא לא מקבל את התפילה בלי תורה. ככה אמר רבי חיים מוולוז'ין בנפש החיים מפורש, אבל המקור הוא התנחומא. ואם אין תורה, אין הווא אמינא שיקבלו תפילה. ועל זה יש הרבה מאוד ראיות. אבל כדי שהתפילה תתקבל, צריך שההכנה שלה זה תורה. **בלי תורה אין כלום.**

לכן כשאנחנו עוד מעט חוזרים לשיבות והכוללים שלנו, שאנחנו הולכים ללמוד, מחר כבר ראש חודש אלול. אז אנחנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא, אנחנו מתפללים. אבל הקדוש ברוך הוא אומר, אה כן, אתם מתפללים? **אבל אני לא מקבל את התפילה כל זמן שאתם לא מקדימים את לימוד התורה. רק על ידי תורה מקבל הקדוש ברוך הוא את התפילה.** ויש כל כך הרבה הקדמות על הדבר הזה, כל כך הרבה ראיות. **האישה יכולה להתפלל, אבל התפילה שלה לא תתקבל אם הבעל לא ילמד תורה.**

באו אלי, מה עושים? אמרתי להם מה אתם חושבים? צריכים ללמוד תורה. כמו שהגמרא אומרת. זהו. יכול ללמוד תורה כל החיים ולהישאר עם הארץ. מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בשיבה. הגמרא אומרת, הרבה עשו כן ולא עלתה בידם. אלא יתפלל למי שהחכמה שלו. שאמר כי השם יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. שואלת הגמרא מאי קמשמע לן? ומתרת הגמרא **דהא בלא הא אי אפשר. אדם יתפלל כל החיים שלו ולא ילמד, יישאר עם הארץ!!! ילמד תורה כל החיים ולא יתפלל, יישאר עם הארץ!!!.**

אבל התנחומא כותב דבר נוסף. **כדי שהתפילה תתקבל צריך תורה.** וכך אומר הקדוש ברוך הוא, זה כתוב בתנחומא. אז זה אנחנו צריכים לדעת. אם אנחנו מתפללים, יום כיפור קטן, כל מה שאתם רוצים. אבל אם אין הקדמה של תורה, זה לא מתקבל. שני בני אדם שיושבים ועוסקים בתורה, אז הקדוש ברוך הוא מקבל את תפילתם. **לא רק שומע את התפילה שלהם, אלא מקבל את התפילה שלהם.** ויקשב השם וישמע, ורק אם יש קול תורה, אם לא הוא לא שומע בכלל, (אתם יכולים לראות בפנים את זה).

זה צריך לדעת, בלי זה, זה לא שווה כלום. ותלוי גם איך יהיה התפילה. המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר. הרי רש"י אומר מיד במקום לגבי ההבטחה על יצחק, כעת שרה ולשרה בן, נו בא הזמן ואין בן. אז הוא התפלל. **ברגע שהוא התפלל נולד יצחק.**

אז בואו ננסה להבין משהו. המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה. אם אחד מתפלל, ואחרי שהוא התפלל הולך ושותה בדיוק אחרי זה איזה משקה... שילך הביתה, זה לא שווה כלום. המתפלל על חברו והמתפלל צריך שהקדוש ברוך הוא יקבל את התפילה על אותו שסובל. **הוא הבעל דבר, המתפלל, והוא צריך לאותו דבר.** לא סתם מתפלל, שאמנם הוא מבקש נכון אבל זה לא נוגע לו כל כך. **המתפלל לחברו והוא המתפלל צריך לאותו דבר, זה צריך להיות צורך שלי, זה צורך שלי שהקדוש ברוך הוא יושיע את ההוא. אז ודאי זה מועיל. מפני שאם בתפילה הוא שזה צורך שלי, זאת תפילה אחרת.**

אתן לכם משל. אסתר המלכה באה לבית הצלמים, ופרשה ממנה רוח הקודש. התפללה ולא שווה כלום, לא הועיל. תציל אותי מכלב. מפני שמכלב זה לא תפילה, אפשר לקחת מקל ולתת לו ככה והוא יעוף הכלב. אז התפילה היא לא תפילה. אבל חזרה ואמרה תציל אותי מאריה. מאריה לא שייך לתת במקל. **מאריה זה תפילה אחרת. חזרה רוח הקודש לאסתר המלכה.**

אתה מתפלל על השני יפה מאוד, טוב מאוד, אבל זה לא זה לא עניין שלך בכלל. זה בסדר, הייתי רוצה שהקדוש ברוך הוא ירפא אותי, יפה מאוד הייתי רוצה. **אבל אם מתפלל בצורה שאני לא יכול להיות עם הקדוש ברוך הוא לא מרפא אותי. או, זה משהו אחר. המתפלל על חברו והוא המתפלל צריך, זה צורך שלו שהקדוש ברוך הוא יעזור, אז הוא ודאי מועיל.**

לכן אני רוצה להגיד לכם, יש כאלה שחושבים, וזה נכון שיש כאלה שיש להם כוח בברכות. **אבל כל אחד שהוא הבעל דבר, שהוא מתפלל זה צורך שלי שהקדוש ברוך הוא ירפא אותי, יושיע אותי, זה חייב לעזור.** זה מה שאנחנו צריכים.

פעם בישיבת מיר, היו צריכים להתפלל על מישהו מיוחד, אבל לא כולם הכירו את אותו אחד. אז כל ישיבת מיר התאספה. צריך להתפלל על ההוא. אמרו לי מה אתה אומר? אני לא יודע, אני לא מכיר אותו, אני לא יודע. אז אני אמרתי אז וזה התקבל. כל אחד יש לו בעיות, הוא צריך להתפלל על הבעיה שלו. **אבל ברגע שהוא התפלל עמוק על הבעיה שלו, תחשוב על משה. תחשוב על מישהו אחר.** לכתחילה לעורר מישהו שיתפלל על אחד שהוא לא מכיר... אז הם אמרו אבל אני לא מכיר אותו, מסתמא להתפלל ודאי ודאי, אבל מה..

אבל אחר שאתה מתפלל על הבעיות שלך שלכל אחד יש, ובשעה שאתה באמת מבקש ואתה מרגיש שאתה קרוב לקדוש ברוך הוא אתה מבקש, תזכיר את חיים. זה היה, לא לפני הרבה שנים, שנתיים אולי. תורה בלי תפילה לא יועיל, ותפילה בלי תורה בודאי לא מועיל. ובשביל זה אנחנו

התאספנו היום, להבין את הדבר הזה, צריך להתעורר להרגיש שזה עניין שלי. **אני מבקש שהקדוש ברוך הוא יקבל את התפילה על ראובן, מפני שאני רוצה. אם אני מתפלל בשביל זה אני הבעל דבר, ודאי שזה מועיל. אבל צריכים להגיע לדבר זה, שיהיה איכפת לי, זה בעיה שלי.**

נוסף לזה, כותב החזון איש זכר צדיק לברכה באיגרות, חסר לך השתתפות במצבו של חברך, וזה על ידי שתעשה מיד מה שאתה יכול בשביל מה שאתה יודע שחסר לו. **ואם אתה אינך יכול לעשות, תתפלל עליו אפילו הוא הדיוט המוני ופשוט.** כך כותב החזון איש זכר צדיק לברכה.

יש כאן הרבה בני תורה בלי עין הרע, ואתם צריכים לדעת את היסוד הזה, **בלי תורה תפילה לא מתקבלת.** אנחנו חוזרים לשיבה עכשיו, ואנחנו לומדים תורה כמו שצריך, מה זה נקרא ללמוד תורה? **ללמוד תורה זה עם עמל, בלי עמל זה לא לימוד בכלל!!**

אני אראה לכם זה כתוב מפורש: "אם בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה. הרי שבע עבירות: לא למד, לא עשה, מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, אינו מניח להם לעשות, כופר במצוות וכופר בעיקר. מה אני לא מבין מה כתוב פה? לא למד? מי אמר שלא למד כתוב הוא לא עמל. **לא עמל זה לא למד. זה בכלל לא לימוד!!**

מהו דכתיב "נפש עמל עמלה לו"? אומרת הגמרא, שהתורה מחזרת אצל קונה ומבקשת ממנו למסור לו טעמי תורה וסתריה. וכל כך למה? **לפי שעמל על דברי תורה. אז יש לו תורה שלו. ובלי עמל התורה הולכת למקום אחר.**

קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא, אז יש דבר שהתורה לא יכולה לפעול! אז תעינו בפיט של חג השבועות ביום השני (לבני חו"ל), תראו שכתובים שם ארבע ראיות. כתוב שם כך: בתחילה חשבו שאדם הראשון ייתן את התורה, הקדוש ברוך הוא ימנה אותו. אמרה התורה: אדם יקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו, אני לא הולכת אליו. וכי' (אדלג קצת) אחר כך על אברהם אבינו, כן, בודאי. לא, אני הולכת אל אברהם אבינו אמר "במה אדע".

רק למשה רבנו הסכימה, בכל זאת על משה גם כן אמרו המלאכים "תנה הודך על השמים". אבל למשה רבינו היא הסכימה. **זה תלוי אם היא מסכימה או לא מסכימה. אם התורה לא מסכימה היא לא נמצאת פה בכלל.** ואני אמרתי, מה זאת אומרת שאומרים צריכים יותר ללמוד? זה לא כלום. מה יותר ללמוד? זה לא מוסיף כלום. **צריכים לעמול. בלי עמל זה לא שווה כלום, כלום - גורנישט.**

וכשיש בני תורה, צריך לדבר אליהם. צריכים לדעת שצריך לעמול בתורה. אם לא, התורה אומרת "עשאוני בניך ככלי שאין בו חפץ". אני לא בעל דבר, ואני לא מבין בדברים כאלה שאני יכול לומר משהו. אני רק מביא לכם את מה שכותב רבי חיים מוולוז'ין, אבל המקור זה התנחומא.

וזה חשוב מאוד. חוזרים לחידר, חוזרים לשיבה. ולכן אמר דוד המלך "פשטו בגדוד, שאלו באורים ותומים, מה תבקשו מסנהדרין שיתפללו עליכם". **ואז, העיקר זה תלוי בסיעתא דשמיא.** על סיעתא דשמיא גם צריך סיעתא דשמיא. אם יודעים כך ומתנהגים כך. צריך סיעתא דשמיא למשפט גם כן. זה מה שצריך לדעת.

הבית הלוי כותב ביתרו על הפסוק "ושמרתם את בריתי". כתוב פה שתורה צריכה שמירה. **והיסח הדעת פוסל גם בתורה. במקום שכתוב שמירה צריך שלא יהיה היסח הדעת.** עקב, מה כתוב עקב? כתוב ושמרתם. אומר רש"י מה זה עקב? עבירות שאדם דש בעקביו, נו, אז איך אפשר? מה שייך? הוא לא מרגיש בכלל. **אבל אם לא מסיח דעת אז הוא כן מרגיש. ואז זה דרגה הרבה יותר גבוהה.**

לא והקים את השבועה שנשבע השם לאברהם ליצחק וליעקב. אלא אם אתה שומר אז הקדוש ברוך הוא שומר מראשית שנה ועד אחרית שנה. אבל ככה הוא לא שומר. שכולנו יחד נתחזק בחסדי השם יתברך, גם את זה הקדוש ברוך הוא רוצה. **וששומעים שהחבר שלי התחזק, אני צריך לשמוח. ורק כך אנחנו נהיה בטוחים בחסדי השם במשפט.**

זה משפט, זה לא... **זה מה שהמשגיח צעק "א-ל-ו-ל!"** אני רק בברכת הדיוט מברך את כולנו, את כולכם. הקדוש ברוך הוא יעשה במיוחד שתהיה לכם סיעתא דשמיא. וזה על ידי שאתם ברוך השם תעסקו בתורה, ואז התפילה שלכם בחסדי השם יתברך תתקבל.

- לשותפות בהצלת עולם התורה, חייג לקרן עולם התורה: 6881*
- להאזנה לדעת תורה מגדלי בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לגדו שליט"א, בקו החירום בעניני השעה במספר (ללא פרסומות): 1700-111-306
- תיעודים: יעקב נחומי, מנדי טויטו, מנחת דבר. בקודש פנימה. שוקי לרר.
- כמו"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבתינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com
- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

אוצר חמד

גליון מיוחד מתורתו ומשנתו של רבינו מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א
יו"ל ע"י מערכת 'דברי חמד' עבור קובץ 'אוצר הפרשה' • פרשת כי תצא תשפ"ו

ווי העמודים וחשוקיהם – שאלה משולחנו של מרן שליט"א

לקבל תשלום מבית החולים עבור מונית שהפצינט שילם עליה

שאלה. אני משמשת כאחות בבית החולים, יש ימים שאני לא עובדת בבית חולים אבל אני משמשת ככונית, כלומר שאם יש עומס בבית החולים אני צריכה לבוא תוך חצי שעה והם משלמים את המונית. בנוסף לכך, אנשים מזמינים אותי גם לטיפול פרטי בביתם, כגון להכניס עירוי וכדו', ואני לוקחת תשלום עבור הביקור, וגם עבור מונית הלך ושוב לביתי.

והנה לפני כמה ימים הזמינו אותי לביקור פרטי להכניס עירוי לחולה, סיכמנו על תשלום ובנוסף מימון למונית הלך וחזור, אחרי שסיימתי את הטיפול והייתי כבר בדרך חזור לכיוון הבית, קיבלתי קריאה לבוא בדחיפות לבית החולים. מבחינת המונית זה יצא אותו מחיר בדיוק, כך שלא הייתי צריכה להוסיף לנהג כסף על שינוי הנסיעה.

שאלתי היא, האם מותר לי לקבל תשלום פעמיים על אותה נסיעה, גם מהפצינט (שבאתי לביתו לביקור פרטי) וגם מביה"ח, או שמא מכיון ששילמתי רק פעם אחת על הנסיעה, אסור לקבל פעמיים תשלום כשלא הייתה לי הוצאה כזו. יש לציין שאני צריכה להביא קבלה לביה"ח, ואם אני לא מגישה קבלה אני לא מקבלת תשלום.

במקרה ואסור לי לקבל תשלום פעמיים על אותה נסיעה, ברצוני לדעת למי אני צריכה להחזיר את הכסף, ויש לי בזה כמה אפשרויות: **א.** לא להגיש את הקבלה לביה"ח, כיון שלא שילמתי כסף על ההגעה לביה"ח אלא כבר שילמו לי על כך, וביה"ח משלם רק את הוצאות הנסיעה, אבל כאן לא היו לי הוצאות כלל וכלל. **ב.** למזמין הפרטי, כיון שביה"ח משלם בכל מקרה, וממילא בהשגחה פרטית הם קיבלו החזר. **ג.** אולי לעשות חצי חצי בין שניהם. **ד.** או שמותר לקבל תשלום כפול משניהם?

תשובה. התשלום שקיבלה עבור המונית זה היה עבור השכירות שלה, א"כ הרי זה כמו שאחד נתן לה מתנה מונית לבית החולים, ובוודאי שמותר לה לדרוש את התמורה מבית החולים.

מקורות ונימוקים

הנה יש לדון, אם היו מביאים לה תשלום למונית בכל מקרה שהוא, וגם אם היא לא מציגה קבלה מהמונית, ואפילו אם הייתה נמצאת סמוך לבית החולים, אעפ"כ הם נוהגים לשלם לה על מונית, א"כ פשוט שבענייננו היא יכולה לקבל תשלום מביה"ח על המונית אע"פ שזה כבר שולם ע"י הלקוח. אמנם למעשה מאחר והיא צריכה להביא קבלה על הסכום, ורק אם הייתה לה הוצאה בפועל היא מקבלת תשלום והחזר, א"כ לכאן כיון שלא הייתה לה הוצאה, שהרי המונית כבר שולמה ע"י הפצינט, אי אפשר לקבל תשלום נוסף מביה"ח.

וראיה לכך, ממה שכתב השו"ע ("או"ח סימן תקס"ח") דהנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני, ונתעכב ימים רבים, ואח"כ אירע שהשכירוהו ללכת שם, די בהליכה זו. ובמג"א הביא בשם מהרי"ל (סימן קי"ח) שכל זה אם רק נדר ללכת לקברי צדיקים, אבל אם נדר להוציא עשרה זהובים להליכה זו ואח"כ השכירוהו ללכת שם, לא יצא ידי חובתו. וכתב בפמ"ג שאינו צריך ללכת פעם נוספת, אלא יכול לתת את הכסף לצדקה.

ובשו"ת מהרי"ח ביאר בטעמו, הואיל ומקיימה נדרה שהולכת על קברי הצדיקים, מאי איכפת לן אם עשתה גם כן שליחות אחר אגב. ודאי אם נדרה להוציא מעות לא נפקא, כיון שאחרים השכירוהו לכך, אבל היא לא נדרה אלא לילך על קברי הצדיקים, ומה אם הייתה יכולה לילך שם ע"י שם בקפיצה, או בגמלא פרחה, מי לא יצאה ידי חובתה, הכא נמי אם השי"ת אינה לידה עסק שמרווחת בו באותה הליכה, מה נפקא מינה, עכ"ד.

ומבואר בדבריו שאם זה נוגע לממון, אין יוצא במה ששכרוהו, שהרי לא הוציאו כסף על הנסיעה המיוחדת לקברי צדיקים, ולכאן גם בענייננו כיון שממילא היא נוסעת, וכבר קבלה תשלום על הנסיעה שלה לביה"ח, אינה יכולה לקבל תשלום עבור הנסיעה.

אבל בכל זאת נראה שיכולה לקבל תשלום, כי מהלוקח הראשון היא מקבלת תשלום, כיון שזה היה מתנאי העסקתה שהיא מקבלת מונית גם בחזור, וגם מאחר שהיא נכנסה למונית עוד לפני שקיבלה קריאה מבית החולים, וממילא חל עליהם חובת תשלום.

וא"כ גם מבית החולים היא יכולה לקבל תשלום, כי גם אם משהו נתן לה מתנה תשלום עבור המונית, הרי זה מתנה בשבילה, והיא יכולה לדרוש את הכסף המגיע לה מבית החולים, וזה לא דמי לנדרה להוציא ממון, כי שם הנדר היה מפורש שתוציא ממון עבור נסיעה זו, אבל ביה"ח לא מתנה שהיא תוציא את הכסף 'שלה', אלא כל שנסעה עם מונית שעלה כסף הם משלמים, וגם אם נתנו לה את הכסף במתנה, היא יכולה לדרוש מהם תשלום.

ולכן בענייננו, כיון שאת המונית נתנו לה תמורת עבודתה הפרטית, וזה לא קשור לביה"ח, וכיון שהיא הגיעה לביה"ח עם מונית, גם אם היא לא הוציאה את הכסף מכיסה אלא קיבלה זאת במתנה, מ"מ מותר לה לקבל מביה"ח תמורה על המונית שנסעה לביה"ח.

בנוסף לכך, הרי בחזור מבית הלוקח גם אם הייתה רוצה ללכת ברגל, לא הייתה צריכה להחזיר את הכסף ללוקח, כי היא התנתה תשלום עבור המונית, ולא התנתה שהיא חייבת לנסוע במונית, ולכן אם היא נסעה במונית, הרי זה כבר כסף שלה, ולכן יכולה לקבל גם את ההחזר והתשלום מבית החולים.

תורת חמד – מעניני הפרשה

לא תִּתֵּן בְּשׁוּר וּבְחֶמֶר יִתְּדוֹ (דברים כב, י). יש להסתפק בראובן הרואה מרחוק את שמעון העבריי, חורש בשור ובחמור יחדיו, והוכיחו ולא שמע בקולו, ויכול לפצוע את החמור על ידי זריקת חץ, ואז לא יוכל שמעון העבריי לחרוש בו, האם יעשה כך כדי למנעו מחטא, או

שמה צער בעלי חיים דאורייתא, ואין זה מהיושר לפצוע את החמור שלא אשם בכלום, כדי למנועו את שמעון העברייני מחטא, כי אולי אמרינן בזה הלעיטהו לרשע וימות. [והנה אם נראה לראובן ששמעון עושה כן בשוגג, א"צ להפסידו ממון, וכמו הלוש כלאים בשוגג, שפסק הרמ"א (יו"ד סימן שג ס"א) דא"צ לקפוץ עליו ולקרוע ממנו, דמשום כבוד הבריות יתווק ואל יפרישנו משוגג, וצ"ע. אולם כאן השאלה ששמעון עובר במזיד על איסור התורה].

והנה נאמר בחינוך (מצוה תקנ): '...מטעמי מצוה זו ענין צער בעלי חיים שהוא אסור מן התורה, וידוע שיש למיני הבהמות ולעופות דאגה גדולה לשכון עם שאינם מינן וכל שכן לעשות עמהן מלאכה, וכמו שאנו רואים בעינינו באותן שאינם תחת ידינו כי כל עוף למינו ישכון, וכל הבהמות ושאר המינים גם כן ידבקו לעולם במיניהן. וכל חכם לב מזה יקח מוסר שלא למנות שני אנשים לעולם בדבר מכל הדברים שיהיו רחוקים בטבעם ומשונים בהנהגתם כמו צדיק ורשע והנהגה בנכבד, שאם הקפידה התורה על הצער שיש בזה לבעלי חיים שאינם בני שכל, כל שכן בבני אדם אשר להם נפש משכלת לדעת יוצרם, עכ"ל [ובבעל הטורים מבואר דהשור מעלה גרה, ונראה לחמור כאילו אוכל שנית, ויהיה לחמור צער שהוא לא קיבל מנתו, וצעב"ח אסור].

ואם כן לפי טעמו של החינוך, שכל האיסור של חרישה בשור וחמור הוא משום צער בעלי חיים, היה אולי מקום לומר שלא מסתבר להתיר לעשות פעולה של צער בעלי חיים [על ידי פציעתם] כדי למנוע איסור אחר שגם הוא יסודו מדין צער בעלי חיים. אך למעשה אסור לנו לדרוש מעצמנו טעמא דקרא כדי לבטל מצוה. ואם מותר לצער בעלי חיים לתועלת האדם, כל שכן שיש לפצוע את החמור כדי להציל את האדם מאיסור.

ונראה שאפילו אם שמעון הוא מומר, ויש אומרים שאין מצוה להפריש מומר מאיסור כמבואר בש"ך (יו"ד סימן קנא סק"ו), מכל מקום אף לשיטות אלו מותר לפצוע את החמור, ואין לחשוש לזה משום צער בעלי חיים. והרי המלאך הרג את אתונו של בלעם, כדי שבלעם לא יתבייש ממנו, הגם שבלעם רשע ומה חטא האתון?! וגם בתקלה אמרה התורה להרוג את הבהמה, והכא נמי הוי כעין תקלה. ואע"פ שראובן מאבד ממנו של שמעון, מותר לעשות כך כדי להפרישו מחטא, כמבואר בפירוש המשניות לרמב"ם (שביעית פ"ה מ"ו) שכתב: 'אבל ראוי לקלקל להם לעוברי עבירה', והרי חייב כל אדם לבזוז כל ממנו להימנע מחטא, א"כ בעל החמור היה חייב להפסיד ממנו להימנע מחטא, וכמבואר ברש"י (ויקרא כ טו) אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל, קל וחומר לאדם שיוודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה, ע"כ [וע"ע בחשושי חמד (זרעים, עמ' תלד) ועמ"ס חולין (ח"א דף לב ע"א)].

פי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיז מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו: וקצתה את כפה לא תחוס עינה (כה, יא-יב). מעשה שהיה בשולטן שביקש לקצוץ אבר של ראובן, והצליח ראובן להימלט מידי, ותפש השולטן את שמעון חברו כבן ערובה, ואמר שאם לא יופיע אצלו ראובן לשם קציצת האבר, ימית את שמעון חברו, ונחלקו רבותינו האם אדם חייב לאבד איבר בשביל להציל את חברו ממוות, והאם חייב ראובן להסגיר עצמו לשם קציצת האבר כדי להציל חברו ממוות. ובמגדל עוז (אבן בוחן, פינה א אות פג) הביא את דעת הריקנטי (סימן תע), וכן כתב היד אברהם (יו"ד סימן קנז) שחייב למסור עצמו לקטיעת האבר. ויתכן שטעמם עפ"י הירושלמי (הובא בסמ"ע חו"מ סימן תכו סק"ב) שחייב אדם להיכנס לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה ודאית (וציין שם שהבבלי חולק על זה), וא"כ כ"ש שחייב כל אדם לתרום איבר כדי להציל את חברו מהמוות. ויתכן שגם הבבלי מיקל רק שלא חייבים להיכנס לספק נפשות כדי להציל את חברו, אך על אבר גם הבבלי מודה שחייבים לוותר, כדי להציל את חברו מהמוות. אך הנה לכאורה יש לשאול על השיטות שחייב אדם לוותר על ידו, כדי להציל את חברו, דא"כ לשם מה צריכה התורה לכתוב 'קצותה את כפה', שמותר לקצוץ את כפו של הרודף אחר חברו להרגו (כמבואר בספרי כאן, פ' כי תצא), תיפוק ליה שיש כאן פיקוח נפש של הנרדף, וחייב כל אדם להקריב ידו כדי להציל את הנרדף, וחייבים לכופ את הרודף לאבד את ידו הרודפת אחר חברו להרגו. ואם יד הרודף אינה מפסיקה מלרדוף, עלינו להחיל עליה את ההלכה ולקצוץ אותה.

ויש לומר, שהספרי סובר כמו השיטות הנ"ל שרק כאשר יש חיוב על המציל להציל את חברו, מותר לקחת ממנה את דרכי ההצלה בלי רשותו, ולכן הוצרכה התורה לכתוב 'קצותה את כפה', כדי ללמדנו שגם באופן שאין הרודף חייב להקריב את ידו להציל את הנרדף, וכגון בקטנים שפטורים מהמצוות, ואין אנו יכולים לכופ אותם לקיים מצוות 'לא תעמוד על דם רעך', בכל זאת התירה התורה את דמו ואיבריו של הרודף, כדי להציל את הנרדף.

אחודה נא חידה:

איך יתכן מאכל שהיה בשרי ולמחרת נהפך להיות פרווה?

(התשובה לחידה א"ה בגליון הבא, החידה באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שחילל שבת ונתחייב סקילה, ואם מישהו מת יפטר?

תשובה. בצפנת פענח (פ"ו מגירושין ה"ט) כתב וז"ל: 'יש ב' מיני סימני גדלות, אחד מה שנעשה גדול, והב' מה שנמשך ונעשה תמיד על ידי זה גדול. כלומר שיש הבדל סימני בין גדלות של שערות, לבין בנים שהם כסימנים, שבסימנים של שערות הרי זה סימן שנעשית גדולה, ומזמן זה ואילך אפילו אם נשרו השערות הרי היא גדולה, משא"כ כשאין לה סימנים, אלא שיש לה בנים ובנים הרי הם כסימנים, כל זה רק בשעה שישנם, אבל אם מתו לא וכו', יעו"ש [וע"ע בשו"ת צפנת פענח (ורשא, סימן קלד) שכתב שכאשר אומרים ש'בנים הרי הם כסימנים' אין הכוונה שהיא גדולה, אלא שאין היא קטנה, יעו"ש נפ"מ לדינא]. ולפי דבריו לכאורה יצא חידוש גדול, שאם היתה קטנה בלי סימנים, ונולד לה ילד, הרי שדינה כגדולה, ואם חיללה שבת חייבת מיתה, ואם התינוק מת, חזרה להיות קטנה ונפטרה מעונשין, והוא חידוש, וצ"ע.

יו"ל ע"י מערכת דברי חמד - לתרומות והנצחות: a0527642209@gmail.com

ניתן להאזין לפסקי הלכה המתעדכנים ממרן שליט"א בקו שיח יצחק: 03-3130582

לקבלת הקובץ השבועי המלא 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

כארי יתנשא

נידונים בהלכה וגנוזות מתורת רבינו מרן פוה"ד הגר"י זילברשטיין שליט"א

יו"ל ע"י מערכת 'אוצר הפרשה' – גיליון מס' 35

'אבני חמד'

משא ומתן בענינים שונים מבנו חביבו של מרן שליט"א הגאון רבי אברהם יעקב זילברשטיין שליט"א, כפי שנדפס בספריו – ובהם תירושים והערות ממרן רבינו שליט"א

נזיר שנכנס לבית קברות בשידה תיבה ומגדל ובא אחר ופרצה אמאי לוקה הרי הוי שב ואל תעשה

עליו מצות ציצית וכו', עכ"ל. וע"ש שהאריך בענין זה.

ונראה לענ"ד דנזיר הוא מחויב כל הזמן שלא להטמאות, ועוד לפני שנכנס לבית הקברות יש לו לאו דאורייתא להטמאות, ולכן כשנכנס בתוך שידה סגורה מוזהר בשעת הכניסה שלא יפתח המעזיבה וכשנפתח נחשב שעשה מעשה איסור למפרע, משא"כ בציצית שבשעה שלובש אין שום עשה דאורייתא דציצית, ורק אחרי שלובש מתחיל החיוב ואז הוא בשב ואל תעשה.

ובהסבר הדברים כתב אאמו"ר שליט"א, דנזיר הנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל נחשב כנכנס למקום טומאה אלא שהשידה חוצצת בפניו אבל הוא נכנס למקום טומאה, ולכן כשפרצו אח"כ את השידה הרי שהנזיר עצמו הא זה שנכנס לבית הקברות, והדבר דומה לנאמר ביבמות (דף עח ע"ב) שנכרית שטבלה ונתגיירה, בנה אין צריך טבילה, דנחשב כאילו העובר טבל במים כי כל כולו בתוך המים, אלא שקיימת מעטפת החוצצת בניהם והוא רחם אימו, ואינו חוצצת משום דהיינו ריביתיה יעו"ש. רואים אנו שהנכנס למים כשהוא במעי אימו נחשב שהתינוק נכנס למים וטבל אלא שהרחם חוצץ ובכה"ג של היינו ריביתיהו גם לא חוצץ, וכך בעניננו לגבי הנזיר דנחשב שנכנס למקום טומאה בהפסק השידה וכשנפרצה התיבה הרי שהוא במעשיו נכנס לטומאה, משא"כ הלושב בגד, בזמן העטיפה אין כאן מעשה אלא רק אח"כ ולכן נחשב שאין בו מעשה. (אבני זכרון עמ' קעח).

כתבו התוס' ביבמות (דף צ ע"ב ד"ה כולוהו) וז"ל: 'וא"ת סדין בציצית היכי הוי שב ואל תעשה דכי מכסה בטלית דבת חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בדיים, וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מחייב עד אחר שנתעטף, דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר כו', ולאחר שנתעטף שמתחייב שב ואל תעשה הוא כו', עכ"ל¹.

והקשה השאגת אריה (סי' לב) וז"ל: מה בכך, הא מ"מ כיון דחיוב ציצית חל עליו ע"י מעשה של העיטוף, אע"פ שלא נתחייב בשעת עשיית מעשה העיטוף אלא לבתר הכי, כל כה"ג חשיב ליה כקום ועשה הואיל ותחילתו א"א אלא ע"י מעשה וכו', דהא ליתא, שהרי מיבעיא התם בפ"ב דשבועות (דף יז ע"א), בנזיר בקבר אי צריך שהייה למלקות², ומפרש לה התם כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה וכו'. והרי נראין הדברים ק"ו, ומה התם שבשעת כניסה של היתר לא עבידא האיסור דאתי לאחר שעה, דהא אפשר שלא יטמא בעזרה ולא יבוא חבירו ויפרע עליו את המעזיבה, אפילו הכי כשבא האיסור לאחר שעה חשבינן ליה כעושה מעשה מחמת תחילה המעשה של כניסה דהיתירא, כ"ש הכא דבשעה שמתעטף בסדין בלא ציצית, אע"ג דבשעת עיטוף אכתי לא נתחייב בציצית, מ"מ הא אחר העיטוף עבידא דאתי בודאי חיוב מצות ציצית עליו, אינו דין שיהא נחשב לקום ועשה הא דעומד ומלובש בלא ציצית ע"י תחילת המעשה של העיטוף, אע"פ שבהיתירא הייתה שעדיין לא חלה

¹ א"ה: דהגמ' למדה שחכמים יכולים לעקור דבר מן התורה, ואחד מן הדברים הינו 'סדין בציצית', ופירש"י וז"ל: 'דמדאורייתא שרי דכתיב

² א"ה: דהמשנה שם (דף יד ע"ב) מחייבת את הנזיר בשהיה במקום הטומאה בכדי השתחואה.

(דברים כב) לא תלבש שעטנז אבל גדילים תעשה לך, וגזור רבנן משום כסות לילה שפטור מן הציצית והוי כלאים שלא במקום מצוה'.

אוסף שמועות

לכוף בכדי לקיים תקנת ביהמ"ד

שאלה:

בין מקבצי הנדבות שמזכים את עם ישראל במצוות צדקה, רבים נוהגים לעמוד לדרוש לפני המתפללים אודות הצדקה שהם אוספים עבורה, ולאחר מכן עוברים בין המתפללים ומבקשים את תרומתם. באחד הבתי כנסיות שנתרבו בו המשולחים והדרשות הללו נעשו לטורח על המתפללים תקנו תקנה שהמבקש לדרוש צריך לתרום מאה ש"ח ממה שיאסוף לטובת הבית הכנסת. והנה משולח אחד שכבר שנים רבות אוסף באותו בית הכנסת החליט שתקנה זו אינה מחייבת אותו והוא דורש ונוטל את הכסף שאסף לעצמו. ראה זאת אחד הגבאים והחליט לעשות מעשה. הוא ניגש אליו ובידו שטר של מאתיים ש"ח וביקש ממנו עודף בסך מאה ש"ח, וכשהוציא המשולח מאה ש"ח ליתן לו, נטל הגבאי את השטר ולא נתן לו את המאתיים ש"ח שבידו. האם הגבאי עשה כדין או שעליו להחזיר את המאה שקלים למשולח.

כתב רבינו, שראשית צריך דעת שאין זה מנהג יהודים רחמנים להתנות עם עני שיתן מאה שקלים שאסף מתוך טרחה ובושה לבית הכנסת. ואף אם נאמר שהמושלח חייב מאה שקלים לבית הכנסת, הרי הלכה פסוקה היא, שאין בעלי חוב גובים מן העני את מה שאסף לצדקה, דו"ל לשון השו"ע (סי' רמג סי"ב): מי שצריך לבריות ושט אחד פרנסתו ונתנו לו צדקה, אין בעלי חובות יכולים להיפרע ממנו ממה שגבה לצדקה, ע"כ. ולכן יש לצדד שחייב הגבאי להחזיר למשולח את הכסף מדינא. (וישמע משה ח"ד סי' נו).

...

מה יעשה בפרחים שנתנו לו לצורך בית הכנסת

שאלה:

מעשה באברך אשכנזי שהלך ברחובה של עיר סמוך לכניסת שבת ועבר בסמוך לדוכן למכירת פרחים לכבוד שבת, והמוכר שכבר פנה ללכת לביתו ונותרו בידו כמה זרי פרחים, פנה אל האברך ואמר לו: 'קח זר פרחים לבית הכנסת לכבוד שבת', ועד שהספיק האברך לחשוב מה יעשה בפרחים כבר פנה האיש ונסע לדרכו. והנה בין בני אשכנז אין נהוג לקשט את בית הכנסת בפרחים לכבוד שבת, והמוכר היה מעדות המזרח שאצלם הדבר מקובל ורגיל. האברך עומד נבוך ותוהה מה יעשה בפרחים שבידו, שרצון המוכר היה שיקשטו את בית הכנסת לכבוד שבת, והרי בבית כנסת שאליו פניו מועדות לא ישתמשו בפרחים לקישוט בית הכנסת, והספק שלו יש בו ג' צדדים:

א. אולי מחויב לחפש בית הכנסת ספרדי שיקבלו את הפרחים ויקשטו בהם את בית הכנסת כרצון המוכר, ב. אולי יביאם לבית הכנסת שלו והגבאי יעשה בהם כראות עיניו, ג. אולי יכול ליטלם לעצמו להביאם לביתו.

ופסק רבינו, שהאברך יקנה את הפרחים לעצמו או ימכרם לאחר שמעוניין בהם, ויתן את הכסף לקופת בית הכנסת, ויש בזה משום מצות השבת אבידה. והוסיף דאם אינו מוצא מי שיקנה אותם בשווים ואף הוא אינו רוצה לקנותם במחיר מלא, יכול לקנותם במחיר שהם שווים בעיניו, שהרי הרגילות הוא להוריד את המחיר בסוף היום ולמוכרם בכל מחיר שיסכים הקונה לשלם (וישמע משה ח"ד סי' נו).

נבקש מכל הקוראים: מכל מי שיש לו באוצרותיו תשובות בכת"ק ממרן רבינו שליט"א, אם יוכל לשגרם למערכת, ונפרסמם כאן בגליון לזיכוי תועלת הרבים. אין להעתיק ללא רשות בשופר"א. לתרומות והנצחות לסיוע הוצאת הקובץ יש לפנות למערכת דברי חמד.

הערות הארות והוספות יתקבלו בברכה במייל מערכת 'דברי חמד': a0527642209@gmail.com

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה בשליחת מייל לכתובת הנ"ל.

נערך ע"י 'אוצר הפרשה': a169258235@gmail.com

עטרת צבי

מתורתו של רבנו מרן ראש ישיבת גרודנא הנאון רבי צבי דרבקין שליט"א

"אני לדודי ודודי לי"

משא רבנו מרן ראש הישיבה שליט"א בנעילת ועידת בני הישיבות אב תשפ"ו

אנחנו נמצאים בשילהי אב, ואלול בשער, אלול זה "אני לדודי ודודי לי", מה המשמעות של "אני"? שאני לדודי, הפירוש בזה הוא כך: הקדוש ברוך הוא בהר סיני אמר "אנכי ה' אלוהיך", וכלל ישראל שמעו וזה נכנס בהם בקול גדול ולא יסף, אותו הקול נמצא בכל אחד מישראל בפנימיותו, ומה מבדיל? מה מפריע לאותו הקול? ה"אני" של האדם! ה"אנכי"! כנגד ה"אנכי" ששמעו בהר סיני, יש "אנכי" שלי, ה"אנכי" שלי, זהו המפריע הגדול, זה המבדיל ביניכם, כמו שאומרים "אנכי עמד בין ה' וביניכם" שה"אנוכי" מבדיל ביניכם ובין הבורא. ואת ה"אני" הזה צריך האלול לשבור, שיהיה ה"אני" - לדודי, לבטל את האני שלי שישאר ה"דודי", ה"אנכי" של דודי.

וזהו היסוד של רבי עקיבא שאמר זה כלל גדול בתורה "ואהבת לרעך כמוך", נשאלת השאלה, הרי ואהבת לרעך כמוך זה מידות טובות "מאי דעלך סני לחברך לא תעביד", אך מדוע זה כלל גדול בתורה כולה, שעליו בנויה כל עבודת ה' של האדם? והתשובה היא, שמי שלא הגיע ל"ואהבת לרעך כמוך" אז ה"אני" שלו מבדיל בין כל האמונה של "אנוכי השם אלוהיך", כיון שהוא סבור שהכל מגיע לו והוא חי לעצמו, והוא לא שייך לעבודות השם, ולכן הדבר הראשון של אלול זה לבטל את ה"אני" להבין שלא רק אני קיים, ואם את ה"אני" יבטל, אז הוא יגיע ל"אנכי השם אלוהיך".

ויש בירושלמי: רבי עקיבא אמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול", אמר לו בן עזאי יש כלל גדול מזה "זה ספר תולדות אדם", מה הכוונה ל"ספר תולדות אדם"? הפשט הוא שאדם צריך לדעת מה הוא, ועליו לדעת ש"בצלם אלוהים ברא את האדם", האדם הוא שגריר של הקדוש ברוך הוא בעולם הזה, הוא מייצג את הבורא עולם בעולם הזה! וזה מה שאומר בן עזאי שכל אחד צריך לדעת שהוא מייצג את הבורא עולם, וכל מעשיו צריכים להיות כדוגמה של מעלה, זה הדבר הראשון. וזה קשור ל"אני", להיות תחילה "אדם" בצלם אלוהים! וכל ההנהגה שלו צריכה להיות כדוגמה של מעלה, ולאחר מכן לקיים את ה"ואהבת לרעך כמוך", וכשה"אני" לא מפריע

לו, ממילא הוא שומע את הקול הפנימי ששמעו בהר סיני "אנכי ה' אלוקיך!" ואז מגיע ה"דודי לי".

וזאת היא עבודת האלול, להתנהג כ"אדם" בצלם אלוקים, ולחשוב על השני, לקיים ואהבת לרעך כמוך, לא לעשות רק מה שטוב לי ומגיע לי, ועל ידי זה לזכות ל"דודי לי".

יתן ה' שהשאיפה של כל המשתתפים בכינוס זה להתעלות תתמלא, והבק"ה יכתבנו לחיים טובים ולשלום.

דברים שאמר רבנו שליט"א ביום היארצייט על מורו ורבו מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל:

המיוחדות של רבי שמואל שעליו מתאים הביטוי "חד בדרא", העניין הוא העמדת התלמידים. על ברכיו של רבי שמואל גדלו אלפי למדנים מופלגים מהם ראשי ישיבות הישיבות ומרביצי התורה ההצלחה שלו בהעמדת תלמידים נבעה מכושר ההסברה היה בידו להסביר דברים עמוקים ביותר שגם תלמידים שלא היו בעלי כישרון מיוחד מבינים היטב את הדברים כושר ההסברה נבע מהבהירות שלו בכל סוגיה בהיקפה ובעומקה וכפי המליצה הידועה חסר בהסברה חסר בהבנה אבל נאמר על רבי שמואל כגודל גדלותו בתורה כך היה גדול בהסברה ומזה הגיעה הצלחה בריבוי העמדת תלמידים.

על אישיותו של רבי שמואל יש לציין דבר ראשון את התפילה שלו התפילה של רבי שמואל הייתה מיוחדת אפשר לומר זו הייתה תפילה של למדן ברורה ובהירה ברוממות והכנעה דבר נוסף שהיה ברבי שמואל הוא היה אדם שמח התורה הייתה משוש חייו עליה הוא התענג ובה מצא מנוח.

עוד יש לציין רבי שמואל היה אישיות מקרינה הגדלות שלו בתורה וביראת שמיים ובמידותיו הנאצלות היו ניכרים גם בחיצוניות שלו. הופעתו הייתה מרשימה וכולו אומר כבוד. זכה ר' שמואל שתורתו והשפעתו נמשכות הן ע"י תלמידיו והן ע"י הספרים ובכל העולם מתענגים על דברי ר' שמואל והם מהווים יסוד ויתד להבנת הסוגיות.

והוסיף ע"ז במהלך "ועידת בני הישיבות":

רבי שמואל היה עומד בפסוקי דזמרה ומתפלל בקול רם וצלול ומחתך כל מילה בהדגשה של כל ענין וענין, והיתה ניכרת נהרה על פניו, ונראה היה שיש לו שמחה פנימית, אפשר להגדיר זאת שרבי שמואל היה מתפלל כמו שהיה מוסר שיעור, כשם שהיה מדבר לציבור כך היה מדבר לקב"ה, זו היתה תפילה של "למדן"! התפילה של רבי שמואל היתה מרשימה מאד ביחס לתפילות אחרות, שלא היה מדבר בפנימיות ובשקט אלא כולם יכלו לראות את הפנימיות שלו.

שאלת המנחה: האם יכול להיות מי שאינו למדן בלימוד והוא יהיה למדן בתפילה?

אני חושב שזה בא ביחד, למדן הינו "עמקן" שאינו שטחי, וישר שאינו עקום, וזה מתבטא בכל שטחי החיים, למדן שהולך לפי המחשבה, ומתבונן בכל מה שעושה, זהו ה"בן עלייה" האמיתי שאליו צריך כל בחור לשאוף, מספרים שמישהו אמר לרבי ישראל שאילו הסבא מסלבודקא היה מתמסר ללימוד הוא היה יוצא "גדול הדור", ורבי ישראל השיב לו ש"שלם" עדיף מ"גדול" בהלכות קדימה, אכן השאיפה צריכה להיות גם "שלם" וגם "גדול"! ועיקר תפקידה של הישיבה הוא לייצר את ה"למדן" בלימוד, ועי"ז יוכל האדם להיות "למדן" בכל שטחי החיים.

בענינא דיומא

בדור כזה שיש מסטינים ומקטרגים בתלמידי חכמים, דור של השפלה של כבוד התורה, אין לך דבר יותר חשוב מלהעמיד את כבודה של תורה. משאות העמדת כבוד התורה ממרנן גדולי ישראל שליט"א

מרן ר"י חברון הגאון רבי דוד כהן שליט"א

אין לך דבר יותר חשוב מלהעמיד את כבודה של תורה

במשאו במעמד האדיר לעידוד כתיבת חידושי "כתבם" 6, שנערך לאלפי עמלי התורה בביתר ע"י דגל התורה בעיר:

ברשות מרנן ורבנן, ראשי הישיבות שליט"א, מרביצי התורה, רבני הקהילות, ברשות ראש העיר הרב רובינשטיין, סגנו וממלא מקומו הרב רבי דוד, שנושאים בעול במסירות גדולה ונאמנה של ציבור בני התורה, מסירות שאין כדוגמתה. אני יכול להעיד כמה שרב דוד שליט"א שקוע כל השנה, מה הוא יכול עוד לרומם, מה הוא יכול לעשות עוד בשביל בני הישיבות היקרים. וכולנו מודים גם לראש העיר וגם לממלא מקומו הרב רבי דוד, שימשיכו בעזרת השם לפעול למען התורה ולומדיה ולהרבות לימוד התורה וכבוד התורה בכלל ישראל.

אנחנו נמצאים היום בזמנים שלדאבון לב כבוד התורה מושפל מאוד. כתוב בגמרא בכתובות: "דור שכן דוד בא קטגוריא בתלמידי חכמים". אומר רש"י: "הרבה מסטינים ומקטרגים בתלמידי חכמים", זה דור שכן דוד בא. **ורואים את המסטינים ומקטרגים בתלמידי חכמים. ובדור כזה שיש מסטינים ומקטרגים בתלמידי חכמים, דור של גזירות, דור של השפלה של כבוד התורה, אין לך דבר יותר נעלה, אין לך דבר יותר מרומם, אין לך דבר יותר חשוב מלהעמיד את כבודה של תורה.**

הכבוד התורה האמיתי זה לבטא את הערכה והחשיבות שאנחנו מייחסים לבני התורה היקרים שהם עמודי העולם, שמוסרים את כל נפשם ואת כל כוחותיהם ללימוד התורה. והמפעל הגדול הזה, מפעל החבורות, זכיתי ברוך השם כמה פעמים להשתתף במפעל הגדול הזה. הייתי עוד ביסוד של המפעל הגדול הזה שהתפתח בצורה יוצאת מגדר הרגיל.

וכמו שהזכירו כאן: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", **אומר המהרש"א בבבא בתרא: "תלמודו בידו" זה התורה שנקנית על ידי כתיבה.** ומשמעות הדברים שבחור באמת מגיע לשלב של הכתיבה וכותב את הדברים בצורה מסודרת וברורה, הדברים מתבררים היטב, מתלבנים היטב, בנין הסוגיה נבנה בצורה נכונה ובהירה. יש דברים שבכתב אי אפשר לגמגם, הדברים מוכרחים לצאת עם כל הבהירות, עם כל המבנה, **וקונים את הבהירות והקניין של הסוגיה על ידי כתיבה, וזה נשאר לדורות, לבחורים נשאר קניין, הקניין שהם קנו נשאר למשך השנים האלה.**

הייתי כאן לפני כמה שבועות בעיר, בהכנה של בני התורה היקרים שגמרו את הישיבות קטנות ובאים להיכנס לאהלה של תורה, לבית המדרש, לישיבות הגדולות. **יצאתי מלא התפעלות לראות את הפנים המאירות של אותם בני תורה יקרים כזו רוממות.** והזכרתי כאן דבר ואני לא אומר דברים שהם סתם גוזמא בעלמא, שיש יחוד מיוחד לאותם בני תורה שגדלו פה בעיר התורה ביתר. **כנראה שהמקום הוא מסוגל, האווירה של המקום מסוגלת, הציבור הוא ציבור מסוגל, מושגים של רוממות.** ורואים בישיבות הקדושות.

גם אני מכיר מהציבור שאני נמצא בו ושומע את זה בכל אתר ואתר, את הרוממות והחשיבות והמעלה של בני התורה היקרים שבאים מביתר, רמה גבוהה בלימוד, רמה גבוהה באישיות, רמה גבוהה במוסריות שלהם וברוממות שלהם. ואין לך זכות גדולה יותר מזה להיות עם הציבור הזה, שברוך השם דיברו על מאות, יש פה מסתמא כבר מדובר על אלפים של חבורות ברמה גבוהה, מושגים גבוהים. **אז הפשט זה יום חג בשבילנו כולנו, שאנחנו גומרים את זמן הקיץ ונכנסים לאלול הבא עלינו לטובה עם תלמודו בידו, עם קניין של המסכת שלמדנו, את הקניין בעיון, בהבנה, בחבורות המסודרות.**

וכל הציבור הגדול והחשוב הזה באו ונתקבצו בשביל מה? לכבודה של תורה, לכבד את לומדי התורה ועמלי התורה. **וכנגד כל אלו שמשפילים את כבוד התורה, אז אנחנו אומרים: הדבר החשוב, הדבר המהותי ביותר הוא כבוד של תורה. כבוד של תורה מעמיד תורה בכלל ישראל. כבוד חכמים**

ינחלו, אין כבוד אלא תורה. הערכה לעמלי התורה שמוסרים נפשם ומאודם ומחזיקים את כולנו, מחזיקים את כל העולם כולו.

שהקדוש ברוך הוא יעזור בעזרת השם שנוכה לראות בהרמת קרנה של תורה, נוכה לראות שכל צר ומשטין לא יוכל לקטרג ולא יוכל לפגוע בעולמה של תורה. וכל הציבור של בני התורה היקרים ימשיכו לעלות ולגדול ולכתוב חידושי תורה ולהעמיק בסוגיות ולהתחזק בלימוד העיון ובלימוד הבקיאיות ולהיות תלמידי חכמים גדולים שימשיכו את מורשת התורה בכלל ישראל. את אותה תורה שנמסרה מהר סיני, אותה תורה שמשה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, יהושע לזקנים, זקנים לנביאים.

אתם ממשיכים את מורשת התורה בדור שלנו, **ואתם תהיו הדור שיעמידו תורה בכלל ישראל. הדור שבעזרת השם עם כבוד התורה ורוממות התורה יקבלו במהרה את פני משיח צדקנו במהרה בימינו,** וניכנס בעזרת השם לאלול הבא לטובה עם כוחות, עם שאיפות יותר גדולות, עם שבתי בבית השם במושגים יותר גבוהים, ונוכה כולנו להיכתב ולהיחתם לשנה טובה ולכתיבה וחתימה טובה.

מרן הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א

כל זמן שיושבים בתוך בית המדרש אין שום תקלות

במשא פתיחת זמן אלול בישיבתו ארחות תורה, ער"ח אלול תשפ"ו:

תמיד צריכים שמירה. "השם שומרך השם צלך על יד ימינך". ובכל זאת רואים שיש זמנים שצריך יותר שמירה. אנחנו מתפללים במעריב "ושמור צאתנו ובואנו לחיים ולשלום מעתה ועד עולם". אם מתפללים בין כך "מעתה ועד עולם", וחותמים "שומר עמו ישראל לעד", אז מה מיוחד ב"צאתנו ובואנו"? הרי תמיד צריך "מעתה ועד עולם". "שומר עמו ישראל לעד", אז מה מיוחד ב"צאתנו ובואנו"? תמיד צריך שמירה. "שמור צאתנו ובואנו". מה זה "צאתנו ובואנו"? תמיד, "מעתה ועד עולם".

אותו דבר בפרשת כי תבוא, כתוב בברכות ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך". ובקלות כתוב "ארור אתה בבואך וארור אתה בצאתך". גם בתהלים קכ"א, "השם ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם". **אז רואים ש'בצאתך ובואך' זה שמירה נפרדת,** גם אחד שמור בצאתך ובואך צריך עוד שמירה מיוחדת. למה? אנחנו לא יודעים. רואים שדנים אדם מיוחד ב"צאתנו ובואנו", צריך שמירה מיוחדת.

יוצא שבתחילת הזמן צריך יותר שמירה. כי "צאתך ובואך" זה לא מתפרש רק בכניסה ויציאה לאותו מקום, וכמו שהתרגום אומר, תרגום אונקלוס בתהלים, ותרגום יונתן בפרשת כי תבוא, "ובואך" פירושו "ובואך לבי מדרשא", כך אומר התרגום. שתהיה לך סיעתא דשמיא לעסוק בתורה. "צאתך" כוונה "כשתצא לפרקמטיא", כאשר יוצאים מבית המדרש אז עלולים להיות כל מיני מכשולים, וכשנכנסים לבית המדרש צריך סיעתא דשמיא מיוחדת. אבל כל זמן שנמצאים בתוך הבית המדרש, לא צריך את סוג השמירה של "צאתך לפרקמטיא". כשיוצאים לרחוב עלולות יותר להיות התקלות. **כל זמן שיושבים בתוך בית המדרש אין שום תקלות.**

כמו שהגמרא אומרת בשבת ק"ט, "לא חרבה ירושלים אלא על שביטלו בה תינוקות של בית רבן", שנאמר "שפוך על עולל בחוץ". מה טעם "שפוך"? משום ד"עולל בחוץ". אומר רש"י, **למה הקדוש ברוך הוא שופך חמתו? כי העוללים - התלמידים נמצאים בחוץ לבית המדרש.** אז "שפוך חמתך", אז השם שופך חמתו. אז על זה אנחנו מתפללים "שמור צאתנו ובואנו". גם "בואנו" לבית המדרש שתהיה סיעתא דשמיא לעסוק בתורה, וגם "צאתנו" שגם כשצריך לצאת צריך שמירה מיוחדת בשביל זה.

אנחנו כעת במצב של "ברוך אתה בבואך", נכנסנו לבית המדרש, בתחילת הזמן. אבל יש היום עוד התחלה. זה לא רק התחלה של זמן - סדרי ישיבה, זה התחלה של חודש אלול.

מה מיוחד בחודש אלול? אם נרצה להגדיר מה מיוחד בחודש אלול, אפשר לפרש על פי מה שכתוב בפרשת השבוע - שופטים: "צדק צדק תרדוף".

מביא הרמב"ן ממדרשו של רבי נחוניא בן הקנה, "ידרשו בו סוד". מה הסוד? אמרו: "צדק" זו מידת דינו של עולם, שנאמר "צדק צדק תרדוף", וכתוב בתורה "למען תחיה וירשת את הארץ". **אם תדין את עצמך תחיה, אם לאו הוא יידין עליך על כורחך**. זאת אומרת, אתה יכול להמתין עד יום ראש השנה, השם ידין אותך. אפשר להקדים ולדון את עצמנו, נחשוב לבד איפה אנחנו אווזים בעבודת השם, מה עלינו להשלים, מה עלינו להתעלות. אז נבוא לדון של ראש השנה שהשם ידין אותנו בצורה יותר טובה.

מדרשו של רבי נחוניא בן הקנה, "ידרשו בו סוד". תדין את עצמך, אז תחיה. אם לאו, תחכה עד שהוא ידין, אז יהיה מצב יותר קשה. צריך לדון מקודם, לדעת איפה אנחנו אווזים. צריך להקדים ולזכור למה באנו לעולם, מה התפקיד שלנו, למה נוצרנו. לדעת שאנחנו מחויבים ללמוד תורה, זה לא סוג התנדבות, אנחנו מוכרחים.

במשנה באבות כתוב "אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת". לא מגיע לו תודה על זה, אל תחזיק טובה, לך נוצרת. רק אם הוא יזכור שלא יחזיק טובה לעצמו כי לך נוצרת, וישאף להגיע לדרגות גבוהות יותר, רק אז יצליח. כמו שהגמרא אומרת בסנהדרין (פ"ח), שלחו מתם איזהו בן העולם הבא ענותן ושפל ברכ שייף עייל שייף ונפיק וגריס באורייתא תדירא ולא מחזיק טיבואת לנפשיה, כך צריך לדון את עצמנו באלול, ועד ראש השנה. לא להחזיק טובה, לא מגיע לך תודה שבאת לשיבה, הרי לך נוצרת, זה אנחנו מוכרחים, זה מחויבים, לך נוצרת.

בגמרא בנדרים (דף פ"א), אמר רב יהודה אמר רב: "מאי דכתיב 'מי האיש החכם ויבן את זאת', דבר זה נשאל לחכמים לנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, דכתיב 'ויאמר השם על עזבם את תורתו אשר נתתי לפניו ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה'". שואלת הגמרא: "היינו 'לא שמעו בקולי' היינו 'לא הלכו בה'?" אמר רב יהודה אמר רב: "שאין מברכים בתורה תחילה". הם לא בירכו ברכת התורה לפני הלימוד. מה לא היה מובן לחכמים ולנביאים? ומה הייתה התשובה?

אומר הר"ן בשם רבינו יונה: לא היה מובן להם השאלה "על מה אבדה הארץ". דבר גלוי, לא עסקו בתורה. מה, צריך חכמים, נביאים, לא פירשו? מה פה לא מובן? הרי לא עסקו בתורה. לכן החכמים והנביאים שואלים "על מה אבדה הארץ", הרי למדו, הרי עסקו בתורה. עד שפירש הקדוש ברוך הוא בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב, "לא היו מברכים בתורה תחילה", דהיינו התורה לא הייתה חשובה בעיניהם, כך אומר רבינו יונה. זלזלו בברכה, כי "לא הלכו בה", לא הלכו בה פירושו - לא למדו בכוונה נכונה, **לא הבינו את יקרות התורה, שיש לעסוק בתורה לא רק כדי לדעת את הדינים והלכות, יש מצווה מצד עצמה ללמוד**.

לפי רבינו יונה אפשר לבאר מה שאומרים בברכת קריאת שמע, באהבה רבה, אבינו אב הרחמן רחם עלינו ותן בליבנו להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים. הסדר לא מובן. קודם מבקשים להבין ולהשכיל את מה? ואחר כך לשמוע, עוד לא שמעת, אז מה אתה רוצה להבין? לשמוע, להבין ולהשכיל, אז את מה אני אבין? אני עוד לא שמעת. איך הסדר פה? לכאורה היה צריך להיות קודם לשמוע, ואחר כך להבין ולהשכיל. מה שייך להבין ולהשכיל לשמוע?

לפי רבינו יונה אפשר לבאר, **קודם כל להבין ולהשכיל את היקרות של התורה**, את החשיבות של התורה. אנחנו מבקשים שנזכה להבין כמה חשוב, כמה גדלות יש בתורה, כמה חשוב לשמוע, אז אפשר לשמוע. אם יבואו עם שאיפה, לרצון, להבנה, לחשקת לימוד התורה, נצליח. הגמרא אומרת בברכות (דף ו') שהיוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, לא ירוץ ביציאה, נראה כרוצה כבר להיפטר מזה. כשיוצא מבית הכנסת שלא ירוץ, הנכנס לבית הכנסת ייכנס במרוצה, ירוץ, שנאמר ונדעה נרדפה לדעת השם.

אומר רבינו יונה, כשנרדפה נזכה לדיעה. **כל הדברים צריכים הקדמה. מה הקדמה ללימוד? הרדיפה**. לרדוף, לרוץ. **אם ברוב חשק ותאוה ללמוד הוא הולך במרוצה, זה יבוא לידיעה**. זה כתוב כאן היסוד, הקדמה לזמן, הקדמה ללימוד התורה, רצון ושאפה, נדעה נרדפה לדעת השם. השם יעזור שהריצה והרדיפה, השאיפה לקבל זמן אלול, זה הקדמה וזה יבוא שנדע ונקיים רצון השם, נזכה לכתובה וחייתמה טובה. אמן.

הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א

להראות לקדוש ברוך הוא אנחנו מכבדים את התורה הקדושה,

נמסר במעמד "תלמודו בידו" לרבבות בני הישיבות שנערך בהשתתפות גדולי ישראל בראשם מנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א בבית שמש: זה היום עשה השם נגילה ונשמחה בו. יום כזה שמתאספים המוני בני ישראל למטרה אחת — **להראות לקדוש ברוך הוא אנחנו מכבדים את התורה הקדושה**, את בניך אהוביך, וזה כבוד שמו יתברך.

בספורנו כתוב ששביעי של פסח זה יום טוב. אין יום טוב בשמיני של סוכות, שמיני עצרת - שמחת תורה, אבל שביעי של סוכות אין שמחת יום טוב, אין יום טוב מיוחד. שביעי של פסח זה יום טוב. אומר הספורנו **המטרה של**

היום טוב זה רק מסיבה אחת — כשמתאספים לכבוד השם יתברך, להודות ולהלל לשמו הגדול, זה עצמו היום נהיה יום טוב. וכל סיום זה עבדיך יומא טבא לרבנך.

זה יום טוב, אבל זה יום טוב שאנחנו הופכים אותו ליום טוב בעצם ההתאספות פה, **שהתאספנו לכבד את לומדי התורה שזוכים לעמול, שזה עיקר "בחוקותי תלכו" שתהיו עמלים בתורה, לעסוק בדברי תורה**. בכל עסק חושבים ועמלים ומנסים להבין ולנסות להגיע להצלחה. **כשאתם עמלים בתורה עצם העמל זה ההצלחה הכי גדולה**.

אשריכם שאתם זוכים וזכיתם, ואשרי אלה שהתאספו כאן, אשרי ראשי האיחוד שדואגים כדי להראות לכם כמה אתם חשובים לנו וכמה אתם חשובים לבורא עולם, שזה קיום העולם כולו. **ורק בזכותכם, בזכות לומדי התורה, העולם קיים והעולם ימשיך להתקיים**.

אני לא באתי להאריך בדברים, רק לבטאות לכם את הרגשות של כל גדולי התורה שהתאספו כאן, אחרי השואה התאספו איך ממשיכים את התורה. **קם הרב מפוניבז' ואמר איך ממשיכים את התורה. זה אנחנו לא צריכים לדאוג. התורה תמשיך, הקדוש ברוך הוא הבטיח "לא ימוש מפיד ומפי זרעך ומזרע זרעך עד עולם". השאלה מי יזכה לזה**, ואתם הזוכים, ואנחנו זכינו לבוא לכבד את השם יתברך את התורה ולומדיה, שתזכו הלאה להתעלות בתורה, להתחדש בתורה ולהתייגע בתורה, ונזכה כולנו לכבוד השם יתברך לגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

הגאון רבי יעקב מאיר זוננפלד שליט"א רב העיר רכסים

רבינו הגדול בשיעורים שלו - נותן לנו להרגיש מה היא הנאה של תורה

נמסר במעמד האדיר "כבוד התורה" רתחא דאורייתא ממנהיג הדור מרן הגר"ד לנדו שליט"א בחנוכת מוסדות התורה והחינוך ברכסים, כ"ז אב: יראתי בפצותי שיח להשחיל, נפלה הזכות לעמוד במחיצתו של רבינו הגדול, אשר לאחרונה מכתת רגליו בכל מקומות מושבותיהם של בני התורה. מה רבינו רוצה לומר לנו כאן?

נאמר בקצרה. בכל דור, זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, לכל דור יש את הניסיונות שלו. מהו הניסיון העיקרי של הדור שלנו? בדור שלנו מחפשים רק הנאה, בכל עניין, בגשמיות וגם ברוחניות. מחפשים הנאה, מחפשים הנאה. זה הדור שלנו, שקועים בהנאה, רודפים אחרי הנאה.

בא רבינו לומר לנו, יש פסוק בתהילים, הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים. דוד המלך אומר פה, נדמה לי שראיתי את זה פעם בשם החפץ חיים, העולם מחולק לשני חלקים. יש דברים שהם יקרים מאוד אבל אין להם שום טעם. זהב יש לו טעם? אבנים טובות ומרגליות אין להם טעם. יקר מאוד, אבל אין לו טעם.

לעומת זאת, יש דברים שיש להם טעם והם מתוקים, אבל הם לא יקרים. **הדבר המתוק ביותר הוא לא יקר**. הדברים היקרים הם לא מתוקים, והדברים המתוקים הם לא יקרים. מה הפשט פה? בעולם הגשמי אין שלמות! אין מציאות של שלמות. הרדיפה אחרי הנאה, אין שלמות בעולם הזה בגשמיות. או שזה יקר אבל אין לזה טעם, או שיש לו טעם והוא לא יקר. **יש דבר אחד שהוא גם הדבר היקר ביותר בעולם והדבר המתוק ביותר בעולם, תורה**. זה אומר פה דוד המלך. הנחמדים מזהב ומפז רב, תורה היא הדבר היקר ביותר, טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, הדבר היקר ביותר שיש. אבל גם ומתוקים מדבש ונופת צופים. תורה היא הדבר היקר ביותר בעולם והדבר המתוק ביותר בעולם. בתורה יש שלמות.

רבינו הגדול בשיעורים שלו, שעובר ממקום למקום, נותן לנו להרגיש מה היא הנאה של תורה, את המתוקים מדבש ונופת צופים. כל מי שישב פה והקשיב, אין הנאה כהנאה של תורה, אין יותר הנאה מרתחא דאורייתא. לא מספיק להגיד את זה לציבור.

כשרואים איך שמרן רבינו הגדול באיזו שמחה, באיזו הנאה, ממחיש לנו, ההנאה היחידה שיש בעולם זה מתוקים מדבש ונופת צופים. ואת זה אנחנו צריכים לקחת מפה. **לדעת ולזכור, אין דבר יקר כמו תורה ואין דבר מתוק כמו תורה**. ולנו יש הזכות, הקדוש ברוך הוא נתן לנו את הזכות להידבק בתורה הקדושה. מודים לקדוש ברוך הוא שזיכנו בזכות הזאת, ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת. אני הקטן מברך בשם כל הציבור את רבינו הגדול שיזכה לעוד שנים רבות, שיתקיים בו עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, להגיד, להמשיך להגיד כי ישר השם, ושנזכה כולנו שיתקיים בנו עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר, אמן.

- לשותפות בהצלת עולם התורה, חייג לקרן עולם התורה: 6881*

- ניתן להאזין לדעת תורה מגד"י בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום בענייני השעה במספר (ללא פרסומות): 1700-111-306

- צילום: בקודש פנימה. שייא לייב.

- כמ"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

'למען ילמד ליראה'

'אין היראה הזאת מושגת בטבע'

ולמוכחים ינעם העד בעם ויזהרו בתורת השחיטה ובדקדוקיה, להשלים חוקיה, ויבחרו להם בכל חוקיה שוחט ירא חטא, כי עם רב מישראל תלויים עליו במצות השחיטה והבדיקה, וגם אמנה אמרו רבותינו ז"ל רב מצוים אצל שחיטה ממחים הם, יש מקומות מבלי משים ואין תוכחת, מצויים שם רבים מן העם הנמצאים אצל שחיטה, בלתי מןמחים בתושיה, ועוד ראינו במקצתם שערוריה, כי רבים מן המןמחים רחקו לבם מיראת חטא, ואשר איננו ירא לבו לא יבין לדקדק בבדיקת הסכין, כי צריך לכוין את לבו במאד מאד בבדיקתו, הלא תראה כי יבדק אדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה לאחר כן ימצאנה, כי הכין לבו באחרונה, ובחינת חוש המישוש כפי כונת הלב, מלבד כי יפשע גבר מבלי יראה בבדיקת הסימנים ויתר דרכים וצדדים, כהגלות נגלות לפני כל יודעי דת ודין" ע"כ.

בינו נא זאת, מדובר הוא במומחה לעניינים אלו, ולא בא' שמתחיל לעסוק בזה, אך כאשר בודק הוא את הסכין משום מה אין הוא מבחין בפגימתה, ואין חושיו חדים דים, כי חסר לבו את דרגת היראת שמים העמוקה הנדרשת וממילא דריכות חושיו אינה כראוי.

כתיב (דברים י"ז י"ט) "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלקיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשתם"

הנה בדרך קניית היראה כתב הרמח"ל (מס"י פכ"ה) "הא למדת שאין היראה נלמדת אלא מן הקריאה הבלתי נפסקת ותדקדק שאמר למען ילמד ליראה ולא אמר למען יירא אלא לפי שאין היראה הזאת מושגת בטבע כי אדרבה רחוקה היא ממנו מפני גשמיות החושים ואינה נקנית אלא על ידי לימוד, ואין לימוד ליראה אלא ברב ההתמדה בתורה ודרכיה בלי הפסק, והוא שיהיה האדם מתבונן ומעיין בדבר הזה תמיד בשבתו בלכתו בשכבו ובקומו עד שיקבע בדעתו אמיתת הדבר" וכו'.

ונבאר בזאת דלא די לו לאדם להיות שוקד על תלמודו, אלא עליו להיות עוסק בעניין היראה, ולולא זאת הרי שלא תהא היראה עולה בלבו, כפי שיבואר.

תחילה לכל יש לדעת עד כמה עומק יש בה ביראה ומשמעותה מוחשית היא בחושיו של האדם כמו שמוצאים אנו בדברי החסיד רבינו יונה ז"ל (שע"ת ג' צ"ו) "לא תאכלו כל נבלה, אמרו רבותינו ז"ל כל שנפסלה בשחיטתה נבלה,

בלא יראה אין מרגיש בה'פגימה'

בצורה מירבית ומיטבית, אך נושא הוא עמו בקרבו פגימה אישית, והיא כתם בכל דרכו ומעשיו.

וכמש"כ החסיד רבינו יונה ז"ל בפירושו את הכתוב (משלי ג' ז') "ירא את ה' וסור מרע" ופירש "ירא את ה' וסור מרע מכל מדה פחותה כי לא ימשול האדם להסיר מנפשו כל מדה רעה זולתי בכח יראת ה'" וכעין דברים הללו כתב מרנא ר' ישראל סלנטר זיע"א (אגרות ומכתבים אור ישראל ד') "לזאת מה נואלנו בכל דרכינו מי יורנו דרך הישרה התאוה הכבוד הקנאה והנצחון פורשות כנפיהם בכלי כל מוחותינו ובכל מוסדי שכלנו, אכן היראה על הכל שולטת" ביאורם של דברים דיכול האדם להיות עמל בתורה בדרגות גבוהות מאד, מתוקן במידותיו אך אם נטית לבו לגניבה הרי שיהיה הוא נכשל וגונב, רח"ל אף בשעה שעוסק בלימודו. וכל מה שיש לעשות כדי להתגבר על המידות והתכונות הרעות הללו, זה לבנות ולהשריש בלבו יראת ה' כראוי. ובלעדי זה לא תועיל עבודתו מאומה.

מעתה נשליך את הדברים אל הנוגע לנו, דהנה בגמ' (עירובין י"ג ע"ב) "ת"ר שתי שנים ומחצה נחלקו ב"ש וב"ה הללו אומרים נח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו" היינו שיהיה בודק אף במעשיו הטובים עד כמה נעשו הם כראוי.

והדרך לכך שיהיה האדם בדרגה כזו עד שיבקר את עצמו כראוי נקנית אך ע"י שיהיה משים לבו לזה מאד ויראתו תהא שלימה, ואז יוכל לחפש חיפוש מעמיק במעשיו ודרכיו, וכדברי רבינו יונה הנ"ל שאם אין היראה כראוי מה תועיל הבדיקה, הרי יהיה הוא כאותו הבודק את הסכין פעם ופעמיים אך אינו מרגיש הפגימות כי חסר ביראתו. לחדד זאת נבחר כי מדברים הללו עולה כי יכול אדם להיות הוגה בתורה בצורה מופלאה, ומקיים 'לעסוק' בדברי תורה

בתורה בלבד לא קונה 'שלימות' היראה

ברוך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה אמרה ליה כסי רישך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי לא הוי ידע אמאי קאמרה ליה יומא חד יתיב קא גריס תותי

חידוש עצום הוא זה, שלא יועיל כח התורה לבלום האדם מעוונות בלעדי היראה הנדרשת שתשכון בלבו, כדברי הגמ' (שבת קנ"ו ע"א) "אימיה דר"נ בר יצחק אמריה לה כלדאי

דיקלא נפל גלימא מעילויה רישיה דל עיניה חזא לדיקלא אלמיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשיניה

הרי שהיו החוזים במזלות צופים לרנב"י עתיד שתהא נטיתו להיות גנב, ואמו בצדקתה עטתה עליו כיסוי ליראת שמים, ופעם א' שנטה הכיסוי מראשו, מיד גבר עליו יצרו, ושלח ידו לאשכול תמר הסמוך שהיה בבעלות שאינה שלו, וכתרו מן העץ בשיניו.

היש לנו עוסק בתורה יותר מר"נ בר יצחק, היעלה על הדעת שיש מציאות נעלית של עוסק בתורה יותר ממנו, ובו ברגע אחד שסרה גלימת ראשו ממנו, מיד סליק פסקיה לקיבורא בשיניה. עתה וודאי ידע מה הוא שדרשה ממנו אמו 'כסי רישך כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי'. זהו שכיון רבי ישראל זיע"א 'היראה על הכל שולטת על התאווה על הכבוד הקנאה והנצחון לכן יש להגביר היראה, ולהקטין הנצחון'

נחפשה דרכינו ונחקורה

וודאי הדבר עאכו"כ בענייני הלב שבדיקת פגימתן בדק שבדק היא מגעת ורק ע"י הביקוש ישלוט אדם על הפגימות שבלבו.

ידוע ומפורסם הא דאחז"ל (נדה ט"ז ע"ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" ובביאור זה המאמר הק' הגר"י בלאזר זיע"א דהנה נתבונן דאנו צריכים לחזק היראה ולחפשה ולבקשה כל העת, והיאך זאת הרי טבע האנשים יש דרגות בחוש הפחד שלהם יש הפחד יותר ויש שאינו כ"כ פוחד, א"כ היאך זאת שבעל מידת הפחד הגדול ביותר עדיין צריך הוא לחזק מדת יראת השם בלבו, והיאך זה שאין מועיל מידת טבעו לפחד גם מהקב"ה, וביאר שהקב"ה עקר את היראה הטבעית של בן האנוש ממנו, כדי שיהיה מגיע לזאת ומשיג ע"י עבודה. והוא כוונת המאמר "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים".

ירא את ה' בני ומלך

תתחייב המורא" הרי שמדובר בזאת על לימוד ועיון בפרשיות העוסקות באמונה והשגחת ה', ואם יקרא המלך בהם ויעיין יבחין השגחתו הפלאית של הקב"ה הניכרת בכל צעד כבשמתלך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה' וכד'

ואז ע"י זאת יהיה אחוז יראה ובעתה מפניו, וע"י שיצייר בשכלו יעיר מתרדמתו בפחד גאון עוזו, וכבר הזכרנו דהוא מפורש בשו"ע ריש או"ח ד'צייר בשכלו' וע"י זה יהיה משכין בלבו יראתו יתברך וכך יהיה שליט על מעשיו.

ציור בשכלו 'יראת ה' זה ע"י שיהיה מעמיק ומתבונן ב'מבשרי אחזה אלוך' שהרי רק עוור וסומא בלבו אינו מבחין בהשגחת ה' על בראיו, ככתוב (תהלים ע"ג כ"ג) "ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני, בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני" ובהתבונן בזו יהיה משכין יראת ה' בקרבו.

הם הם דברי רבינו יונה (ספר היראה) "משנכנס אלול עד מוצאי יום הכיפורים יהיה חרד וירא מאימת הדין" עלינו לזכור תמיד שעבודתנו היא עבודת היראה ראשונה והכרחית היא לנו, ועלינו לחפש ולהעצים אותה כאמור "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה" ויש לעבוד על זה תמיד בבחינת "ולדבקה בו".

ימים אלו בהם עיקר עבודתנו לבקר ולחשב את מעשינו, ליישר את דרכינו, הרי שעיקר הדבר תלוי ב'ביקור' מן החטאים, הוא אשר מזכירים אנו בסליחות 'נחפשה דרכינו ונחקורה' ועלינו לזכור בשעה זו את דברי רבינו יונה כי אם אין היראה כראוי הרי שלא מרגיש בפגימת הסכין כמה פעמי' שיבדוק, וק"ו בפגימת הלב שהרגשתה דקה ומסורה אל היראים בשלימות בכל לבם.

בחיפוש אחר היראה עמד שלמה המלך וכתב (משלי ב' ד') "אם תבקשנה כספך וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'" ומדוע הוא שיש בדבר צורך וחובה להיות מבקש ומחפש, אין זה אלא שהחתיירה תמיד נדרשת היא בזה, כדי שלא להיות ח"ו בבחינת 'מלומדה' כי אם לא יהיה מרענן את ירא'ש בלבו, הרי גם אם יהיה הוא שוחט עתיר נסיון, ותעודות מכע המומחים בעניין, לא ניתן יהיה לסמוך עליו, כי לא ירגיש הוא בפגימת הסכין, כדברי רבינו יונה ז"ל.

עלינו להחדיר את זאת, כי יראת שמים אין לאדם אפשרות שיהיה בדרגתו וישתמר, חייב ומוכרח הוא לעבוד כל העת להשיג ולבקש, לעלות ולהתעלות בזה, ואז יהיה מושל על מדותיו כדאיתא בדחז"ל (דברים רבה פ"ב ל"ג) "ירא את ה' בני ומלך ומלך על יצרך מעשה בר"ש בן אלעזר שהלך לעיר אחת בדרום ונכנס לבית הכנסת ושאל לסופר אמר לי בחיך יש כאן יין לימכר א"ל רבי העיר הזאת של כותים ואין עושין אותו היין בטהרה כשם שהיו אבותי עושין אותו, אמר אי תאנת לנפשך מותר תן לי ואני לוקח לך, אמר ואנת אי מרא דנפשך אנת אל תטעום יתיה, א"ל ר"ש בן אלעזר אנא מרא דנפשאי אנא הוי ומלך מלך על יצרך" דזו היא הדרך או שיהיה האדם מולך ומושל ביצרו ע"י יראתו, או ח"ו שיהיה היצר מושל ומולך בו בהיעדר יראתו כראוי.

זו שמחדדת התורה בפרשתנו בסוגיית המלך, דהיאך יהיה הוא מקיים למען 'ילמד ליראה' היאך יהיה המלך למד 'ליראה' ע"י, אטו ב'קרא בו' כל ימי חייו, סגי להיות בעל יראה, והסבא מקלם זיע"א היה מבאר בשיחותיו כי 'תורה מן השמים' והיה מדגיש הלימוד מפרשת הקהל, שהחובה היא שם להביא הקטנים והעוללים 'למען ילמדו ליראה' הרי שיראת ה' טעונה היא לימוד וליבון, כדברי הספורנו (דברים י"ז י"ט) "למען ילמד ליראה בחלק העיוני ממנה המורה במופת את גודל והשגחת האל יתעלה אשר בידיעת זה

רצוף אהבה

שיחת חיזוק מרבינו מרן הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א

נמסר בהיכל ישיבת 'כתר תורה' בפתיחת זמן אלול תשפ"ו – גיליון מספר 10

לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם

ברוך ה' אנחנו נמצאים בתחילת זמן אלול ובסיום זמן בין הזמנים, גם בין הזמנים הוא זמן, אומרים בתפילת יום כיפור קטן, מנהג בית דינך לא כמנהג בתי דינין של בני אדם, שמנהג בני אדם אם יכפור ינצל מן הממון ואם יודה מתחייב ליתן, ובית דינך הצדק לא כן הוא אלא אם יכפור אדם אוי לו ואוי לנפשו ואם מודה ועוזב אתה מרחמהו, אני חושב שיש כאן יסוד עמוק בכל ההנהגה של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא רוצה, שנבין את התוספות או שנרצה להבין את התוספות? שנרצה לקיים מצוה או שנעשה את המצווה?

כתוב בחז"ל מי הקדימני ואשלם לו, הקדוש ברוך נתן לך בית ואתה קובע מזוזה, האם מגיע לך שכר על כך? מי הקדימני ואשלם לו, מי נתן לך את האפשרות לקבוע מזוזה, רק הקדוש ברוך הוא.

"ואני ברוב חסדך אבוא ביתך" כל מה שהאדם עושה הוא רק בסייעתא דשמיא, הקב"ה הוא נותן לך את האפשרות לעשות, והוא רוצה מאיתנו את רק את הלב והרצון, להראות לו שאנחנו רוצים לעשות רצונו.

ואיך מראים לו שאנחנו רוצים לעשות רצונו? דבר ראשון משתדלים, והדבר השני מבקשים, הקדוש ברוך הוא מתאווה לתפילתם של צדיקים, למה הוא מתאווה לתפילתם? כיון שכל מה שאדם מבין הוא רק מאיתו יתברך, והאדם צריך רק להתפלל להבין ולהשכיל, לשמוע ללמוד וללמד, היו כמה גדולי ישראל שלא הבינו את התוספות וישבו ובכו אבינו שבשמים רחם עלינו.

משל לשני יהודים שבאו לפני גביר גדול לבקש נדבה, ראובן יצא מבית הגביר עם סכום גדול אף שהיה נראה יהודי פשוט, ומאידך שמעון יצא עם סכום פשוט למרות שהיה נראה כיהודי חשוב, כשמעון ראה את הסכום שחברו קיבל שאל אותו מה הוא עשה, שאל אותו ראובן ומה אתה עשית, השיב לו שמעון ביקשתי נדבה וזה מה שקבלתי, אמר לו ראובן אני לא ביקשתי צדקה, ביקשתי רחמים, תרחם עלי.

רחם עלינו, ותן בליבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, שערך הם דופקים כעניים ודלים, כשאדם מרגיש כך ומבקש מהקדוש ברוך הוא, אני רוצה להבין את התורה הקדושה שלך כל משנה, כל גמרא, כל תוספות, אם היינו מרגישים שכל תוספות הוא עולם מלא וכשלא מבינים תוספות מתחננים להבין זוכים

לסייעתא דשמיא, ההבנה היא מאיתו יתברך, והרצון תלוי בנו, רחמנא ליבא בעי, ובאמת שלא מגיע לנו שכר על כך, מי הקדימני ואשלם לו, אך השכר הוא מחדשי השם, הגר"י אברמסקי אמר, אדם חושב שכשבוא מגיע לבית הכנסת הוא עושה חסד עם הקדוש ברוך הוא, אך דוד המלך אומר "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך" והקדוש ברוך הוא עושה חסד לא רק שאנחנו באים לביתו אלא הוא גם נותן שכר על כך.

כתוב בחז"ל שהגויים בקשו שיתנו להם גם מצוות והקדוש ברוך הוא אמר להם חוטאים, טענו הגויים הלא גם ישראל חוטאים, והשיבו הם שישראל חוטאים שקטן שאינו מבין, אם יהודי בוכה לקדוש ברוך הוא, אבינו שבשמים כעת ימים של אלול ואני באמת רוצה לעשות את רצונך, אתמול לא הבנתי וכעת למדתי עוד קצת תורה ואני מבין שלא עשיתי טוב, כל העובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עוונותיו, למה? כי הוא מתבייש והוא מבין שהוא לא עשה טוב ואת זה הקדוש ברוך הוא רוצה, שובו אלי ואשובה אליכם, אני רוצה לראות שאתה רוצה לשוב, וזה ההבדל בין בית דין של מעלה לבית דין של מטה, בבית דין של מטה העיקר זה התוצאה, אבל בבית דין של מעלה אם אדם מראה שהוא מתחרט והוא מבין שהוא לא עשה טוב, שהלב שלו קרוב לקדוש ברוך הוא, הוא מודה ועוזב ואתה מרחמהו.

כתוב ברש"י לא תוכל, רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה, אבל אינך רשאי, ידוע שאחד מגדולי ישראל היה צריך ללכת אך היה מי שהתפלל מאחוריו, ואמר אני לא יכול ללכת יש קיר מאחורי, צריכים לדעת דבר אחד, הקדוש ברוך הוא מצווה אותנו רק במה שאנחנו יכולים לעשות, בבית דין של מעלה לא חשוב התוצאות, חשוב שהלב שבור ורוצה לעשות רצונו יתברך, הבט לתלאות ואל לחטאות, רצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה, וכשהקדוש ברוך הוא רואה את זה הוא נותן סייעתא דשמיא.

אשריכם שזכיתם לקבל כתר תורה, תורה מונחת בקרן זווית כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, אל כתוב כל הנוטל, כל הרוצה, העיקר הרצון, רק תראה שאתה רוצה ואז יהיה לך את הסייעתא דשמיא.

היה עיכובים בדרך, היצר הרע יודע שאנחנו באים לחזק ולהתחזק, אז הוא עשה הרבה עיכובים, אבל הקדוש ברוך הוא ראה שאני רוצה, אז לא עזר ליצר הרע כלום, רציתי להגיע.

ברוכים הבאים לשיעור החדש, ובאמת כולנו חדשים, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, אתמול לא הבנתי היום אני מבין, אם בן אדם יבכה לקדוש ברוך הוא ותן בליבנו להבין ולהשכיל, הוא יזכה לסייעתא דשמיא, יעזור השם שנזכה לעלות מעלה מעלה בשמחה רבה, סייעתא דשמיא והצלחה גדולה.

**גיליון זה יו"ל ע"י 'אוצר הפרשה'
לקבלת הקובץ המלא ניתן לפנות במייל:**

a169258235@gmail.com

שיירת דוד

מתורתו ומכתביו של הגאון הגדול רבי דוד הקשר זצוק"ל
מראשי ישיבת "קול תורה"

מתוך הפרשה

בגדר חיוב בן סורר ומורה - נידון על שם סופו

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וכו' (כ"א י"ח).

ואמרו בגמרא בסנהדרין שבן סורר ומורה נידון על שם סופו, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב. והנה בגמרא בראש השנה איתא אמר רבי יצחק אין הקדוש ברוך הוא דן אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר באשר הוא שם. והקשה הר"ר אליהו מזרחי הובא במהרש"א בראש השנה שם, אם אדם נידון באשר הוא שם, איך שייך לדון בבן סורר ומורה על שם סופו. ולכאורה נראה לומר, דגדר החיוב של בן סורר ומורה אינו בתורת עונש על העבירה, אלא מניעה שלא יהיה חייב אחר כך, וכלשון הגמרא מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב, ולכן אין בזה חסרון דבאשר הוא שם שהוא דין בעונש.

ישבתי על קברו

והנה לפי זה מבוארים היטיב דברי הרע"א, דהנה בגמרא בסנהדרין איתא, בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות וכו', אמר ר' יונתן אני ראיתי וישבתי על קברו. ובגליון הש"ס שם ציין רבי עקיבא איגר לשולחן ערוך יורה דעה סימן שס"ד, ונראה, דכונתו להקשות, שהרי הרמ"א ביאר שם שאסור לישב על האבן שנותנים על הקבר למצבה, דכל מה שנעשה לצורך המת ולכבודו אסור בהנאה, ואם כן קשה, איך ישב ר' יוחנן על קברו. ולכאורה דברי הרע"א קשים, שהרי אפשר לתרץ בפשיטות, דכיון שהרוגי בית דין קיימא לן שאין מתעסקין עמהו לכל דבר, אם כן בודאי לא ישימו מצבה על קברם, ואם היה מצבה על קברו של בן סורר ומורה על כרחק שלא הונח שם לצורך המת, ויכול שפיר ר' יוחנן לישב שם. ואם כן אין מקום לקושית הרבי עקיבא איגר.

אבל אם נפרש שבן סורר ומורה דין הריגתו כהריגת זכאי, ולא משום עונש, ורק משום מניעה שלא יבוא להיות חייב אם כן ודאי שיישמו מציבה על קברו, שאין לו דין הרוגי בית דין ולכן הקשה שפיר רבי עקיבא איגר כיצד ישב ר' יוחנן על האבן שעל קברו. אולם נראה שהמהרש"א והרא"מ הבינו שהריגתו כהרוגי בית דין, שהוא נענש על שם סופו, ולכן הקשו מהגמרא בראש השנה.

ונראה שמקור לסברתם הוא ממה שבן סורר דינו בסקילה, ולכאורה קשה אם נימא שכל דין הריגתו הוא כדי שימות זכאי ואל ימות חייב, יש לנו לזונו במיתה הקלה ביותר ולא בחמורה,

אלא ודאי שהוא עונש, ודינו בסקילה.

וכן נראה במהרש"א דסבירא ליה שמיתתו כהרוגי דין, דהנה המהרש"א שם הקשה מדוע דינו בסקילה, הרי בגמרא נראה שסופו שיהרוג ויהיה רוצח, שיעמוד בפרשת דרכים וילסטם את הבריות, והרי רוצח דינו בסיף, ומדוע בן סורר נידון בסקילה, ומתוך המהרש"א שהוא חשוד שיעבור עוד עבירות נוספות חמורות יותר שדינם בסקילה, כגון חילול שבת וכו'.

והנה לפי תירוצו של המהרש"א מוכרח, שגדר העונש של בן סורר שדנים אותו עכשיו על העבירות שיעשה אחר כך, ולכן דינו בסקילה, כיון שיעשה אחר כך עבירות שחיובם סקילה, ואם כן שהוא חיוב על העבירות שיעשה אחר כך, שפיר חשיבא מיתתו כמיתת הרוגי בית דין. ושפיר ניחא ליישב קושית רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס כיצד ישב ר' יוחנן על קברו, וכמו שכתבנו מהרא"מ שדימה דינו של בן סורר לגמרא בראש השנה שם שנידון על שם סופו.

ע"ש סופו של עצמו

והנה בעיקר דברי המהרש"א שדנים אותו ומחייבים אותו על עבירות שעדיין לא עשה, לכאורה צריך ביאור כיצד אפשר להעניש על עבירה שעדיין לא עבר בתורת הרוגי בית דין שהוא עונש.

והנה המהרש"א מתרץ על הקושיא מהגמרא שאין אדם נידון על שם סופו, שאפשר דהא דאמרינן בבן סורה שהוא נידון אלא על שם סופו, הוא דוקא בעבירות שהוא בעצמו יעשה, ולא בעבירות שבניו יעשו, ולכן בן סורר ומורה נידון על שם סופו, דמיירי בעבירות שהוא בעצמו יעשה, ומה שאמרו בגמרא בראש השנה שבן אדם נידון באשר הוא שם מיירי בישמעאל, דמיירי שם בעבירות שבניו יעשו אחר כך לישראל כמבואר שם, ובזה לא אמרינן נידון על שם סופו, אלא באשר הוא שם.

אולם באמת מלשון הגמרא לא נראה כן, אלא שכלל הוא, שלעולם אין אדם נידון על שם סופו אף על עבירות שהוא יעשה. והרא"מ מתרץ, שבאמת בסתמא אמרינן אין אדם נידון על שם סופו אבל כשהתחיל כבר עכשיו לעשות מעשים שיביאו לסופו שיעבור עבירות חמורות, בזה דנים אותו על שם סופו.

מחשבה

- א'. התבודדות ומחשבות מביאות להתעלות עצומה.
 ב'. לקבוע זמן להתבודדות לזכור איפה אווזים בעולם.
 ג'. כל ערב לשמור זמן למחשבה.
 ד'. אי הכתיבה מפחיתה את פוריות המחשבה, או יותר נכון סימן לחוסר מחשבה.

אמת

- א'. מידת האמת מרגילה את האדם שמעשיו יהיו אמיתיים, ולא לשם חנופה ומציאת חן בעיני אנשים.
 ב'. האמת מחייבת שבשעת עשיית המעשה יחשוב עליו, כיון שאחרת המעשה אינו אמת.
 ג'. האמת מכניסה את האדם למציאות אמיתית, ומוציאה אותו מחלומות השוא ומן הדמיון.
 ד'. בלי אמת המעשה אינו כלום, והאדם כולו חי באשליות על עצמו.
 ה'. שקר מרחיק את האדם מן הבורא, שהרי חותמו של הקב"ה אמת.
 ו'. מידת האמת מוזנחת ויש לחזקה, ובעזרתה אפשר לזכות לכל המדרגות.
 ז'. השתדל שדיבורך יהיה אמת לאמיתיה ללא תוספות וללא הגזמה, וכן מעשיך יהיו על דרך האמת ולא בדרך שקר של חיצוניות בלי פנימיות.
 ח'. השתדל שכל מעשיך יהיו למען האמת, ולא כדי שיראו חבריך, והשתדל להצניע מעשיך הטובים בכל כוחך, ואל תגרום אפילו בעקיפין שזר ידע עליהם.

המעשים שלעתיד מונחים במעשים של היום

וביאור הדברים נראה, שבאמת לעולם אין דנים על הבכח בלבד, אבל כשהתחיל לעשות בפועל מעשים המובילים לזה, חשיב כאילו הוא כבר בפועל ולא בכוח, ולכן בזה שפיר דנים אותו על שם סופו, וכן סורר ומורה התחיל כבר לעשות מעשים, שגנב ואכל, ולכן נידון על שם סופו, אולם ישמעאל עדיין לא התחיל, (ואף על פי שהיה מצחק, אין זה חשיב מעשים שגרמו למה שיהיה בסוף), ולכן ישמעאל נידון באשר הוא שם. ולפי זה נראה לבאר דברי המהרש"א שבן סורר ומורה נענש על העבירות שיעשה אחר כך, והטעם בזה שהעבירות שלעתיד הם תוצאה ממעשיהם ובחירתם של עכשיו, ולכן כיון שעכשיו בכח כבר מונח שיעשו את העבירות בעתיד, יש מקום לדונם כבר עכשיו על זה שיעשו בעתיד, בתורת עונש והרוגי בית דין.

יעיד עליו יודע תעלומות

והנה לגבי מצות תשובה כתב הרמב"ם שצריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור לאותו חטא לעולם. ומבואר שאין הולכים בזה לפי המצב עכשיו באשר הוא שם, שהרי עכשיו עזב את החטא והתחרט, ואמרינן שלא סגי בכך ולא הוה תשובה רק אם בסופו לא יחזור לחטא זה, ולכאורה צריך ביאור, מדוע לענין עונש אמרו באשר הוא שם, שלא נענש לפי מה שיעשה אחר כך, ולענין תשובה לא די שחזר עכשיו בתשובה, וצריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור לזה החטא.

ונראה ביאור הדבר, שלא עוזר תשובה אלא אם כן עוקר מעצמו את הבכח של החטא, דהיינו את המצב שיביא לו בסופו של דבר שיחטא, ולכן צריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שבזה נמצא שעקר היום את הבכח של החטא אצלו.

והנה המבי"ט בספר בית אלקים מחדש, שאם לפי מצבו של עכשיו לא יחטא יותר, אף שאחר כך יפול ממדרגתו ויחטא, לענין זה אמרינן באשר הוא שם, ומהני תשובה. ונראה הטעם בזה, שלפי מצבו של עכשיו לא נשאר חטא בכח, ולכן אין נפקא מינה במה שאחר כך יחזור לחטא, ועיקר התשובה שיעקור את הבכח של החטא עכשיו, ואם עקר את זה ולפי מצבו עכשיו לא יחטא לעולם סגי בזה.

ונראה שמדויק כדבריו ברמב"ם גופא, שכתב יעיד עליו יודע תעלומות, ולא יודע העתידות, דהיינו שלא העתיד קובע אם יחטא או לא, ולא בזה זה תלוי, אלא מצבו הפנימי של עכשיו הוא הקובע אם יש בו עדיין בכח מצב של חטא, וזהו יודע תעלומות, מהו פנימיות מצבו של עכשיו.

עצה ליום הדין

והנה לפי זה יש עצה נפלאה ליום הדין, והוא שיתחיל לעשות מעשים שבעזרתם יזכה למדרגה גבוהה יותר, ולמעשים טובים יותר, ואם התחיל כבר לעשות מעשים שיש בכוחם לגרום שישתנה לטובה אחר כך, שפיר הוא יהא נידון על שם סופו, כאילו כבר עשה אותם המעשים הטובים כולם, ויזכה ביום הדין, וכמו שנתבאר.

להנצחות וקבלת הגליון מידי שבוע

058-322-5008 | 3225008@GMAIL.COM

רשימת הספרים מכתבי רבינו שיו"ל ער היום בעה"י

שירת דוד - בבא מציעא
 שירת דוד - בבא בתרא
 שירת דוד - כתובות
 שירת דוד - יבמות קידושין

שירת דוד - מאמרים תורה ומועדים
 שירת דוד - שיעורי הלכה שבת פסחים
 שירת דוד - הגדה של פסח
 שירת דוד - מראה מקומות

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
228

למנוצח מזמור לדוד בבא אליו נתן הנביא – בי תמכה ימינך !

תשפ"ז
כי תצא

מעשה דבת שבע

בספר שמואל ב (פרק יא) מסופר מעשה דבת שבע, שדוד קם לעת ערב מעל משכבו והלך על גג ביתו ואז ראה את בת שבע ורצה אותה, ושלח לברר מי היא, ואמרו לו שזה בת שבע אשת אוריה החיתי, ודוד שלח לקרא לה שתבא אליו, ומסופר שם שדוד בא עליה והיא נכנסה להריון מזה.

אנחנו לא יודעים מה היה שם, לא יכולים לדבר, אבל דבר אחד אנחנו יודעים מה שאמרו חז"ל בכתובות דף ט ב' שדוד לא נכשל בזה באיסור אשת איש, כיון שהיה נהוג בצבא של אדוננו דוד (לדוד היה צבא גדול, ושר הצבא היה יואב, הוא היה גיבור גדול, ידוע מה שמספרים חז"ל שהוא היה אומר שיזרקו אותו בבליסטראות לתוך העיר של האויבים, וכשהיה נזרק לעיר היה קם והורג את האויבים) שכל היוצא למלחמה היה כותב גט כריתות לאשתו, והיו כותבים את הגט כדי שאם ימות ולא יחזור מהמלחמה יחול הגט מייד ולא תפול ליבום, ולכן אחרי שבסוף אוריה מת במלחמה, ששלחו אותו לחזית המלחמה ונכנסו לשער בני עמון והם ירו עליהם מעל החומה והוא מת, ואיגלאי מילתא למפרע שבת שבע היתה מגורשת, ונימצא שדוד לא נכשל באיסור אשת איש, ולכן גם הולד שנולד לו מאותו ביאה לא היה ממזר.

והענין הזה שלא היה בזה מכשול של אשת איש, מוכח מזה שדוד המשיך לחיות איתה אחר כך וממנה נולד אחר כך שלמה ואם היה מכשול באשת איש היתה אסורה עליו כדן סוטה שאסורה גם לבועל, רק אינו מוכרח שכאן הרי היא נבעלה באונס שהרי לא יכלה לסרב למלך, ובאשת ישראל אין איסור סוטה באונס ומותרת גם לבועל, עיין בזה בגמ' בכתובות שם. [זה מעניין שהקב"ה בחר בבת שבע שממנה יקום מלכות בית דוד, זה סודות שאנחנו לא מבינים]

אמנם זה עדיין תמוה מאוד הרי בשעה שבה עליה היתה בספק אשת איש שהרי לא בטוח שאוריה ימות, ומה התיר לדוד להכנס לספק איסור אשת איש? וכי דוד תכנן מראש לגרום שאוריה ימות, והרש"ש שם בכתובות מדבר בזה וצ"ע. [א.ה. כבר עמדו ע"ז התוס' בכתובות דף ט' ב' איך הכניס עצמו לספק איסור אשת איש, וע"ש שהביאו שר"ת פירש שזה היה גט גמור]

כבשת הרש

אחרי זה מסופר בנביא שם שהקב"ה שלח את נתן הנביא להוכיח את דוד המלך, ובא נתן לדוד וסיפר לו סיפור: מעשה בשני אנשים שהיו בעיר אחת, ואחד היה עשיר ואחד היה רש, ולעשיר היה צאן ובקר הרבה מאוד, ולרש אין כל רק כבשה אחת והיא גדלה איתו ומפיתו אכלה ומכוסו שתתה, והוא היה כזה עני מרוד שלא היה לו שמיכה והיה ישן עם הכיבשה כדי שכן יתחמם מהצמר שלה, ויום אחד בא אורח לעשיר, וכשבא אורח מכבדים אותו בצהריים בבשר, כמו אצל אברהם אבינו שהיה מכבד בשלוש לשונות של חרדל, רצה העשיר להכין לאורח צלי טוב, והעשיר היה צר עין ולא רצה לבזבז מכיסו, הלך וגנב את הכיבשה של העני וצלה אותה ועשה ממנה מטעמים והביא לאורח לאכול.

ואז שאל נתן הנביא את דוד: מה דינו של האיש הזה? ודוד כששמע את הסיפור הזה כעס מאוד, ואמר: **חי השם כי בן מוות האיש העושה זאת!** האיש הזה מגיע לו למות, והטעם שמגיע לו למות אמרו חז"ל: כל הגוזל פרוטה מעני כאילו נוטל את נשמתו, כי יכול להיות שאין לאותו עני מה לאכול וזה הפרוטה האחרונה שלו, הפרוטה אמורה להציל אותו, וכשאתה לוקח את הפרוטה שלו אתה ממת אתו.

עוד אמר דוד שעל הכיבשה צריך העשיר לשלם לעני ארבעה, כדן הגונב שה וטבח או מכר שמשלם ארבעה כנגד השה, ולכא' אינו מובן למה צריך לשלם על הכיבשה, הרי כיון שהוא בן מוות צריך שיהיה פטור מדין קם ליה בדבריה מיניה, רק הפשט שכאן המיתה שהוא חייב

זה לא מיתה בידי אדם אלא מיתה בידי שמים, ועל מיתה בידי שמים אין פטור קלב"מ.

נתן לו שפכטל

על כל פנים זה מה שאמר דוד שהאיש העשיר הזה שגנב את כבשת הרש בן מוות הוא, ואז אמר נתן לדוד דברים חריפים מאוד: - **אתה הוא האיש!** אתה דוד, כן אתה הוא האיש העשיר שגנב את כבשת הרש, הרי אתה דוד יש לך כבר שש נשים ואם תרצה יוסיף לך השם עוד נשים כהנה וכהנה, [ומכאן לומדים חז"ל שמלך מותר בשמונה עשרה נשים והאיסור למלך להרבות נשים זה יותר מ"ח] ואילו אוריה יש לו רק אשה אחת (כבשה אחת) ומה אתה גוזל ממנו את אשתו, נתן הנביא נתן לדוד שפכטל, מדוע בזית את דבר השם לעשות הרע בעיני, ועוד האשים אותו נתן שלא זו בלבד שגזלת את כבשת הרש אלא גם אחר כך הרגת את בעל הכיבשה - את אוריה החיתי הכית בחרב ואת אשתו לקחת ואותו הרגת בחרב בני עמון, נתן הנביא האשים את דוד בהריגת אוריה, ואע"פ שאוריה היה מורד במלכות (כדאיתא בקידושין מג א') אבל אתה סיבבת את מיתתו כדי להתיר לך את בת שבע.

ואז נתן הנביא המשיך בדבריו החריפים: ועתה לא תסור חרב מביתך עד עולם עקב כי ביזיתני ותקח את אשת אוריה לך לאשה, כה אמר השם הנני מקים עליך רעה מביתך, ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעיך, ושכב עם נשיך לעיני השמש... וקללה זו נתקיימה בימי אבשלום שבא על פילגשי אביו, ומסופר שם בנביא שדוד מייד כששמע את דברי נתן הודה בחטאו, ויאמר דוד אל נתן חטאתי להשם.

למנוצח מזמור לדוד

והנה משכבר התקשתי בענין זה מאוד, שהנה בספר תהילים (פרק נא) אומר דוד: למנוצח מזמור לדוד, בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא בת שבע, באותו יום כשבא נתן הנביא ואמר לו אתה בן מוות! האשים אותו בהאשמות חמורות שגנב את כבשת הרש והרג את בעלה אוריה, מייד באותו יום בא ואמר דוד: **"למנוצח מזמור לדוד"** וזה מאוד לא מובן, מזמור? קינה מיבעי ליה, היה צריך דוד להגיד קינה, שהוא מאוד עצוב ומבויש מזה, ולא שייך לעשות עכשיו מזמורים שזה מראה שהוא שמח, איך שייך להיות שמח אחרי כאלה דברים חריפים?

ועוד אני מתפלא שהנה בא נראה מה ביקש דוד: חנני אלוקים כחסדך, תחונן אותי במתנת חנם אפילו שלא מגיע לי, כרב חסדיך מחה פשעי, הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני. אני מתפלא ככה אתה בא? מייד בא ומבקש סליחה? בכזה מצב הדבר הראשון שצריך לומר זה כמו שאמר עזרא הסופר: **אלוקי בושתי ונכלמתי להרים פני אליך**, אני מתבייש מאוד, מצטער מאוד שקרה לי כזה מכשול, אני מאוד מתחרט על זה, ואחרי שאומר כמה מצטער על זה וכמה מתבייש מזה, אז שייך לבא ולבקש תמחל לי על החטא, אבל איך שייך לבא מייד ולבקש תמחל לי, כאילו כלום לא קרה, לכא' זה נראה חוצפה לבקש ככה. ככה הייתי מתקשה כל יום כיפור שמנהגנו לומר מזמור זה ביום כיפור.

תמיכה שלא ידרדר

ולפני שבע שנים ביום כיפור התעורר לי ההסבר הזה, שכשנתן הנביא הגיע בשליחות של הקב"ה להוכיח את דוד, דוד הרגיש שזה לא היה שליחות של נזיפה, לנזוף בו ולצעוק עליו, אלא דוד ראה בזה שליחות של עידוד, דוד הרגיש שהמטרה של הקב"ה בשליחות הזו היתה לעורר אותו לחזור בתשובה, לעצור אותו שלא ידרדר, וזה היה תמיכה מהקב"ה, שהקב"ה רואה אותו במצב לא טוב ותומך בו להצילו, וכמו שאמר דוד: צמאה נפשי אחריו **בי תמכה ימינך**, אני רואה ומרגיש איך שאתה הקב"ה תומך בי, ולמרות שנתן אמר לו שהקב"ה יעניש אותו, **דוד הרגיש שהמטרה בשליחות הזו היא לא הענישה, אלא תמיכה ועידוד, לעזור לו שלא ידרדר**, וכמו שיש פסוק: אני שכבתי ואישנה, הקיצוני כי השם יסמכני.

ולכן דוד אמר מזמור, שראה בשליחות הזו, חסד של השם, בי תמכה ימינך, כדי שחש ושלום דוד עבדי לא ידרדר, שהרי מי שמדרדר בעריות אין לו תקנה אלא מיתה! שקשה לו מאוד לפרוש מזה, וזה הביא את דוד לשמחה, שרואה איך שהקב"ה תומך בו, דוד אמר במזמור הזה **תודה רבה לקב"ה**, שהרגיש שהקב"ה תומך בו, ומסייע לו שלא יפול, ועוצר אותו של ידרדר.

וזה מה שנתן לדוד את העוז והאומץ לגשת מייד ולבקש מהקב"ה שימחה את חטאתו, כיון שהרגיש **שהקב"ה נימצא איתו ודואג לו ואוהב אותו!**

יסוד גדול

באמת ענין זה הוא יסוד גדול בעבודת השם, שקורה לפעמים שיש לאדם נסיונות לעבור עבירות, ופתאום רואה עיכוב לא צפוי שמונע ממנו מלעבור את העבירה, ואפשר לראות בזה איך שהקב"ה תומך בו שלא יכשל. הקב"ה סומך נופלים ומעודד.

זה פלא גדול אצלי

באמת זה פלא גדול אצלי הרי דוד המלך **השם עימו שהלכה כמותו בכל מקום**, כך אמר עליו דואג האדומי כדאיתא בסנהדרין צג ב', והוא היה ראש הסנהדרין, ודוד המלך כתוב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך, כל הלילה ישב ולמד, ואיך יכול להיות שאדם שעוסק בתורה, בקדושה של התורה יהיה לו עסק בעריות, אדם שחושב על עריות לא יכול ללמוד התורה, מי שיש לו מחשבות של עריות לא שייך אצלו קדושת התורה, אדם שלומד תורה הוא מתחבר למקור הקדושה, וזה צריך לדעת שמי שהראש שלו קצת עסוק בעריות, אפילו בלי עבירה אבל הראש שלו נמשך קצת, זה כבר לא קדושה, קדושה זה רק מי שלא נמשך לזה כלל.

ועוד יותר פלא הרי דוד המלך היה לו מדרגת נביא, וידוע מה שכתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות יסודי התורה שנביא אף פעם יצרו לא מתגבר עליו ותמיד הוא מתגבר על יצרו, ונביא בכלל כל המחשבות שלו רחוקים מהענינים האלה לגמרי, ואם כן איך קרה הדבר הזה לדוד? [א.ה. עיין גמ' ע"ז דף ד' א' לא היה ראוי דוד לאותו חטא אלא ללמד תשובה ליחיד]

צריך מאוד להתחזק בענין שמירת העיניים

צריך מאוד להתחזק בענין שמירת העיניים, הנה מה גרם לדוד מעשה דבת שבע כתוב מפורש בנביא שזה מחמת שראה אותה, תראה מה ראייה יכולה לגרום, דוד המלך אומר בתהילים קיט: פלגי מים ירדו עיני על שמרו תורתך, ורבינו יונה בשע"ת מדייק שלא אמר על לא שמרתי, אלא על לא שמרו, שהעיניים לא שמרו, **מוטל עלינו לחזור מן החטא הזה**, להגיד לעצמו שאני מציד לא מתעניין בנשים כלל, לא ביופין ולא בצורתן, ולא בבגדיהן, ולא בתכשיטיהן, **לא מעניין אותי! להרחיק את הלב שלך מזה!** ויהי רצון שהשם יכפר על העבירות האלו. אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו.

מי שנכשל בעריות אין לו תקנה אלא מיתה! לפי שמאוד קשה לפרוש מזה, שנפשו של אדם מחמדת, יש בחובת הלבבות שאדם שחטא לפעמים הוא בדרגה יותר גבוהה מלפני החטא שאין לו את הגאווה שידוע שהיה לו קופה של רצנים, וצריך להתרחק מהמכשירים הטמאים שמי שנוקש קשה לו לעזוב, וכמו שמוזכר בגמ' בע"ז יח א' המעשה של ר' אלעזר בן דורדיא שבהתחלה לא קיבלו את תשובתו ורק אחרי שמת אז נתקבלה תשובתו, שלפני שמת קשה לו לפרוש מהעבירות, אבל אחרי שמת שכבר לא יעבור עבירות נתקבלה תשובתו.

עוף ספק טמא לגבי שילוח הקן

שחיטה שפיר קרינן בהו ואת הבנים תקח לך. ורק מין איסור שאין לו היתר אימעות.

גדר איסור דרבנן

והנה אם הבנים אסורים רק מדרבנן, או דהם עוף טהור ורק ממנהגא דלא אכלינן בלא מסורת לא אכלינן להו, יש מקום לומר, דאף אם בעינן ראויים לאכילה בפועל, מ"מ הני דמה"ת ראויים, ורק רבנן הפריעו באכילתם, שפיר חשובים ראויים לאכילה. דהא פשוט שאם גזר המלך שלא לא לאכול אפרוחי יונים, לא נוכל לומר, כיון דאין הבנים נאכלים בפועל לית בהו מצות שילוח הקן, דכיון דאין המניעה מאכילתן מלתא דהבנים עצמם, דהם בעצמותם שייכים להלכה ולמעשה באכילה, אלא המלך מפריע באכילתן, שפיר קרינן בהו ואת הבנים תקח לך. וה"ל לגבי איסור דרבנן, דלגבי דאורייתא אין כאן מניעה מצד הביצים עצמם. אלא אחרים הפריעו לאכילתם. אך יתכן שאיסור דרבנן חשיב מניעה מצד הבנים וכיון שבפועל לא נאכלים לית בהו מצות שילוח הקן.

ונראה דבזה פליגי ר"מ ור"י בסוכה כ"ג א' בהא דבעינן סוכה הראויה לשבעה, ואם עשאה על גבי אילן או על גבי גמל שאין עולין עליהן בי"ט מדרבנן ר"מ סבר דחשיבא ראויה לשבעה (וטעמו כנ"ל, דיש כאן הפרעה מבחוץ ולא מגוף הסוכה ע"ש בגמ') ורבי יהודה חשיב לה אינה ראויה לשבעה ע"ש, ופליגי קמאי אי קי"ל כר"מ דסתם תנא בסוכה כ"ב ב' כוותיה, וסתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם, וכ"ל דעת הר"ף ע"ש. שהשמיט דברי הגמ' דיש בזה פלוגתא בין ר"מ ור"י וכתב המשנה כצורתה.

אולם בספק אם הבנים מין טמא או לא לשטית הרשב"א דספדא"ו לחומרא מה"ת. ואפשר, דגם זה הוי הפרעה חיצונית דאנן לא ידעינן, דשמא כלפי שמיא עליא דמין טהור הוא וחוסר ידיעתנו מונע מאכילה.

הנה הדין שאם האם היא עוף טמא אין בה מצות שילוח הקן, אבל אם האם טריפה חייבים בשילוח הקן, ומוכח שהדין שבעוף טמא אין שילוח הקן זה לא משום שבענין שהאם תהיה ראויה לאכילה אלא הוא שבמין טמא ליכא מצות שילוח הקן. ולפ"ז פשוט הוא שבעוף שהוא **ספק עוף טמא**, אף שבפועל לא אכלינן ל' מספדא"ו לחומרא. ואפי' להרשב"א דמה"ת ספדא"ו לחומרא, מ"מ כיון דלא בעינן ראוי לאכילה בפועל כדחזינן מטריפה, ורק **שמין טמא ממעיט**, בספק, ה"ל ספק דאורייתא ולחומרא. ואסור מספק בבל תקח אם על בנים, ואם לקח ישלח מספדא"ו לחומרא. (מיהו אם לא שילח כגון שמתה, אינו לוקה מספק). וכ"ש עוף שטהור מן התורה אלא שמדרבנן לא אכלינן ל' או משום שאין בו מסורת פשוט שיש בו מה"ת שילוח הקן.

אם יש ספק על הבנים

אולם לגבי הבנים, מבואר בגמ' בחולין ק"מ א' שגם בבנים טריפה אין בהם מצות שילוח הקן, וילפינן לה מקרא, דאת הבנים תקח לך ולא לכלבך. ובזה יש להסתפק, אם יש ספק על הבנים אם הם מין טמא או טהור, אי בעינן ראויים לאכילה לחומרא (מה"ת עיין להלן), לכן אף דאפשר דכלפי שמיא גליא דהוא עוף טהור, מ"מ כלפי שמיא גליא נמי דאנן לא ידעינן אם עוף טהור הוא אם לאו, וידע מארי עלמא דעל פי תורתו הקדושה, יש לנו להחמיר מספק מה"ת ולא לאוכלו, א"כ לא קרינן ב' בפועל ואת הבנים תקח לך ולא לכלבך, ואין בו כלל מצות שילוח הקן. או ש"ל שהמיעוט של התורה זה לא משום שצריך ראוי לאכילה בפועל, אלא שיש מיעוט שאם הבנים ממין האסור באכילה, אין בהם מצות שילוח הקן. ואולם דוקא אם הם אסורים באיסור שאין לו היתר על ידינו, אבל אם יש לו תקנה, חייבים, דהא כל אפרוחים אסורים משום אבר מן החי, ומשום אינו זבוח, ובכ"ז חייבים בשילוח הקן, כיון שבידנו להתיר האיסור ע"י

מחיאיות כפיים לטייס

כשמורינו הרב שליט"א שמע בעת נחיתת המטוס שמוחאים כפיים לטייס על הצלחת הטיסה, אמר שהמחיאיות כפיים הללו זה כוחי ועוצם ידי, שמייחסים את הצלחת הטיסה לטייס.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת כי תצא תשפ"ו

ויש לומר עוד דהנה בכתובות דף כ"ב ילפינן מהך קרא דאת בתי נתתי לאיש, דהאב נאמן לאסור את בתו, והנה דין נאמנות זה יש רק לאב ולא לאם, וא"כ יש לומר דלכך אמר הכתוב כאן דהאב הוא שאומר 'את בתי נתתי לאיש', דרך האב הוא שיש לו הנאמנות לומר כן.

לא יבא עמוני וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך. (כ"ג, ד). הנה יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור, וצריך ביאור מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכירות דבלעם נקט לשון יחיד.

ונראה לומר בזה דהנה לפי המבואר בד' רש"י שבלק היה מנסיכי מדין, א"כ אינו אינו מואבי כלל אלא מדיני, ומדיני מותר בקהל, ונמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי. וצ"ע דהרי בגמ' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב מבואר דרות הייתה מורעו של בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק זורעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מחודש על בלק, שאע"פ שאינו מורע מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מחודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה. מעתה יש לומר דלכך שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם תשמרו לעשות. (כ"ד, ח). צריך ביאור מה הכוונה שהכהנים יורו אותם 'כאשר ציויתם'. ועייין בפירוש הרמב"ן מש"כ בזה.

ויש לומר, דהנה בפרשת תזריע (י"ג, ל"ז) כתוב 'טהור הוא וטהרו הכהן', וכתב שם ברש"י הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור. והיינו דאע"פ דהטומאה והטהרה תלויים באמירת הכהן, טמא וטהור, מ"מ באמירתו טהור, אינו יכול לטהר נגע שדינו שהוא טמא, [דוגמת קידוש החודש דמועיל קידוש ב"ד, אפילו שוגגין]. ויש לומר דזהו ביאור כונת הכתוב

כי את הבכור בן השנואה יכיר. (כ"א, י"ז). הנה נאמר כאן דין נאמנות דיכיר שהאב נאמן על בנו לומר זה בני בכורי. ויש לומר בביאור למה נכתב דין נאמנות דיכיר בתוך פרשה זו דאיירי כולה בדין ירושת בכור, דהנה הרמב"ן כתב דאם אין ידוע על בנו שהוא בכור, חייב האב להודיע כן כדי שירש חלקו, ואם אינו מודיע זאת וטוען שהוא פשוט, עובר באיסור דלא יוכל לבכר.

והנה כל איסור זה משכח"ל רק אם יש נאמנות לאב, אבל אם האב אינו נאמן, לא שייך שום איסור במה אינו מודיע שהוא הבכור, כי הרי אינו נאמן על זה כלל, ועל כן בשביל ליתן האיסור שלא להודיע מיהו הבכור, מוכרח להקדים לזאת דיש לאב נאמנות לומר מיהו הבכור. ומבואר שפיר למה נזכר זאת כאן בפרשה ירושת בכור.

לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיה. וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם. (כ"ב, א' ג'). צריך ביאור מה שכפל הכתוב שתי פעמים, האיסור דלא תוכל להתעלם, דבתחילה כתוב 'לא תראה, והתעלמת מהם', והיינו דעובר בלאו, ואח"כ חוזר ואומר הכתוב, 'לא תוכל להתעלם'.

והנה בגמ' בבבא מציעא דף כ"ז איתא נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה, דעובר משום לא תוכל להתעלם, ומבואר דגם מי שמגביה מציאה, אם נוטלה ע"מ לגזולה עובר בלא תוכל להתעלם. ומבואר דמלבד האיסור להתעלם שמעלים עיניו ונמנע מליטול אבידה כשרואה אותה, עוד יש איסור גם במי שנוטל האבידה, אלא שנוטלה ע"מ לגזולה, שגם הוא עובר באיסור דלא תוכל להתעלם.

וזהו ביאור כפילות הכתוב, דבתחילה מיירי מאופן שמתעלם לגמרי ואינו נוטל האבידה כלל, וע"ז אמר לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם, שזהו אזהרה למתעלם שמעלים עיניו ואינו נוטל כלל, ומה שכתוב 'וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם', הנה איתא בב"מ דף כ"ז אמר רבנאי ומצאתה, דאתא לידיה משמע, וא"כ מבואר דפסוק זה מיירי מאופן שכבר באת האבידה לידי, והיינו שנטלה, ובא הכתוב להזהיר לא תוכל להתעלם, דגם כשנוטלה, יהא נוטלה ע"מ להשיבה, ולא ע"מ לגזולה.

ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש וגו'. (כ"ב, ט"ז). הנה בתחילת הפרשה כתוב דאביה ואמה לוקחים אותה אל זקני העיר, ופורשין השמלה, וכאן באמירת הטענות, הזכיר הכתוב רק את האב שהוא מרצה הדברים לפני בית דין. וכתב רש"י מלמד שאין רשות לאשה, לדבר בפני האיש. ועייין ברמב"ן מש"כ בזה.

יִשְׂרָאֵל הַחַיִּים הַלּוֹיִם יוֹרוּ אֶתְכֶם עַל הַנִּגְעִים, כֹּאשֶׁר צִוִּיתִים, דֶּרֶךְ בְּכֹה־ג
שֶׁהוֹרָאתֶם הִיא כֹּאשֶׁר צִוִּיתִים, הוּא דְמוּעִילָה אֲמִירָתֶם.

וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת. (כ"ד, א'). כְּתוּב 'בְּרִישׁ גִּטִּין כְּתָבו דְּנוֹהֲגִין
לְכַתּוֹב גַּם בִּי"ב שׁוֹרוֹת וְהַמַּעַם הוּא שְׂזָהוּ כְּשִׁיעוּר י"ב שִׁיטִּין הַמַּפְסִיקִין
בֶּאֱרֻבְעָה חֹמְשִׁי סֵפֶר תּוֹרָה. וּבִפְשׁוּטוֹ עֲנִין הַפֶּסֶק דְּחֹמְשִׁין לְשִׁיעוּר
דְּגַמ, הוּא רַק דְּמַהֲפֶסֶק דְּחֹמְשִׁין יִלְפִינן שִׁיעוּר הַפֶּסֶק.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בּוֹה עַפִּי"ד הַגַּמ' סוּמָה דָּף י"ז דְּאִישׁ וְאִשָּׁה זָכוּ שְׂכִינָה
בִּינִיהֶן, וְכַתֵּב רַשִׁי דְּחֶלֶק אֶת שְׁמוּ בִּינִיהֶן, יו"ד בְּאִישׁ וְהִיא בְּאִשָּׁה,
נִמְצָא דְּבִנְשׁוּאִין ע"י חִיבּוֹר הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה נִכְתָּב שְׁמוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה,
וְהַנִּשְׁוֹאִין הֵם כְּתִיבַת שֵׁם ה'.

וְהִנֵּה הַתּוֹרָה כּוֹלָה הִיא שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֵּב"ה, וְשְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֵּב"ה זֶהוּ
עֲצֻמָּה שֶׁל תּוֹרָה, וְכִמוֹ שְׂכַתּוֹב 'כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא' וּבְגַמ' בְּבִרְכּוֹת יִלְיָף
מִזֶּה דִּין בְּרֻכּוֹת הַתּוֹרָה, הִרִי מְבוֹאֵר דִּת' הוּא קְרִיאַת שְׁמוֹתָיו שֶׁל
הַקֵּב"ה, וְנִמְצָא דְּנִשְׁוֹאִין שֶׁל אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהוּא כְּתִיבַת שֵׁם ה' הִרִי זֶה
כְּתִיבַת תּוֹרָה, דְּשִׁנִּיהֶם הֵם שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקֵּב"ה.

וְנִמְצָא לִפְי"ז דְּגִירוּשִׁין שֶׁהוּא הַפֶּסֶק הַנִּשְׁוֹאִין הִרִי הוּא הַפֶּסֶק שֶׁל תּוֹרָה,
וּלְפִי"ז יֵשׁ לְבֹאֵר דְּלִכְּן שִׁיעוּר הַפֶּסֶק שֶׁל גִּירוּשִׁין נִלְמַד מִשִּׁיעוּר הַפֶּסֶק
שֶׁל תּוֹרָה דֶּאֱרֻבְעָה חֹמְשִׁין, דְּשִׁנִּיהֶם הַפֶּסֶק שֶׁל תּוֹרָה הֵם, וְלִכְּן שִׁיעוּר
הַהַפֶּסֶק בְּשִׁנִּיהֶם שׁוֹה.

וְנִרְאֶה לְבֹאֵר בּוֹה עוֹד דִּהְנֵה פְּנִימִיּוֹת עֲנִין הָאִשָּׁה הוּא כִּנְגַד הַתּוֹרָה,
וְכַמְבּוֹאֵר בַּחוּ"ל שֶׁפֶּרֶק אִשֶּׁת חַיִל הוּא כִּנְגַד הַתּוֹרָה וְרוּמוֹ לְתוֹרָה, וְאִ"כ

עֲמֻלָּה שֶׁל תּוֹרָה הוּא הַנִּיצָחוֹן

דְּבָרִים בְּמַעֲמַד 'תִּלְמוּדוֹ בִּידו' סִיּוּם כְּתִיבַת הַחֲבוּרוֹת לְאַלְפֵי בְּנֵי הַיְּשִׁיבוֹת שֶׁ"י אִיחּוּד בְּנֵי הַיְּשִׁיבוֹת

כְּבוֹד מֶרֶץ רַבְּנוּ רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה שֶׁלִּיט"א, כְּבוֹד הַגָּאוֹן הָרַב בְּרַמֵּן שֶׁלִּיט"א רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה, וְאַתֶּם אֲלֵפֵי עַמְלֵי הַתּוֹרָה ה' עֲלֵיכֶם תַּחֲיוּ. אֲנַחְנוּ כָּאֵן בְּהַעֲרָכָה
רַבָּה לְכָל אֲלֵפֵי עַמְלֵי הַתּוֹרָה שֶׁעֲמָלוּ לְכַתּוֹב מַעֲרֻכּוֹת חִידוּשֵׁי תּוֹרָה, זֶה דְּבַר גָּדוֹל וְחָשׁוּב מְאֹד לְגִילּוֹי אֹר הַתּוֹרָה, וְגַם תּוֹעֵלַת גְּדוּלָּה לְהַבְנִת
הַיְּשִׁיבוֹת' שְׁפּוּעֵלִים רַבּוֹת לְטוֹבַת בְּנֵי הַתּוֹרָה. כְּתוּב
יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עַמְלוֹ שִׁיעֲמוֹל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ. אֵין שׁוּם
הַבְּלִים, אֵין בּוֹה שׁוּם מְצִיאוֹת אֲמִיתִית, אֵין שׁוּם יִתְרוֹן.
מִן הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ יִתְרוֹן. תּוֹרָה זֶה לְמַעַלָּה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. בְּעַמְלוֹ
בְּעַמֵּל הַתּוֹרָה. כְּתוּב בְּרַשִׁי' בְּתַחֲלִילַת בְּרָאשִׁית: 'בְּרָאשִׁית
דְּרַכּוֹ, וּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא רֹאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר קוֹדֵשׁ
נִבְרָא בִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שִׁיעֲסֻקוֹ בְּתוֹרָה. כְּתוּב בְּפַר'

בְּחֻקוֹתֵי 'אֵם בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ' אוֹמֵר רַשִׁי' שֶׁתִּהְיוּ עַמְלִים בְּתוֹרָה. כְּתוּב שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִיכּוֹל מִתְּאוּוָה לְעַמְלָה שֶׁל תּוֹרָה. עַמְלָה שֶׁל תּוֹרָה זֶה
תְּכִלִּית כָּל הַכֹּלל יִשְׂרָאֵל, עַמְלָה שֶׁל תּוֹרָה זֶה תְּכִלִּית כָּל הָעוֹלָמוֹת. הִגִּיעוּ אֲלֵפֵי חֲבוּרוֹת, עַמְדָנוּ מִשְׁתוּמָמִים, פֶּלֶא פֶּלֶאִים, לֹא יֹאמְנוּ, חֲבוּרוֹת מְצוּיָנוֹת, מִי
שֶׁאַתֶּם הַכֹּתֵר תּוֹרָה שֶׁלָנוּ, וְכֵן זֹאת עוֹד בְּשִׁנָּה לֹא קִלָּה
אַתֶּכֶם? הָאֵם אֲפֶשֶׁר לְנִצָּחַ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בִּאֵה מִשְׁמִי
כְּבֵר עַמְד בְּמִבְחָן מַעֲצָרִים וּבְמִבְחָן שֶׁל גְּזִירוֹת מִמּוֹן וְלֹא
הַתּוֹרָה! אַתֶּם הַמְנַצְחִים! הַחֲבוּרוֹת הָאֵלּוּ הֵן הֵן עֲצָם
הַנִּיצָחוֹן! זָכְרוּ הֵיטֵב, אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּעֲרָצוּ כִּי ה'
שֶׁבַע"פ בְּכָל הַיְּשִׁיבוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, אַתֶּם נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן
מִחֲבָרִים עוֹד עֲשָׂרִים חֲבוּרוֹת בְּעוֹמֵק הַסּוּגִיּוֹת! תִּלְכוּ
בְּרֹאשׁ מוֹרֵם! כָּל הָעוֹלָם מֵאֲחֻרֵיכֶם, כָּל הַיְּהוּדִים הַחֲרָדִית מֵאֲחֻרֵיכֶם. אַתֶּם הַנְּסִיכִים שֶׁל מַמְלַכַת הַתּוֹרָה! אַתֶּם הַנְּסִיכִים שֶׁל כָּלל יִשְׂרָאֵל! מִתְחִיל בִּס"ד זְמַן
אֲלוּל, תִּלְמָדוּ בְּשִׁמְחָה שְׂזֻכִּיתֶם לְהִיּוֹת מִיּוֹשְׁבֵי בֵּיהֶמ"ד. מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ שֶׁשְׂמַת חֲלָקְנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּיהֶמ"ד וְלֹא שְׂמַת חֲלָקְנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קֶרְנוֹת. תִּתְעַמְקוּ בְּעוֹמֵק
הַסּוּגִיּוֹת לְגַלּוֹת שְׁלֵהבוֹת אֹר תּוֹרָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר. וְנִצְחָה לְכָל כְּלִי יוֹצֵר עֲלֵיךְ לֹא יִצְלָח וְכֵן לְשׁוֹן תִּקּוּם אֵיתֶךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשִׁיעִי זֹאת נִחַלַת עַבְדִּי ה' וְצִדִּיקָתֶם
מֵאַתִּי נֶאֱדָם ה'.

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת כי תצא תשפ"ו

לקחת לך לאשה (כ"א. י"א)

דעת רש"י בקידושין (דף כב.) דההיתר הוא רק לאחר המלחמה שהכניסה כבר לתוך ביתו, וכן הוא פשוט הכתוב "והבאתה אל תוך ביתך וכו' והסירה את שמלת שביה מעליה וכו' ואחר כן תבא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה", מבואר דקודם יכניסה לביתו, ורק אח"כ יקחנה לאשה.

והקשו הראשונים דהרי לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ואם אינו יכול לקחת במלחמה אין זה מועיל כנגד היצר הרע, ותירצו דכיון דאח"כ יהיה מותר לנושאה הרי יש לו פת בסלו, ולכן אין לו יצה"ר לקחתה, ובתוס' בקידושין הקשו לפירוש רש"י מדוע נקרא בשר תמותות אם נתגיירה, ותירצו כיון דהוה גירות בעל כרחו.

עוד הקשו האחרונים [יעוין במזרחי כאן שהקשה כן] מאי טעמא בעינן גזירת הכתוב להתייר, והרי כל האיסור הוא בועל ארמית, והאיסור לבא על גויה הוא רק דרך חתנות או דרך זנות בפרהסיא, והכא הוה דרך זנות בתוך ביתו דהוה בצנעא.

ויעוין באבני מילואים (סי' ט"ז) שהאריך בזה, וביאר בשם הפנ"י שהתורה התיירה אפילו דרך חתנות, ועוד ביאר שהתורה התיירה אפילו אם היא אשת איש, אמנם מעיר ע"ז דמנלן לומר שאשת איש של גוי נחשבת לאשת איש לישראל, והא קרא "ודבק באשתו" ולא באשת חבירו אזיל על בן נח ולא בישראל, [והביא שכבר נחלקו בזה הראשונים (קידושין דף כא:)], ובאופן אחר ביאר שם דהותר אפילו אם היא מז' אומות, דיש איסור "לא תתחתן בס" מ"מ הכא התורה התיירה.

והנה רש"י כתב דהיתר יפת תואר הוא דוקא במלחמת הרשות, דבמלחמת מצוה כתיב לא תחיה כל נשמה, ובמנ"ח (מצוה תקל"ב) כתב דמהרמב"ם משמע שלא חילק בזה עיי"ש.

והיה אם לא חפצת בה (כ"א. י"ד)

פירש רש"י הכתוב מבשרך שסופך לשנאותה, וביאר בטעמא דקרא דהא כל מקום שנאמר והיה לשון שמחה, ולכאוי גירושין הוא ענין של צער ואם כן מ"ט כתב והיה, ועל כרחך שהיא בשורה טובה שסופו לגרשה, ולא תוליד לו בן סורר ומורה, ועיין במשך חכמה כעיי"ז.

ביום הנחילו את בניו (כ"א. ט"ז)

יש לדון באופן שיהיה בן ויבם מי קודם, ומשכחת לה שיהיה בן ויבם, [אע"פ שבמקום שיש בן אין יבום], דהאב נאמן לומר זה בני, אבל לגבי לפטור את אשתו מיבום נאמן רק במקום שיכול לגרשה, דכיון דבידו לגרשה נאמן לומר שיש לו בן, ומעתה באופן שאינו יכול לגרשה ואמר זה בני ומת, דנאמן שהוא בנו לענין ירושה אך מ"מ אינו פוטר מיבום ויכולה להתייבם, ומעתה בכה"ג שיש בן ויבם יש לדון מי קודם וצ"ע.

לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור (שם)

מבואר שיש איסור לאו לאב לתת לבכור כשאר האחים, וכתב הרמב"ן וז"ל "יראה לי שאין המצוה הזאת והדין הזה נוהג אלא בחיי הבכור, אבל אם מת הבכור בחיי אביו אע"פ שהוא יורש חלק בכורתו בקבר ומורישו מן הדין לבניו, אם רצה הזקן ואמר יירשו בני כך וכך בנכסי, ובניו של בני הבכור יטלו כך וכך בנכסי, דבריו קיימין כדרך שהם קיימים במקום שאין שם בכור, וכן איננו עובר על בלאו הזה אם לא הכיר הבכור לאחר מותו, כי לא מצאתי "על פני" רק בחייו על פני אהרן אביהם על פני תרח וכן כולם" עכ"ל.

והנה במה שהוכיח הרמב"ן ש"על פני" הוא רק בחייו, יש להעיר דהנה איתא במדרש (במדבר ב'. כ"ו) על הפסוק שהביא

הרמב"ן "על פני אהרן אביהם" (ג'. ד'), דמבואר בפסוק שנדב ואביהוא מתו ואלעזר ואיתמר כיהנו על פני אהרן אביהם, והמדרש דן אם הכוונה במיתת אהרן כדכתיב ויקם אברהם מעל פני מתו, או בחייו כדכתיב על פני תרח, והנה לולי דברי המדרש היה אפשר לומר דבכל מקום "על פני" פירושו בחיים, ומה שמצינו "ויקם אברהם מעל פני מתו", שם פירשו להדיא דהוא על פני מתו, אבל כשלא פירשו להדיא הכוונה היא בחייו, אמנם במדרש מבואר לא כך, ותמהו שהרמב"ן לא הזכיר דברי המדרש, [ובערוך השולחן (חו"מ סי' רע"ז) דן בזה, ועיין בפתי תשובה חו"מ (סי' רפ"א סק"א)].

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו' ויסרו אותו (כ"א. י"ח)

פירש רש"י בן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, והרמב"ן כתב דחטא הבן סורר ומורה הוא שמקלה אביו ואמו, ושזולל וסובא, והוסיף הרמב"ן דאף ש"זולל וסובא" אין זה איסור, מ"מ נצטוונו ב"קדושים תהיו" "ובו תדבקון" לדעת ה' בכל דרכינו, ובן סורר ומורה לא ידע דרך ה'.

והגר"א קוטלר זצ"ל העיר שחזינן שאע"פ שגנב ב' פעמים והוה רשע דחמס, מ"מ עיקר התביעה על כך שחסר לו בדרגת ה"קדושים תהיו", וביאר דגם עבירה גדולה סו"ס הוה חטא אחד, אבל כשחסר לו בדרגת קדושה הרי חסר בכל המהות שלו, ועל כן נתבע על כך יותר, אלא דמשום זה לבד לא היו דנים אותו במיתה, ועל כן אמרו דנדון על שם סופו, אמנם גם הנדון על שם סופו ביאורו כנ"ל שמעמיד עצמו במצב שיגיע לדברים חמורים עכ"ד, ועיין בפירוש הטור על התורה.

באבן עזרא כתב דעיקר החטא דבן סורר ומורה הוא שמבקש חיי העולם הזה רק כדי להתענג בחיי משתה, והוסיף דהוא הוה כמו אפיקורס, וביאור דבריו דאף דחטא רק במאכל ומשתה, מ"מ כיון שטוען שזו מטרת העולם הזה הרי הוא כאפיקורס.

איתא בסנהדרין (דף עא.) דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב בשביל דרוש וקבל שכן, ובאגרות אור ישראל להגר"ס זצ"ל (אגרת ל"א) הקשה דהרי התורה היא ארוכה מאוד, ואף אם אלף שנים יחיה האדם אין הוא יודע את כל התורה, וא"כ מה הטעם שנצרך עוד פרשה רק כדי לקבל שכן, וכתב ע"ז דהיא "תמיהה גדולה מאוד".

וביאר שדיני התורה מיוסדים על חוק ומשפט, וא"א להגיע למשפט רק ע"י חוק, ועיקר מצות תלמוד תורה בפרשת בן סורר ומורה היא "חוק" בלבד, דאין בזה נפק"מ לדינא, וזה הכוונה "דרוש וקבל שכן", דהפרשה היא רק בשביל לדרוש ולא כדי לדעת כיצד לקיים המצוות, והוא פשוט מחודש.

מקשים בהאי דינא דבן סורר ומורה נהרג על שם סופו, דהנה גבי ישמעאל איתא (בראשית רבה נ"ג. י"ד) דמלאכי השרת אמרו להקב"ה עתידין בניו להמית את ישראל בצמא, והקב"ה אמר "באשר הוא שם", דכיון שכעת לא חטא אין לדנוה למיתתו, ומאי שנא מבן סורר ומורה שדנים על שם סופו.

ובפשוטו מתרצים שבן סורר ומורה כבר עתה הוא על דרך לא טוב, משא"כ אצל ישמעאל עדיין היה אדם כשר, ועוד תירצו שנידון על שם סופו הוא מדת הרחמים, דימות זכאי ואל ימות חייב, וזה שייך רק בישראל, משא"כ אצל ישמעאל היה מדת הדין ולכן דנוהו באשר הוא שם, [והנה ב"י מידות כתוב ה' ה' ב' פעמים, והכוונה היא דאחד קודם החטא ואחד לאחר החטא, ומקשים הראשונים מהו מדת הרחמים קודם החטא, ואולי י"ל שנדון על שם סופו הוא מדת הרחמים קודם שיחטא, וכמו שנתבאר], ובעלי המוסר תירצו דלעולם אין דנים על שם

סופו, דשמה לבסוף יתייצב על דרך טוב, משא"כ בן סורר ומורה שאינו שומע, ומי שאינו שומע אין לו תקנה. (הגר"י גלינסקי זצ"ל).

כי יהיה לאיש וגו' (שם)

איתא בגמ' בסנהדרין (דף ע:): אכל בחבורת מצוה אין נעשה בן סורר ומורה, ומבואר בגמ' דקאי אסעודת עיבור החדש, וכתב הגר"ש רוזנבסקי דמוכח מכאן דאף שאכילתו אינה של מצוה שהרי לקידוש החדש עולין בפת וקטנית, מ"מ כיון שאכל אתם הוא פטור, ועל כרחך דבהכי איירי, דאם הוא מצטרף למצוה תיפול"ל משום שאכל דבר מצוה. ועכ"פ חזינן דמי שנמצא בחבורה של מצוה אע"פ שאינו משתתף עמם, הרי זה משפיע עליו לטובה, והוא הדין להיפך.

השב תשיבם לאחיד (כ"ב. א')

בגמ' בב"ק (דף נז.) איתא הכל צריכים דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה, וקשה דמ"מ גם בהשבת אבידה יתחייב להשיב מדעת בעלים מדין שומר, ואין לומר דאחר שהשיב אבידה פקע ממנו דין שומר, דא"כ מדוע צריך להחזיר לחצר המשתמרת למ"ד שומר אבידה כשומר שכן.

ונראה דהדין להחזיר לחצר המשתמרת הוא מעצם חיובי השמירה, משא"כ דעת בעלים הוא רק זמן השמירה, דהוא חייב לשמור עד ששיב מדעת, ובזה י"ל שפיר דבאבידה אחר שקיים ההשבה כלתה שמירתו.

הקם תקים עמו (כ"ב. ד')

פירש רש"י הקם תקים זו טעינה. הגמ' בב"מ (דף לב:) נסתפקה באוהב לפרוק ושונא לטעון איזה מהן קודם, אי פריקה קודם דאיכא צער בע"ח או טעינה קודם כדי לכוף את יצרו, ומסקינן לכוף את יצרו עדיף, ויש להעיר דהרי צער בעלי חיים הוא איסור דאורייתא, ולכוף את יצרו הוא רק ענין, ומ"ט לכוף את יצרו עדיף.

ובמנ"ח (מצוה פ') ביאר דכמו שמותר להשתמש בבהמה לצרכי האדם, ולא אמרינן דאסור משום צער בעלי חיים, ה"נ בשביל תיקון המידות מותר ואין בזה צער בעלי חיים, [וכה"ג דן בנודב"י (תנינא יו"ד סי' י') שיהא מותר לצוד חיות כמשחק המלכים כיון דהוא צורכי האדם].

אמנם במשנת ר' אהרן ביאר כפשטות הגמ', דלכוף את יצרו עדיף מאיסור צער בעלי חיים, משום דמעלת תיקון המידות היא מצוה חמורה עד בכדי שדוחה איסור צער בעלי חיים.

שלח תשלח את האם וגו' (כ"ב. ז')

האחרונים דנו [חכם צבי (סי' פ"ג) ש"ך (יו"ד סי' רצ"ב ט') חזו"א (יו"ד סי' קע"ה סק"ב) ועוד] האם מצות שילוח הקן היא מצוה חיובית, שכשרואה קן חייב לשלח את האם וליטול את הבנים, או דהוי מצוה קיומית, דבזמן שרוצה ליטול את הבנים חייב לשלח את האם.

ויש להוכיח מהא דאיתא בקידושין (דף לד.) דשלח תשלח הוי מצות עשה שאין הזמן גרמא ונשים חייבות, והקשו תוס' (שם) דבלאו הכי נשים חייבות דאיכא לאו ד"לא תקח האם על הבנים", והנה אם נימא דמצות שילוח הקן היא מצוה חיובית, א"כ לא קשה קושית תוס', דאם מצד הלאו דלא תקח האם הרי עבירת הלאו היא רק לאחר שנטל את הבנים, ולכך קתני דאשה מצווה בשילוח הקן משום דהוי מצות עשה שאין הזמן גרמא דחייבת גם כשאינה רוצה ליטול את הבנים, ומהא דהקשו תוס' דתיפוק ליה דחייבת משום הלאו מוכח דגם העשה הוי מצוה קיומית, וצ"ע, [ועיין בצפנת פענח (פ"ג משחיטה ה"ה)].

איתא במכות (דף טז.) דשילוח הקן הוי לאו הניתק לעשה, [בלוקח את האם דמצווה לשלח מיידו], והקשו קמיה הקה"י זצ"ל אמאי לא הוי לאו שקדמו עשה, דהא קודם שעובר על הלאו נמי איכא מצות עשה דשלח תשלח [להסוברים כן], ויש

לבאר בפשיטות, דהנה אם אחד לקח את האם פשיטא שאין מצוה על חבירו לשלחה, וא"כ חזינן דהמצוה לשלחה אחרי שתפסה אין זה כמו המצוה דשלח תשלח כשהאם רובצת, אלא המצוה לשלחה אח"כ הוי רק תיקון ללאו, ומשום הכי לא חשיב שהעשה קודם ללאו, דהרי הוי ב' מצוות עשה שונות, חד מצוה, וחד תיקון הלאו, ושור"ר שמוכח כן מהקה"י.

י"א דשייך לקיים המצוה ב' פעמים אם יזכה ויפקיר, ושמעתי [מגיס הגרצ"ה ראם שליט"א] להקשות דבגמ' בחולין ריש פרק שילוח הקן פריך אמתני' דאין שילוח הקן נוהג במוקדשין, והא היכי משכחת לה קן דהקדש, דאם זכה באפרוחין והקדישן וחזרה האם עליהם פטור אפילו בחולין מלשלח, ופירש רש"י דכיון דזכה הו"ל מזומן, ואי נימא דמהני הפקר, א"כ גם הקדש יועיל, ומוכח דאחר דהוי מזומן תו לא מיחייב, ויש לדון דמ"מ שייך לקיים המצוה ב' פעמים ע"י שלא יתכוון לזכות, אך אפשר דבכהאי גוונא לא גמר מצותו אם חזרה האם.

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך (כ"ב. ח')

איתא בספרי רבי אומר משעת חידושו עשה לו מעקה, וביאר הגר"י דהכונה שאין צריך לעשות את המעקה רק לאחר בנית הבית, אלא גם קודם בנית הבית יכול לעשות מעקה, [ועיין במסכת מזוזה להגר"ח קניבסקי זצ"ל (פרשה סדורה סי' ל"ד ובה"ל מעקה ביה"ל ד"ה בית דירה) אם שייך תעשה ולא מן העשוי במעקה – (הגר"מ שטיבל)], ובנצי"ב על הספרי כתב להיפך, דמשעת חידושו בא לאפוקי שלא יעשה אח"כ, ומשמע מדבריו דאפילו קודם שדר בו כיון שרוצה לדור בו חייב, ולא דמי למזוזה שהוא חובת הדר, [וכתב דלא קיי"ל כרבנן], ועיין בהעמק דבר שכתב דאם ללמד דאסור לדור בבית בלא מעקה, [ואפילו לשיטת התוס' בקידושין (דף לה.) דכשדעתו לעשות מעקה אין עובר בלאו דלא תשים דמים, מ"מ עובר בעשה], ומשום הכי יש ענין לעשות מעקה מיד בחידושו, [ומשמע קצת דאיי"ז חיוב וצ"ע], ואף שבמג"א כתב דאין איסור לדור בבית בלא מעקה, היינו דגם בציצית סבירא ליה הכי, אבל להפוסקים דחולקים בציצית ה"ה במעקה עכ"ד.

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפול הנופל ממנו (שם)

הנה חיוב מעקה הוא רק במקום שיש לו דין בית, והיינו שיהיה בו ד' אמות ועוד כמה תנאים. והקשו האחרונים דגם במקום שאין עליו דין בית, מ"מ יתחייב במעקה משום הלאו ד"לא תשים דמים", דלאו זה אינו דוקא בבית, ולמה הוצרך לימוד מיוחד לבית שיתחייב במעקה.

ובחזו"א (ליקוטים חו"מ סי' י"ח סק"ג) ובעמק ברכה (עמו' ל"ג) תירצו דמשום הלאו ד"לא תשים" אין צריך מעקה של י' טפחים, ואפשר דסגי בג' טפחים, ולכך הוצרך הפסוק לומר שבבית בעינן דוקא מעקה.

ועוד י"ל דהנה יש לדון באופן שהבית של ראובן ומכר את הגג לשמעון, האם החיוב מעקה הוא על בעל הגג דהוא משתמש שם, או דהחיוב על בעל הבית דכתיב "לגגך" דהיינו הגג של הבית, ואם נימא דהוא חיוב על בעל הבית, א"כ י"ל שלכך הוצרך פסוק למצות מעקה, דאם משום "לא תשים דמים" פשיטא דהחיוב הוא על בעל הגג, משא"כ השתא דהוא משום מעקה החיוב על הבעל הבית, [ובעיקר הנידון הנ"ל יש לעיין דגם אם נימא דהחיוב הוא על בעל הבית, מ"מ י"ל דיכול לחייב את בעל הגג שסיגור את גגו, וצ"ע].

ועוד י"ל דהנה עובדא הוה בכמה דירות סמוכות, ובאמצע היה גג אחד שא"א ליפול ממנו אלא רק דרך הגג הסמוך, והשכן בעל הגג הסמוך לא רוצה לעשות מעקה, ודנו אם בעל הגג האמצעי יתחייב במעקה, ומסתבר דחייב דהא דינא דמעקה הוא שלא יהא אפשרות שיפלו מגגו, וא"כ י"ל שלכך הוצרך פסוק למצות מעקה, דאם משום "לא תשים דמים" מסתבר דבעל הגג האמצעי אינו חייב במעקה, דהרי א"א ליפול מגגו רק דרך הגג הסמוך, משא"כ השתא דהוא משום מעקה י"ל דחייב.

שיעורים על סדר פרשיות התורה

מרבנו ראש הישיבה

הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ו

במצות ושמח את אשתו ובגדר מצות נקי יהיה לביתו

ובאמת כן מבואר בפירש"י עה"ת שם שכתב 'ולא יעבור עליו, דבר הצבא, לכל דבר, שהוא צורך הצבא', ומבואר דהך דינא הוא מדיני המלחמה, וכן מבואר בדברי הרמב"ן עה"ת כאן דהך דינא דלא יעבור עליו לכל דבר קאי רק על עניני הצבא יעו"ש, וכן יש להוכיח מהא דהרי"ף והסמ"ק לא העתיקו דינים אלו, ומשמע דאינם נוהגין בזה"ז, והיינו משום דהוא מדיני המלחמה ובה"ז אין נוהג דיני המלחמה כלל.

אמנם בדברי החינוך כאן (מצוה תקפ"ב) מבואר דמצוה זו נוהגת אף בזה"ז, דכתב 'מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שכל השנה כולה אינו יוצא למלחמה ואף לא מספק מים ומזון לאחיו שהם במלחמה, ולא נותן לפסי העיר ולא יעבור עליו שום דבר, שנאמר לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר, כלומר לא לצרכי המלחמה ולא לצרכי העיר וכו', ונוהגת מצוה זו בזמן הבית לענין שאין בני העיר מכריחין אותו למלחמה כי אז היינו נלחמים לפעמים, ולענין שראוי לכל אדם לשמחה ולישב עמה שנה אחת בכל מקום ובכל זמן, ומבואר דדין זה אינו רק לצרכי הצבא אלא הוא מצוה שלא להתעסק בשום דבר ואף לצרכי העיר, ומשו"ה שייכא אף בזה"ז, [וכן משמע בלשון הירושלמי (סוטה פ"ח ה"ח) שכתב 'כל אלו שהיו אומרים יושבין בטלין בתוך העיר', ומשמע דצריכין ליבטל מכל דבר ולא רק מצרכי המלחמה].

וכן משמע בדברי הרמב"ם שכתב (מלכים פ"ז ה"י) 'ואלו שאין יוצאין לערכי המלחמה כל עיקר ואין מטרין אותם לשום דבר בעולם', וכ"כ להדיא בספר המצוות (עשין רי"ד) 'שצוונו להתיחד החתן עם אשתו שנה תמימה שלא יסע חוץ לעיר ולא יצא לצבא ולא יעבור עליו דבר מהדברים הדומים לאלו, אבל ישמח עמה עד מלוא שנה מיום בואו אליה, וכ"כ עוד שם (לאוין שי"א) 'שהזהירנו מהוציא החתן מביתו שנה אחת כולה לטורח מן הטרחים לא לצבא ולא לזולתו, אבל נסלק ממנו כל טורח וכל משא שיהיה חייב בהם לעזוב ביתו כל השנה, והוא אמרו יתעלה ולא יעבור עליו לכל דבר וכו', ודע כי החתן עצמו גם כן מזהיר מלצאת מביתו כלומר ללכת לסחורה כל שנתו, ומבואר דבכלל דין זה נאמר אף שלא יצא לחוץ לעיר ואפילו לסחורה בשנה זו לשום דבר, ואי"ז רק בשביל צרכי המלחמה.

ובחכמת אדם (כלל קכ"ט סעי' י"ט) פסק כן לדינא וכתב דהנושא אשה צריך לעמוד בעירו שנה תמימה לשמוח עמה שנאמר לא יצא בצבא נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו, ובבית אדם שם (אות י"ט) הביא שראה בתשו' הרידב"ז (ח"א סי' רל"ח) שכתב דהוא טעות המעתיקים בדברי הרמב"ם ונקט דאין איסור לצאת מביתו לסחורה וכו', והחכמ"א האריך לחלוק עליו וכתב שלא ראה דברי החינוך והר"מ בסה"מ יעו"ש.

[ויעו' בחת"ס (אבהע"ז ח"ב סי' קנ"ה) שהאריך להוכיח מדברי הראשונים דעיקר החיוב הוא רק לצרכי המלחמה, ונדחק דמש"כ הרמב"ם שלא לצאת לשום דבר היינו לדבר מלחמה כגון לספק מים ומזון, ומש"כ הרמב"ם שלא

כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח (כד, ה).

בטעם דמצוה זו אינה נוהגת בנשים

(א) הרמב"ם בספר המצוות [בסוף מגילת העשין] מנה שישים מצוות מתוך הרמ"ח עשין שהם הכרחיות לאדם, [וכתב דיהיה הסימן לזה לשון הפסוק 'שישים' המה מלכות' (שיר השירים פ"ו פס' ח)], וכתב דמאלו השישים מצוות יש ארבעים ושש מצוות שהנשים חייבות בהן [וכתב סימן לזה דכתי' 'גם את בדם ברייתך' (זכריה פ"ט פס' י"א), כלומר שמספר 'בדם' הוא חובה עליהן והם הברית המחויב לנשים בהכרח], ויש ארבע עשרה מצוות מתוך השישים שאין הנשים חייבות בהן [והסימן לזה מדכתיב 'אזלת יד' (דברים פל"ב פס' ל"ו)].

ובמצוה זו ד'ושמח את אשתו' כתב הרמב"ם שם במגילת המצוות ההכרחיות שהיא מיוחדת לזכרים ואין הנשים מחויבות בזה, והטעם בזה בפשוטו הוא משום דמצוה זו נאמרה על הבעל שישמח את אשתו ולא נאמר לאשה מצוה לשמח את בעלה, ומשו"ה לא שייכא האי מצוה בנשים כלל.

אם שייך בנשים הדין ד'נקי יהיה לביתו'

(ב) אמנם שמעתי להקשות בזה, דהרי רש"י (עה"ת שם) הביא דמהאי קרא דנקי יהיה לביתו ילפינן דלא יעבור עליו דבר הצבא לכל דבר שהוא צורך הצבא לא לספק מים ומזון ולא לתקן הדרכים, ואף בשביל ביתו כגון אם בנה בית וחנכו ואם נטע כרם וחללו אינו זז מביתו בשביל צרכי המלחמה, ומקורו מדברי המשנה (סוטה מ"ג א') שכתבה דרך מי שארס אשה ולא לקחה או בנה בית ולא חנכו או נטע כרם ולא חללו אף שחוזרין מעורכי המלחמה מ"מ מספקין מים ומזון ומתקנים את הדרכים, אבל מי שארס אשה ולקחה או בנה בית וחנכו או נטע כרם וחללו אין זז ממקומו ולא מסייע למלחמה כלל, וכן פסק הרמב"ם (פ"ז ממלכים ה"י), וכתב שם דמפי הקבלה למדו שיהיה נקי שנה בין לבית שקנה בין לאשה שנשא בין לכרם שהתחיל לאכול פרי, וא"כ צ"ע אמאי לא שייכא מצוה זו בנשים, שהרי אשה שנטעה כרם או בנתה בית שייך אצלה האי דינא, ואמאי כתב הרמב"ם דאין מצוה זו נוהגת אלא בזכרים, [ושמא משום דעיקר המצוה היא ושמח את אשתו, וזה לא שייך בנשים, משו"ה סתם הרמב"ם שאין מצוה זו נוהגת בהם, אמנם זהו דוחק].

אם מצות 'נקי יהיה לביתו' הוא רק בצרכי המלחמה או אף בשאר דברים

(ג) ובפשוטו היה אפשר לבאר בזה, דכיון שכל מצוה זו נאמרה באנשי הצבא שיוצאים למלחמה, והוא מדיני המלחמה, ונשים הרי אינם יוצאות למלחמה [וכמבואר בגמ' (יבמות ס"ה ב') עיי"ש], משו"ה לא שייכא מצוה זו אצל הנשים, והוא רק משום חסרון היכ"ת ולא משום שיש להם פטור מזה,

לצאת לסחורה הוא רק מסביר ול"ה לא לאו ולא עשה יעו"ש, [והוכיח לזה גם מהשמטת הסמ"ק וכן"ל], אמנם בסו"ד כתב בדברי החינוך מבואר להדיא דין זה נוהג אף בזה"ז וכמו שנקט החכמ"א להלכה].

ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא, דמ"ט אין מצוה זו נוהגת בנשים, והרי דין זה אינו מדיני המלחמה, וכמשנ"ת דהוא איסור לצאת אף לסחורה ולכל צרכי העיר, וענין זה שייך אף בנשים, ומ"ט כתב הרמב"ם דאין דין זה נוהג בנשים.

אם האשה יכולה למחול בזה

(ד) ועוד ילה"ק בזה, דהנה החינוך (שם) דן האם האשה יכולה למחול לבעל על דין זה, ובתחילה כתב דהעובר על מצוה זו ופרש ממנה תוך שנה לעמוד זולתה ימים רבים ואפילו במחילתה ביטל עשה זה, ובהמשך דבריו כתב די"א שבמחילתה מותר, ויעו"ב במשך סמיכות הפסוקים כאן], אמנם החכמת אדם (שם) נקט דהאשה יכולה למחול (ועיי"ש בבינת אדם מש"כ בזה), ובמנחת חינוך כתב ע"ד החינוך (אות ז') דמה שהביא דעות אם מהני מחילה איני יודע מנא ליה שהאיסור מחמת האשה.

ועוד יש לתמוה בזה, דאי נימא דמהני מחילה, א"כ בהכרח הוא זכות שיש לאשה שבעלה לא יצא לצבא, ואי"ז חיוב לבעל מצד עצמו, וא"כ זה שייך רק באשה אבל בבית וזכר לא שייך תביעה של הבית והזכר, ומהא דאף בזה צריך להישאר שנה לאחר שקנה בית או כרם מוכח לכאן דאי"ז תביעה של האשה, וא"כ איך יועיל מחילה ע"ז.

החילוק בין מצות 'ושמח את אשתו' לדין 'נקי יהיה לביתו'

(ה) וגרסא לבאר בזה, דחלוק מצות ושמח את אשתו מדינא דנקי יהיה לביתו

שנה אחת, דושמח את אשתו הוא חידוש ששייך רק באשתו, והוא מחויבי הבעל לאשה וכמו שאר כסות ועונה, וע"ז החינוך דן אם מהני מחילה, ובזה כתב הרמב"ם דנשים פטורות ממצוה זו, דזה מחויבי הבעל לאשתו ולא מחויבי האשה לבעלה, ומשא"כ דינא דנקי יהיה לביתו, אי"ז מצות עשה כלל, אלא הוא פטור שפטרה תורה למי שנשא אשה או בנה בית או נטע כרם שבשנה הראשונה הוא פטור מלצאת לצבא ומלעשות כל צרכי העיר וכה"ג, ובזה באמת לא שייך כלל מחילה, וע"ז החינוך לא דן כלל אם מועיל מחילה, ובזה באמת גם בנשים יש את הפטור הזה, ורק כיון דאי"ז מצוה לא כתב הרמב"ם דנשים פטורות ממצוה זו.

וכן מדויק היטב בדברי הרמב"ם, דבספר המצוות לא הזכיר כלל את מי שבנה בית ונטע כרם אלא כתב רק שצונו להתיחד החתן עם אשתו שנה תמימה וכו' והוא אמרו יתעלה נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח וכו', ורק בהלכות מלכים הזכיר דמפי הקבלה למדו שיהא נקי שנה אף לביתו ולכרמו, דשם זה פטור שפטרתו התורה מלהשתתף עם הציבור בצרכי המלחמה וכה"ג, ומדויק ג"כ הא דנקט הרמב"ם דין זה בהלכות מלכים ולא בהלכות אישות, דהך דינא הוא פטור שנפטר מצרכי ציבור ואינו מחויבי הבעל לאשתו, [אמנם צ"ב מדוע לא הזכיר בהל' אישות את מצות ושמח את אשתו דהיא מחויבי הבעל לאשתו].

ויש להוסיף עוד פרט בזה, דאף שפטור בשנה זו מצרכי הצבא וצרכי העיר, כל זה הוא רק בדבר הרשות, אבל לדבר מצוה אין לו פטור זה, וכמש"כ החת"ס (שם) דדבר זה הוא כ"ש ממלחמת מצוה דמבואר ברמב"ם (שם ה"ד) שמוציאין לזה אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, וא"כ חתן שצריך לצאת לדבר מצוה כגון לצורך ת"ת וכדו' צריך לצאת אף בשנה הראשונה].

בהא דאין מצריכים את הכלה לומר אתם עדי

דבעדים מוטמנים שהיא לא יודעת מהם ל"ה עדות מעליא לקיומי, וכדעת הגר"ח מוואלז'ין [ויעי' משנ"ת עוד בזה בשיעורים במסכת קידושין (שם)].

והגאון רבי מנחם כהן שליט"א דן, דהנה המנהג היום בסידור קידושין שהמסדר אומר לחתן לומר לעדים אתם עדי כדי ליחדם לעדות, [ויש שאף מחמירין שאם שכח לומר אתם עדי עושים מעשה קידושין נוסף], ולכאן לפי הדעות שצריך להעיד אף על דעת האשה, א"כ תצטרך האשה ג"כ ליחד את העדים ולומר להם אתם עדי, ומ"ט לא מצינו מי שמחמיר לומר לכלה שתאמר לעדים אתם עדי.

אמנם הביאור בזה פשוט, דהרי הא דמצריכים לחתן לומר אתם עדי אי"ז בשביל להכשיר את העדים להעיד, דהא קי"ל (אהע"ז סי' מ"ב ס"ד) דאי"ז לומר לעדי הקידושין אתם עדי, ואף אם ייחד עדים יכולים אחרים שראו את המעשה להעיד, וכמו שכתב הרמ"א (שם), ולא מצאנו מי שחולק ע"ז, [ושמעתי מאדם נאמן, דעובדא הוה במרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שא' מהעדים אמר לו לאחר הקידושין שחושש שלא ראה טוב את מעשה הקידושין, וא"ל מרן הגר"ש זצ"ל דגם אם לא ראתי מ"מ אני ראיתי ואני יכול להעיד במקומך, ואף שהחתן לא ייחד אותו, מ"מ יכול להעיד וכש"כ הרמ"א], ומה שנהגו לייחד עדים הוא מטעם אחר וכש"כ הקצוה"ח (סי' ל"ו סק"א) בשם הריטב"א (קידושין מ"ג א') דכל היכא שיש במעמד הקידושין כשרים ופסולים או קרובים צריכים לייחד את העדים משום דאל"ה כיון שיש עד פסול ביניהם עדות כולם בטילה, ויעו"ש שכ' דראוי להחמיר בזה ושכן נהגו, ונמצא דכל מה שאומרים אתם עדי הוא בשביל לאפוקי מהפסולים שלא יצטרפו להעיד בעדות זו.

ולפ"ז מבואר שפיר הא דאין הכלה צריכה לומר אתם עדי, דכיון שכל הדין לומר אתם עדי הוא בשביל לפסול את הפסולים לעדות, בזה סגי שהחתן יאמר אתם עדי ושוב לא יוכלו הפסולים להעיד בעדות זו, ולאחר שאינם יכולים להעיד ע"ז, ממילא כבר אין צורך שהכלה תאמר אתם עדי.

כי יקח איש אשה (כד, א).

הנה נחלקו האחרונים אם עדי הקיום של קידושין צריכין לדעת גם על רצון האשה שנתרצתה לקידושין, או דאי"צ להעיד כלל על רצון האשה ורק על זה שהבעל עשה עמה מעשה קידושין, דבאבני מילואים (סי' כ"ז סק"ו) נקט דאפילו אם אין העדים יודעים אם הבינה האשה את דברי המקדש, אם אומרת לאחמ"כ שהבינה הוי קידושין ודאי, דעיקר הקידושין הם מצד המקדש ולכן אי"צ שני עדים רק לגוף הקידושין ששמעו מהמקדש ולא על רצון האשה להתקדש, אמנם הגר"ח מוואלז'ין בספר חוט המשולש (סי' א' אות ב') נקט דכיון שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה, משו"ה בעינן דוקא שיהא מוכחא מילתא שקיבלה המעות לשם קידושין, וכל זמן שאין הוכחה שקיבלה לשם קידושין לאו כלום הוא, והיינו שהעדי קיום צריכים להעיד גם על דעת האשה, ויעו"ב בברכת שמואל (קידושין סי' ב' אות ה') שהאר"י בביאור פלוגתת האבנ"מ והחוט המשולש, (וע"ע לעיל בסי' הקודם אות ג משנת ב').

ובריטב"א (קידושין מ"ג א') כתב, דאע"ג דלא בעינן בקידושין לומר אתם עדי כשאין פסולין באותו מעמד, מ"מ צריך שיהיו העדים לפני האשה, ולאפוקי דאם הטמין לה עדים מאחורי הגדר דלא חיילי הקידושין, וכתב ב' טעמים לזה, א', דבכה"ג לא מהני העדות רק לדבר שצריך עדים לראיה ומשא"כ הכא שצריך עדים לקיומי בזה ל"מ עדות כזו שאין האשה יודעת, ב', דיכולה האשה לומר משטה הייתי בך, ובביאור הטעם הראשון של הריטב"א צריך לומר, דכי היכי דצריך כוונה לקידושין ה"נ צריך כוונה לעדים, דהעדים הם חלק מהמעשה קידושין ולכן צריך דעתה להתקדש בעדים אלו [וכך משמע בדברי האבנ"מ (סמ"ב סק"ז) יעו"ש], ובאופ"א יש לבאר, דבעדים לקיומי, המקדש והמתקדשת צריכים לתת להם כח לקיומי, ואע"ג דלא בעינן שיאמרו אתם עדי, מ"מ בעינן שידעו מי העדים משום דבלא כן חסר בכח העדים להיות המקיימים בקידושין, ועכ"פ מבואר בדברי הריטב"א דנקט דגם על דעת האשה בעינן עדים לקיומי, שהרי כתב

א. תלייה בעדים זוממין

וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ (כא, כב). ובסיפרי כאן דריש אותו ולא עדין. והיינו דעדים שהעידו על א' לחייבו סקילה ותלייה והוזמו, אף דענשינן להו בכאשר זמם והרי הם נהרגין מ"מ אינם ניתלין, דמקרא ד"אותו" ממעטינן דהוא נתלה ואין העדים זוממין ניתלין.

והנה בגמ' דילן לא הובא דין זה. וכן הרמב"ם בפט"ו מסנהדרין ה"ו בדין מצות תלייה לא הביא דין זה. וכבר עמדו בזה האחרונים למה השמיט הרמב"ם דין זה. ע"י בספר אהלי יהודה על הסיפרי מש"כ בזה דבאמת ש"ס דילן פליג ע"ז, כדמשמע בריש מסכת מכות דמני בברייתא ד' דברים שאין עושין בהם כאשר זמם, ולא מני תלייה בהדי הנך.

והיה מקום ליישב [ויש ללמוד כן מתו"ד המשך חכמה כאן וכמו שיובא להלן], דהנה בסנהדרין דף מ"ה ב' איפליגו תנאי אם כל הנסקין ניתלין או רק מגדף ועובד ע"ז, דעת ר"א שכל הנסקלין ניתלין, וחכמים אומרים אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז. ומעתה יש לומר דכל מה דאיצטריך מיעוטא שאין העדים ניתלין היינו דוקא לדעת ר"א דכל הנסקלין ניתלין ומשו"ה ס"ד דעדים זוממין נמי יהא בהם דין תלייה כיון שהם ג"כ נסקלין והרי הם כשאר הנסקלין דניתלין, אבל לדעת חכמים דרק מגדף ועובד ע"ז ניתלין לא איצטריך קרא שעדים זוממין אינן ניתלין כיון דלאו מגדף ועובד ע"ז נינהו. וא"כ י"ל דהסיפרי אזיל לדעת ר"א שהובא שם בסיפרי לעיל. אבל גמ' דידן אזלא כהלכתא כרבנן דאין כל הנסקלין ניתלין אלא מגדף ועובד ע"ז ולהכי לא איצטריך קרא למעט עדים זוממין כיון דלאו מגדף ועובד ע"ז הוא.

מיהו לכאוי' אי"ז מספיק דנהי דלרבנן אין לחייב את העדים תלייה מדין סקילה דידהו, מ"מ כשהעידו על המגדף ועובד ע"ז יש לחייבם תלייה מדין כאשר זמם, דכיון שהם זממו על הנידון לחייבו תלייה נעביד בהו כאשר זמם ונחייבם תלייה. וא"כ שפיר איצטריך קרא גם לרבנן למעט שלא יתחייבו העדים תלייה מדין כאשר זמם.

ויש ליישב דמדן כאשר זמם אין מקום לחייבם כלל כיון דאי"ז זמם לעשות לאחיו שהרי התלייה לאחר מיתה היא, ולכן כל מה שהיה מקום לחייבם תלייה היינו משום החיוב סקילה שלהם, וא"כ זהו דוקא לר"א דכל הנסקלים ניתלין, אבל לרבנן דרק מגדף ועובד ע"ז ניתלין א"כ בלאו קרא נמי ידעינן דעדים זוממין אין בהן דין תלייה וכמוש"נ.

ובמשך חכמה כאן עמד בהא דלא מיייתי הגמ' הך מיעוטא דאותו ולא עדין, והוסיף בתו"ד דהגמ' לא מיייתי כן אף לר' אליעזר דכל הנסקלין ניתלין. ולכאוי' כוונתו דלר"א כיון דכל הנסקל נתלה איצטריך קרא דלא נימא דיתחייבו תלייה מדין סקילה דידהו וכמוש"נ לעיל. אלא דא"כ צ"ב מה שתי' באוי"ש שם דהגמ' ס"ל דאי"צ קרא לזה כיון דבעי' שיהא אחיו קיים. עיי"ש. וצ"ב דכיון דקיימין כר"א הרי יש לחייבם תלייה מדין סקילה דידהו ואי"צ בזה לדינא דכאשר זמם, ולא שייך בזה טעמא דאין אחיו קיים. וצ"ע.

בגדר דין תלייה אם הוא עונש על העבירה או מדיני הסקילה

ב. עוד י"ל טעם נוסף דאין לחייבם תלייה מדין כאשר זמם, דהנה יש לחקור בגדר דין תלייה אם הוא דין עונש על העבירה, והיינו דמלבד מה שהעבירה מחייבת סקילה היא מחייבת גם תלייה, או דאי"ז בגדר עונש על העבירה אלא הוא מדיני הסקילה לפרסם עונשו ע"י תלייה למען ישמעו ויראו.^א

ויתכן נפק"מ בזה במי שדינו בסקילה ותלייה והרגוהו במיתה אחרת מדין כל מיתה שאתה יכול להמיתו האם יש בו מצות תלייה. ולכאוי' הוא תלוי בהנ"ל, דאם הוא בגדר עונש על העבירה א"כ אף שלא נסקל מ"מ יש לקיים בו לכה"פ עונש דתלייה,

^א א.ה. בסנהדרין דף מ"ג א' אמר רב הונא פשיטא לי אחד אבן שנסקל בה ואחד עץ שנתלה בו ואחד סייף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו כולן משל ציבור, מאי טעמא דמדידה לא אמרינן ליה זיל וליתניה וליקטול נפשיה. ע"כ. ולכאוי' משמע דמן הדין היה מקום לחייבו ליתן לזה, ורק דאין הגון הדבר לומר לו להרוג את עצמו, ולכאוי' הטעם בזה כיון דחיוב מיתה הוא חיוב שמוטל על הנידון בעצמו שהוא מחוייב מיתה, ולכן היה מן הדין לחייבו ליתן ממונו עבור זה. אלא דעדיין יל"ע גבי עץ שנתלה בו דמשמע דגם בזה היה מקום מן הדין לחייבו ליתן לזה, ולכאוי' מוכח מזה דגם התלייה היא בגדר עונש וחיוב על הנידון, ולהכי ס"ד שיבואו משלו, דאי נימא דהוא רק מדיני הסקילה למען ישמעו ויראו מהיכ"ת שיהא צריך הוא ליתן לזה.

[ניש לדון אם מת מאליו שלא ע"י ביי"ד האם יהא בו מצות תלייה], אבל אי נימא דהוא מדיני הסקילה א"כ באופן שלא נסקל לא שייך בו מצות תלייה.

ומעתה י"ל דאי נימא דמצות תלייה לאו בגדר עונש הוא אלא מדיני הסקילה, א"כ לא שייך ביה דין כאשר זמם כלל לחייב את העדים תלייה על מה שזממו לחייב את הנידון תלייה, דכיון דלאו דין עונש הוא לא שייך בזה דין כאש"ז, דרך בחיוב ממון או עונש יש דין כאש"ז אבל במצוה בעלמא לא שייך כלל דין כאש"ז. וא"כ שוב י"ל דלכך לחכמים לא איצטריך קרא למעט שאין העדים ניתלין, דמדין סקילה דידהו הרי לא כל הנסקלין ניתלין אלא רק מגדף ועובד ע"ז, ומדין חיוב הזמה ג"כ אין לחייבן כיון דלאו דין עונש הוא.

וי"ל עוד לאידך גיסא דהרמב"ם סובר דבאמת להלכה יש לחייב עדים זוממין תלייה, ומשום דכל מה דממעטי' מקרא דאותו ולא עדיו היינו רק דחיוב סקילה דעדים זוממין אין בו דין תלייה, דסקילה דע"ז לא הוי ככל הניסקלין, אבל לעולם מדין כאש"ז שפיר יש לחייבן תלייה כיון דאיי"ז מדין סקילה דידהו אלא מדין עונש כאש"ז.

והא דאיתא בסיפרי דאין העדים ניתלין היינו משום דלדעת ר"א דכל הניסקלין ניתלין אין התלייה מדין עונש כלל אלא מדיני הסקילה, ולהכי אין לחייבן תלייה אלא מדין סקילה דידהו ובוה ממעטי' מקרא דאותו ולא עדיו דאין דין תלייה בסקילה זו, אבל לרבנן דרך מגדף ועובד ע"ז ניתלין על כרחך הוא מדיני העבירה של מגדף ועובד ע"ז, וכיון שהוא בגדר עונש על עבירות אלו שפיר שייך בזה חיוב כאש"ז על מה שבאו לחייבו תלייה, וא"כ ע"ז לא קאי מיעוטא דלא עדיו, דהמיעוט בא רק על החיוב סקילה דידהו. ולכן סובר הרמב"ם דלרבנן באמת היכא שהעדים באו לחייבו תלייה אף הם ניתלין מדין כאש"ז.

חיוב תלייה מדין "שם החיוב"

ג. אלא דיש לשדות נרגא בכל זה, דהנה כבר ידוע מש"כ האחרונים דחיוב כאש"ז אי"ז רק דעבדינן להעדים את העונש שזממו על הנידון, אלא דחל עליהם אותו שם החיוב שזממו לחייב את הנידון, וכגון אם זממו לחייבו כופר אילו היה בזה דין כאשר זמם עובר עליהם חיוב כופר בכל גדריו והלכותיו. ועי' קו"ש כתובות אות ק"ז, ושיעורי הגרש"ר מכות אות פ'.

וא"כ גם אי נימא דתלייה לאו בגדר עונש הוא ולא שייך בו דין כאש"ז מ"מ כיון דהם זממו על הנידון חיוב סקילה שיש בו דין תלייה, הרי עובר עליהם חיוב סקילה עם דין תלייה, וא"כ נהי דעל התלייה עצמה אין דין כאש"ז מ"מ יש לחייבן תלייה כיון דרמי עליהם אותו שם החיוב שזממו על הנידון דהיינו סקילה עם תלייה.

ומהאי טעמא גם יש לדחות מש"כ לעיל דלא שייך בזה דין כאש"ז כיון דאין אחיו קיים, דמ"מ מאחר ועובר עליהם שם החיוב ממילא יש לחייבם תלייה, דאף דעל התלייה עצמה ליכא דין כאש"ז כיון דהוא לאחר מיתה, מ"מ כיון דחל עליהם אותו חיוב שזממו על הנידון הרי ממילא יש בהם דין תלייה כמו המגדף והעובד ע"ז.

ולפ"ז שוב תיקשי למה השמיט הרמב"ם הך דינא דאין העדים ניתלין, דגם לרבנן דרך מגדף ועובד ע"ז ניתלין, מ"מ איצטריך קרא לעדים שהעידו על מגדף ועובד ע"ז לחייבו סקילה ותלייה, דבוה אי לאו קרא יש לחיבם תלייה כיון דנתחייבו מדין כאש"ז באותו שם החיוב של הנידון.

ב. סוטה אם צריך לגרשה

והיה אם לא תמצא חן בעינינו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו (כד, א). כתב רש"י מצוה עליו לגרשה שלא תמצא חן בעיניו, משמע דאף אם רוצה להשהותה ולא לבא עליה נמי מצוה לגרשה, והטעם כדי שלא תמצא חן בעיניו, דאם ישהנה שמא תמצא חן בעיניו ויבוא עליה.

אמנם יעוי' בתוס' יבמות דף ל"ו ב' [ד"ה ולא קתני יפריש] שכתבו דאשה שאסורה לבעלה מה"ת כגון שקינא לה ונסתרה אין צריך לגרשה ומותר להשהותה, דלא חיישינן שיבא עליה כיון דאסירא ליה מדאורייתא, וכ"כ התו' בזבחים דף ב' ב' ד"ה סתם, דבזינתה אם לא ירצה הבעל לא יגרשנה אלא שלא יבוא עליה, ועי' תו' יבמות דף י' ע"א [ד"ה לרבי יהודה] שנסתפקו אם יש איסור לקדש חייבי לאוין משום שמא יבעול, והנה אי נימא דחייב לגרשה וכמש"כ רש"י הנ"ל א"כ ודאי דאסור לקדשה, אלא דהתו' לשיטתם דס"ל דאין חייב לגרשה ובוה מספק"ל אי מ"מ איכא איסורא לקדשה לכתחילה.

שו"ר בתשובת הגרע"א [הנדפסת בסוף ספר דו"ח ח"א תשו' המתחלת ע"ד אשה שזינתה] שהביא דברי התו' בזבחים הנ"ל, ועי"ש שכתב דהרמב"ם פכ"ד מאישות הי"ח פליג ע"ז וסובר דכופין אותו להוציא, ועי"ע הגה' מהרש"ם זבחים ב' ב' מה שציין עוד בזה.

בענינא דיומא

דעסק התורה זה לא עוד מצוה מתרי"ג מצות, אלא זה עצם החיים שלנו, בלי תורה אין כלל ערך לחיי יהודי.

אנחנו ממשיכים שלשלת הדורות: משאות השקפה מהגאון הגדול רבי בצלאל מנחסי שליט"א ר"י ברכת אפרים

השלשלת הדורות, זה מחזיק את עצמו. אבל שם גרודנא לא הצליחה. והוא הפסיק את זה, אחרי זה הוא פתח את זה מחדש אחרי שנתיים באשדוד, ואז זה נפתח בצורה של מסגרת.

עכ"פ אז הוא אמר שיש לו תוכנית לפתוח עוד ישיבות שהיו בליטא. יש לו גבעה בטבריה והוא מתכנן על הגבעה הזאת לפתוח ישיבה. הוא אמר את השם, אני לא זוכר את השם, אבל עדיין הוא לא יכול לקבל רישיון, וזה שטח חקלאי וצריך שינוי ייעוד של השטח כדי שיוכל לבנות על זה מוסד חינוכי.

אז הוא אומר, נפגשתי עם שר החקלאות דאז, השרים של אז, בשנים של תחילת שנות המדינה, היו בליטא בחורי ישיבות, לא כולם, רובם, שפרקו עול. הם באו לפה, עוד היו, אצ"ל, לח"י, כל מיני, היום נקרא כאילו ליכוד, ימין ושמאל. אבל במקור היה להם שורש של בני ישיבה. אז זה לא היה חידוש, כשהייתי בכלל היו זוג חברות בעלי בתים, בעלי בתים אפילו שלא אהבו בחורי ישיבות, היו יושבים במרפסת לומדים חברותא, זבחים קדשים, יהודים פשוטים מגולחים ובקושי כיפה. מתווכחים ממש כמו שני בחורי ישיבות למדנים, הם הבינו בלימוד, היה להם ספרים ביד.

אבל הם לא סבלו בחורי ישיבות, שהיינו לומדים וזה קצת היה מפריע להם היו מעירים, פתאום שומע אחד הולך לשני ואומר באידיש, מה כולם צריכים ללמוד? מה לא היה, אחד הולך להיות סנדלר ואחד פחח, מי שמבין לומד, מי שלא מבין לא לומד, השקפות לא נכונות!

זו הייתה המציאות. אז היו חברי כנסת וזה היה שר החקלאות. הוא אומר, נפגשתי אתו במקום, כך שמעתי באזני מהרב מפוניבז', נפגשתי אתו במקום בטבריה, אמרתי לו אני רוצה לפתוח פה ישיבה פלונית. הוא אומר, הוא נעצר, דא האבן מיר געלערנט, באידיש, שם אני למדתי, אותו אפיקורס. התרגש, שהרב פוניבז' רוצה לפתוח שם את הישיבה, ככה הרב מפוניבז' אומר. בסופו של דבר הרב מפוניבז' לא האריך ימים, כשנפטר הייתי בחור בשיעור ג' ישיבה גדולה.

אמרו לי שזה השטח של היום שבנו את נוף כנרת פוריה. מה זה אומר? שאדם שקושר את עצמו לשלשלת טבעת עם טבעת עד משה רבנו. תמיד היה ישיבה, אברהם אבינו זקן יושב בישיבה, יצחק, יעקב, אז הוא קשור למקור, למקור שהוא יונק משם.

אבל כשהאדם פתאום מוצא תורה חדשה, מדינה, ציונות, יש מצווה חדשה של יישוב ארץ ישראל. אני קורא לזה מצווה חדשה, כי המצווה המקורית של יישוב ארץ ישראל היא באמת מצווה גדולה שחז"ל התירו על זה אמירה לעכו"ם בשבת, נכון שבכל המצוות אסור לכתוב שטר בשבת על זה, ועל יישוב ארץ ישראל להציל את האדמה מגויים התירו שבות דרבנן.

אבל לא לוקחים את זה ועושים את זה כזה חמור, וכזה דין קדימה יותר מעשרת הדיברות. לא רק כמו עשרת הדיברות, יותר מעשרת הדיברות שמוסרים על זה את הנפש ומתגרים באומות ונהרגים בגלל זה. כשלוקחים דבר שלא לפי דרך המסורה, כי רואים מצווה חדשה כביכול, כאילו לא היה יישוב ארץ ישראל עד שהיינו פה, ומקדשים את זה יותר ממה שזה. אז כשאדם לוקח מצווה ומקדש אותה יותר, אז הרבה מצוות נהיים אצלו קדושות פחות.

זה גמרא מפורשת. במשנה ביומא כתוב סיפור, היו עושים גורלות מי מקבל את הדם, מי זורק, מי מעלה את האיברים על המזבח, מי עושה את זה ואת זה, מה שנקרא פייס.

אבל לדישון המזבח לא עשו גורלות, דישון המזבח זה מוקדם בבוקר, אמרו, מי בא בבוקר מוקדם, אין הרבה כהנים, אפשר להסתדר ביניהם, מי שילך ראשון למזבח הוא יזכה לדשן את המזבח. מעשה היו שני כהנים

בשיחת השקפה בקעמפ ע"י ישיבת

סיפרו לי שהרב מפוניבז' צ"ל פתח את ישיבת פוניבז', הוא אמנם לא היה בשואה, באותו זמן שהתחילה המלחמה מחוץ לליטא, הוא היה במדינה אחרת, אבל המשפחה שלו נרצחה בשואה, שבראשית הוא היה רב של העיירה פוניבז', ושם הייתה לו ישיבה, ישיבת פוניבז'.

ובזמנם כל ישיבה, הרב של אותו עיירה היה מלקט סביבו בחורים, ובבית הכנסת שלו היו לומדים, וישנים אצל הבעלי בתים. אחרי השואה, הרב מפוניבז' החליט שצריך להמשיך את הישיבות של ליטא. ופתח את ישיבת פוניבז', אחרי זה הוא פתח גם את ישיבת גרודנא, ואחרים פתחו עוד ישיבות, סלבדקא, מיר, ישיבות שהן קרויות על שם ערים בליטא ששם היה ישיבה.

ומ. ברלין מראשי המזרחי התווכח עם הרב מפוניבז', וטען, מה אתה קורא לזה פוניבז'? פוניבז' זה עיר בליטא, מה זה נוגע לפוניבז' בארץ ישראל? תקרא לזה ישיבת בני ברק, מה אתה לוקח את השם של העיר שהיא לא שייכת לארץ ישראל. אך האם זו שאלה, לא? שימו לב, זאת אומרת אותן ישיבות שהן כביכול ההמשך של הישיבות בחוץ לארץ, בליטא, קוראים להן, פה מה זה אומר פוניבז'? פוניבז' זה לא מילה, זה שם של העיירה, מה הוא רצה להגיד בזה. אותו אחד שהתווכח בתור אדם ציוני, הוא הבין שבארץ ישראל זה משהו, זה מותג חדש, שצריך להתבטא גם בחלקים שכביכול מקורם בגלל הגלות.

והרב מפוניבז' וכל שאר ראשי הישיבות שבאו מחוץ לארץ ראו הפוך: **פוניבז' זה לא הבתים של עיירת פוניבז'.** המושג פוניבז' זה לא הבתים של העיירה פוניבז', או שטח האדמה של עיירת פוניבז', או העיירה עצמה שזה בחוץ לארץ. ישיבת פוניבז' זה ישיבה, נגיד דוגמה, נעשה סמל של ירושלים. מה הייתם שמים על הבול של ירושלים? תמיד היו שמים כותל. בדור האחרון, ראיתי ששמים גשר המיתרים או איזה קבוצת מגדלים... ירושלים של היום זה מגדלים... זה לא איזה צריפים כאלה של פעם, זה מגדלים, כי העין של האדם, כביכול המודרני, הוא רואה כביכול את מה שחדש, אך העין של רוח התורה רואה את המקור ואת השלשלת, את ההמשכיות של פעם. אז הבול היה תמיד כותל, כותל מסמל את הפעם, כי אנחנו המשך של פעם.

והעין של המודרניים, נקרא לזה ככה, של צורת החיים המודרנית, המתקדמת כלשונם, זה לראות מה התקדמו: הנה, יש לנו גשר שכביכול על האוויר, זה "קידמה"... יש לנו מגדלים של עשרות קומות... יש פה שורש דק, תשמעו טוב. אבל פוניבז' לא היו שם מגדלים, אלא היו שם צריפים, לא איזה משהו מיוחד. **פוניבז' זה החלק הרוחני של פוניבז', שמשם אנחנו יונקים את התורה. ככה זה ישיבת מיר, ככה זה ישיבת סלבדוקה, ככה זה ישיבת גרודנא.**

ואני זוכר, זה אני יכול כבר להגיד, לא שמעתי מהדור שלפני. אני שמעתי באזני מהרב מפוניבז' צ"ל. כל פעם שהי' נוסע לחוץ לארץ וחוזר, הוא היה בא לישיבה, בחורים היו באים להגיד לו שלום. הוא היה מנשק את הבחורים. לא נדחפתי לקבל נשיקה, חסר לי את זה עד היום, אבל היינו מסביבו, היה מספר מה עבר עליו בחוץ לארץ, הוא מאד אהב את הבחורים, ופעם אחת הוא סיפר, שיש לו גבעה בטבריה. זה היה אחרי שבנה את גרודנא, בהתחלה גרודנא התחילה בבני ברק, באזור של הישיבה שם, בבתיים ליד וגשל בשנת תשכ"ב בערך, אבל זה היה שנתיים וזה לא הצליח, המסגרת התרופפה.

פוניבז' זה משהו חזק, משהו שיש בפנים גדולי עולם ואווירה חזקה, והבסיס של היסוד של המקום, הוא קשור עם היסוד של עם ישראל, עם

רצים, באו בבוקר, הם קמו לפני הנץ כדי לזכות בדישון המזבח, היו שניים רצים בכבש לתפוס ראשון, ודחף אחד את חברו ושבר את רגלו, זה המשינה. ומאז תיקנו שגם את זה יעשו פייס.

בגמרא אומרת תניא ברייתא, מעשה היו שניים רצים בכבש והוציא אחד סכין ודקר את חברו ומת. תארו לעצמכם בן אדם קם מוקדם לנץ בשביל לקיים מצווה, והוא יכול להיכשל ברציחה!! איך יכול להיות מובן, איפה הבן אדם הזה אוחז? אתה רץ לקיים מצווה, וכזה מכבד את המצווה, ואתה יכול להגיע גם לדחוף את חברו שזה משהו איום ונורא, סתם לדחוף אותו, **להתכתש בידיים זה לא מתאים לאחד שבא לשרת בבית המקדש**. אבל לתקוע סכין בלב?

והגמרא אומרת שבא אבא של הנהרג ואומר, עדיין הבן שלי מפרפר אז עדיין הוא לא מת, אם ככה הסכין עדיין לא נטמא. תגידו בן אדם מיושב כשרואה את הבן שלו מפרפר, האם הוא חושב עכשיו על טהרת הסכין? נטמא מטבילים ומטהרים אותו, אפילו לא, מה זו הבעיה עכשיו? אתה רואה את הבן שלך, אתה רואה מישהו שדקר אותו, זה לא הראש שלך, הראש שלך עכשיו לראות את הסכין, לא משהו מוזר? מוזר מאוד.

והגמרא אומרת, האם הרציחה דקיימא קיימא, החומרה של לא תרצח נשאר אצלם באותה חומרה כמו שאנחנו רועדים לשמוע כזה דבר. וטהרת סכין הוא דחמירא להו, טהרת סכין הייתה בבית המקדש כל כך זהירות שלא יטמא סכין של קודש, שזה נהיה להם חמור יותר מלא תרצח. תארו לעצמכם לקחו את עשרת הדיברות לא תרצח, וסתם לא תרצח שמזעזע כל נפש, מי בכלל חושב על טהרת הסכין? מבחינת הנורמה. אבל החינוך של לא לטמא כלי שרת נהיה כל כך חמור ביניהם יותר מלא תרצח.

או הפוך, טהרת הסכין טומאת הסכין דקיימא קיימא, לא חמור מאוד, אבל לא תרצח נהיה זול ביניהם. אז כאילו, לא משהו, יום יומי כזה, אז זה לא מזעזע, אבל כתוב פה בגמרא יסוד, תשמעו טוב, מה, לא יכול להיות ששני דברים יהיו באותה חומרה? בגמרא כתוב, **אם אתה מחנך את עצמך להחמיר בדבר מעבר למה שזה, אז המצוות עצמם לא נחשבות אצלך, ויכול להיות אפילו כתוב בעשרת הדיברות וקל אצלך**.

לא עומדות בפני עצמן. אז יכול להיות חומרות בתוך עשרת הדיברות וזה יהיה קל. או הפוך. זאת אומרת אדם צריך לחנך את עצמו לדעת כל דבר מה חומרתו, מה קולתו, ולקיים את זה. אבל לא לקדש את המצווה יותר ממה שהיא.

ניקח את זה למציאות שלנו, לוקחים יישוב ארץ ישראל ומקדשים אותו יותר ממה שהוא. נכנסים לעזה לעשות יישובים. כביכול, הצבא צריך לשמור ולתפוס אותם שלא יתגררו. כל התורה הם מקיימים רק זה מה שנשאר... עכשיו צריך גם בסוריה. כי בסוריה הרי זה גם שייך לארץ ישראל. אז גם שם נקים יישוב ארץ ישראל ככתוב בתורה וכו'. ונתחיל לעשות שם יישובים. אז כאילו מתחבאים ובורחים ונכנסים פנימה ומסתכנים בשביל להקים יישוב שם. מה הפשט בזה? בוא נבדוק את כל המצוות האחרות איך שהם מקיימים, בוא נבדוק את הציצית, את התפילין, את קריאת שמע, את התפילה.

כשאדם מחנך את עצמו, מקדש מצווה יותר ממה שהיא, ממילא העבירות כבר לא אותו דבר אצלו, זה מותר. בשביל להגיע ליישוב ארץ ישראל מותר את זה, ומותר את זה, ומקילים בכל הדברים מסביב. היה פיגוע בשבת, יש פה שר כביכול עם כיפה גדולה, והוא כביכול השר שממונה על המשטרה. והוא נסע בשבת רח"ל, מה פתאום לחלל שבת? אתה תציל מה שיש? למה? כי בראש שלו צריך למסור את הנפש בשביל ישוב ארץ, אז כל התורה מותרת בשבילו, הרי כבר זה אחר, כבר הרגו, מה עכשיו.

צריך להציל את הר הבית ולהראות נוכחות יהודית, אז סבר שצריך להכנס, אבל אסור להכנס! לא, בשביל להציל את הר הבית, אז כבר לקחו רב אחד עם כיפה סרוגה שהחליט שמותר, כי גם אצלו בשביל מצוות ישוב ארץ ישראל מתיר איסור כרת, האי יש ראב"ד, אבל מסתמכים על מי שמתיר.. ונגד פסק הלכה, גם הפוסקים שמביא זה עם אותו מחלל.. שיישוב ארץ ישראל מתיר אצלם דברים חמורים, טומאת מת בקודש הקודשים. **לא עוזרים לקדוש ברוך הוא להביא אותנו לארץ ישראל עם פעולות שהן לא בשפת התורה**.

עכ"פ ישיבה זה שרשרת, תמיד אני חושב, האם הישיבות היום, בא ניקח את ברכת אפרים, זה ישיבה ששייכת לאבותינו הקדושים ואברהם יושב בישיבה, זה התורה זה התמונה, אולי נשנה משהו ח"ו, נכון, תיקנו מסגרת בישיבת וולאז'ין אם הישיבות, וזה המתכונת, אף אחד מראשי הישיבות לא מעז לשנות אפילו משהו, זה קודש קודשים, למה זה קודש קדשים, זה לא אנחנו פתחנו ישיבה, אלא אנחנו ממשיכים ישיבה, את המסר שאנחנו ממשיכים שלשלת הדורות את הישיבה מפעם, לא ישיבות חדשות שנבנו בארץ ישראל, זה מסר שהרב מפוניבז' ייסד, פוניבז' של ליטא, החלק הרוחני, לא החלק הגשמי של הבתים בעיירה, אלא החלק הרוחני.

לסיכום: ה' יעזור בעזרת ה', אנחנו אשרינו מה טוב חלקינו ששם חלקינו יושבי בית המדרש, בית המדרש פירושו של דבר שם אברהם יצחק יעקב משה וכו' עד היום הזה. זה אותו בית מדרש, הבית מדרש זה אותו רש"י הקדוש, אותו ריטב"א אותו רשב"א, אותם ראשונים, ואותם אחרונים שהולכים בדרכם בלי שום סטיה, בלי שום פשרה, לא בגלל כסף, ולא בגלל פוליטיקה, ולא בגלל שום חשבון.

אנחנו לא עוזרים לקדוש ברוך הוא להנחיל את התורה שלו לכל הדורות. איך אנחנו עוזרים לעצמנו? **שאנחנו קשורים בשרשרת עד משה רבנו**. שנוכה להמשיך הלאה כולנו כאחד, וכולכם כל אחד כל דורותיו בלי פשרות. שתהיה התורה מחזרת אחר אכסניה שלה, לא ימוש מפיד ומפי זרע ומפי זרע זרעך, אמר ה' מעתה ועד עולם.

משא בסערת התקופה, נתפרסם בקובץ תורת הישיבה, בין הזמנים אב תשפ"ו:

מעשה דחנניה מישאל ועזריה - עמידה בגזירות וניסיונות

בספר דניאל מובא שנבוכדנצר אמר לרב סריסיו להביא ילדים מבני ישראל ומזרע המלוכה ומן הפרתמים, "ילדים אשר אין בהם כל מאום [מאום] וטובי מראה, ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת ומבני מדע, ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך וללמדם ספר ולשון כשדים", (דניאל א', ד'), והביאו לו את דניאל חנניה מישאל ועזריה.

ובהמשך ספר דניאל מובא עוד, שנבוכדנצר ציוה לעשות פסל זהב כולו [בשונה מן החלום שרק ראשו היה זהב], וציוה לכל העולם לשלוח נציגים לבקעת דורא שם הציב את הצלם, וכאשר יישמע האות והסימן היו צריכים כולם להשתחוות לצלם [כדי להראות שכולם נכנעים למלכותו, כך סבר להישאר במלכותו לעולם], והזהיר שמי שלא ישתחוה לצלם יושלך לכבשן האש.

והיו שלושה שלא השתחוו לצלם - חנניה מישאל ועזריה, [על דניאל מובא בחז"ל (ילקוט שמעוני כאן) דלא היה באותה עת בבבל אלא הלך בשליחות נבוכדנצר לארץ ישראל], ובאו והלשינו עליהם לנבוכדנצר שהם לא שמעו בקול גזירתו. והוא ציוה להביאם אליו ואמר להם שאם לא ישתחוו לצלם יושלכו לכבשן האש, ואין שום אלוה שיוכל להצילם מידו (ח"ו), ענו חנניה מישאל ועזריה ואמרו למלך נבוכדנצר אין חוששין אנו להשיב לך על דברך, [פירש"י, לא חוששין אנו על זאת ליטול עצה מה להשיבך, כי המענה מוכן ושגור בפינו], הן האלוקים אשר אנו עובדים אותו יכול להצילנו מן כבשן האש ומידך המלך, וגם אם לא יצילנו ה', יהא ידוע לך המלך כי לאלוהיך אין אנו עובדים ולצלם שהקמת לא נשתחוה.

נבוכדנצר נתמלא חמה על דבריהם ותואר פניו נשתנה, וציוה להסיק את כבשן האש פי שבע מהחום שהיה בו, ולאנשים הגיבורים אשר בחילו ציוה נבוכדנצר לכפות את חנניה מישאל ועזריה להשליכם לכבשן האש. כאשר קשרו אותם, לבשו חנניה מישאל ועזריה את מלבושם המכובד,

ופירש רש"י שלבשו את בגדי מלכותם, ואע"פ שהיו יוצאים לידון לפני נבוכדנצר למיתה לא שינו בגדיהם להשפיל את גדלותם. מכאן למדו חכמים (סנהדרין צ"ב:) שאפי' בשעת הסכנה לא ישנה אדם מן השררה שהוחזק בה, ופירש שם המהרש"א, דהטעם כדי שלא יראה את עצמו מצטער ומתאבל על דין שמים, אלא יקבלו באהבה ובשמחה דרך כבוד, ע"כ. ומרוב חום האש נשרפו האנשים שהשליכו את חנניה מישאל ועזריה מהאש שניתזה עליהם, וחנניה מישאל ועזריה נפלו לכבשן האש כפותין.

ואז קם נבוכדנצר בבהלה ואמר לשריו, הרי השלכנו ג' אנשים כפותים ועתה אני רואה ארבע מותרים ואינם קשורים מתהלכים בתוך האש, ואפילו חבלה קטנה אין בהם, ותוארו של הרביעי דומה למלאך ה'. ואז נבוכדנצר התקרב לכבשן האש ואמר חנניה מישאל ועזריה עבדי ה' צאו ובואו, [ומעצמם לא יצאו מפני כבוד המלכות שנבוכדנצר הכניסם וכיצד יצאו, או בכדי להגדיל את הנס]. וכאשר יצאו חנניה מישאל ועזריה נתקבצו כולם לראות את הנס הגדול, וראו שלא שלט האש בגופם ושער ראשם לא נחרך היה בהם, אז הודה נבוכדנצר על הנס הגדול.

אתה וכלבא שוין"

והנה בילקוט שמעוני (כאן רמז תתרס) מובא על מה שאמרו בתחילה לנבוכדנצר, "ענו שדרך מישך ועבד נגו (שמות חנניה מישאל ועזריה בלשון כשדים) ואמרין למלכא נבוכדנצר" (דניאל ג' ט"ז), אם מלכא למה נבוכדנצר, ואם נבוכדנצר למה מלכא.

אלא אמרו לו אם למיסים ולגולגולות ולארגוניות אתה גוזר עלינו אתה מלך, ואם לעבודת אלילים 'אתה וכלבא שוין' ואין אתה מלך, מיד נתמלא חמה שנאמר "באדין נבוכדנצר התמלי חמא" (שם י"ט) ע"כ. והיינו שאמרו לו דאמנם אתה מלך ואנו מצווים לשמוע בקולך מדין "דינא דמלכותא דינא", אבל זה רק לדברים שהם בסמכות המלך כמו מס גולגולת וארגוניות וכדו'.

אבל אם תגזור עלינו דבר שהוא נגד דין התורה הק' או לעבור על מצוותיה, לזה אין אתה מלך אלא "אתה וכלבא שוויין", וע"כ נתמלא נבוכדנצר חמה. וצ"ב, מדוע באמת היו צריכים להכעיס את נבוכדנצר ולומר לו שהוא דומה לכלב, ומדוע לא הסתפקו לומר לו רק שאינו יכולים לעבור על ציווי התורה הק'.

ויש לבאר ע"פ מה דאיתא בגמ' ביצה (כ"ה:), ג' עזין הן - ישראל באומות, כלב בחיות, ותרנגול בעופות. ולכאורה צ"ב, הא מידת העזות בחיות מצינו בנמר, וכלשון חז"ל (אבות פ"ה משנה כ') "הוי עז כנמר", ולמה כאן מנו את הכלב שהוא עז שבחיות.

והנראה, דכל בעל חי נתייחד במידה מסוימת לפי כוחותיו האמיתיים, כמו הגבורה לארי - שבאמת הוא גיבור, ולפי כוחו כך החשיבו אותו כגיבור. וכן הצבי - הוא זריז בריצתו, ולכן מנו אותו כקל שבחיות. וכך גם הנמר - שלפי מידת כוחו כך הוא עז, דהיינו שהוא עז מחמת כוחו וגבורתו.

אבל אותם ג' שמנו חז"ל בביצה שם שהן עזין, היינו שהן עזים לא לפי מידת כוחם האמיתי. ולכן מנו את ישראל כעזין שבאומות - כי ישראל הם אומה קטנה וחלשה, ובכ"ז הם האומה העזה מכל האומות, יותר מכפי כוחם האמיתי. וכך התרנגול הוא עוף עז - שאם ויתקוף במקור הקטן שלו, אף דבאמת אין לו כח

וגבורה, אבל הוא לא חושש מאחרים אפילו גדולים ממנו. וכך גם הכלב - הוא עז יותר מכוחו האמיתי, ואפי' כלב קטן יכול לצעוק כנגד אדם גדול ולא יירא ולא יפחד, כיון שיש בו עזות יותר מכפי כחו האמיתי. וזה גם מה שהשיבו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר, אם למיסים וארנוניות - מלכא את - שזה באמת הכח האמיתי שלך, וזה יש בידך ואתה רשאי לגזור עלינו. אבל אם לעבוד ע"ז - "אתה וכלבא שוויין" - כמו שהכלב מראה עזות יותר ממה שיש בכוחו באמיתי, כך אתה נבוכדנצר מראה כביכול שיש בך כח וגבורה לגזור עלינו, אבל איננו צריכים לפחד ממך כי אתה כמו אותו כלב נובח שאין בידו לעשות כלום, אבל צועק ועז יותר מכפי כוחו. ולכן הוצרכו חנניה מישאל ועזריה לענות תשובה זו - דהיא התשובה האמיתית להעמיד את נבוכדנצר על טעותו.

ובאמת שחז"ל בילקוט מסיימים שם "נבוכדנצר" נבו' - נבח ככלבא, 'כד' - נפוח ככדא, 'נאצר' - כצורא, מיד נבח ככלבא, ע"כ. חז"ל הק' מראים ששמו של נבוכדנצר עצמו מורה שיש בו כל הדברים הללו, שהוא נובח ככלב, ונפוח ככד - דהיינו אע"פ שהכד ריק ואין בו כלום בכ"ז הוא נפוח, נאצר - שמרעיש כצצר שמחריש אוזניים בקולו אע"פ שאינו אלא שרץ קטן. מיד נתמלא נבוכדנצר חמה, וכעס ונבח ככלבא.

חיים בלי תורה אינם חיים

עומדים אנו בתקופה אשר קמו אנשים ריקים ועוזבי ה' ותורתו, שלא די שאין להם ערך לתורה הק' ולא מייקרים את לומדי התורה ומעריכים אותם, אלא מוסיפים להשפיל ולבזות את התורה ולומדיה בפייהם ובלשונם, וחורשים מזימות כיצד לבטל את עסק התורה הק' מבני הישיבות הק' וכביכול לגייס אותם לצבא. ואמנם איננו מפחדים מהם כלל, דאין בגזרותיהם ממש ואין לסמכותם תוקף כלל, ולא רק בגלל שהם גוזרים נגד התורה וכמו שאמרו חנניה מישאל ועזריה אתה וכלבא שוויין, הכופרים בה' ובתורתו אין להם שום סמכות להורות בשום דבר.

וכנגד הגזירות שלהם צריכים למסור נפש, ולהתחזק ולעמוד בניסיון, כך שגם אם ח"ו יצליחו במזימת גיוס בני הישיבות (ובעז"ה הם לא), לא נרתע ונעדיף ליישב בבית האסורים. ואף שזה דברים פשוטים וברורים, מכל מקום צריך לחדד את הדברים כדי שגם בשעת ניסיון נהיה חזקים ואיתנים עם דעה ברורה וישרה.

והרשעים אינם מבינים את מה שאמר רבי עקיבא לפפוס, כדאיתא בגמ' ברכות (ס"א:), ת"ר פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה, אמר ליה עקיבא אי אתה מתיירא מפני המלכות, אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה, לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום.

אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשות שמביאין עלינו בני"א, אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פיקח שבחיות לא פיקח אתה אלא טיפש אתה, ומה במקום חיותנו אנו מתייראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה. אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה "כי היא חייד ואורך ימים" כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ"ו וכו', עיי"ש.

ולכאורה ייפלא כיצד ר"ע סיכן את עצמו, הרי כבר נגזר שכל מי שיעסוק בתורה ייהרג, וכמבואר שם בהמשך הגמ' שתפסוהו לר"ע וסרקו בשרו במסרקות של ברזל, ואיך עובר לימדו התורה מסר ר"ע את הנפש, הרי זה לא אחד מג' עבירות של ייהרג ואל יעבור. וביותר, שלא גזרו על שמירת

המצות, א"כ היה אפשר לשמור על כל מצוות התורה קלה כבחמורה בלי לעסוק בתורה.

ואף אם סבר ר"ע דאי אפשר להפסיק את עסק התורה, אמאי עשה זאת בגלוי ובפרהסיא להקהיל קהילות ברבים. בן יהודה, דעסק התורה זה לא עוד מצוה מתרי"ג מצות, אלא זה עצם החיים שלנו, בלי תורה אין כלל ערך לחיי יהודי, וכמו שמה שאי אפשר לחיות מחוץ למים זה לא ענין של מסירות נפש אלא זה החיים עצמם.

ולכן היה פשוט לר"ע שצריך להקהיל קהילות ברבים ולעסוק בתורה ברבים, כדי להציל את החיים האמיתיים של עם ישראל, ואי אפשר שרק הוא ילמד במחתרת עם כמה תלמידים, דמה יהיה על חייהם של כל כלל ישראל. לכן הקהיל קהילות ברבים אע"פ שידע שיכולים לתפוס אותו - כי חיים בלי תורה אינם חיים.

עמידה בניסיון - גם כשעומד יחיד

כמו"כ יש לבאר, דאנו יודעים שהתורה הק' מקיימת את העולם כולו, כדכתיב "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת", והיא זו שמשפיעה את השפע והקיום לכל העולמות, ולא שייך להעמיד את החיים בלי לימוד התורה.

אבל יש עוד בחינה הנוגעת לפרט, שלימוד התורה מרומם את האדם מעל ענייני העולם, לחיות חיים של קדושה וטהרה ומידות טובות. ובפרט בדורינו שרק התורה שומרת על האדם לבל ייכשל ברשת היצר, וכל ההצלה מן הרחוב הטמא היא רק ע"י שבחור ספון ושמור בישיבה, ומי שאינו בישיבה הרי הוא בסכנה גמורה מן הרחוב הנורא. ובזה בודאי שהתורה מצילה כמו דג במים ואין צריך לדברי רבי עקיבא, ופשיטא שאדם צריך למסור עצמו בעד חייו כדי לא לאבד את כל החיים הרוחניים שלו, ביראת שמים ובקדושה, וכל מי שיבוא בניסיון זה לידו צריך לעמוד איתן בדעה ברורה - שא"א לוותר על החיים בעד כל דבר שבעולם.

ובודאי שאם יבואו לבחור בזמן שהוא נמצא בישיבה, ברור שהוא לא יתפתה אחריהם, אבל הניסיון הוא כאשר יבואו אליו כשהוא שוהה בביתו. ושם לא יהא מי שיחזק אותו ויעמוד לצידו, או שיראה בצער הוריו ובני משפחתו, ועלול להתפתות ח"ו כביכול ללכת למקום כשר וכל מיני פיתויי לשון למיניהם.

וכאשר ישהה בכלא עלולים להכניס לו עוד "אסיר כמוהו", כדי להשפיע עליו שזה כדאי ושווה ללכת לצבא, ואפי' הוא שהוא גם "בחור ישיבה כמוהו" מיישיבה טובה החליט שזה כדאי, וגם לא שווה לסבול לשבת בכלא, וגם סה"כ יהיה כמה שנים בצבא, ובפרט ששיימו אותו כמשגיח כשרות וחצי יום יוכל ללמוד, וגם יסדרו לו עבודה וילמד מקצוע וכדו', כדרכם לצוד בחורים בפייהם.

ואולי בחור עלול לחשוב שיש איזה צדק בדברים, וכדאי לו לעשות את הצעד הזה, אבל כיצד שייך שבחור יעלה בדעתו לנטוש את עץ החיים. ומלבד זאת בחור צריך להתבונן בדברים שנתבארו לעיל, ובדברי חנניה מישאל ועזריה שהגדירו מהו כוחו האמיתי של מלך גדול וחזק כמו נבוכדנצר.

וביותר צריך להתבונן, שהרי חנניה מישאל ועזריה עמדו איתנים בדעתם ולא השתחוו לצלם, אע"פ שידעו שיש גזירה מאת המלך שמי שלא ישתחוה יושלך לכבשן האש. ומה היה הכח שלהם לעמוד בניסיון ולמסור נפשם - בזכות שנשמרו מפת בג המלך, שלא נתגאלו במאכלים של נבוכדנצר.

וגם בזכות שעמדו בהיכל המלך, וכמו שנתבאר בחז"ל שהיו אונסין עצמן מן השחוק ומן השינה ומן השיחה, דהיינו שהיו רציניים מיושבים בדעתם, ולא חיים בקלות דעת אלא לפי השכל. בזמן שלא צריך לדבר, לא מדברים גם אם יש רצון חזק לדבר, וכך למדו לשים גבול לעצמם. וגם כאשר היה איזה דבר המעורר את השחוק, שלטו בעצמם לא לשחוק, וכן מן השינה.

כל המעלות הללו מרוממים את האדם ומחזקים אותו בעת ניסיון, ובחור בישיבה צריך להרגיל את עצמו ולעבוד על זה, להקפיד לישן בשעות שצריך לישון ולדבר בזמן שצריך לדבר, ושאר הזמן - להקדיש לעסק התורה הק'. וע"י זה בחור יהא רציני מיושב בדעתו, ואז גם אם ח"ו יבא לידי ניסיון יוכל לעמוד בו, והי' יעזור שלא נצטרך לכל הדברים הללו, ויפר עצתם ויקלקל מחשבותם.

- נא להעתיק בתפילה לבריאותו האיתנה של רה"י הגאון רבי בצלאל בן שפרה שליט"א לשותפות בהצלת עולם התורה, חייג לקרן עולם התורה: 6881*
- להאזנה לדעת תורה מגד"י בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לנדו שליט"א, בקו החירום בענייני השעה במספר (ללא פרסומות): 1700-111-306
תיעוד: שוקי לרר.

- כמו"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com
- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

הרהב פיק ואמלאהו

בדברי תורה כתיב [ברכות ג.]

שיחות ודברי חיזוק מרבנו הגר"ח פ ברמן שליט"א

יום ה' שופטים ל' מנ"א א' דר"ח אלול ה'תשפ"ו

תפקידנו בחודש אלול חיזוק דמות וצורת בן ישיבה

מה התפקיד שלנו באלול! בודאי עלינו להתכונן לראש השנה, להתכונן ליום כיפור, ישנם תפקידים רבים, אך מהו עיקר התפקיד שלנו בחודש אלול, בחודש אלול מוסיפים בתפלה את פרק כ"ז בתהלים לְדוֹד ה' אֹרִי וְשָׁעִי מִמִּי אֵירָא ה' מַעֲזֵי חַיִּי מִפְּנֵי אֶפְחָד, דוד המלך מתאר את ראש השנה, 'אורי' ראש השנה הוא יום טוב, אילולי ה' ראש השנה ה' עלי לפחד, אך כעת שיש ראש השנה ה' אורי ממי אירא, הקב"ה שופט אותנו לטובה, דבר נוסף שה' עלי לפחד ממנו הם החטאים, ועל זה הקב"ה הוא 'שָׁעִי', יש לי ישועה מן החטאים מכח יום כיפור, וממילא ממי אפחד, אִם תִּתְּנָה עָלַי מִחְנָה לֹא יִירָא לִבִּי אִם תִּקְוֶה עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בֹטָח, דוד המלך כבר מסודר בהכל, הוא בוטח בה' והוא רגוע.

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בביית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, מזה דוד המלך לא רגוע, על זה הוא לא מפסיק לבקש ולהתפלל, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, עם כל ענייני עולם הזה, עם שאר הדברים אני מסודר, אני בוטח בקב"ה ואיני פוחד מכלום, בזאת אני בוטח, אבל אחת שאלתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, על זה אני דואג.

ובילקוט תהלים [רמז תש"ו] אי'

א"ל הקדוש ברוך הוא דוד, בתחלה אתה אומר אחת שאלתי, ואח"כ אתה שואל כמה שאלות, שנאמר שבת בבית ה' וגו', א"ל רבש"ע, ממך למדתי לא יהא העבד שוה לבנו, בתחלה אמרת ועתה ישראל מה ה' אליקך שואל מעמך כי אם ליראה, ואח"כ פתחת להם מצות הרבה, שנאמר ללכת בכל דרכיך, הוי דיו לעבד שיהא כרבו; ובודאי אין כוונת הדברים בתשובת דוד המלך שכמו שמצינו בתורה פסוק שאינו מכוון, כך אני אמרתי בדברי שלא באופן הנכון.

וביאור הדברים הקב"ה מבקש מהאדם יראת שמים, וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֵלֶיךָ שָׁאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם לִירְאָה אֵת ה' וגו', סוף דבר הפל נשמע את האלקים ירא וגו', אך מהי היראה, האם יש משמעות ליראה אם אדם ממשיך עם החטאים שלו? הקב"ה מפרש לאדם מה נכלל ביראה, היראה היא חיבור לקב"ה, וממילא כשמחזירים אליו מכבדים ועובדים אותו, כשאדם משיג את הקב"ה הוא כבר לא שוכח ממנו אפי' לרגע אחד, אין כאן תוספת של דברים חדשים רק הגדרה מהי הצורה הנכונה של יראת שמים.

וכך כשדוד המלך אומר אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבת בבית ה', מהי המשמעות של שבת בבית ה', האם להיות רשום בישיבה? להיות בבית ה' ולשבת על כסא נוח ולפטפט ולחלום וכדו'? מצב כזה אינו נחשב 'שבת' אמנם הגוף הבשר והדם נמצאים בבית ה', אבל לא זהו המכוון ב'שבת'.

אחז"ל [יומא כח:]

מימינה של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם וכו', אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה וכו'; מהי המשמעות של זקן ויושב בישיבה, שבת בבית ה' היינו שכל מציאותו היא שם, זהו המקום והקביעות שלו, שם הוא מחובר, וזה הוסיף דוד ופירש כי כוונת שבת בבית ה' היינו לחזות בנועם ה', מי שרק גופו מונח בבית ה' ואין לו עסק עם הקב"ה א"ל 'שבת' בבית ה' הוא אמנם בגופו נמצא שם, אבל זה מצב דומה לשינה אין לו חיבור לקב"ה מכלל ישיבה כזו, ולבקר בהיכלו הוא גם מלשון ביקור, שעליו לבקר ולבחון את עצמו, זוהי המשאלה והבקשה שאנו שואפים אלי' שבת בבית ה' כל ימי חיי, וזה סדרו לנו הקדמונים לחזור ולברר ענין זה שזוהי עבודתנו כל חודש אלול.

כמובן שלא נפטרנו מחובת התשובה שיש בחודש אלול וההכנה לראש השנה ויום הכפורים, אך כעת אנו עסוקים במה שאנו אומרים כל יום במזמור הזה של לדוד ה' אורי וישעי, ואם נבקש על זה מהקב"ה סיעתא דשמיא, הרי אחז"ל [נדה ע:] מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, הענין של ירבה בישיבה, היינו להרבות להיות במצב של ישיבה, ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, זה האחת שאלתי מאת השם אותה אבקש, זהו התפקיד העיקרי של כל בן ישיבה בחודש אלול, התפקיד שלנו זה באלול להיות בני ישיבה מוחלטים, הרי הזמן קצר עוד ארבעה שבועות כבר ראש השנה, אז לכל הפחות בזמן הקצר הזה להיות בן ישיבה בכל מה שנכנס בהגדרה של בן ישיבה, להיות מונח בלימוד טוב, להיות בן עלי, באלול צריכים להתנהג כמו שאדם גדול נוהג בכל השנה, לייקר את הזמן, שלא ילך לאיבוד, לא למרוח את הזמן מהשעה שמסיימים את הסדר בלילה, עד שבאים לחדר ונשכבים לישון, כי בצורה הזו זה נחשב קביעות עיתים של מושב לצים כדאי באבות [ג,ב]

רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה הרי זה מושב לצים; לא מתאים לבן ישיבה להיכלל בהגדרה הזו, ומי שלא יכול לנהוג לגמרי כאדם גדול אפילו בחודש אלול, אז לפחות במה שהוא יכול שיתאמץ, והעיקר לייקר את הזמן, להגיע לסדרים לבין ולהתפלל כראוי, וללמוד מוסר בכל יום, להתנהג כמו שראוי לבן תורה לנהוג, זוהי העבודה שלנו לזכות להגיע לראש השנה ולעמוד לפני הקב"ה כבני תורה, כל העניינים האחרים של אלול הם עניינים של כל אחד לעצמו לעסוק בהם, אבל העיסוק באופן כללי אצל כולם צריך להיות שבאלול כולנו בני תורה באופן מובהק ומוחלט בכל ההנהגות.

ודאי גם בכל שנה החיוב שלנו לנהוג כך, מרן רה"י הגר"ד זצ"ל ה' רגיל לומר שאומרים א גאנץ יאר ווי אלול, אובער אלול ניט ווי א גאנץ יאר, [אדם צריך שכל השנה ייראה אצלו אלול, אבל הוא צריך שאלול לא ייראה אצלו כמו כל השנה].

חודש אלול הוא זמן שאנו מתקרבים לקב"ה, וכשאדם נכנס לבית ה' לבית המקדש, מה הוא יעשה שם יבקש עיתונים לקרוא? זה צריך לזכור 'שבת' בבית ה' לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אלול הוא זמן קצר, עוד ארבעה שבועות כבר ראש השנה, אז ארבעה שבועות נתחזק בזה להיות בן תורה מוחלט לא להתעניין בעולם הזה ובכל השטויות, אלא רק להיות מונח בלימוד לקבל צורה של אדם גדול, כל אחד לפי מה שהוא בצורה הזו, להיות מונח בלימוד ולהתפלל כראוי, ולזכור שהוא עומד לפני ה' ומדבר אליו, ללמוד מוסר ולהתעורר כל יום, אם לא מתעוררים בכל יום החיזוק נשכח, וכדאי בברכות לב: יעו"ש ארבעה דברים צריכים חיזוק, ואחד מהם הוא דברי תורה, דברי תורה צריכים חיזוק כל הזמן, וזה נאמר אפילו ליהושע בן נון, וְכָךְ תִּזְק וְאֶמֶץ מֵאֵד וגו', יהושע בן נון שהתורה מעידה עליו [שמות לג,יא] נָצַר לֹא יִמָּשׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל, גם אצלו נאמר הכל שדברי תורה צריכים חיזוק.

וכעת במיוחד הדבר גם כדאי, יש לנו זמן קצר כל כך לרכוש מסכת, ארבעה שבועות, עד ראש השנה ועוד כמה ימים בעש"ת, זמן קצר כל כך ללמוד את זה לתפוס ולקלוט את זה לעשות שטייגען מזה ולגדול.

נתחזק בכל האמור, נלמד טוב, נתפלל ונתאמץ להגביר יראת שמים ולהגביר את הזהירות, והדבר הזה הוא עצם התפקיד שלנו, ואף שבכל השנה איננו אוחזים בזה, הרי נפסק בשו"ע [אר"ח סי' תר"ג] דאף מי שבכל השנה אינו נזהר מפת פלטר, בעש"ת יזהר בזה, כי הזהירות בימים אלו היא גם מדריגה של האדם, ובחודש אלול המדריגה היא 'שבת' בבית ה' כל ימי חיי' ובפרט בזמנים אלו שישנם כאלו שאינם נחשבים לכלום ומבקשים לחלל את השם של בני הישיבות, והכריזו מלחמה על הקודש מלחמה כנגד הקב"ה, ודאי שתפקידנו להוסיף קידוש ה' בעולם, ולדעת שעיקר הקידוש ה' אצלנו אינו מה שיראו בחוץ, אמנם כל בפני עשרה מישראל נחשב לקידוש ה', אבל עיקר הקידוש ה' אצלנו הוא בינינו בתוכינו, בתוככי בית המדרש, להיות! הם אומרים פן ירבה, והקב"ה אומר כן ירבה, הקב"ה נותן לנו כחות מיוחדים של כן ירבה, בזה שנה' בני ישיבה מושלמים.

ועלינו לדעת שהחותמת והצורה של בן ישיבה באלול היא הבסיס לכל החיים, כל הצורה של האדם נראית אחרת אם יש לו את החודש הזה בכל שנה של החיזוק המיוחד בדמות של בן ישיבה, אף שודאי כל השנה אנו בני ישיבה, החיזוק המיוחד של חודש זה להתרומם למדריגה גבוהה תקופה מסויימת זה משאיר חותם לכל החיים, וזה תפקידנו כעת.

הרחב פיד ואמלאהו

בדברי תורה כתיב [ברכות נ.]

שיחות ודברי חיזוק
מרבנו הגר"ח פ' ברמן שליט"א

אלול - בניס אתם לה' אלקיכם

יום א תצא ג' אלול ה'תשפ"ו

ותוספת דברים מהנאמר בישיבת ארחות יושר יום ו' א' אלול

דיברנו ביום חמישי על תפקידנו בחודש אלול, ברצוני לעורר ענין נוסף, בראש השנה בפיוט היום הרת עולם אנו אומרים היום הרת עולם יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם כבנים, אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו וכו'; אם אנו בנים הבקשה היא רחמינו כרחם אב על בנים, אמנם צריך עדיין את הבקשה, אך נראה שהמצב הוא טוב, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו וכו', זה כבר מצב קשה יותר.

מה נדרש לעשות כדי להחשב לבנים, הקב"ה הרי ברא את כל העולם, הוא עשנו [ולא] ולו אנחנו [תהלים ק], ובכלל זה גם כל הבע"ח, האם בע"ח גם נחשבים בנים מחמת שהם יצורים שיצר הקב"ה, וכן כל הגויים אף שהקב"ה יצר אותם אינם נקראים בנים, כדנתן באבות [גיד]

חביבין ישראל שנקראו בנים למקום וכו' שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם

גויים אינם בנים, במה אנחנו נחשבים יותר לבנים וזוהי ליחס המיוחד של רחמינו כאב על בנים, ובקידושין לו. דעת רבי יהודה דבזמן שאנו נוהגים מנהג בנים אנו קרויין בנים, וכשאינן נוהגים מנהג בנים אין קרויין בנים.

✽ בניס בתלמוד תורה - ושנתם לבניך ✽

בפרשת קריאת שמע נאמר [דברים ו, ז] וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ, ודרשו חז"ל בספרי והובא בפרש"י שם

לבניך - אלו התלמידים. מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים, שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם;

ולכאורה היאך מוציאים ממה שאנו נקראים בניו של הקב"ה שהרב נקרא אב, ומבואר דמה שהקב"ה ברא אותנו אינו סיבה להחשב בנים ע"ז, יש בחז"ל שבראו גולם [יעוי' סנהדרין סה:] אך לא נחשב בזה לבן, אולם הקב"ה עם ישראל הרי ישראל ואורייתא וקוב"ה חד הוא, כשהקב"ה מלמד תורה לעמו ישראל כמו שמזכירים בכל יום בברכות התורה, אז נחשבים כבנים, ובלי התורה אין אנו נחשבים בנים, וכשנאמר בנים אתם לה' אלקיכם זהו בזה שהקב"ה מלמד אותנו את תורתו, והטעם שלימוד התורה דוקא מחשיב אותנו כבנים כי הנשמה היא אור שנאמר [משלי כ, כז] נֶר ה' נְשָׁמָת אָדָם, וגם התורה היא אור כדכתי' [שם ו, כג] כִּי נֶר מְצִיָּה וְתוֹרָה אֹר, והחיבור הזה דוקא של אור התורה עם הנשמה, זה מחשיב אותנו לבנים אתם לה' אלקיכם, וכך גם הרב המלמד לתלמידיו תורה הרי הוא מאיר את נשמתם באור התורה, ושייך ללמוד מזה שהתלמידים קרוים בנים, ובגמ' שבת פט: אי' אחר שאמר הקב"ה לאברהם ויעקב בניך חטאו ואמרו ימחו על קדושת שמך

אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבונו של עולם בני ולא בניך, בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך; ויעוי' ברש"י שם שהוקשה לו והרי קרא דבני בכורי ישראל נאמר עוד בהיותינו במצרים קודם קבלת התורה, ופרש"י וז"ל: קראת להן בני בכורי ישראל - שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע, לקבל עולך מאהבה כבנים;

והיינו דבנים למקום שייך רק ע"י התורה שהקב"ה מלמד לישראל, אורייתא וקוב"ה וישראל חד הוא, זוהי האבהות של הקב"ה על ישראל בזה אנו נחשבים כבנים.

והקב"ה מצדו חפץ ללמדנו, אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת תורה ומצות חוקים ומשפטים אותנו למדת, אך כדי שיוכל ללמד אותנו אנו צריכים לרצות ולבקש ללמוד, ולקיים בעצמנו על כן ה' אלקינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תורתך וכו', ואם לא נעשה כך אמנם הקב"ה מצדו חפץ להשפיע, אבל איננו באים כבנים לקבל את השפעתו, מי שאינו לומד כפי יכולתו, ויש זמנים בהם הוא יכול ללמוד ואינו לומד, הרי מראה בזה שאינו בן החפץ לקיים רצון אביו, צריכים לגשת מתוך רצון של טעמו

וְרָאוּ כִּי טוֹב ה' [תהלים לד, ט], ובכל בוקר אנו מבקשים והערב נא, ומכירים שהקב"ה הוא המלמד תורה לעמו ישראל, ובזה הוא נחשב אבינו.

על בית ראשון אחז"ל [יעוי' נדרים פא ובר"ן שם] שנחרב מפני שלא ברכו בתורה תחילה, ולא היתה התורה חשובה אצלם, הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזירן למוטב [יעוי' איכ"ר פתיחה סי' ב], ה' מצב של לא היתה התורה חשובה אצלם לברך עלי' ברכות התורה, ובברכת התורה נאמר המלמד תורה לעמו ישראל, מי שמרגיש שהקב"ה מלמד אותו ודאי שיברך ברכות התורה, ומי שחושב שהוא לומד לבד אין התורה חשובה אצלו כל כך, אינו מתנהג כבן, ואם לא נוהגים כבנים מפסידים חלילה את המצב של רחמינו כרחם אב על בנים, ונחרב בית ראשון.

❦ בנינים אתם לה' ע"י מנהג אחים ❦

עוד משמעות יש להיותינו בנינים, הרמב"ם [בהל' מתנ"ע פ"י ה"ב] כתב וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם, שנאמר בנינים אתם לה' אלקיכם, ואם לא ירחם האב על האב מי ירחם עליו;

נאמר בתורה כמה פעמים לשון אחיכם ואחים אצל כלל ישראל, והיינו דכיון שיש לנו אב אחד, כי כולנו בנינים לה' ממילא אחים אנו, ואם לא ירחם האב על האב מי ירחם עליו, וממילא אם לא ירחמו אחד על השני, ולא יתנהגו אחד לשני מנהג אחים באהבה, הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נְעִים שְׂפָתַי אֲחִים גַּם יַחַד [תהלים קלג, א], אם אינכם אחים גם אינכם בנינים, לא יתכן שאינך אח של בני אביך ותיחשב לבן.

בית שני נחרב מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם, שלא נהגו לפני משורת הדין [יעוי' ב"מ ל:], לא התנהגו אחד לשני כאחים, אם היו בבית ראשון מכירים ב'מלמד תורה לעמו ישראל' ובבית שני היו מרגישים כי 'כל ישראל כאחים הם' ונוהגים זה בזה כאחים, לא ה' נחרב הבית, אף אם היו טענות על כלל ישראל, מפני שאם כבנינים רחמינו כרחם אב על בנינים.

עוד חודש ראש השנה, עלינו להיות כבנינים כדי לזכות בדין, ואלו שני הדברים שנתחזק בהם ועל ידם נוכל לזכות להיקרות בנינים.

ועלינו להזהר במיוחד שלא נהי' בגדר לומד תורה לפרקים, שעליו אמר ר"ל בסנהדרין צט: את הפסוק נואף אשה חסר לב זה הלומד תורה לפרקים, ופרש"י שם לומד תורה לפרקים - ואינו לומד תדיר תדיר, כמי שאין לו אשה ובוועל פעמים זו פעמים זו;

מבואר ברש"י דכדי שלא ייחשב לפרקים צריך להיות לומד 'תדיר תדיר', ורק אז הוא בכלל רֹאֵה תַּיִים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְיֶה [קהלת ט, ט], שהתורה אצלו היא אשתו, אבל הלומד לפרקים החיבור שלו לתורה אינו כאשה, אלא רח"ל כנואף אשה, וכשיעור החיבור לתורה כך הוא החיבור לקב"ה, הלומד תורה תדיר הקב"ה הוא אביו, החיבור של אורייתא וישראל וקוב"ה הוא רק באופן הזה של תדיר תדיר.

❦ כדי לבקש רחמינו כאב על בנינים צריך להתחזק בהנהגת בנינים ❦

כדי להיות בנינים אמיתיים, צריך לעסוק בתורה תדיר תדיר, ולזכור שהקב"ה הוא המלמד תורה, ותורה אינה חכמה שאנו יכולים לרכוש בשכלנו, וגם צריך להתייחס לזולת כאב, כי מי שחבריו אינם כאחים לו הרי אומר בהתנהגות זו שהקב"ה אינו אביו, כי במה תיחשב בן לקב"ה יותר מחברך, ואיך תבוא לפני הקב"ה לבקש אם כבנינים כשאינך מכיר בזה שהאחרים הם גם בנינים של הקב"ה, אם הוא גם בן שלי מדוע אינך דואג לו, מדוע אינך אומר לו איזו מילה טובה, ונותן לו הרגשה טובה, אלא מאי אינך מרגיש שהוא בן שלי, אינך מתייחס אליו כאחים בני אב אחד, ואיך אם כן תבוא לבקש אם כבנינים.

ובעבור שני הדברים האלו נחרבו שני בתי המקדש ואלו הם הסיבות שכבר אלפים שנה עינינו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטינו, הזמן קצר כמה שבועות, נתחזק כולנו ונגיע לראש השנה במדריגת בנינים, על ידי שנלמד 'תדיר תדיר' ונרבה בבין אדם לחבירו, לתת כל אחד לשני הרגשה טובה, זה לא כרוך בהוצאות, וזה גם כדאי, כי מי שמתנהג עם אחרים בטוב גם מתנהגים איתו כך זה בחינה של אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ובזה יזכו עם ישראל ואנו בכללם בדין לטובה.

בענינא דיומא

חבלי משיח זה חבלי לידה, וזה על ידי הקב"ה בעצמו, שהקב"ה בעצמו גוזר את הגזירות, תמיד זה על ידי הקב"ה, אבל הפעם בלי אמצעי משאות קינה ונהי מגדולי ראשי הישיבות שליט"א בלויית החתן הבה"ח מאיר שאער ז"ל שנלקח באסון טראגי

כמו המשל שהוא הביא שמה עם הדגים במים, מה במקום חיותנו כך, שלא במקום חיותנו על אחת כמה וכמה.

אז הוא המשיך את דרך רבו רבי עקיבא, אבל לא בפרהסיא, כמו פפוס בן יהודה שהתנוכח עם רבי עקיבא, והוא הקהיל קהילות אבל בחשאי באושא, ובגלל שזה לא יכול היה להתפרסם היה היעדר, ששישה מתכסים בטלית אחת אבל עוסקים בתורה על אף כל הגזירות. כי דווקא יעסוק בתורה זה מה שמציל מחבלי משיח. כפי שאני שומע ושמענו כאן דברים נפלאים על הנפטר הגדול הזה, שכולו היה עוסק בתורה ובגמילות חסדים, נקבל על עצמנו חיזוק, מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, יעסוק בתורה, לנצל יותר את הזמן, לתקן יותר את המידות של גמילות חסדים.

ובזה נזכה בעזרת השם, דבר ראשון אני חושב שאפשר לומר שאנחנו יכולים לבקש מהנפטר הגדול הזה, שהוא מן השושנה שהקדוש ברוך הוא לקח את השושנה הזאת בתוך גזירה של עקבתא דמשיחא וחבלי משיח, שישתטח לפני כיסא הכבוד, יבקש רחמים על עם ישראל בכלל ועל עולם הישיבות בפרט, שיתבטלו הגזירות של ביטול תורה. ונזכה כולנו לראות באורו של משיח במהרה בימינו אמן ואמן.

הגאון הגדול רבי דוד לוי שליט"א ר"י פוניבז'

אבל מה אותנו הקדוש ברוך הוא מחייב, כמה לשלם על הצדיק הזה

ראיתי בגמרא בבבא קמא, כתוב שאליעזר זעירא התאבל על חורבן ירושלים, והלך עם נעליים שחורות. תפסו אותו הממונים של ריש גלותא, לא כל אחד יש לו רשות להתאבל על ירושלים. אז הוא אמר להם שהוא תלמיד חכם. שאלו אותו תוכיח לנו שאתה תלמיד חכם. אז הוא שאל אותם שאלה, האי מאן דקיץ כופרא, אחד שקוצץ כופרא, כופרא זה נקרא תמרים צעירים שעדיין עוד לא התבשלו.

האי מאן דקיץ כופרא, והזיק לו, כמה הוא משלם? אמרו לו, משלם כופרא. הוא שאל אותם, הרי זה יכול להיות תמרים, ואם זה יהיה תמרים, אז מגיע מחיר אחר. אמרו לו טוב, שישלם תמרים. אז המשיך לשאול אותם, הרי זה עדיין לא תמרים, הוא לא לקח תמרים, הוא לקח כופרא. לא ידעו לענות, אמרו לו טוב, תענה אתה, אתה תלמיד חכם.

אז הוא אמר להם בשישים, צריך למדוד, לקחת שישים אילנות כאלה כמו האילן הזה, וכמה שנחסר על ידי הכופרא הזה מהאילנות ההם, כמה ערך שמוריד מהאילנות ההם, ככה צריכים לשלם. יש כאן משא ומתן מאוד תמוה בגמרא. מה חז"ל מרמזים כאן במילי דאגדתא הזאת? שמעתי פשט כזה, צדיקים נמשלים לתמרים - צדיק כתמר יפרח. לפעמים קורה שמפני הרעה נאסף הצדיק, הקדוש ברוך הוא לוקח צדיק, לפעמים הוא לוקח צדיק מבוגר, תמר, לפעמים השם לוקח כופרא, צדיק צעיר.

והצדיקים הם נתפסים בעוון הדור, אבל אם הצדיקים נתפסים בעוון הדור, אז גם הדור נתפס בזה שהצדיק נעלם. **מה זה צדיקים שנתפסים בעוון הדור? אומרים שהדור חסר שלמות, אז הקדוש ברוך הוא רוצה לזעזע את הדור עם צדיק. אז למעשה, הדור צריך להשלים את מה שחסר לנו את הצדיק.** אז כמה צריך לשלם?

אז הם אמרו צריך לשלם כזה צדיק. אמר להם, כזה צדיק, הוא יכול להיות הרבה יותר גדול, הוא יכול להיות תמר. אמרו לו, ישלם תמרים. אמר להם, אבל עוד לא בטוח שהוא תמר, מי יודע, יש בחירה, יש כל מיני, מי אומר? אז הוא אמר להם, בשישים, מה הכוונה בשישים? האמת היא שבצדיקים אין דבר כזה, מתוקה שנת העובד, העובד עצמו מתוקן, בין אם הרבה יעבוד, בין אם מעט, **כל אחד ואחד יש לו את התפקיד שלו בעולם והוא ממלא את התפקיד שלו בשלמות.**

הצדיק הזה מילא את תפקידו בשלמות. מי שמכיר אותו, מי ששמע עליו, עוד לפני שהסיפור הזה נודע למישהו, התחלתי להתעניין מי זה הבחור. מיד כולם אמרו לי, מוכר, מאיר, מיוחד שבבני החבורה. אז פה מדובר באחד מיוחד

הגאון הגדול רבי בצלאל פנחסי שליט"א ר"י ברכת אפרים

חבלי משיח זה חבלי לידה, וזה על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו

חז"ל הקדושים מגדירים את התקופה של סוף הגלות, תקופה של עקבתא דמשיחא, ובגמרא מוסיפים לפרש שזו תהיה תקופה של חוצפא יסגא, עם כל הפרטים ששמה מבואר במשנה בסוף מסכת סוטה, חוצפא יסגא. ידוע שהגאון מוילנא מבאר יותר בפרטות את מה שיעקב אבינו בזמן שהוא חזר לארץ ישראל, חילק את בניו ואת נשותיו לשלושה חלקים. את השפחות וילדיהם ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ויוסף וילדיה אחרונים.

אומר הגאון מוילנא ומונא באבן שלמה, שזה מציאות התקופה של עקבתא דמשיחא, שאת השפחות וילדיהם ראשונים, שהשלטון יהיה בידי נשמות הערב רב, שיהיה להם כפירה בהשם ובמשה עבדו. ולאה וילדיה אחרונים, זה כלל ישראל, כלל המון העם הוא קורא לזה, שיהיו אנשים כשרים, יהיו נשלטים בידי הערב רב. והשלב השלישי, ואת רחל וילדיה אחרונים, **אלו תלמידי חכמים, שהערב רב ישפילום, שיהיו מושפלים ודלים ויגזרו עליהם גזירות.**

אבל יש עוד שלב שבסוף עקבתא דמשיחא, שחז"ל מגדירים את זה חבלי משיח. חבלי משיח זה כמו חבלי לידה, שאז הצער של היולדת הוא יותר ויותר, בגזירות קשות יותר, חבלי משיח. הגזירות של עקבתא דמשיחא זה בידי הערב רב, רואים את זה. **אבל חבלי משיח זה חבלי לידה, וזה על ידי הקב"ה בעצמו, שהקב"ה בעצמו גוזר את הגזירות, תמיד זה על ידי הקב"ה, אבל הפעם בלי אמצעי.**

בגדר של דודי ירד לגנו לערוגת הבשם, לרעות בגנים וללקוט שושנים. וחז"ל אומרים דודי ירד לגנו, דודי זה הקדוש ברוך הוא, ירד לגנו לעולם הזה שנטע בו שושנים, לרעות בגנים, לערוגת הבשם זה ארץ ישראל, לרעות בגנים אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, וללקוט שושנים. איזה שושנה הוא לקח לנו? דודי עצמו זה הקדוש ברוך הוא עצמו, בלי אמצעי של הערב רב.

אמנם בתקופה הזאת מתקיים הגזירות של הערב רב, שיהיו תלמידי חכמים מושפלים ודלים. וחבלי משיח זה חבלי לידה לפני שיתגלה אורו של משיח, ואז הגזירות הן יותר כואבות. מה זה אומר לנו רבותי? שאלו תלמידיו של רבי אליעזר, רבי אליעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? אמר להם יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. מצד אחד הגזירות על לימוד התורה, וזה מתבטא בחבלי משיח, ואתה יכול לחשוב שאם ככה לא מפה הגאולה, ורבי אליעזר אומר להם, אדרבה, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

חז"ל הקדושים אומרים, שקר החן והבל היופי אישה יראת השם היא תתהלל. שקר החן זה דורו של משה, והבל היופי זה דורו של חזקיהו מלך יהודה, אבל אישה, זה הבל היופי, אישה יראת השם היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה בר אילעי, שהיו שישה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה. לעולם לא הבנתי, רבי יהודה בר אילעי היה לו ישיבה, ככה מבואר כאן, אבל נקרא דורו של רבי יהודה בר אילעי, וזה דורו של משה, זה דור המדבר, דור קבלת התורה, ועל זה שקר החן, כי היה להם מן, היה להם הכל, על מי מנוחות עמדו. הבל היופי זה דורו של חזקיהו מלך יהודה, שכל תינוק ותינוקת היו בקיאים בטומאה וטהרה, **אבל זה גם היה בגלל גזירה, אבל גזירה דאורייתא,** ובסתם הוא גם נתן להם את כל התנאים שצריך לזה, לכן זה הבל היופי. מה היה בדורו של רבי יהודה בר אילעי? לאחרונה ראיתי במדרש שמדבר על החורבן של ביתר, על ידי אדריאנוס קיסר, ומזכיר מה שחז"ל אומרים, שהחורבן הרי היה נורא ואיום, מה שחז"ל מגדירים, כמה וכמה מוחות של תינוקות היו על סלע אחד, כמו נחל שוטף של דם.

אותו אדריאנוס הוא זה שהרג את עשרה הרוגי מלכות, הוא זה שגזר שגזר שגזר שאסור לעסוק בתורה, הוא זה שגזר שמי שילמד בתורה ייהרג, ורבי עקיבא הקהיל קהילות והיה עוסק בתורה. ורבי יהודה בר אילעי היה תלמידו של רבי עקיבא. וזה רבי יהודה שבשעתו, ככה אומר בעל המאור, והוא ראה את דרכו של רבי עקיבא רבו, **שדווקא בעת הזאת של חבלי משיח זה לעסוק בתורה,**

שבבני החבורה. והצדיק נתפס, אז הוא בעצמו יש לו את השלמות ויצא שלם, הקדוש ברוך הוא גזר על כל אחד מה היא עבודתו, אז הוא מילא את תפקידו בשלמות.

אבל מה אותנו הקדוש ברוך הוא מחייב, כמה לשלם על הצדיק הזה? הוא נתפס בעוון הדור, כמה לשלם? לשלם בשישים, מה הכוונה בשישים? מיטתו של שלמה, אז יש שם ששים גיבורים סביב לה, מה זה ששים גיבורים לה? ראשי סנהדרין, או שש מאות אלף של עם ישראל, שלמות השכינה. אנחנו צריכים עכשיו, אותנו תובעים, יש עכשיו זמן של חוסר שלמות, אז הקדוש ברוך הוא תובע אותנו, תשלמו את מה שנחסר מהצדיק הזה.

אז כל אחד ואחד יקבל על עצמו, כל אחד יודע כמה הוא רוצה לחזק ולהתחזק כדי שלא ניתפס יותר בעוון, שהדור לא יצטרך צדיקים שיתפסו בעוון הדור, ואנחנו נתפס בעוון הצדיקים. אז הקדוש ברוך הוא ימלא חסרונו של הצדיק הזה, ובלע המוות לנצח ומחיה השם דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן.

הגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מר"י פוניבז'

שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו

איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות. איך זה יכול להיות? בני ציון היקרים המסולאים בפז, איכה נחשבו לנבלי חרש מעשה ידי יוצר. כזה זהב, כזה כתם טוב, תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות. **אוי, ראה השם והביטה למי עוללת כה.**

הגמרא במועד קטן אומרת **"שמחה לתוגה נהפכה! ששון ויגון נדבקו! בעת שמחתו נאנח, בעת חנייתו אבד חנינו!"**. שמענו, שמחנו, ראינו איך הולך להיות, לצמוח אדם גדול, ביום שמחתו. באותו זמן בחמישה עשר באב של מאן דלא יסיף יסיף, שמי לא מוסיף דברי תורה וכו', אז באותו זמן היה יום שמחתו שיהיה שרוי בעוד יותר הרבה תורה. **ועלינו נגזר שמחה לתוגה נהפכה, ששון ויגון נדבקו.** מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה.

הגמרא בסנהדרין (קד ע"ב) כותבת: **"מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל שמת בנה, והיתה בוכה עליו בלילה, שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו. למחר הכירו בו תלמידיו והוציאוה משכונתו"**. אומר המהרש"א שבגמרא פה לא כתוב, אבל במדרש כתוב והיה נזכר בחורבן בית המקדש ובוכה כנגדה. אבל בגמרא זה לא מוזכר. והפירוש של הדבר הזה לכאורה, כתוב בגמרא קרא עלי מועד לשבור בחוריי. אז אומרים חז"ל קשה **סילוקם של בחורים כחורבן בית המקדש. איי, הבן הצעיר נפטר, ורבן גמליאל שומע את האמא בוכה. תמיד לא מבינים מה נאבד, אבל רבן גמליאל היה בזמן חורבן בית המקדש, והוא יודע שבחורים זה כחורבן בית המקדש, כזה צער היה לו, והיה בוכה עד שנשרו ריסי.**

הפסוק אומר אשרי האיש, מי מאושר, התורה נגמרת באשריך ישראל, וכשהתורה נגמרת התחיל דוד המלך להגיד איך נראה בן אדם שלומד תורה. אשר אל הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב. **מי שיש לו השפעה מהרוב, השפעה מהסביבה, מי שלא נקי, מי שאין אצלו נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, הוא לא מאושר. אבל אשרי האיש שנצר לשונו מרע, ושפתו מדבר מרמה ולא פנה לשטים ולדוברי כזב.** ממשך דוד המלך ואומר, כי אם בתורת השם חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה. מי שמקיים את כל הדברים, **מי שיש לו פה קדוש, אז מה הוא רוצה? הדבר היחיד שהוא רוצה זה תורת השם, רק את זה הוא רוצה.** ובתורתו יהגה יומם ולילה. התמדה, התמדה, התמדה.

הבן אדם הזה שהיה כל כך רך לכל אחד, שכל אחד הרגיש שהוא אוהב אותו אהבת נפש, שנעים לו לדבר עם כל אחד, הבין אדם לחברו, **אבל ביחד עם זה כזו עקשנות של ובתורתו יהגה יומם ולילה, עוד ועוד ועוד.** והתחלנו לראות כמו שהראש שגיבה שליט"א הזכיר קודם את והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוי ייתן בעתו. ובעונות הפסדנו את זה.

רבי יוחנן כי מטי להאי קרא בכי (איוב טו, טו) הן בקדושי לא יאמין אי בקדושי לא יאמין במאן יאמין, יומא חד הוה קא אזיל באורחא, חזייה להווא גברא דהוה מנקיט תאני (קצר תאנים) שביק הנך דמטו (את אלו שכבר בשלו השאיר על העץ) ושקיל הנך דלא מטו א"ל לאו הני מעלן טפי (מי שכבר גמור יותר טוב) א"ל הני לאורחא בעינן להו הני נטרן והני לא נטרן, אמר היינו דכתיב הן בקדושי לא יאמין.

אי רבי יוחנן אמר לו יש כבר פרי שגמור, שהפרי כבר גמור הוא לא יכול יותר לגדול, הוא יכול רק להתרקב, אין לו כבר את התוספת מעלה, **אבל שהפרי לא גמור והקב"ה לוקח אותו, הקב"ה מבשל אותו שם למעלה שיהנה מזיו השכינה, שם למעלה הוא לא הפסיד כלום מהמיעוט שנים שלו.**

המדרש מביא על רב בון בר חייא שנפטר בעשרים ושמונה, אז רב זירא אמר עליו מתוקה שנת העובד, למה דמי רב בון? למלך שהיה לו כרם ושכר עליו פועלים. והיה שם פועלים, פועל אחד מתקשה במלאכתו יותר מכולם, כיוון שראהו המלך קשה במלאכתו יותר מדי, הוא עובד יותר מכולם. אז המלך התחיל להתמלא געגועים אליו והמלך רוצה להיות בחברתו. אחזו בידו והתחיל מטיל עמו ארוכות וקצרות, **הקדוש ברוך הוא לקח אותו אליו. יחביאו בצל כנפיו תחת כנפי השכינה.** לעיתותי ערב באו הפועלים ליטול שכרן, ובא אותו פועל ליטול שכרן, והמלך נתן לו שכר של שמונים שנה. והפועלים אמרו למה? הוא לא עבד הרבה כמו שאנחנו. אמר להם המלך מה אתם מצירים: **יגע זה בשתיים ובשלוש שעות מה שלא יגע אתם כל היום כולו.** איי, היקר

של הזמן, כשרון המעשה, המידות טובות, שמירת הפה, שמירת העיניים. הזיכוי הרבים, **הוא עשה מה שאחרים לא עושים הרבה שנים. הקדוש ברוך הוא התגעגע אליו, והוא לא מפסיד כלום מהשנים שלו.**

והמדרש ממשיך ואומר, אמר רבי יוחנן: כל מי שהוא עוסק בתורה בעולם הזה, אף לעתיד לבוא אין מניחין אותו לישון, אלא מוליכין אותו לבית מדרש של שם ועבר, ושל אברהם יצחק ויעקב, ושל משה ואהרן. ועד היכן? עד "ועשתי לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ". "ונתתי להם יד ושם בביתי ובחומותיי טוב מבנים ומבנות, שם עולם אתן לו אשר לא יכרת". **איי, אשרי, אתה מאושר, אתה לא הפסדת שום דבר.** אבל זה מה שנוגע לנפטר בעצמו.

מה שנוגע לנו זה: אמר רבי ברכיה: משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו פרדס ומסרו לבנו. כל זמן שהיה בנו עושה רצונו, היה המלך רואה נטיעה יפה בעולם ושותלה בפרדס של בנו. וכל זמן שלא היה בנו עושה רצונו, רואה איזה נטיעה יפה ומשובחת בפרדס והיה עוקרה. **כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שאין עושים רצונו, רואה איזה צדיק יש בישראל ומסלקו מהם. אנחנו היינו בטוחים שאתה הולך להיות תלמיד חכם גדול, להאיר את עיני ישראל בתורה ובמצוות. אבל הקדוש ברוך הוא לא היה מרוצה מאיתנו, ואותך הוא לקח. אתה הלכת למנוחות, ואנחנו נשארו לאנחות.**

אמר רבי לוי (ילקוט שמעוני): שבטים מציאה מצאו ותמהו, ויצא ליבם, שנאמר: **"ויצא ליבם ויחרדו איש אל אחיו לאמור מה זאת עשה אלוקים לנו"**. אנו שאבדנו את רב סימון בר זבדי, על אחת כמה וכמה. השבטים ירדו למצרים, והם חזרו ממצרים, והיה להם בשקית, הם מצאו את צרור כספם, הם מצאו מטמון. אנחנו היינו מסתכלים, כזה סיעתא דשמיא השם נותן ליעקב אבינו, הוא לא צריך לשלם מהכסף שלו. **"כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני"**. זה היה אצלנו פשוט שאם לאבות הקדושים ליעקב, חוזר הכסף, אז הקדוש ברוך הוא החזיר לו את הכסף, ואין בזה שאלה בגלל שטעות עכו"ם מותרת. אבל שבטים מציאה מצאו, לכאורה היו צריכים לראות שיש פה מאור פנים מהקדוש ברוך הוא ולהיות שמחים. אבל הם ישר תהו מה הקדוש ברוך הוא רוצה מאיתנו, ככה היה המבט שלהם.

איי, כשאנחנו איבדנו כזה בן תורה גדול, כזה בן עלייה גדול, על אחת כמה וכמה יוצא ליבם, ויחרדו איש אל אחיו לאמור מה זאת עשה אלוקים לנו. מה הקדוש ברוך הוא לקח מאיתנו את האדם השלם הזה, הבעל מעלה הגדול הזה. איי, אנחנו צריכים להגיע למצב שהקדוש ברוך הוא יראה שאנחנו עושים רצונו, וירצה להביא לנו עוד צדיקים, לא לקחת מאיתנו. זה החיוב של כל אחד ואחד מאיתנו, להיות קצת יותר טובים, קצת להרבות בכי אם בתורת השם חפצו, קצת להרבות ביומם ולילה. בכרם שהקדוש ברוך הוא עושה בעולם, שיהיה לו את זה.

בפרשת השבוע כתוב: **"בנים אתם להשם אלוקים לא תתגודדו"**. אומר הרמב"ם שהפשט בפסוק זה שצריך לדעת הסביבה, המשפחה, האבלים צריכים לדעת, בנים אתם להשם אלוקים, **אבא לקח אותו אליו, כמה טוב לו.** בנים אתם להשם אלוקים. ומאפה אתם יודעים שעכשיו כל כך טוב לו? כתוב במשנה, רבי חנינא בן דוסא אומר, כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. **אני לא יודע אם יש עוד אחד כזה שרוח הבריות כולם נוחה ממנו, כגדול כקטן, רוח הבריות נוחה הימנו.** כשרבי חנינא בן דוסא מעיד עליו בבית דין של מעלה שרוח המקום נוחה הימנו אשרי האיש, לשמה אתה מגיע, אתה מגיע למקום שאתה מאושר כולך. **קשה להפריד, לא מזמן דיברנו, היינו מדברים בלימוד הרבה בשנים קודמות.**

טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום היוולדו. אומר רבינו יונה, כמו ששם טוב עדיף על שמן טוב, כמו שם טוב הכוונה מידות טובות, כשמרגישים מידות טובות מבן אדם זה יותר נעים מאשר כשמריחים ריח של שמן. **כן חשוב יום המוות על יום היוולדו למי שנפטר בשם טוב. מי שנפטר בשם טוב, שכל מי שנמצא פה ושלא נמצא פה יש רק מילה טובה להגיד עליו.** אם בני אדם שמחים על הלידה ועצבים ביום המיתה כי אין בהם תבונה, כשנולד אדם ראוי לפחד עליו אם ילך בדרך טובה ואם לאו, וכשנפטר בשם טוב מן העולם ישמחו עליו רעיו ואוהביו והם עושים בהיפך.

הקדוש ברוך הוא חמס ממנו נפשות ושמח עליהם ככלה חדשה (עיי' מועד קטן כה ב). רוח המקום נוחה הימנו ומטיל עמו ארוכות וקצרות, והקדוש ברוך הוא שמח עליהם ככלה חדשה. הקדוש ברוך הוא עכשיו מצא אותך לכלה, כלה חדשה. **אבל מה איתנו? מה יהיה עם התורה שלנו היה? הקדוש ברוך הוא משלים לך את כל התורה כאילו שהיית חי שמונים ותשעים שנה,** אבל מה יהיה עם התורה שחסר לנו? מה יהיה איתנו? **כל אחד ואחד מאיתנו בלי נדר יתחזק, להוסיף קירבה להקב"ה, להוסיף אהבה להשם, לשמור על פה נקי, לקיים ואהבת לרעך כמוך.** מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די, ובילע המוות לנצח ומחיה השם אלוקים דמעה מעל כל פנים ונאמר אמן

- לשותפות בהצלת עולם התורה, חייג לקרן עולם התורה: *6881

- ניתן להאזין להקלטות מההספדים במסע הלוי, וכן להאזנה לדעת תורה מגד"י בראשם רשכבה"ג מרן רבינו ראש הישיבה הגר"ד לגדו שליט"א, בקו החירום בעניני השעה במספר (ללא פרסומות): 1700-111-306

- צילום: ידיעות ב"ב.

- כמ"כ מידי שבוע י"ל קובץ אוצר הפרשה ובו גליונות מרבותינו זצוק"ל. ניתן להשיג מודפס בבתי הכנסיות בארה"ק, וכן ניתן לקבלו במייל: a169258235@gmail.com

- ניתן להצטרף לקבלת הגליון ע"י שליחת הבקשה למייל - a086221800@gmail.com

שיחה מהגאון רבי זאב כהן שליט"א

פרשת כי תצא

הדרכים להשיג קשר עם מציאותו של הקב"ה

הדבר הראשון להתכונן למשפט הוא להרבות בזכויות

אנחנו עומדים בתחילת חודש אלול, כל אחד מרגיש את הצורך להתעלות בארבעים ימים אלו, אבל מרגישים שזה מעל המדרגה שלנו, ויש בזה מן האמת, אבל זה לא כל האמת, המשגיח ז"ל בשנים האחרונות שלו שינה את צורת הדיבור באלול מהשנים הקודמות, והוא לא דיבר על דברים מסודרים להכנה לראש השנה ויום הכיפורים, אלא הלשון שלו היתה לחטוף מה שיכולים, כלומר, אף שיש עבודה מסודרת, אבל היצר הרע תוקף הרבה פעמים, תתכוננו עם עבודה מסודרת, ועי"ז הוא מונע מהאדם לעשות מה שמוטל עליו, ולכן צריכים דבר ראשון צריכים לחטוף מה שיכולים, שהרי אנחנו מאמינים שבמשפט בראש השנה זוכים לפי רוב זכויות, וא"כ צריכים להגיע לראש השנה עם רוב זכויות.

והשתדלות המקרבת ביותר לרוב זכויות הוא תלמוד תורה, וכמו שאומר הגר"א שתלמוד תורה כנגד כולם, הוא על כל מילה ומילה שאדם לומד תורה, ומברר דרך הדיבור שלו את הבנת התורה, כל מילה ומילה היא שקולה כנגד כל התורה כולה, וא"כ עלינו להתחזק בהתמדה בתורה.

חומרת העבירה במשפט נקבע לפי הזולזול של האדם בעבירה

ויש בחיזוק בהתמדה בתורה רוח נוסף לזכות במשפט, ויש להקדים מה שמבאר בגמ' כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, וצריך להבין איך יתכן כלל כזה והרי לא מצאנו כלל כזה כל דאורייתא, שכל העובר על דאורייתא חייב מיתה ואיך יתכן שדרבנן יהיה יותר חמור מדאורייתא, ומבאר רבנו יונה שבמשפט של הקב"ה יש שני חלקים, יש את המשפט על המעשים והוא כפי חומרת העבירה, ויש משפט נוסף מכח הזולזול של האדם המתבטא בעבירה, ובזה דרבנן חמור יותר מדאורייתא, שכשאדם עובר עבירה דאורייתא יש לו נקיפות מצפון, אבל כשאדם עובר עבירה דרבנן הוא מרגיש שאין זה כ"כ חמור כיון שזה רק דרבנן, וזה הופך את העבירה לחמורה יותר, ואף שהחפצא של העבירה דאורייתא יותר חמורה מעבירה דרבנן, ולכן נקבע ע"ז עונש מיתה שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה.

עלינו לבדוק את עצמינו בדבר הזה, האם אין לנו עבירות שאינם מכח הנסיון אלא מכח הזולזול שחושבים שזה לא כ"כ נורא, כך כולם נוהגים, לאיזה דברים אנחנו מפסיקים את הלימוד, או שלא לומדים, ויש לזה חומרא גדולה מאד, וכמו ששנינו באבות הניעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו לבטלה ה"ז מתחייב בנפשו, ואין כונת המשנה שאם אדם לא לומד בזמן מועט הוא מתחייב בנפשו, אלא כלשון מפנה לבו לבטלה, ולא כתוב פונה לבו לבטלה, שהכונה שהוא קובע לעצמו שיטה שעכשיו זה לא זמן של לימוד, ואף אם הוא יכול ללמוד אינו לומד כיון שזה אינו זמן של לימוד, ועלינו לבדוק את עצמינו האם יש זמנים

שאנחנו קובעים לעצמינו שעכשיו זה לא זמן שצריכים ללמוד, וכמובן שיש זמנים שהאדם צריך לנוח, וזה לא ביטול תורה אלא קיום התורה, אבל יש לפעמים שהאדם לא צריך מנוחה, אלא שהוא חושב וכי צריך להכנס עכשיו לסדר מפני שכתוב בלוח שזהו זמן הסדר, והרי אף אחד לא נכנס עכשיו, ואף שהוא יכול ללמוד אינו לומד, וזה חמור מאד, וצריך לדעת שסדרי הישיבה זה המינימום שכל אחד חייב בו, ולא רק בשביל המתמידים, אלא זהו המינימום שאפשר לדרוש מכל תלמיד בישיבה, [מלבד אלו שהם חולים וחלשים], ומי שנוהג אחרת צריך לבדוק את עצמו האם זה לא נחשב ח"ו באותו גדר של העובר על דברי חכמים, שהתביעה בזה לא על העבירה אלא על הזולזול בעבירה, וזה משנה את חומרת המשפט של ר"ה.

חיזוק בלימוד המוסר

וכן עלינו לחזק את לימוד המוסר בחדש אלול, ויש תועלת גדולה ללמוד רבנו יונה, שהוא משריש את הענין של התשובה, ומבאר לנו איך עושים תשובה, ומהו החומרא של האדם שלא עושה תשובה, ואף בדרגתינו שאנחנו לא בדרגה של תשובה שלמה, יש לנו לעשות תשובה במקום ששם הנסיון שלנו והוא לפי כחינו לעמוד בנסיון, אלא שמכח הסח הדעת ואדישות אנחנו לא מתקנים שאנחנו חושבים שאם לא אתקן הכל אז אין לי מה לתקן, וזה לא ככה כי העבירה הכי חמורה היא מה שבשליטת האדם והוא מזלזל בזה.

חדש אלול הוא הזמן שצריכים לחזק את הדברים המקשרים אותנו להקב"ה

דבר נוסף שצריך לדעת בחדש אלול, שזהו הזמן שאנחנו צריכים לחזק את הקשר שלנו עם הקב"ה בקיום המצות, ובשביל זה עלינו להתחזק בקיום ההלכה של מצות צריכות כונה, ואמנם החיי אדם מלמד זכות על כלל ישראל שאם אדם מקיים מצוה שלולי המצוה לא היה עושה מעשה זה, בזה מתקיים הדין של מצות צריכות כונה, אבל כמובן שאין כונת החיי אדם להדריך אותנו לקיים כך את ההלכה של מצות צריכות כונה, אלא הוא רק מלמד זכות על מי שלא יכול לקיים באופן אחר, והמכוון של ההלכה היא שנקיים את המצוה עם כונה לקיים את המצוה, וזה דבר שצריך חיזוק, ואמנם ע"י ברכת המצות משיגים את זה, אבל זהו רק אם הברכה נאמרת בכונה, והיצה"ר תוקף את האדם והופך את הברכה שתהיה ג"כ מלומדה. ולזה התורה נתנה לנו מצות ציצית, שהיא מצוה דאורייתא שניתנה לנו כדי לחזק את קיום הדין של מצות צריכות כונה, וכמו שמבאר הגר"א בשו"ע את דברי השו"ע יכין בהתעטפו לקיים כל מצות ה', שהוא מה שכתוב בפסוק "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", שאין הכונה שצריכים להזכיר פירוט של כל תרי"ג מצות כשמתעטפים בציצית, אלא הכונה שצריכים בזמן שמתעטפים בציצית לקבל על עצמינו לקיים את כל מצות התורה לשם הציווי, וזה כדי לחזק

את ההלכה של מצות צריכות כונה, ואמנם היצה"ר הופך כל דבר קבוע להיות מלומדה, ועלינו לחזק את עצמינו ובפרט במצוה זו שהתורה נתנה לנו לזה.

החיזוק הנדרש בק"ש וברכות ק"ש

וכן צריכים חיזוק לומר ק"ש כהלכה, ואמנם אנחנו אומרים ק"ש ומקבלים על עצמינו עול מלכות שמים, ואמונה בה' אחד, וגם מקבלים על עצמינו כמבואר בפוסקים ליהרג על האמונה בה' אחד, ובפרשה שניה מקבלים על עצמינו קבלת עול מצות, והיצה"ר לא מפריע לו כל זה, והעיקר שלא נקבל על עצמינו קבלה אמיתית, ובחדש אלול עלינו לחזק את עצמינו שהקבלה תהיה שייכת למציאות של החיים שלנו, ולא רק מלומדה, וצריך לדעת מהו האמונה בה' אחד, שאין הכוונה רק שה' הוא אחד, וכמו שמבואר ברמב"ם בעיקרי האמונה שכתב בעיקר הראשון להאמין שה' אחד, ובעיקר השני הוא יחוד ה', ומבואר ברמב"ם שהכוונה בזה שה' אחד אינו כמו שהשמש והירח הם אחד, שהשמש והירח וכל דבר אחר שהוא אחד יכול להיות עוד אחד כמוהו, אבל ה' אחד היינו שלא יכול להיות עוד אחד, וזה מה שחז"ל תקנו לנו בברכת ק"ש שנחזק את הקבלה הזאת "אמת ויציב וכו'" כי הוא ה' אלקינו ואין זולתו" והיינו שאין עוד אחד אחר זולתו.

וכשאנחנו מקבלים על עצמינו בברכות ק"ש את הקבלת עומ"ש וקבלת עול מצות אנחנו אומרים "עלינו ועל בנינו ועל דורותינו" וצריך להבין וכי אפשר לקבל קבלה על הבנים שלנו, והביאור בזה הוא שיש דרגות באמונה של האדם, ואנחנו מקבלים על עצמינו שהאמונה שלנו תהיה בדרגה שבאופן טבעי הדורות שלנו ג"כ יאמינו בה', וכמו שאמרו חז"ל על אברהם אבינו שהיה בכבשן האש, והוא אמר שאם יהיה לו עוד נסיון הוא ג"כ ימסור את נפשו, ועדיין הקב"ה לא הציל אותו עד שהוא אמר שאם לצאצאים שלו יהיה נסיון הם ג"כ ימסרו את הנפש, ואין הכוונה שלא תהיה להם בחירה, אלא שהשיעור של האמונה של אברהם אבינו כ"כ חזקה שזה באופן טבעי יהיה ג"כ אצל הצאצאים שלו, ועלינו לחזק את עצמינו בזה שהקבלה תהיה קבלה אמיתית, ואף שאין אנחנו בדרגות גבוהות אבל עלינו לדעת מה שאנחנו אומרים ולחזק את מה שאנחנו בין כך עושים שנעשה את זה בצורה הנכונה.

ברכות ק"ש הם ההכנה לק"ש, שהברכה הראשונה היא הכנה למלה "ה'" שבשמע ישראל, שאנחנו מכינים את עצמינו לדעת מה זה ה', ע"י שעוברים על כל הבריא שמתחבר זה אנחנו מכירים ורואים את הגילוי של ה', וכן הברכה השניה היא הכנה למלה "אלקינו", שהקב"ה הוא לא רק אלקים, אלא אלקינו בהנהגה המיוחדת שהקב"ה מתנהג אתנו.

בחדש אלול זה הזמן שניתן לנו להפקיע את כל מה שאנחנו עושים שלא יהיה מלומדה, ושאותם דברים שאנחנו בין כך עושים נעשה אותם עם החיזוק אמונה.

פסוקי דזמרה הם ההכנה לשמו"ע

פסוקי דזמרה צריכים ג"כ חיזוק כי היצה"ר הופך אותם שצריכים להיות אחרי פסוד"ז, ואינו כן אלא הפסוד"ז הם ההכנה לשמו"ע, ורק משום

שצריכים לסמוך גאולה לתפלה לכן אומרים את זה קודם ברכות ק"ש, וכמו שמבואר בפוסקים שנשים חייבות בפסוד"ז כיון שחייבות בתפלה, והסיבה שמאחרים לפסוד"ז משום שלא יודעים למה צריכים את הפסוד"ז, וכשלא אומרים את זה כראוי מפסידים באיכות של השמו"ע, ואם יודעים מה המטרה של פסוד"ז אז יש טעם להשקיע בזה.

עיקר הפסוד"ז הוא מאשרי עד סוף הללוקה, ובפרק "הללו את ה' מן השמים" עוברים על כל חלקי הבריא עד שמגיעים לכלל ישראל "הללו את ה' מן הארץ וכו'" בתחילה מדברים על הדומם ואח"כ על הצומח ואח"כ על החי, ועל המדבר, ובסוף מגיעים לכלל ישראל "וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו", וכל זה נדרש לנו כדי להכין את עצמינו לשמו"ע.

המעלה של אשרי מבואר בגמ' שכל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום מובטח לו שהוא בן העוה"ב, ואומרת הגמ' שיש בזה שני מעלות, שהוא לפי הסדר של א' ב', ושמוזכר בפרק זה "פותח את ידך", והמעלה בזה שהוא בסדר של א' ב' שזה אותיות התורה, ובזה נכנס כח התורה בפסוקים אלו, והדבר השני הוא חיזוק האמונה שהקב"ה הוא המזין והמפרנס.

ויש דבר נוסף באשרי שדוד המלך מסביר לנו את ההבדל בין כל הברכות לשמו"ע, "ארוממך אלקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד", שמפסוק זה לומדים שצריכים להזכיר מלך העולם בברכות, וזהו "ארוממך אלקי המלך" ואח"כ "ואברכה שמך", ובתוס' שואלים שא"כ למה בשמו"ע לא אומרים מלך העולם, ומתירים תוס' שאומרים אלקי אברהם אברהם המליך את הקב"ה, או משום שאומרים מלכות בברכה אחרונה של ק"ש, ונראה פשוט שדברים אלו אינם מועילים בכל ברכה במקום מלכות, אלא רק בשמו"ע שאנחנו נכנסים להקב"ה, וזה לא פחות מלהזכיר מלך העולם, אלא שיש כלל שצריכים גם לקיים את ההזכרה של מלך העולם וע"ז אומרים תוס' את שני התירוצים, אבל בכל ברכה זה לא מועיל, וזהו מה שדוד המלך אומר באשרי "ארוממך אלקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד" שזה בכל הברכות, וזהו "אברכה שמך" שהוא מברך את "שם ה'", ואח"כ הוא אומר "בכל יום אברכה" שזה מדבר על שמו"ע שהוא מעלה יותר גדולה מכל הברכות, שבוזה "אברכה", דהיינו לברך את ה', ובזה אי"צ הזכרת מלכות.

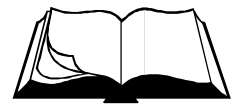
זה המעלה של פסוד"ז שהם ההכנה לשמו"ע, ואם לא מנצלים את זה מורידים מהאיכות של השמו"ע, וכן ברכות השחר אם לא אומרים אותם כמו שצריך להיות מורידים מהאכות של ברכות השחר, ודברים אלו אנחנו צריכים לדעת כל השנה, אבל באלול אנחנו צריכים לחזק את כל זה, שבאלול אנחנו מחוייבים לחזק את כל הדברים שאנחנו מתייחסים למציאותו של הקב"ה.

וכמובן שכל זה נוסף למה שהזכרנו בתחילת הדברים שצריכים לחזק את ההתמדה שזהו העצה להשיג רוב זכויות, הקב"ה יעזור שנזכה לנצל את התקופה הזו של ימי הרצון, כדיש נוכל להתעלות ולזכות בדין של רחמים מרובים.

נכתב ונערך ע"י אחד השומעים

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

9

אלול תשפ"ו

שאלות המצויות

גליון 596

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

פרשת זכור

▲ יש נוהגים בחודש אלול שלפני שנה מעוברת לכוון בקריאת התורה בפ' "כי תצא" לצאת במצות זכירת עמלק, מכיון שיש י"ג חודשים מפעם אחרונה עד אדר ב', וזמן שכחה הוא י"ב חודשים (ע"י שו"ת חת"ס אה"ע סי' קי"ט, ומהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מצוה תרי"ה). ויש סוברים שאין לחשוש לזה כלל, כי בשנה מעוברת שיעור השכחה הוא י"ג חודשים, כי חוקי הטבע כפופים לתורה (ע"י "מועדים וזמנים" ח"ב סי' קס"ו, בשם הגר"י וועלצ'ץ זצ"ל, שמדברי שו"ת חת"ס שם מוכח שאין צריך להיזהר בשנה מעוברת, שחוקי הטבע מותנה לפי קביעות חז"ל וכן מנהג העולם שמספיק מה שקוראים פ' "זכור" בשבת לפני פורים).

אין ברכת כהנים בלילה

▲ **שאלה:** האם כהן יכול לברך את חברו או תלמידו בלילה בברכת "יברכך..." או שמא אין ברכת כהנים בלילה, ואולי יש אפילו איסור "בל תוסיף" כמו שאסור לעשות מצוה שלא בזמנה?
תשובה: מעשה שפגש מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל את ראש ישיבת מאור התלמוד הגאון רבי אברהם יצחק קוק שליט"א בלילה וביקש ממנו שיברכו ברכת כהן, ראש הישיבה אמר את כל הנוסח "יברכך..." שלום, ונענה הגר"ח קניבסקי זצ"ל 'אמין', שאלוהו השומעים הרי אין ברכת כהנים בלילה, ונענה שאין "מצוות" ברכת כהנים בלילה, אבל ברכה (שלא לשם קיום המצוה) בודאי אפשר גם בלילה עכ"ד.
 ובדרך זו כתב ה"ביאור הלכה" (ריש סי' קכ"ח) ליישב מנהג העולם שנוהגים לברך אדם לחברו בין שהוא כהן ובין שהוא זר בלשון "יברכך..." והרי זר עובר ביעשה. וכתב שהיות שתקנו רבנן שאי אפשר לקיים מצוה זו רק בשעת תפילה הרי"ז כמכוון בפירוש שלא לקיים בזה את מצות ברכת כהנים.

טעה ואמר "למדני חוקיד" בין ברכה לאכילה

▲ **שאלה:** בירך ברכה על אוכל ושכח והתחיל לברך פעם שניה ואמר "ברוך אתה ד'" ונזכר שכבר בירך וסיים "למדני חוקיד", האם נחשב הפסק לברכה הראשונה?
תשובה: מי שבירך ברכה על אוכל ושוב בירך ברכה שלימה פעם שניה ונזכר שכבר בירך, אף שהברכה השניה היא ברכה לבטלה אין זה נחשב להפסק על הברכה הראשונה, כיו שסו"ס לא הסיח דעתו ובירך דבר ששייך כאן (ע"י משנ"ב סו"ס רע"א ס"ק ע"ח ובשעה"צ שם ס"ק פ"ד). וכעין זה מי שבירך בטעות "שהחיינו" בקידוש של ליל שביעי של פסח אינו נחשב הפסק (הגר"ש ז"א איערבאך זצ"ל).
 אולם אם בירך ברכה לא נכונה בינתיים והוסיף לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הרי"ז נחשב להפסק כיון שהסיח דעתו לדבר אחר (שעה"צ סי' ר"ט ס"ק י"ב).
 לפ"ז אם אומר "ברוך אתה ד'" ונזכר ולא המשיך את הברכה, אין בזה הפסק, וצריך לאכול משהו ורק אח"כ לסיים "למדני חוקיד", אבל בנד"ד כיון שאמר מיד "למדני חוקיד" נחשב הפסק שאמר פסוק מתהילים לפני האכילה, וצריך לחזור ולברך ברכה ראשונה.

נכבה נר שבת כמה שניות לאחר הדלקה

▲ **שאלה:** הדליקה נרות שבת וכעשר שניות לאחר ההדלקה נכבה הנר, מה עליה לעשות?
תשובה: לפי מנהג בני ספרד שנוהגים כשיטת השו"ע (סי' רס"ג סעיף ה') שמברכים קודם ההדלקה ומקבלים שבת ע"י מעשה ההדלקה, ולא מכבים את הגפרור מכיון שכבר קיבלו שבת (כמבואר בשו"ע שם סעיף י'), אי"כ אסור להם לחזור ולהדליק את הנר ויבקשו ממשהו אחר לחזור ולהדליק.
 לפי מנהג בני אשכנז שמברכים רק לאחר ההדלקה, ולכן נוהגות לכבות את הגפרור לאחר ההדלקה, אי"כ כל זמן שלא סיימו את הברכה "להדליק נר של שבת" עדיין לא קיבלו שבת (בעל "שבת הלוי" זצ"ל), ובנד"ד אם נכבה הנר, כל זמן שלא גמרו לברך יכולה בעצמה לחזור ולהדליק את הנר.

להוציא אשה בהבדלה

▲ **שאלה:** במוצש"ק עשה הבדלה ונודע לו שאשתו ובנו בן העשר עדיין לא שמעו הבדלה, מה עליו לעשות?

לקח בשמים בידו ובירך ברכת האש

▲ **שאלה:** עשה הבדלה, ברכת היין, לקח את הבשמים בידו ואמר: "ברוך... מלך העולם בורא מאורי האש", האם בדיעבד יצא בברכת האש היות שהסדר לא מעכב, או שמא כיון שלקח את הבשמים בידו ובירך עליו "מאורי האש" לא יצא?
תשובה: כשלקח בשמים בידו והתחיל לברך, מסתבר שעד "מלך העולם" היה דעתו לברך ברכת בשמים, ואח"כ היות שלפניו עמד הנר הדולק, שכח והתכוון לברך עליו ברכת האש ולא על הבשמים, נמצא שבחלק הראשון של הברכה כוונתו היתה לבשמים וסיים ברכה אחרת, שבדיעבד יצא בזה, על כן עליו ליהנות מהאש ולהסתכל על היד כנגד האש, ויחזור ויברך על הבשמים "בורא מיני בשמים".

עשה הבדלה על יין גזול

▲ **שאלה:** בליל יום שני הגיע בחור למגיד שיעור שלו וסיפר שבמוצש"ק לקח מן המטבח יין בלי רשות לצורך הבדלה, האם יצא ידי חובת הבדלה?
תשובה: היות שזה יין גזול, לא יצא ידי חובת הבדלה (כמו מצא גזולה, לולב גזול, סוכה גזולה), וצריך לחזור ולהבדיל, אלא אי"כ ראש הישיבה ימחל לו על הגזילה יצא ידי חובת הבדלה למפרע (ע"י "שערי תשובה" סי' תרנ"ח ס"ק ו', וב"ביאור הלכה" סי' תרמ"ט סעיף א' ד"ה בגזול).
שאלה: אם ראש הישיבה נמצא בחו"ל ולא שייך כעת לבקש ממנו למחול, מה יעשה? והאם בגלל זה חייב לצום עד מחר בלילה ליל שלישי שזה לאחר זמן עשיית הבדלה?
תשובה: הבחור לא יכול עכשיו להבדיל, משום ספק ברכה לבטלה, ספק אולי ימחל לו ראש הישיבה ויצא למפרע ידי חובת הבדלה, או שמא לא ימחל לו ועדיין צריך להבדיל, וכיון שבמקרה לא יכול להבדיל, אי"כ דינו כמי שאין לו יין להבדיל שמותר לאכול כמבואר בשו"ע (סי' רצ"ו סעיף ג').

נפל האבזם מהחגורה בשבת

▲ **שאלה:** בשבת כשהיה בבית הכנסת ניתק האבזם מהחגורה, האם מותר להחזירו בשבת? והאם החגורה מוקצה?
תשובה:
 א. אם האבזם נופל כל כמה ימים מותר להחזירו ולתופסו שוב בחגורה.
 ב. אם האבזם נופל רק פעם בכמה חודשים, נחשב כתיקון גמור ואסור להחזירו בשבת.
 ג. באופן זה כיון שהחגורה במצב כזה לא ראויה לכלום הרי"ז כשברי כלל, והיא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלה.
 ד. כשרוצה לחזור לביתו, אם נמצא במקום שיש עירוב יכול להמשיך ללכת עד לביתו מבלי לנגוע בה, אולם אם נמצא במקום שאין עירוב אסור לו ללכת הביתה עם החגורה שלובש בבגדו, שזה נחשב להוצאה, וע"כ צריך ללכת לצד ולהוריד את החגורה באופן של טלטול מן הצד שזה נחשב לצורך דבר המותר (ע"י משנ"ב סי' ש"ח ס"ק קט"ו).

קידוש לבנה ברחוב מחוץ לבית הכנסת

▲ **שאלה:** בעת אמירת קידוש לבנה ברחוב, עד כמה צריכים להיות קרובים זה לזה כדי שיהא נחשב מניין לאמירת קדיש?

תשובה: איתא בשו"ע (או"ח סי' נ"ה סעיף י"ג) צריך שיהיה כל עשרה במקום אחד, וכתב המשנ"ב (סי"ק מ"ח) שאם הם בבית אחד אפילו אינם רואים אלו את אלו, ע"י שם, ואפילו אין הבית מקורה כמו מרפסת או חדר אחד, ג"כ יש צירוף, ואפילו אינם רואים אלו את אלו, אבל אם הם בשתי בתים אינם מצטרפים אלא רואים אלו את אלו, וכן כשמתפללים ברחוב וגונה או בשדה או בכל מקום פתוח, אינם מצטרפים אלא אם רואים אלו את אלו (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ב סי' מ"ד ו"רבנות אפרים" ח"א סי' מ"ה).

וראו להיזהר שלא תהיה רשות אחרת או גדר המפסיקה ביניהם, ואפילו לא שביל להילוך בני אדם ("מנחת יצחק" שם), ויש שכתבו שלכתחילה נכון שלא יהיו רחוקים זה מזה יותר מד' אמות (ע"י "פסקי תשובות" שם אות כ"ב).

לפי"ז כשאומרים קידוש לבנה ברחוב, אם רואים אלו את אלו נחשב צירוף, ויזהרו לא לעמוד בצד שני של הכביש או בפניה שלא רואים זה את זה בכדי שיוכלו לומר קדיש.

אוכל שחומם על סיר בשרי

◀ **שאלה:** חימם חלה על סיר בשרי, האם מותר לאכול חלה זו עם חלב או דגים?

תשובה:

א. הכלל הוא, שני כלים הנוגעים זה בזה אין בליעה יוצא מכלל אל כלי בלי רטב (רמ"א יו"ד סי' צ"ב סעיף ח'), אבל אוכל שנוגע בכלי אפילו הוא יבש הרי בליעה יוצאת מהכלי לאוכל (רמ"א יו"ד סי' צ"א סעיף א', חו"ד סי"ק ה', וברמ"א סי' ק"ה סעיף ז'). ולפי"ז כיון שהחלה היתה מונחת ע"ג סיר חם הרי בלע טעם בשר בתוכו ואסור לאוכלו עם חלב.

ב. לענין בשר ודגים, שנוהגים לא לאכלם ביחד משום צרעת (שו"ע יו"ד סי' קט"ז סעיף ב') כל זה אם מבשלם ביחד, אבל אם בישלו דגים בסיר בשרי בן יומו, או בישלו בשר בסיר דגים בן יומו, היות שזה רק בליעות בעלמא הרי"ז טעמו ולא ממשו, בזה אין סכנה כלל ומותר לכתחילה לאכלו (ט"ז שם סי"ב).

לפי"ז כאשר חיממו את החלה ע"ג סיר בשרי הרי יש בה רק בליעות מדופני הסיר, ואפילו בשעת בישול ממש, אין זה נחשב כבשר לענין סכנה ומותר לאוכלו עם דגים (הגה"ת רע"א יו"ד ריש סי' קט"ז בשם פמ"ג סי' ק"ח סוס"ק י"ח).

טיגון צ'יפס בשמן שטיג בו שניצלים

◀ **שאלה:** טיגן שניצלים במחבת בשרי מלאה שמן, לאחר שהוציא את השניצלים הכניס תפוחי אדמה וטיגן אותם שם, האם מותר לאוכלם עם חלב או דגים?, והאם צריך להמתין אחריהם שש שעות לאכילת חלבי?

תשובה:

א. הכלל הוא שאם מבשלים את התפוחי אדמה ביחד עם הבשר, הרי"ז נחשב כבשר ממש, ויש לחכות שש שעות.

ב. אפילו אם כבר הוציא את השניצלים מהמחבת ואח"כ טיגן את התפוחי האדמה באותו שמן, נחשב טעמו וממשו של השניצלים, וחייב לחכות שש שעות לאחר אכילתם לפני שיאכל מאכל חלבי.

ג. לענין דגים, אסור לאוכלם יחד עם תפוחי האדמה שטוגנו בשמן של השניצלים, אבל מותר לאכלם בזה אחר זה.

חוב של אגורות

◀ **שאלה:** ביקש מחברו לשלם עבורו בחנות בכרטיס אשראי, עבור מוצר שעולה 12.95 ₪, האם מותר להחזיר לו למחרת 13 שקלים?

תשובה: היות שאין משתמשים במטבעות של אגורות, המנהג הוא שאם חייב 5 אגורות או יותר מעגלים כלפי מעלה ל-10 אגורות, ואם המחיר פחות מ-5 אגורות מעגלים כלפי מטה, ולכן גם בהלוואה יכול לעגל לפי מנהג זה, ויכול להחזיר 13 שקלים, ואין זה נחשב שמוסיף מחמת ההלוואה (ספר "רביית ברורה" עמ' ס"ג).

ספירת ישראל בלי לדעת את המנין

◀ **שאלה:** ישב ככנס ושאל את חברו מי המארגן, וענה לו שזה האדם העשירי היושב בספסל השני, האם מותר לספור א', ב', ג'... עד שמגיע אליו, כדי לדעת מי הוא, או יש בזה משום איסור למנות את ישראל?

יסוד השאלה הוא, האם האיסור הוא רק באופן שרוצה לדעת מניינם או עצם הספירה א', ב', ג' אסורה?

תשובה: איתא בגמרא (יומא כ"ב:) שעשו פיס במקדש ואמרו מספר, הוציא כל אחד אצבע ומנו אותם, והכהן שאצלו נגמר המספר הוא זכה. שואלת הגמרא שיספרו את הכהנים עצמם, ומתרתת הגמרא: א"ר יצחק אסור לספור ישראל אפילו לדבר מצוה.

כתב ה"שפת אמת" (שם) שמבואר כאן שהספירה אסורה גם אם היא לא כדי לדעת כמה אנשים יש, אלא עצם הספירה עצמה אסורה, וכמשי"כ רש"י (שמות ל, י"ב) שהמנין שולט בו ע"ן הער, וכן נפסק ב"מגן אברהם" (סי' קנ"ו ס"ק ב') שאסור למנות ישראל אפי' אינו מכוון למנות רק להטיל גורל.

וכתב ה"כלי חמדה" שמבואר בגמ' שהאיסור הוא רק אם מונים

באיבר שהנשמה תלויה בו, אבל אם מונים את האצבעות אין בזה איסור, ע"י שם.

לפי"ז בנד"ד אף שלא סופר בכדי לדעת כמה אנשים יש שם, אלא רק כדי להגיע לאדם מסוים, אסור, והעצה היא לא לספור אנשים אלא כובעים וכדומה.

אכילת דבר איסור להציל חברו

◀ **שאלה:** אשה זקנה הנמצא במצב של פיקוח נפש וחייבת לשותות חלב גמל כדי להתרפא, והיא לא מסכימה בשום פנים, לאחר שעה הביאו לה חלב ואמרו לה שהוא חלב פרה (מותר לשנות משום פיקוח נפש), והיא אמרת שהיא תשתה ממנו רק אם בנה ישתה יחד אתה, האם מותר לבנה לשותות משום פיקוח נפש, כמו שמותר אפילו לחלל שבת עבור זה?

וכעין זה, אם הוא יום כיפור והיא מסרבת לאכול עד שאמרו לה שהיום לא יום כיפור (יש לה מחלת השכחה), והיא מסרבת לאכול אלא רק אם בנה יאכל עמה, האם מותר לו לאכול כדי להציל את אימו?

יסוד השאלה הוא, האם זה דומה לכלל פיקוח נפש שמותר לחלל שבת כדי להציל את חברו, וא"כ מותר לשותות חלב גמל או לאכול ביום כיפור כדי להצילו, או שמא זה דומה למאבד עצמו לדעת שאין היתר לחלל לעבור, ובאופן זה אומרים לו למה שיחטא כדי שיוצא חברו.

תשובה: מסתבר מאוד שאם זה בא מחמת חוסר דעת, כמו האמא הזקנה הרי"ז בגדר שוטה, וזה חלק מהמחלה, ומותר לו לעשות הכל כדי להצילה, ועדיין צ"ע הלכה למעשה (וע"ע ספר "חשוקי חמד" קידושין ל"ב ובגיטין פ"ד).

החזר תשלום מהמדינה לגננת

◀ **שאלה:** גננת עשתה תנאי בתחילת השנה שאפילו אם יהיה אונס כמו מלחמה, ההורים מתחייבים לשלם לה תשלום מלא, וכן היה, אך בסוף הגננת קיבלה החזר תשלום מהמדינה כמו כל הגננות, למי שייך תשלום זה?

תשובה: התנאי היה רק כדי שהגננת לא תפסיד, אבל אם המדינה משלמת על ימי המלחמה, בודאי שההורים לא צריכים לשלם כנגד זה, וצריכה להחזיר להורים מה ששילמו (הגר"י סילמן שליט"א).

נתן טלפון סלולרי מקולקל לחבר, ואח"כ התחיל לעבוד

◀ **שאלה:** טלפון סלולרי נפל למים והתקלקל, לאחר חודשיים שלא עבד נתן במתנה את הטלפון הסלולרי לחברו שרצה להוציא ממנו איזה חלק. לאחר שבועיים פתאום הטלפון הסלולרי התחיל שוב לעבוד (כנראה התייבש לגמרי), האם נחשב נתינה או ייאוש בטעות? **תשובה:** היות שבשעה שנתן את הטלפון הסלולרי הוא עדיין לא עבד, אין זו נחשבת נתינה בטעות, ומה שנתברר ונתחדש אח"כ, אין זה מבטל למפרע. (הגר"י סילמן שליט"א), וכעין זה מצאנו בגמרא (כריתות כ"ד.) שור הנסקל שהוזמו עדיו, הרי זה הפקר משום שנתייאשו הבעלים, ע"י שם, אף שאם היו יודעים מראש שהעדים יתבטלו לא היו מפקירים.

ביאת אליהו הנביא לברית בבית חולים

◀ **שאלה:** תינוק המאושפז עדיין בבית חולים במקום שיש טומאת כהנים, ושם עושים לו ברית מילה (בעל הברית אינו כהן), האם המוהל צריך לומר: "אליהו מלאך הברית עמוד על ימיני וסמכיני", או היות שאלהו הנביא כהן הוא לא יבוא לשם?

תשובה: כשאלהו הנביא בא בצורת אדם, הוא מקיים את כל התורה, ואסור לו להיכנס למקום טומאה (ע"י גמרא ב"מ קי"ד:), אבל כשהוא בא בצורת מלאך הוא לא חייב לשמור על דיני התורה, דיש לו דין מלאך, ויכול לבוא גם למקום טומאה, ומטעם זה הוא מגיע בשבת לכל ברית מילה אפילו מחוץ לתחום היות שהוא בא בצורת מלאך (ע"י "דרך אמונה" ה"י שמיטה ויובל פרק א' ה"ז "ביאור הלכה" ד"ה אין סוקרין את האילן).

תשובה לחידה מגילון 589

◀ **חידה:** היכן כתב השו"ע הלכה למעשה לכהן גדול?

תשובה:

א. או"ח ס' קמ"ד סעיף א': "מדלגין בבית חולים במקום שיש טומאת מפרשה זו לפרשה אחרת וכו', אבל בחד ענינא כגון אחרי מות ואך בעשור שכהן גדול קורא ביום הכפורים, מדלגין".

ב. יו"ד ס' רנ"א סעיף ט': "אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם".

ג. יו"ד ס' שע"ד סעיף א': "מצוה להטמאות למת מצוה, אפילו הוא כהן גדול ונזיר והולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ומצא מת מצוה, הרי זה מיטמא לו".

ד. אהע"ז ס' ז' סעיף י"ב: "כהן הדיוס שבא על הזונה או על הגרושה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, וכו' הרי אלו נתחללו לעולם".

בכורה יוצאה בדיינים

ספרי פ' תצא (סי' רי"ז) תניא לו משפט הבכורה מלמד שהבכורה יוצאה בדיינים, ונ' דהוה קס"ד שאינה אלא מצוה על היתומים ליתן אבל אינה יוצאה בדיינים, וא"ש לפי הנתח"מ סי' רע"ח שהוא חוב על היתומים ולא שמקבלים זאת כירושה מהמת, ואכתי ק' דאף אם הוא רק מצוה מה צריך קרא שיוצאה בדיינים הא כופין על המצוות, וצ"ל דיוצאה בדיינים לא רק משום כפי' על המצוות אלא דהוי תביעת ממון, ונפ"מ בקטנים דלאו בני מצוה, מ"מ יוצאה בדיינים משום זכות הבכור.

חילוק בין שדה לעיר באונס

"כי ימצא איש שכב עם אשה בעלת בעל ומתו גם שניהם האיש השכב עם האשה והאשה ובערת הרע מישראל, כי יהיה נערה בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה, והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא וסקלתם אתם באבנים ומתו את הנערה על דבר אשר לא צעקה בעיר ואת האיש על דבר אשר ענה את אשת רעהו ובערת הרע מקרבך, ואם בשדה ימצא האיש את הנער המארשה והחזיק בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו, ולנערה לא תעשה דבר אין לנער חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה, כי בשדה מצאה צעקה הנערה המארשה ואין מושיע לה כי ימצא איש נער בתולה אשר לא ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו".

החילוק בין עיר לשדה, שבעיר היא ברצון ובשדה באונס, וצ"ע ממ"נ אם התרה בה הרי גם בשדה חייבת, ואם לא התרו בה גם בעיר פטורה.

ולמ"ד חבר א"צ התראה אפשר להעמיד באשה חברה, אבל למ"ד שגם חבר צריך התראה ק', וי"ל שהתרו בה באמצע והרי תחילתו באונס וסופה ברצון פטורה, ע' כתובות נ"א, וא"כ בשדה הוי תחילתה באונס, אבל בעיר גם תחילתה ברצון, וע' בספורנו, וכן מבואר במשך חכמה. והיינו שאם היה תחילה ברצון לא נימא שהסוף לא חשיב רצון אלא אונס, אלא רק אם התחילה היתה ברצון.

ואכתי ק' למ"ד בכתובות שתחילתה באונס וסופה ברצון אסורה לבעלה, וצ"ע איך הדין לגבי חיוב מיתה, ואם נימא דחייבת א"כ מ"ש עיר משדה, דמ"מ אחר התראה הוי מויד. אך אפשר דס"ל חבר א"צ התראה. וע' בתרנום יונתן.

וקרא עליך אל ד"כיומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל ד' והיה כך חטא.

והנה בב"ק צ"ג א' א' אמר רב חנן המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה.

אלא שהרי אמרו שם בגמ' והני מילי, דאית ליה דינא בארעא, והיינו שאם יכול לתבעו בב"ד אסור למסור דינו לשמים, אך כ"ז בכל תביעת חוב שאם לא שילם לו היום ישלם לו ע"י ב"ד למחר, אבל כאן כל התביעה היא שלא יאחר לשלם לו ויתן לו קודם שיבא השמש, וא"כ אחר שיבא השמש גם אם ילך לב"ד אף שיגבו ממנו אבל לא יתוקן מה שאיחר לו, וע"ז אין ב"ד בארעא. "לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה, וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך ה' אלקיך משם על כן אנכי מצוך לעשות את הדבר הזה".

צ"ב הל' לעשות את הדבר הזה, והרי לא נאמר כאן לעשות, אלא נאמר לא להטות משפט ולא לחבל בגד אלמנה, וא"כ לכא' היה ראו לומר על כן אנכי מצוך שלא לעשות את הדבר הזה.

איסור לבעה"ב להוציא מעות אף קודם סוף היום

"כיומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש", בבבא מציעא דף ק"י ב' א' 'שכיר יום גובה כל הלילה, שכיר לילה גובה כל היום, שכיר שעות גובה כל הלילה וכל היום, שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, יצא ביום גובה כל היום, יצא בלילה גובה כל הלילה וכל היום'.

וכ' באהבת חסד פרק ט' סעיף ט' כ' 'אחר שנשלם פעולת שכיר יש לו לבעל הבית ליוהר שלא יוציא מעותיו לסחורה כשיודע שעל ידי זה לא יהיה לו אחר כך במה לשלם להשכיר, אפלו אם לא תבעו השכיר עדיין, וכל שכן להוציא מעותיו לסחורה אחר שתבעו, דבודאי אסור ועובר משום כיומו תתן'.

ובנתיב החסד דן אם עשה כן והוציא מעותיו לסחורה בחצי היום אם עובר על לאו דלא תלין, וכ' דאף אם נימא דלא עבר על בל תלין מ"מ ביטל מצות כיומו תתן שכרו, וכמו שאם שצריך ליטול לולב ביום א' דסוכות ואין חייב ליטול מיד בבקר ורק אם לא נטל כל היום ביטל את המצוה, אבל אם היה לו לולב אחד בלבד ואין לו אפשרות ללולב אחר ושבר

הלולב באמצע היום הרי חשיב שביטל את המצוה, וה"נ אף שמצות ביומו תתן שכרו יכול לקיים כל היום ואין עובר אלא אם עבר היום ולא שילם, אבל לקח המעות שיש לו והוציאם לסחורה באמצע היום ע"כ מבטל את המצוה.

והנה בבאור"ל סי' רמ"ב כ' שיש לו מעות וצריך להוציאם לצורך כבוד שבת או ליתן לפועל, ולכא' נימא עשה דכבוד שבת דוחה ל"ת דבל תלין, וכ' ע"ז דכיון שיש גם עשה דביומו תתן שכרו הרי אין עשה דוחה ל"ת ועשה, והרי כשקונה צרכי שבת עדיין לא נגמר היום אלא עושה זאת באמצע היום, ואעפ"כ נקט בבאור"ל שיש בזה ל"ת, ואילו בנתיב החסד הנ"ל הרי נסתפק בדבר, ובאמת שגם אם אין את הלאו אבל מ"מ כיון שיש את העשה הרי אין עשה דוחה עשה, אלא שמל' הבאור"ל נ' שיש גם לאו. נאלא שיש להעיר שאם נגמרה מלאכתו בלילה הרי יש רק לאו דבל תלין ואין עשה ובאופן זה נימא עדל"ת, ולפי מה שצידד נתיב החסד הנ"ל אפשר שאפי' לאו אין בו קודם שיעבור הזמן.

בל תלין בשכר סופר

בגליון שפתי ישנים מס' 104 הובא מכת"י של הגאון אדר"ת שפעם ישב בסעודה סמוך לשקיעה עם אורח ת"ח ובאמצע הגיע סופר סת"ם והביא לו מזוזות שביקש ממנו לכתבם, ותיכף הלך לחדר אחר ושילם לו לקיים ביומו תתן שכרו, ושוב נתיישב שהרי היה עוסק במצות הכנסת אורחים וא"כ היה פטור ממצות ביומו תתן שכרו, והפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, (וכ' שם) שהיה בצער שאותו יום היה יום א' לפ' וירא תר"ם והרי פ' וירא כתוב בה ענין הכנסת אורחים).

ואמנם יש גם לאו דלא תלין, אבל כיון שהוא בשב ואל תעשה גם ע"ז אמר' עוסק במצוה, וראי' שהרי שומר אבידה פטור מצדקה משום עוסק במצוה, והרי בצדקה יש גם לאו דלא תאמין ולא תקפוץ כמבואר בתו' כתובות מ"ט, וע"כ צ"ל דעוסק במצוה פטור גם מלאו שהוא שוא"ת.

והנה בעיקר קו' זו איך שומר אבידה פטור מלאו דלא תאמין, מצינו שתי' דלאו דלא תאמין הוא לקיים את עשה דצדקה, וע"כ כל שפטור מעשה דצדקה אין עליו

את הלאו דלא תאמין וא"כ אין ראי' שעוסק במצוה פטור מלאו שהוא בשוא"ת.

וע"ש עוד שכ' דאולי אין במצוה שבין אדם לחבירו אין פטור של עוסק במצוה, אך מצינו ששומר אבידה פטור מצדקה שהוא בין אדם לחבירו.

אבל יש לדון מצד אחר דהנה הובא בשם הג"ר שלמה היימן אודות שנתאספו לפדיון הבן ודנו אם להקדים תפלת ערבית משום תדיר, ואמר דל"ש כאן תדיר דכיון שיש עליו חוב של פדיון הבן ל"ש לדון שצריך להקדים לו מצוה שהיא תדיר, וביאור הדברים דכשיש חוב הרי צריך לעשות כן לא רק משום קיום מצוה אלא יש עליו תביעה לשלם חובו, וקדימה של תדיר הוא כשבא לעשות מחמת מצוה, בזה צריך להקדים תדיר לאינו תדיר, אבל יש עליו חוב ממון הרי צריך לעשות לא מחמת המצוה אלא משום חוב ממון שעליו.

ועד"ז הרי תשלום של שכר שכיר חייב לא רק משום מצוה אלא יש עליו חוב, וכמו שבפרעון חוב ל"ש לומר שרוצה לעשות קודם את המצוה שהיא תדיר, ה"נ ל"ש גם עוסק במצוה פטור מן המצוה, כיון שאין דנין משום קיום מצוה אלא משום חוב ממון שעליו.

אך לא הבנתי מאי שייך באופן הנ"ל בל תלין, שהרי הוי כקונה ממנו המזוזות, ובגמ' ק"ב דנו אם אומן קונה בשבב כלי, והיינו אם נתן לו עצים ועשה ממנו כלי ובוזז דנו אם קונה שותפות בכלי, אבל באופן שלא נתן לו עצים אלא ביקש מחבירו לעשות כלי מעצים שלו לא חשיב כפועל אלא קונה ממנו, וה"נ בסופר סת"ם בשלמא אם נתן לו הקלף ואמר לו לכתוב הר"ז שייך לדון אומן קונה בשבב כלי, אבל בדרך כלל מי שמבקש מסופר לכתוב מזוזות הרי הסופר כותב על קלף שלו, וא"כ אין זה פועל אלא קונה ממנו.

וע' קצה"ח סימן של"ט כתב בתשובת מוהר"א ששון (שו"ת תורת אמת) סי' קי"ט על ראובן שצוה לסופר שיכתוב לו כתובה והסופר כתבה וחתמה כו' אם עובר בבל תלין אם אינו נותן לו שכרו, וע"ש שהעלה דאינו עובר, וז"ל ואף על גב דאיפסקא הלכתא (בסימן ש"ו סעיף ב') דאין אומן קונה בשבב כלי, מכל מקום היינו באומן שאין לו כלום בכלי אבל באומן שהכלי עצמו הוא שלו נראה דודאי נאמר דדמי למכר, וק"ו ממה דהוי ס"ד דאומן קונה בשבב כלי והוי הלואה כו' מכל שכן שכר הכא שהכלי עצמו הוא שלו דהוי מכר והלואה ע"ש.

מעדני כתא

משיעורי הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

בענין בירך שלא עשני אשה במפיק ה"א

ויש לצרף בזה גם את שיטת הרמב"ם (פ"ח מברכות) שכתב דכל שבתחילת הברכה כשאמר ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם, כיוון לברכה הראויה, אע"פ שסיים בדבר שאינו יוצא בזה, שפיר דמי, וכגון אם לקח כוס של שיכר או מים ופתח ואמר ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם על דעת לומר שהכל, וטעה ואמר בורא פרי הגפן, אין מחזירין אותו, וכ"כ בשו"ע (סי' ר"ט סעי' א').
וא"כ גם אם נימא דכשאמר שלא עשני אשה במפיק ה"א, אין במשמעו לאשה, אלא לאיש שלה, מ"מ כיון שבשעה שאמר ברוך אתה ד' וכו' הי' על דעת לומר שלא עשני אשה, סגי בהכי, ויוצא בזה.
אכן המ"ב שם (סק"א) כתב דרוב הפוסקים וכמעט כולם חולקים עליו, והסכימו דלא אזלינן בתר דעתו, כיון שבפיו הוציא ברכה שאינה ראויה לאותו המין לא יצא ומחזירין אותו, וכתבו האחרונים **דכן יש להורות**.

יבואר היכא שמשנתנה הענין ע"י נגינת הטעמים

אך בעיקר הוראת מרן הגריש"א זצ"ל העירו ממש"כ המ"ב (שם) בשם ספר שלחן עצי שטים דאם בנגינת הטעמים כשהענין משנתנה ע"י, כגון שקרא משרת במקום מפסיק מחזירין אותו, ולכא' בזה הרי סתם בני אדם אין מבחינים בשינוי משמעות. ואפשר להשלחן עצי שטים איירי בשינוי שניכר לסתם בני אדם.

וסיפור לי הגאון ר' נפתלי לוי זצ"ל שהיה מגדולי המדקדקים, שפעם אחת נגש לבעל קורא והעיר לו מדוע קראת לי בהמה, והשיב לו שחלילה מעולם לא קראתי לך בהמה, והסביר לו ר' נפתלי שכיון שהוא בכור, ואתה קראת את הפסוק בפרשת בא (י"א - ה') "וכל בכור בהמה", "וכל בכור" כשהטעם של טיפחא תחת בכור, ואח"כ בהמה, ומשמע מזה שכל בכור הוא בהמה, וצריך לקרוא "וכל" בטעם של טיפחא, ואח"כ בכור בהמה, ואז משמע שכל הבכורות של הבהמות, גם ימותו.

ולהנ"ל נראה שגם בזה אין צריך לחזור על הקריאה, דאע"פ שיש בזה שינוי משמעות, אך כיון שאין זה שינוי שניכר רק למדקדקים, אין זה מעכב.
ובפרשת ראה (י"א - ל') טעה הבעל קורא וקרא "אחרי דרך מבוא השמש מחובר" ולא הפסיק לאחר תיבת אחרי, והרי רש"י פירש שם שטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שננקדו בשני טעמים, אחרי נקוד בפשטא, ודרך נקוד במשפל ע"י שם.

וכמו כן טעה הבעל הקורא וקרא את הפסוק (ט"ז - ו') "כי אם אל המקום אשר יבחר ד' אלוקיך לשכן שמו שם, ואח"כ המשיך תזבח את הפסח בערב", והקריאה הנכונה היא אשר יבחר ד' אלוקיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח בערב, וטעה בזה משום שקודם לכן (ט"ז - ב') כתוב "אשר יבחר ד' לשכן שמו שם", ולהנ"ל למה שכתבנו בשם רבותינו הגריש"א והגר"ק זצ"ל אין מחזירין אותו.

וחכם אחד שליט"א העיר דוכי אם החליף מ"זיראו" שמשמעו רא' בעלמא, ל"זיראו" שמשמעו לשון יראה ופחד, או להיפך, ג"כ יצא, ונראה דבאמת לסברת רבותינו זצ"ל יש לומר שגם בזה יצא, דהרי אין זה שינוי משמעות שניכר לסתם בני אדם.

נשאלתי באחד שבירך ברכות השחר והוציא את הרבים יד"ח, וכשבירך בקול רם יצא לו ברכת שלא עשני אשה במפיק ה"א, האם יצא יד"ח.
דהרי כשאומר במפיק ה"א הכוונה לאיש שלה, כמו שמצינו בפרשת אמור "ואשה גרושה מאישה" במפיק ה"א, וכן בפרשת מטות כמה פעמים שכתוב "אישה" וכיון שקורין אותו במפיק ה"א הכוונה לאיש שלה, וא"כ כיון שבירך שלא עשני אשה במפיק ה"א הרי זה מתפרש כאילו אמר שלא עשני האיש שלה, ואפשר דלא יצא בזה.

הנה אע"פ שיש שהורו בדבר זה שהוא לעיכובא, מ"מ נראה דמתרי טעמי אין זה לעיכובא, ושפיר יצא בזה.

יבואר דאישה במפיק ה"א לא משמע על האיש רק כשהענין שם מדבר על האיש

חדא, דיש לומר שכל מה שכשקורין אישה במפיק ה"א המשמעות היא לאיש, הוא רק כשהענין שם מדבר על האיש, וכמו "אשה גרושה מאישה" דמובן דמאישה הכוונה לאיש שלה, וכן בפרשת מטות דכתיב "ושמע אישה" דקודם לכן כתוב ואם היו תהיה לאיש וגו' ואח"כ כתוב ושמע אישה, דמענינא דקרא מובן שמדבר על האיש, שהאיש שמע את הנדר של אשתו, והדקדוק הנכון הוא שכשמדבר על האיש קורא אישה במפיק ה"א.

אבל בסתמא אין משמעות של אישה במפיק ה"א שמתכוין דוקא על האיש ולא על האשה, וא"כ גם כשבירך שלא עשני אשה במפיק ה"א יכול להתפרש גם על אשה, ושפיר יצא יד"ח, ומה שהוסיף מפיק ה"א בחנם אין זה מעכב, ואין זה אלא כמו שאם יאמר בורא פרי האדמה במפיק ה"א, דודאי אין זה לעיכובא.

יבואר דשינוי משמעות המעכב בקריאה הוא רק באופן שניכר השינוי לסתם בני אדם

ויש לומר עוד, דבספר שו"ת ציוני הלכה (מהגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ח"ב עמ' כ') הביא ממרן הגריש"א זצ"ל שנשאל בטעה בקריאת התורה בפרשת מטות, וקרא "ושמע אישה" בלא מפיק ה"א, שמשמעו שהאשה שמעה, האם צריך לחזור על הקריאה.

והשיב דמש"כ המ"ב (סי' קמ"ב סק"ד) דאם טעה בניקוד ונשתנה הענין על ידי זה הוא דוקא כאשר ניכר לכל ההבדל, אבל במקרה שרק המדקדקים מבחינים בשינוי, אין זה שינוי משמעות המעכב בקריאה, וגם בטעות זו שקרא אישה בלא מפיק ה"א, כיון שמי שאינו בעל דקדוק לא מבחין בהבדל המשמעות, אין צריך לחזור על טעות זו.

וכע"ז כתב גם בחוט שני (נושאים שונים - רל"ד י"ב) דשינוי משמעות נמדד היאך שנראה לסתם בני אדם, וסתם בני אדם אינם מבחינים כלל בזה.

ולפ"ז גם בנידון הנ"ל לענין ברכות השחר שאמר שלא עשני אשה במפיק ה"א, אינו מעכב, דכיון שאין זה שינוי משמעות שניכר לסתם בני אדם, ורק מי שהוא בעל דקדוק מבחין בשינוי משמעות, אין זה מעכב, ושפיר יצא יד"ח.

יבואר שיטת הרמב"ם דכל שתחילת הברכה הי' על דעת ברכה הראויה סגי בהכי

ימי אלול ימים של התחדשות בעבודת ד' וביד כל אחד לפרוץ גבולות ולהעפיל למדרגות גבוהות

איתא בטור (סי' תקפ"א), 'תניא בפרקי ר"א, בר"ח עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו עוד אחר עבודת גילולים, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (תהלים מ"ז) עלה אלקים אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה שאז

העירוני דבק"ש בפרשת והיה אם שמוע צריך לקרוא לאהבה את ד' אלוקים ולעבדו בכל לבבכם צריך להפסיק אחר ולעבדו ולא להפסיק אחר אלוקים כדי שבכל לבבכם יחזור גם על ולאהבה שגם האהבה וגם העבודה יהיה בכל לבבכם ובל נפשכם וכמובן למש"כ אינו אלא לכתחלה.

נערך משיעורים שמסר רבינו שליט"א בימי בין הזמנים אב בקו הריחאה שעל ידי תורה דיליה, תשפ"ו.

לתגובות ולעניני הגליון 058.32.888.34 וכן במייל 3126877@gmail.com

בכל שנה ושנה וכל החדש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר (עמוס ג') אם יתקע שופר בעיר וגו', וכדי לעררב השטן, וכן נוהגין באשכנז לתקוע בכל בוקר וערב אחר התפלה ויש מי שמרבין לומר סליחות ותחנונים מר"ח אלול ואילך.

וכתבו בספרים הקדושים רמזים רבים בעניין אלול לפרש את המעלה של אלול וכמו שאמרו אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול דהיינו שיש התקרבות של הבורא יתברך בימים אלו שהאדם יכול להתקרב אליו יתברך הרבה יותר משאר ימות השנה וכן שאר הרמזים כולם הם בשבח הימים הקדושים האלו ויסודם של ימים אלו הם בזה שמשא רבינו עלה לקבל לוחות שניות וצ"ב למה הימים האלו נהפכו לימים של התקרבות שיכולים בקל לשנות את מצבינו הרוחני כמו שאמרו בעלי מוסר שהם הימים של קייטא של הרוחניות שכמו שבימים של רפואת הגוף עוסקים בהבראת הגוף, כן בימים אלו שהם ימי הבראת הנפש עוסקים בהבראת הנפש ביותר.

והנה ידוע כי הסדר של מועדי השנה חוזר וניער כל שנה ושנה מחדש, ובזמן פסח כלל ישראל יוצאים מטומאת מצרים בכל שנה ואח"כ כל ישראל סופרים ספירת העומר לקראת קבלת התורה וזוכים לקבלה בכל שנה מחדש, וכן הלאה בכל מועדי השנה, וכיוצא"ב גם ענין התעניות שקבעו חז"ל כמו ב"ז בתמוז שנשברו בו הלוחות שחזרו ענין זה בכל שנה, וכן ת"ב שבו נחרב הבית בכל דור שלא נבנה הי הוא כאילו נחרב, וכיוצא"ב ג"כ חודש אלול שהוא חודש הרחמים והסליחות שבו נתרצה הקב"ה לישראל בכל שנה ושנה חוזר ענין זה וניער שהקב"ה מתרצה לישראל ומתמלא רחמים עליהם.

וכמו שכלל ישראל זכו בימים אלו לקבלת הלוחות השניות על ידי שמשא עלה להר כל מ' יום עד יו"ה, ונכתבו בימים אלו לוחות שניות כן בכל שנה כלל ישראל זוכה להתחדש למציאות חדשה לזכות לקבל את הלוחות השניות אחר שנשברו כן האדם ששבר את הלוחות של עצמו שנפשו היקרה נטמאה בחלאת עוונותיו וביטל עידן ועידנים בדברים של מה בכך ודברים בטלים ממש במקום לקנות בנפשו קנינים גדולים של תורה ועבודה ובימים אלו יכולים לכתוב לוחות שניות ולתקן את כל העבר ולהבראות מחדש שהרי קודשא בריך הוא וישראל ואוריתא חד הוא וכמו שנכתבו לוחות שניות בימים אלו כך כל אדם מישראל יכול לבראות עצמו מחדש ולהפך לבריה חדשה ממש שימלא התפקיד שהקב"ה נתן לו בעולמו ולנצל כל הכוחות שניתן לו לעבודת ד'.³

וכדברי הח"ח בתורת הבית (פ"ח בהערה) שכתב כי יש לאדם להתבונן תמיד במה שכתוב 'ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי', ולשוא היינו לחנם, וכתב לזה משל, במי שבא לגביר אחד ויאמר לו הלוני סך אלף דינרים על משך חצי שנה ויעניהו טוב לי יותר להטיב לעשרה אנשים להלות לכל אחד מאה דינרים מלהלות אלף דינרים בפ"א, ויאמר לו הלא כבודו ידוע את מצבי שמכבר הייתי עשיר ועכשיו אני עני ממש ונזדמן לי עסק טוב שאקוה שיתרומם עוד מזלי ע"ז אך חסר לי ע"ז סך אלף דינרים להניח על אחריות, ויען הגביר א"כ הדבר לרומם מזל איש כדאי הדבר ואלוה לך והלוהו, והנה זה העני טמן ידו בצלחת ונטל האלף דינרים והניחם בתיבתו ולא עשה בהם מאומה וככלות זמן ההלוואה תבע הגביר את מעותיו

ויחזיר לו, ויכיר הגביר המעות שהם הם אותם שהלוהו, ויען הגביר לפי הנראה לא השתמשת בהם מאומה, ויען העני כן הדבר ומה הפסדתי, ויחר להגביר א"כ שלא לתועלת למה היו מונחים מעותי אצלך לחנם.

וכתב דהנמשל לזה, שהקדוש ברוך הוא נטל הנשמה הקדושה שהיא אצולה משמי מרומים והורידה לעולם השפל והלבישה בחומר גס שאין לפי כבודה, וכ"ז למען ישתכר בה האדם, אבל אם לא הרויח בה מאומה (אפילו אם לא קלקל ג"כ), לשוא היתה ירידתה לפה וזהו שכתוב מי יקום במקום קדשו אשר לא נשא לשוא נפשו.

מי הוא אותו שיכול לעלות בהר ד', אותו שלא נשא לשוא נפשו, שמיאל כראוי את תפקידו, והשתמש כראוי בכוחותיו אשר חננו אלוקים.³

אצל כמה בנ"א, כל אחד לפום מעלתו מדרש סביבותיו ואינו מפליג למדיגות אחרות אלא פעמים עולה ופעמים יורד

והנה המציאות היא, כי אינו דומה אותו הזוכה לשבת באהלה של תורה כל ימיו לאותו העמל לפרנסתו, דכל אחד מייסר עצמו ומתבונן בנפשו, אותו העמל לפרנסתו מייסר עצמו במה שלפעמים לא הספיק ללמוד אפי' את הדף היומי, או חלילה הפסיד תפלה בציבור או ביטל קר"ש בזמנה, המדרגה שהוא העמיד את עצמו היא שהוא צריך ללמוד שעתיים ביום או שעה ביום ואם לא עמד בזה כראוי אלא התרשל פעמים על כך הוא מייסר עצמו ושב בתשובה.

אבל לעומת זאת, אותו השקוע באהלה של תורה כל הימים מייסר עצמו באופן אחר, שלפעמים למד רק ח' שעות במקום י' שעות, או שלמד י' שעות במקום י"ב שעות, או שלפעמים לא היה מספיק שקוע כל כולו בתורה וביטל זמנו על דברים שאינם שייכים לעסק התורה, או על שתפלתו לא היתה בכונה שלימה כראוי כל אחד במדרגה שבו הוא עומד הוא מייסר עצמו על התרשלותו לפעמים בעבודת ד' כפי מדרגתו שהעמיד עצמו בו.

אבל שמעתי מהגה"צ ר' שמשון פינקוס זצ"ל, על הפסוק הדלת תסוב על צירה ועצל על מטתו ופירש כוונת הכתוב דלמשל הדלת של ישיבות גדולות שיש בהם אלפי בחורים הרי נפתחת ונסגרת אלפי פעמים ביום וא"כ כמה קלומטרים הולכת הדלת הזאת ביום, אם בכל פתיחה היא נפתחת מטר ונסגרת עוד מטר נמצא שהיא הולכת בכל יום לפחות ארבע קילומטר אבל היא לא מגיעה למרחק של ארבעה קילומטר והיא לא מגיעה תוך כמה שבועות לבני ברק אלא היא תמיד נשארת על מקומה, ולמה כי מחוברת אל הציר, וכך גם העצל מחובר אל ההרגלים הקבועים שלו יכול הוא ללכת הרבה קילומטרים, אבל הוא נשאר באותו מקום.

ולענייני הדלת תסוב על צירה ועצל על מטתו הוא יכול ללכת קילומטרים רבים בכל יום אבל בתוך המסגרת הקבועה שלו ולכן הוא נשאר באותו מקום ואינו מתקדם למדרגות של גדלות חמש דקות יותר חיזוק לכאן וחמש דקות רפיון לכאן כמו שהדלת נפתחת ומתקדמת מטר לכאן ושוב נסוגה אחור במטר נוסף לכאן כשהאדם נמצא בתוך המסגרת הוא מתמודד פחות או יותר עם אותם עניינים עם אותם התמודדויות היום הפסוקי דזמרה היה טוב יותר מאתמול כי אתמול הוא לא כיוון בכלל והיום

לוח רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן, וכי' ע"כ, צ"ב שכל התנאים אמרו דברים שרשיים ויסודיים בשלימות האדם להביאו לטוב או למוטב אבל לוח ואינו משלם הוא אחד מן החטאים ולמה חשיב כדבר שהוא שרש ויסוד לכל החטאים, ואפשר שכל מי שהוא יכול לקבל הלוואה

קצת יותר בקיצור הוא מקובע בתוך המסגרת שלו אבל מי מדבר על תפילה אחרת שהיא בדביקות והשתפכות הנפש או לצאת מן המסגרת המצומצמת שלו ולהתקדם לקראת לדעת הש"ס בבלי וכדומה והאדם שאינו יוצא מהמסגרת שלו נשאר באותו מצב אע"פ שמתעורר מידי פעם אבל אינו יוצא ממסגרתו הקבועה שהעמיד לעצמו.

הנשמה הקדושה היא חלק אלוך ממעל וניתן לה כוחות לאין שיעור

אבל האמת, דכמו אותו העמל לפרנסתו שיכול לעשות שינוי כללי בכל מצבו, שיכול להתהפך להיות בעל תורה כל יומו ויקבע עצמו ללימוד התורה בכל עת, אע"פ שקבע זמן לפרנסתו אבל בזמן מועט יוכל לפרנס עצמו ולהשאר באהלה של תורה והרי הוא משנה את כל מהותו, ויוצא מהגדר שהעמיד את עצמו כלומד שעה או שעתיים ביום, וכמו כן כל אדם גם השקוע תדיר באהלה של תורה, יכול לשנות את כל מצבו מן הקצה לקצה, על ידי התבוננות עמוקה בכל תהלוכותיו, יכול לבנות לעצמו מצב שבו יתקדם ויצעד לעלייה מתמדת, הן בתורה הן בתפלה, ובכל עניני עבודת ד', לפרוך את הגבולות שהוא סובב בהם, ולא לחזור ולדשדש במדריגתו.

הקב"ה נתן לאדם נשמה קדושה שהיא חלק אלוך ממעל, וכמו שהקב"ה אין לו גבול כך כביכול אין לנשמה גבולות, וכדברי הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ה ה"ב) שכל אדם ראו לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם, וכל אחד יכול לשנות את כל מצבו להיות בעל מדרגה אחרת בכל תהלוכותיו.

ובפרט בימים אלו ימי הרחמים והסליחות, שמחמתם זכינו ללוחות שניות, הזמן מסוגל לזה ביותר, ויש גם סייעתא דשמיא מיוחדת בימים אלו, לפרוך את הגבולות ולהיות בעלי מדרגה גבוהה יותר, להתקדם ולא לדשדש באותו המקום שעומדים בו, ולעשות לעצמינו לחות שניות אע"פ שהראשונות שנתנו לנו נשברו יכולים אנו לפרוך המסגרת וליצור לעצמינו לוחות שניות ולהיות ת"ח מובהק עובד ד' באמת ובתמים.

וכמו מי שנתרגל ח"ו לקרוא עיתונים חדשים לבקרים עד שהוקשה לו מאוד לפרוש מזה, בימים אלו יש יכול בידו לקבל על עצמו שלא לראות שום דבר בשום אופן בעיתון, ועי"כ הוא ירגיש בעצמו שהוא בעל מדרגה אחרת, יותר שקוע בלימוד ויותר מחובר לקב"ה, וגם המציאות היא שכל הדברים שצריכים לדעת יודעים גם בלא קריאת העיתון, ושאר הדברים שאי"צ לדעתם למה האדם מרעיל עצמו בהם, ובפרט שכולם באים מאלו שאינם עסוקים בתורה, ודבריהם ומאמריהם מורעלים מטומאת הרחוב והעולם החיצון וההיפך מן הקדושה, ומי שנמנע זמן מה מקריאת עיתונים מרגיש בעצמו כי הדברים זרים מכותלי בית המדרש, ובודאי שהקב"ה לא יקפח אותו הנמנע מן הקריאה שתחסר ממנו ידיעה שהיתה נחוזה לו לתועלתו.

ושמעתי מכמה ת"ח גדולים שהעידו בעצמם שהפסיקו לקרוא עיתונים אפי' במבואות המטונפים וזכו שתורתם האירה להם פנים וזכו למדרגה גבוהה יותר בתורה ועבודה וזהו פריצת הגבולות.

ועל ידי הסייעתא דשמיא של הימים הקדושים האלו אפשר להמשיך כל השנה להיות בעלי מדרגה, להיות תלמידי חכמים מופלגים השקועים בתורה בכל הכוחות.

מחבירו ולא להחזירה, הרי הוא גם יכול לקבל מהבורא את נשמתו הקדושה ולא להחזיר מה שהקב"ה דורש ממנו, ואם הוא מי שמחזיר חובתו לחבירו הרי הוא גם ימלא חובתו להבורא יתברך ואת הכוחות שנתן לו ד' יתברך יחזיר בשלימות כפי שנדרש מן האדם.

³ ואיתא באבות פרק ב' אמר להם צאו וראו איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה. רבי יהושע אומר חבר רע. רבי יוסי אומר זה יצר רע ויש אומרים זו אשה רעה. רבי שמעון אומר הלוה ואינו משלם אחד לוח מן האדם כאילו לוח מן המקום שנאמר

שערים מצוינים

מכתבי מורינו הגאון רבי יואל מקלב שליט"א

גליון 91 | פרשת כי- תצא

אלול תשפ"ו

בדין בית הכסא שעומד כנגד ארון ספרים

דשרי בזה לכו"ע כיון שהוא ברשות אחר, ויש אוסרין, ובשעת הדחק שאינו יכול להחזיר פניו יש לסמוך ע"ד המקילין, אולם בשאינו יכול לראות הצוואה מחמת גובהו או עומקו לכו"ע שרי בזה עכ"ל.

אם נקטינן כהרא"ש דצוואה ברשות אחרת שרי לקרות כנגדה אפי' כשנראית, או דהוי ספיקא דדינא

וע"ע בביאור הלכה שם ד"ה אבל להרשב"א וז"ל בב"י משמע דלעיקר הלכה תפסינן כהרא"ש, וכ"כ העולת תמיד, ומדברי השו"ע משמע שמצדד יותר להרשב"א, כ"כ הפמ"ג בשם הנחלת צבי וכ"כ א"ר, ובח"א משמע דהוא ספיקא דדינא, וכן נכון ע"כ, ובמ"ב שם סקט"ו כ' דלכן אסור לדבר דברי קדושה והוא מסתכל דרך חלון פתוח אם רואה האשפות שברחובות, או שחזיר עומד לפני חלונו, אף על פי שאין מגיע לו ר"ר וכו', ובמקום שמסופק בזה אם הוא אשפה מותר דהוי ס"ס שמא הלכה כהרא"ש, ומ"מ לכתחילה נכון יותר שיעצים עיניו מהיות טוב וגו' [ח"א] ועיין בבה"ל עכ"ד.

ואפשר דכוונת האגרות משה להקל עפ"ד הרא"ש, ובצירוף מה דמוסיק דכ"ש בבה"כ דידן שיש להסתפק אולי יש להן דין בתי כסאות דפרסאי, ובדומה למש"כ במ"ב שם סקט"ו דבמקום שמסופק בזה אם הוא אשפה מותר דהוי ס"ס שמא הלכה כהרא"ש, מיהו גם בזה כ' המ"ב בשם הח"א דלכתחילה נכון יותר שיעצים עיניו מהיות טוב וגו' ועיין.

ברם מטו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שדעתו נוטה להחמיר בזה, שלא לקרות ק"ש כשדלת ביה"כ פתוחה והאסלה כנגדו, ומן הטעם הנ"ל דיח' לחוש לדעת הרשב"א דס"ל שאם רואהו אסור, ומ"מ הורה שיש מקום להקל אם עוצם עיניו, שהרי אף בודאי צוואה ברשות אחרת יש מקילים בזה [שם מ"ב סק"ד], ובשעת הדחק שאינו יכול להחזיר פניו בודאי יש לסמוך להקל בעצימת עיניים [מ"ב שם], ואם ביה"כ לצידו, דהיינו שאינו יכול לראותו אם אינו מפנה ראשו בודאי מותר, שצידו נחשב כאחוריו [סי' ע"ט א', ע"ה מ"ב סק"ט] עכ"ד, והו"ד בס' וזאת הברכה סי' ט"ז ס"ח ובהערה שם.

דעת החזו"א בדיון בית הכסא דידן אם נדון כבית הכסא דפרסאי שאמרו בברכות כ"ו א' [ובשו"ע או"ח סי' פ"ג ס"ד] דכסתום דמי ומותר לקרות בו

ועי' חזו"א או"ח סי' י"ז סק"ד וז"ל הני ביה"כ דידן לכאורה כבי"כ דפרסאי נינהו, שהצוואה נופלת לבור רחוק ד"א מן הנקב, אלא שיל' דלא דמי דהתם בבתי"כ דפרסאי לא היתה הצוואה מתעכבת כלל, אלא מתגלגלת תיכף למרחוק, אבל בהני דידן הצוואה מתעכבת עד שמזרם עליה מים לשוטפה וכו', ומ"מ יש מקום לומר דכל שמקום הצוואה מצופה בזכויות או מתכת ומפנהו תיכף, לא חל על הבית שם ב"כ, כמו שלא חל שם גרף על של זכויות ושל מתכת, ולפ"ז הני דידן יש להן דין בתי"כ דפרסאי עיין סק"ה, והעולה לדינא דבתוך ביה"כ דידן שהקערות מצופות היתוך כעין

אם צריך לעשות מחיצה לבית הכסא שעומד בסמוך לחדר שיש בו ארון של ספרי קודש, ופעמים משאירים את הדלת פתוחה ומקום בית הכסא נראה בפני הספרים, ופעמים נכנסים שם קטנים ומגלים ערותם ועושים צרכיהם בפני הספרים

נשאלתי בדבר בית הכסא שנמצא באלכסון לחדר הסלון שעומד בו ארון הספרים, וכשפותחין את דלת בית הכסא מקום בית הכסא והאסלה שבו נראה בפני הספרים, ואף אמנם דבית הכסא הוא מקום שחלוק לעצמו ונמצא ברשות אחרת, אפשר דמ"מ כיון שהדלת פתוחה והמקום נראה יש בזה בזיון לספרים, וצריך להעמיד מחיצה שתסתיר את המקום מן הספרים, עוד שאל השואל אם יש לדון מטעם אחר להצריך ליתן מחיצה שם, מפני שפעמים נכנסים הקטנים ומשאירים דלת פתוחה ומגלים ערותם בפני הספרים, וגם פעמים עושים צרכיהם בפני הספרים עכ"ד, וכבר האריך בדין זה בס' מחזה אליהו ח"א סי' ה' ח' ע"ש היטב, וכתבתי כאן מה שעלה בידי בס"ד בסידור הדברים, והרבה מהם כבר העיר בס' הנ"ל יעו"ש.

אם אסור לקרות ק"ש ודברי קדושה כנגד בית הכסא שדלתו פתוחה ואין ריח רע

והנה במה ששאל ממה שפותחים את דלת בית הכסא ונראה כנגד הספרים, לכא' נראה לדון תחילה בכיוצא בזה אם בזמנינו אסור לקרות קריאת שמע כנגד בית הכסא שדלתו פתוחה ואין ריח רע, ועי' באגרות משה אבן העזר ח"א סימן קי"ד שכ' וז"ל ובענין בית הכסא שדלתו פתוחה, [אם שרי לקרות ק"ש ודברי קדושה כנגדו], הנה מצד הצוואה מותר שהוא ברשות אחרת כמפורש בעירובין דף צ"ב, עוד ביותר מזה ע"ש ומפורש ברא"ש ברכות לענין פתח וכו', ומותר אף בפתוחה אם אין ריח רע במקום שקורא ק"ש, וכ"ש בבה"כ דידן שיש להסתפק אולי יש להן דין בתי כסאות דפרסאי שבברכות דף כ"ו עכ"ד.

ומש"כ להתייר עפ"ד הרא"ש לכא' צ"ב דהא בשו"ע סי' ע"ט ס"ב הובא דעת הרשב"א שחולק ע"ז, והכי איתא בשו"ע שם היתה במקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה, או שהיתה בבית אחד והוא בבית אחר, אפי' הפתח פתוח ויושב בצדה רואה אותה, אם אין לה ריח יכול לקרות, דכיון שהיא ברשות אחרת קרינן ביה שפיר והיה מחניך קדוש (דברים כ"ג, ט"ו) להרא"ש, אבל להרשב"א דוקא כשאינו רואה אותה ע"כ, ובמ"ב שם סקי"ד ביאר דעת הרשב"א וז"ל טעמו דס"ל דקרא דלא יראה קאי ג"כ אאיסור צוואה האמור בתחלת המקרא, ואם הוא רואה אותה דרך חלון של זכויות לכו"ע שרי וכדלעיל בריש סימן ע"ר עי"ש, [הכי איתא שם צוואה בעששית מותר לקרות כנגדה אע"פ שרואה אותה דרך דפנותיה, משום דבכסוי תלה רחמנא, דכתיב וכסית את צאתך והא מתכסיא ע"כ, ואף הרשב"א מודה דכיסוי מהני אף כשעדיין נראית דרך דפנותיה, ומן הטעם הנ"ל דבכיסוי תלה רחמנא, רק דס"ל דכשאינה מכוסה אף כשהיא ברשות אחרת אסור], ואם מעצים עיניו או בלילה, י"א

יעוין בדעת נוטה מזוהה תש"ו קס"ב שנשאל מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל במי שדלת של בית הכסא שבביתו הוא ממול פתח חדר שיש בו מזוזה, האם צריך לכסות את השם שלא יהא נראה, והשיב דאין צריך, ובהערה שם כתבתי ששמעתי מרבינו (שליט"א) [זצ"ל] דאין חיוב לכסות כיון שהוא ברשות אחרת, ומ"מ אם אפשר יכסנה עכ"ד, וע"ש תש"ו קס"א דנראה שהתשובה בזה הוא אף בכה"ג שפעמים הדלת של בית הכסא נשארת פתוחה, ואף אמנם דמסיק הביה"ל עפ"ד הפמ"א להחמיר אף כשנמצא ברשות אחרת, י"ל דכל זה לענין לשמש שם שהוא בזיון טפי, והבו דלא לסיף עלה, ואף שהוסיף רבינו דאם אפשר יכסנה, מ"מ הא מיהא נראה בדעתו דאי"צ להעמיד מחיצה לפני בית הכסא כדי להפסיק בינו לבין שם השם שנמצא כנגדו ועיין.

מה שיש לדון עוד דכל שהוא בדרך עראי שרי

וסמוכין להחילוק השני יעוין בביה"ל סי' מ"ג ס"ה אהא דאיתא שם אם רוצה ליכנס לבית הכסא קבוע לעשות צרכיו, חולצין ברחוק ארבע אמות. הג"ה ויש אומרים אפילו בלא צרכיו (ב"י בשם רב האי), וטוב להחמיר. וגוללן ברצועות שלהן ואוחזין בימינו ובגדו כנגד לבו, ובמ"ב שם סק"כ מיייתי מהרמ"ע בסי' נ"ט שכ' דמותר ליכנס בתפילין למבואות המטונפות, אפי' יש שם מקום מטונף להדיא, וטוב לכסותו בכובע, ואם רוצה לחלצן ולחזור ולהניחן שפיר דמי, והמג"א מצדד לומר דכשיועד שיכנס דרך מבואות המטונפות לא יניחם בביתו אלא בבהכ"נ, או שיניחם בביתו ויכנס במבואות המטונפות וכו', ובתשובות רדב"ז ח"ד סימן ל"ו משמע ג"כ שסובר דמדינא צריך לכסות התפילין במקומות המטונפות, וכל שאי אפשר לו לכסותם מוטב שיניחם בבהכ"נ, ומשמע שם דהדל"ת והיו"ד שברצועות אין צריך לכסות שהם דרך קשירה לא דרך כתיבה ע"ש עכ"ד, ובביה"ל שם ד"ה ואוחזין בימינו כ' עוד זצ"ל עיין במ"ב מש"כ בשם הרמ"ע להקל והרדב"ז מחמיר, ובספר אור זרוע אשר זכינו מקרוב לאורו משמע כהרמ"ע, דכתב בסי' תקפ"ו דמותר לעבור בבית הכסא לפי דרכו שלא לצורך נקביו ותפילין בראשו, ומשמע מלשונו שהוא מחלק בין אם הוא עובר או שהוא קובע עצמו להיות שם, ובזה יש ליישב קצת קושית המג"א בסק"ט ממרחץ דחולץ כמ"ש סימן מ"ה סעיף ב', ואף על גב דלענין ד"ת לא מחלקינן בין מהלך או עומד בברכות כ"ד ע"ב, לענין זה מחלקינן עכ"ד, עוד יעוין בדומה לזה בפתחי תשובה יו"ד סי' רפ"ו סק"ז אהא דאיתא בשו"ע שם דבמקום שיש טינוף, כגון שתינוקות מצויים שם, טוב לכסות המזוזה, ובמקום טהרה, טוב להיות נראית. וכ' ע"ז בפתחי תשובה שם זצ"ל עיין בספר יד הקטנה פ"ג מהלכות מזוזה אות י"ג שכתב דכל זה מיידי כשיזדמן לפעמים במקרה איזה דבר מטונף והוא מוכרח להיות נגד המזוזה דהיינו שא"א בענין אחר אז דינו לכסות, אבל חלילה לעשות בקביעות שום דבר בזיון נגד המזוזה ולסמוך על הכיסוי, כגון לכסות לפניה תמיד טנופת של בגדי קטנים או לקבוע שיעמוד לפניה כלי ששופכין בה כל המי שופכין, כאשר בעו"ה מצוי בינינו וע"ז נאמר כי דבר ה' בזה. ועונשו גדול כו' עיין שם עכ"ד, ומבואר ג"כ דחלוק דבר בזיון הנעשה בקביעות לבין הנעשה בדרך עראי ע"ש.

וממש"כ השו"ע שם [רפ"ו ס"ה] דבמקום שיש טינוף, כגון שתינוקות מצויים שם, טוב לכסות המזוזה, לכאן משמע דליכא חיוב לכסות רק דטוב לכסות, וכן השיב מו"ר הגר"ח קניבסקי זצ"ל בס' דעת נוטה מזוזה תש"ו קס"א אודות מה שנשאל בדלת של בית הכסא שהוא כנגד פתח חדר שיש בו מזוזה, האם צריך להקפיד שתמיד תהא דלת בית הכסא סגורה, והשיב בזה"ל ראוי ע"כ, ובהערות שם כתבתי בזה"ל שמעתי מרבינו (שליט"א) [זצ"ל] דראוי להקפיד ע"ז לסגור דלת בית הכסא, לפי שאין זה דרך ארץ למזוזה שיהיה פתוח עכ"ד, ומבואר ג"כ דאינו חיוב רק דראוי להקפיד על זה, ופשוט כנ"ל דאי"צ להעמיד מחיצה ועיין.

זכוכית ומתכת הדבר ספק אם יש עליהן דין ביה"כ, והני מילי בשמקום הצואה רחוק ד"א מפיה וכו' והקערה נקי' היטיב ואין שם ריח, ויש להחמיר מספק עכ"ד. וע"ע שם סק"ט זצ"ל והא דמבואר בסוגיין דכנגדו אסור ביש בו צואה, או בישן אעפ"י שאין בו, היינו ביש לו לביה"כ ג' מחיצות ורוח רביעית פרוצה במלואה, והוא כנגד רוח הפרוזה, אבל אם הוא כנגד מחיצה לעולם מותר, אלא א"כ הצואה נוגעת במחיצה ויש על המחיצה דין גרף, ואם מחיצותיו של מתכת אף בצואה נוגעת בהן מותר וכמ"כ לעיל, ואם אין רוח רביעית פרוצה במלואה תלי בפלוגתת הפוסקים בסי' ע"ט בצואה כנגדו ברשות אחרת עכ"ד, ולכאן מבואר ג"כ דס"ל דתלי האי דינא בפלוגתת הרשב"א והרא"ש, ולא נתבאר אם יש להקל בזה בביה"כ דידן.

בהאיסור לעמוד בפני השם ערום

וכל זה לענין לקרות ק"ש כנגד בית הכסא, שאנו דנים דיש לתלות בפלוגתת הרא"ש והרשב"א אם האיסור לקרות כנגד צואה נלמד מקרא דוהיה מוחנין קדוש בלחוד, דבזה י"ל דלא שייך זה כשהצואה ברשות אחרת, או דקרא דולא יראה בך ערות דבר וגו' קאי נמי אצואה כדעת הרשב"א, וממילא יש לאסור אף כשהצואה ברשות אחרת, אבל מה שאנו אוסרים ממה דאיתא בגמ' שבת דף ק"כ ב' דאסור לעמוד בפני השם ערום, לכאן איסורו משום בזיון, [ואמנם יעוין בפירש"י [שם ד"ה מכלל] שנראה מדבריו דילפינן לה מדכתיב ולא יראה בך ערות דבר, וכבר העירו בזה וצ"ע], והובא איסור זה להלכה במ"א סי' מ"ה סק"ב, והוסיף שם דבכלל זה שלא לעמוד ערום בפני כתבי הקודש, וכן הוא במ"ב שם סוף סק"ה, ומזה לכאן יש ללמוד דכמו כן אסור להעמיד אסלה וגרף של רעי בפני כתבי הקודש, [ועי' פ"ת יו"ד סי' רפ"ו סק"ז בשם יד הקטנה והו"ד להלן], ולכאן נראה דבהאי איסורא יש לדון בו קולא וחומרא וכדלהלן, ובנד"ד נראה דז"ל דקיל טפי מדין הנ"ל דלקרות ק"ש כנגד צואה, ומתרי טעמי חדא דז"ל דכיון דאיתנין בה משום בזיון הספרים, י"ל דלא שייך זה אלא כשעומד באותה רשות בפני השם כשהוא ערום, אבל כל שעומד ברשות אחרת לא שייך לאוסרו משום בזיון, גם י"ל דכל שהוא דרך עראי שפותח הדלת לזמן מועט ותיכף סוגר, ובעודו פתוח נראה מקום בית הכסא לא חשיב בזיון, ואף אם פעמים שוכחים לסגור הדלת, כיון שאינו אלא דרך עראי י"ל דלא חשיב בזיון, ויבואר עוד בזה להלן.

מה שיש לדון דכשעומד ערום ברשות אחרת לא חשיב בזיון

וסמוכין להחילוק הראשון יעוין במ"ב סי' ר"מ ס"ז אהא דאיתא שם דבית שיש בו ספר תורה או חומשים העשויים בגלילה, אסור לשמש בו עד שיהיה בפניו מחיצה, ואם יש לו בית אחר, אסור עד שיוציאו ע"כ, וכ' ע"ז בביאור הלכה שם ד"ה אסור זצ"ל ואם הפתח פתוח ונראה מרחוק יש לעיין בדבר דאפילו לפי מה שפסק המ"א בסק"ט להחמיר היכא דהמחיצה עשויה כעין סריגה משום דהספרים נראין, אפשר דהכא עדיף טפי, דהא עיקר הטעם משום דכשנראה דרך נקבי המחיצה איכא קצת בזיון, והכא כיון דהוא חדר אחר לגמרי אין בזה בזיון, ותדע דחדר עדיף ממחיצה, דהא אפילו במחיצה טובה שאין נראה על ידה הס"ת ג"כ מחמירין היכא דיש לו חדר אחר להוציאה שם, אלמא דחדר עדיף טפי, ומצאתי בנהר שלום שגם הוא מצדד להקל בזה, אלא שמדבריו משמע דהמ"א מחמיר בזה, ולענ"ד נראה דגם המ"א מודה דיש להקל בזה וכדכתיבנא. ולמעשה נראה דבשאר ספרים בודאי יש לסמוך להקל דאין מחוייב לכסותן שם, ולענין ס"ת יש להחמיר לכסותה שם. אח"כ מצאתי בפתחי תשובה ליו"ד סי' רפ"ב סק"ט בשם הפמ"א שמחמיר בזה גם לענין שאר ספרים, והפ"ת מסיים ע"ז וצ"ע בזה, ול"נ דהסומך להקל כנהר שלום אין למחות בידו עכ"ד.

**מה שיש לדון אם צריך להעמיד מחיצה בין בית הכסא לארון
הספרים מפני שפעמים הקטנים מגלים שם ערות ועושים
צרכיהם**

ובדבר השאלה השניה מה שדן להצריך להעמיד מחיצה בין בית הכסא לארון הספרים, כיון שהקטנים נכנסים שם ומגלים ערותם ועושים צרכיהם בפני הספרים, הנה ראשית דבר יש לדון כנ"ל דכיון שהוא ברשות אחרת ובדרך עראי אין לחוש לבזיון, ואף אמנם דבמ"ב סי' מ' סק"ה מיייתי מדה"ח דמדמה עשיית צרכיו למשמש מטתו לענין שצריך להוציאם לחדר אחר או להניחם בכלי תוך כלי, [ועיוין בביה"ל שם ד"ה אסור שכ' דצ"ע מנין לו זה], וא"כ לפום מאי דהחמיר בביה"ל כהפמ"א להחמיר במשמש מטתו אף בשאר ספרים כשנראה מרחוק ואף כשנמצא ברשות אחרת, יש לדון דכמו כן יש להחמיר לענין עשיית צרכיו וצ"ע, מ"מ נראה דעשיית צרכים ע"י קטנים קיל טפי דאין בו זלזול ובזיון כ"כ כיון שאין להם דעת, ומה"ט בנד"ד נראה אי"צ להעמיד מחיצה בין בית הכסא לארון הספרים שעומד ברשות אחרת וק"ל. [ובעיקר האי דינא דבעינן לכסות הספרים בשני כיסויין, ע"י במ"ב סי' מ' סק"ד דכריכת הספר אינה נחשבת לכיסוי, ומיייתי מהט"ז ביו"ד דהמיקל בקדושת ספרים הנדפסין עתיד ליתן את הדין דדפוס הוי כמו כתיבה, אך הביא מתשו' חוות יאיר שמיקל בזה בשעת הדחק כשאין לו במה לכסות, ועי' בגנזי הקודש פ"ד הערה כ"ז שהביא פלוגתא דרבוותא בדיון ספרים שלנו הנדפסים בצילום ע"י מכונות בלא כח אדם, ודי"א דסגי בזה בכיסוי אחד ע"ש].

גם יש לדון במה שעושים הקטנים צרכיהם בפני הספרים, דאין מחוייב להפריש התינוק מלעשות צרכיו אף כשעומד באותה הרשות, כיון שלא הגיע לחינוך, ועי' בזה בשו"ע או"ח סי' שמ"ג, ומ"מ שמעתי ממז"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל דכשיש שם תינוקות קטנים שיכולים לעשות צרכיהם סמוך למזוזה, אף דאפשר שחיוב לכסות ליכא, מ"מ ראוי לכסות, ומש"כ השו"ע יו"ד סי' רפ"ו ס"ה דטוב לכסות במקום שיש טינוף כגון שתינוקות מצויין, מייירי בתינוקות שאין עושין צרכיהם אך מצויין להתטנף, ובכה"ג אמרינן דהא מיהא טוב לכסות עכ"ד, ועי' בשערי תשובה סי' מ"ג הוד"ב מ"ב שם סק"ה דאותן המלבישים התינוקות בקמיע שכתוב שמות בקלף, צריך ליזהר שיהיה כלי בתוך כלי, כיון שהתינוקות נפנין בהם בעודם עליהם עכ"ל, והתם גרע טפי כיון שמלבישן בהם ועיין.

**מה שיש לדון אם יש להקל אפי' באותה רשות מאחר דערות
קטנים אינה ערוה**

עוד יש לדון על מה שמגלים ערות דיש מקום להתיר אף באותה רשות, עפ"י מה דאיתא בשו"ע סי' ע"ה ס"ד וז"ל אסור לקרות כנגד ערוה, אפילו של עו"ג, וכן כנגד ערות קטן אסור, וכ"ע הרמ"א ויש מתירין נגד ערות קטן, כל זמן שאינו ראוי לביאה (ר' ירוחם והרא"ש פרק מי שמתו ומהר"א מפראג), וכן עיקר (עיין ביו"ד סימן רס"ה) עכ"ד, ועי' במ"ב שם סק"ג דהיינו בקטן עד בן ט' שנים ובקטנה עד בת ג' שנים עכ"ד, ומבואר דשרי לקרות ק"ש דאית בה הוצאת ש"ש וקיום מצוה דאורייתא כנגד ערות קטנים.

וצ"ע מ"ט לא הוזכר דיש לאסור משום בזיון, מאי שנא ממש"כ הרמ"א או"ח סי' ער"ה סי"ב וז"ל נהגו לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הנרות משום ביזוי מצוה וכ"כ הרוקח עכ"ל, ועי' בשו"ת מחזה אליהו סי' ה' אות ט' - י"א שעמד בזה, וכ' דנר שבת שאני שעשוי למאור, לראות על ידו את מה שסביבו, ולכן ביזוי מצוה הוא שיאיר וישמש לדבר מבזה כערות קטנים אף שאין ערותן ערוה, ומשא"כ לענין ק"ש וברכה שאין

שום שייכות ביניהם, רק שנעשים סמוכים זה לזה, לענין זה נקטינן דלא חשיב ביזוי מצוה מה שקורא ק"ש ומוציא ש"ש בסמוך לערות קטנים, שאין בהם משום ולא יראה בכ ערות דבר, הואיל ואין ערותן ערוה עכ"ד.

**דעת הגר"ז דיש לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני הספרים
וכדמצינו בנרות**

אמנם יעויין בשו"ע הגר"ז סוס"י מ"ה שדימה ספרים לנר שבת, וכ' וז"ל ולכן צריך ליזהר לכסות הקטנים שלא יהיו ערומים בפני ספרים, עי' סס"י ער"ה עכ"ל, ועי' במחזה אליהו שם שכ' דהגר"ז שלמד מזה לענין כיסוי הקטנים בפני ספרים לא החליט כן, וכדחזינו ממה שהקיף זה בסוגריים, וכמבואר בשו"ת שארית יהודה לאחי הגר"ז סי' ו' שכ' דשמע מאחיו דדבר שהיה ספק אצלו העמיד בתוך שני חצאי עיגול ע"ש, ונראה דכל זה דוקא כשמוניח הקטנים להשתחות בפני הספרים והנרות כשהן ערומים, אבל כל שהמצאות הקטנים במצב זה כשדלת בית הכסא פתוחה אינה על דעת להניחם כך, וההורים ממהירים להתפנות ולהתעסק בהם, ואין עמידתם ערומים בפני הספרים כי אם בדרך עראי, יש לדון דאין בו כל כך זלזול ובזיון ושרי.

ועי' דעת נוטה ממזוזה תשו' קפ"ט שנשאל מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל האם לדעת הרמ"א דערות קטן פחות מכן ט' וקטנה פחות מבת ג' אינם ערוה, אפשר לתת להם ללכת כשהן ערומים אצל המזוזה, או בחדר שיש בו ספרים ודברי קדושה מגולים, והשיב בזה"ל יתכן ואינו מוכרח, ונכון ליזהר אם אפשר עכ"ד, ועי' בהערה שם שכתבתי מה ששמעתי ממו"ר זצ"ל דלא מבעיא כשאין המזוזה מכוסה, אלא אף כשהיא מכוסה ואף שאינו בתוך ד' אמות למזוזה מ"מ למתחילה יש לנהוג בדרך כבוד למזוזה ולא לעשות כן כל זמן שהמזוזה נראית, ואף שבתשו' ראב"י אב"ד שהבאתי במזוזות ביתך [סי' רפ"ו סק"ט], כתב דבתוך ד' אמות להמזוזה אסור לעשות דבר טינוף אפי' היא מכוסה, ומשמע דבריו ד' אמות אינו אסור, י"ל דאיסור ליכא אבל הא מיהא אינו ראוי אף ביותר כל זמן שהמזוזה נראית עכ"ד, הא מיהא נראה דדעת מו"ר זצ"ל כהגר"ז דאף דערות קטנים אינה ערוה ושרי לקרות ק"ש כנגדן, י"ל דמ"מ יש ליזהר שלא ליתן להם לילך ערומים אצל המזוזה או בחדר שיש בו ספרים ודברי קדושה, והראוני ברמ"א יו"ד סי' רס"ה שכ' לענין מילה דאף דאיתא בשו"ע שם דאי"צ לכסות ערות הקטן בשעת הברכה, אבל יש לנקות הקטן מצואתו קודם שיברך, ועי' בביתאור הגר"א שם סקל"ט דחומרא בעלמא היא, דאי"צ להרחיק מצואתו וכ"ש שהוא מכוסה, ובדעת הרמ"א לכא' מבואר חילוק זה דאף דליכא איסורא שהרי אי"צ להרחיק מצואתו, מ"מ גנאי מיהא איכא, ומיהו מה דמצינו שם חילוק בין הערוה דאי"צ לכסות להצוה דצריך לנקות, הוא משום דהערוה א"א בלא"ה, ועי' בביתאור"ג שם סקל"ח דלדעתו אף צריך לאחוז הערלה בשעה שמברך ע"ש.

ואמנם יעויין שם תשובה ק"צ שנשאל ע"ז מו"ר זצ"ל מ"ט ס"ל דראוי ליזהר בקטנים העוברים ערומים אצל המזוזה, והא לדעת הרמ"א אין ערותם ערוה, והשיב בזה"ל אין איסור אבל גנאי איכא עכ"ד, וכפי הנראה ס"ל לרבינו דבדבר זה איכא חומרא בספרים ומזוזה, יותר מדינא דלקרות ק"ש כנגד ערותן, ודי"ל דיותר שייך בזיון בספרים ומזוזה שהם דברים הניכרים והקטנים באים אצלם בגילוי ערוה, דנראה זה זלזול ובזיון לקודש מה שמניח לעמוד כך בפניהם, ומשא"כ לענין לקרות ק"ש ודברי קדושה כנגד ערותן, דאין בעמידת הקטנים זלזול, רק שיש לדון דמה שהוא קורא ומוציא ש"ש הוי בזיון, ובזה י"ל דלא חשיב בזיון מה שאינו נמנע מלקרות ק"ש ולהוציא ש"ש כנגד ערותן, כיון דמן הדין אין ערותן ערוה, ומיהו בנד"ד שהוא ברשות אחרת ובדרך עראי י"ל דלא חשיב גנאי כ"כ וכמשנ"ל ומשום כן נראה שאין צריך להעמיד מחיצה, רק שראוי להקפיד עד כמה שאפשר שתהיה הדלת סגורה ועיין.

ציוני שי"ח

תשובות רבינו מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זללה"ה

ציוני הלכה

הלכות כיבוד אב ואם המשך [י']

הנה בגליון הקודם מחוסר מקום הוצרכנו לקצר בשיעור י', וכדי להקל על המעיין העתקנו כאן הקטע האחרון ממה שנדפס שם, יעויין ברמ"א סי' רמ"ב ס"ג, שכ' בדינא דחולק על רבו בזה"ל הג"ה אבל מותר לחלוק עליו באיזה פסק או הוראה, אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו (פסקי מהרא"י סי' רל"ח) עכ"ד, ומסתימת הדברים משמע דשרי לחלוק אף כשהוא בפניו, וכ"מ בבאר שבע סנהדרין דף ק' א' והו"ד להלן, והטעם דשרי, יעויין בפרישה סי' ר"מ סק"ג וז"ל לא יאמר נראין דברי פלוני, נראה דהיינו דוקא כשאומר כן בלי ראיה מוכרחת, אבל כשיש לו ראיה מוכרחת אזי אין הוא מכריע אלא הדין תורה מכריע, ומשום הכי מצינו שרבינו השיג כמה פעמים אדברי הרא"ש אביו וגם בשאר גדולים מצינו כן, וי"ל דמה"ט שרי נמי בכה"ג לחלוק, ועי' בביאור הגר"א שם ס"ק ו' שציין מקור לדין זה בדבכמה מקומות מצינו שהיו חולקין על אביהם ורבים, כמ"ש בקדושין מ"ב א' ור"נ כ' וכן רבי עם רשב"ג, נראה שנתן טעם למה שמצינו שהיו חולקין על אביהם ורבים עפ"י דברי התורה"ד הנ"ל שהיה זה בראיה מוכרחת, ומיהו יעויין בביאור"ג בס"י ר"מ ס"ק ג' שכ' עמש"כ השו"ע דלא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו, וז"ל דהא מצינו שחולקין על אביהם ורבים רבי עם רשב"ג [סוטה כ"א ב', גיטין כ"ב א' ועוד שם ל"ג א'] והרבה כיוצא, וכן מכריעין עכ"ד, ומזה נראה שנתן טעם למה שמצינו שהיו חולקין על אביהם ורבים, מפני שהיה זה שלא בפניו, נמצא דדעת הגר"א כה"ט דקאי בפניו אף על ולא סותר את דבריו, ונראה דס"ל להגר"א דשני הדברים מוכרחים דפעמים משמע שהמחלוקת שחולק על אביו היתה בפניו, ואז צריך לחלק כהתורה"ד דכשיש לו ראיות והוכחות לדבריו שרי, ופעמים המחלוקת בסברא, ואז ע"כ מוכח הדין המבואר לדעת הגר"א בס"י ר"מ דשלא בפניו שרי, וצריך לאוקמי דהיתה המחלוקת שלא בפני אביו ורבו ועיין. ע"כ מהנדפס בגליון הקודם.

ועיין בש"ך שם סי' רמ"ב ס"ק ג' שכ' וז"ל ומדברי מהר"ק שורש ק"ע לא נראה כן, שכ' שם להוכיח אפילו היה תלמידו אם אח"כ נתחכם יכול לחלוק עליו ולהורות בפניו אפילו להלכה, ממה שחלק ריש לקיש על רבי יוחנן, ודוחק לומר דקים ליה דר"ל לא היה חולק אלא מסברא, ולענין מה שהביא מהרא"י שם ראיה שכך היה דרכה של התורה מימות התנאים ואמוראים וגאונים בכמה מקומות, י"ל דהיינו בנטילת רשות או שמות וכדלקמן ס"ד וצ"ע, ומבואר דהש"ך ס"ל דיש לדחות הראיה ממה שמצינו שהיו חולקים על אביהם ורבים, ולמימר שהיו נוטלים רשות, דמחילה מהני, או דמיירי לאחר מיתה, וכדאיתא שם ס"ד דלקבוע עצמו להוראה, לישב ולהורות, אפילו הוא בסוף העולם אסור לו להורות עד שימות רבו או עד שיתן לו רשות ע"כ.

ברם יעויין בחזו"א יו"ד סי' קמ"ט סק"א, קידושין ל"א ב' ד"ה ולא סותר דבריו, שכ' וז"ל נראה דוקא בל' החלטה אבל לטעון בסברא ולהקשות שרי, שהרי כל התלמידים דנו בפני רבם וסתרו דבריהם, וכמו ר"ע לפני ר"א פסחים ס"ט א', והרבה כיו"ב, ואפי' לחלוק בסברא בל' החלט שלא בפניו מותר, דהא פליג רבי ארשב"ג, וכמ"ש"כ הגר"א סי' ר"מ סק"ג, ודלא כש"ך שם, ולא מסתבר דכולן מחלו לבניהן ולתלמידיהן, שאין ראוי לעשות כן עכ"ד.

עוד יעויין בחזו"א שם סי' קנ"א סק"ב וז"ל נראה דאין ראוי למחול תמיד, דאל"כ היו כולם מוחלים, והרי מצינו ל"ג א' שהקפידו ר"ש בר רבי ואביו, אלא משום שמחת נשואין וכיו"ב רשאי למחול, אבל גם בכה"ג הידור מיעבד ל' בעי, שלא יהא זלזול התורה עכ"ד.

בהמנהג להתפלל תפלת מעריב במוצאי שבת שלפני היארצייט, אם צריך לומר קדיש יתום לאחר עלינו

תשובה ס"ד.

ש. האם צריך לומר קדיש בתפלת מעריב במוצ"ש שלפני היארצייט.
ת. המנהג להתפלל במוצ"ש שלפני היארצייט ¹ ולא לומר קדיש ², גם א"א לדחות חיובים ³.

1. יעויין במטה אפרים בדיני קדיש יתום שבסוף הספר בפ' קצה המטה סק"ו שכ' וז"ל ונהגו ג"כ להתפלל מעריב במוש"ק קודם היא"צ, ובעניי לא ראיתי כתוב בספר שום דבר מזה, אך בודאי יסודתו מהררי קודש, וכן החזיק מנהג זה מן הגה"ק צבי תפארת זללה"ה, אבל קרא תגר על הנוהגין להתפלל בשבת שקודם היא"צ מוסף לפני התיבה, כי לא נמצא שום שורש ויסוד לזה לא בפוסקים ולא בכתבי האריז"ל [דלא כמ"ש בקונ' מועד כל ח'], וגם לא ראה מאבותיו הצדיקים ז"ל שיהיו נוהגין כן, ומ"מ נהרא ונהרא ופשטי עכ"ד.

עוד יעויין בגשר החיים פל"ב ס"ב שכ' וז"ל בשבת הקודם או כשחל היא"צ בשבת עולה למפטיר, [כלבו וב"י שע"ו ממעשה דמדרש בסגולת המפטיר], ויש גם נוהגין להתפלל לפני התיבה אז בשבת הקודם תפילת מוסף, ומתפלל לפני התיבה תפלת ערבית במוצ"ש שקודם היא"צ, רמז לזה בשער המצות [פ' ויחי] בשם האר"י זלה"ה שכ' בזה"ל היות שביום השבת כל הנשמות עולות לג"ע, הנה בשבת שלפני כלות י"ב חודש עולה ואינה יורדת, והוסיף בספר כף החיים [נ"ה כ"ג] שעפ"י מש"כ שער הגלגולים [הקדמה כ"ב] כן הוא בעונה ההיא בכל שנה ושנה שהיא עולה ממדרגה למדרגה, ואפשר שמה"ט יש נוהגין לומר קדיש גם [בכניסת השבת] בתפלת ערבית של השבת שקודם היא"צ, וכל זה אם אין שם חיובים אחרים, ואם ישנם חיובים אחרים אין בכחו אז לדחות את החיובים, ובהערה שם כ' עוד בזה"ל ושמענו מהרב ר' ברוך זלדוביץ זצ"ל הוספת טעם למנהג התפלה במוצ"ש שקודם היא"צ, דהנה כל מוצ"ש עוזבת הנשמה היתירה לאדם ע"מ לחזור אליו בשבת הבא, ואילו במוצ"ש האחרון שלו פרחא ממנו שלא ע"מ לחזור אליו, נמצא שמוצ"ש שקודם פטירתו היתה לו בחינת מיתה מנשמתו היתירה, ולכן נחשב המוצ"ש ההוא ג"כ ליא"צ עכ"ד.

עוד יעויין בזה בטעמי המנהגים עניני שמחות [בסוף ח"א] סי' תתרעא שהביא מס' אזור אליהו פרשת בהעלותך בשם הרה"ק מוהר"ר יעקב מנאראל זצוק"ל שכ' דטעם המנהג בכל העולם שעושין יא"צ על פטירת אביו ואמו, לפי שבכל שנה עולה הנשמה למדרגה יותר גדולה, לכך צריך לידון אותה מחדש, שיש עבירות בעולם התחתון אינו נחשב לחטא, אבל בעולם העליון נחשב לחטא, ע"ד וסביביו נשערה מואד, לכך צריך בכל שנה ושנה להתפלל עבורו עכ"ד.

2. עי' רמ"א יו"ד סי' שע"ו ס"ד שכ' דנהגו לומר על אב ואם קדיש בתרא י"ב חדש, וכן נהגו להפטיר בנביא ולהתפלל ערבית במוצאי שבת שהוא זמן שחוזרין הנשמות לגיהנם, וכשהבן מתפלל ומקדש ברבים, פודה אביו ואמו מן גיהנם ע"כ, ולא נתבאר דבר זה כי אם באבל על אר"א בתוך השנה, ולא במי שיש לו יאר צייט, וכפי המבואר בתשו' רבינו זצ"ל לא היה המנהג בזה כי אם לגשת ולהתפלל לפני התיבה, ובדומה להמנהג להתפלל מוסף בשבת שלא נהגו רק לגשת לפני התיבה, אך אין אומרים הקדישים כמו ביום היא"צ עצמו ועיין.

3. כן מבואר בגשר החיים המובא לעיל הערה 1 ע"ש.

עמק השבוע

גליון קבח

שנה ג

פרשת כי תצא תשפ"ו והימים שסביבותיה

עיונים וביאורים במהות ימי השבוע
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן, מנחת ראובן ומעיינת ראובן

גליון כפול מיוחד

לשבוע אשר בו תתקיים בעז"ה בשעה טובה ומוצלחת
קשר קודשין ונישואין
בין בתי שתחי' עם החתן יהודה צבי ראטאנבערג נ"י מליקאווד

מקור ממשנה לכיסוי פני הכלה לפני החופה

כלתא ר"ל צעיף שנתנין לפעמים כנגד פניה שאם תנמנמ מעט לא יגישו בה, עכ"ל. אבל יש חולקים בזה על רש"י, דעיי"ש בשט"מ דאיתא וז"ל חריתא דמנמנא נ"א דמתנמנמא בה כלתא, הוא הנקרא בלשון ערבי אל הודג' וי"א מחפה ור"ח ז"ל חריתא דמתנמנמא בה כלתא פ"י חופה שהיו עושין לכלה כדמות עיר ממיני צבעונין והיא ישנה בתוכה ומשום דמנמנמ בגוה קרי לה הינומא ונראה שכשהיו מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה היו מוציין אותה בתוכה שאם לא כן יקשה לשון אם יצאתה בהינומא א"נ אפשר לומר שבבית החתן היתה עומד' בתוכה ומאי דתנן אם יצאתה בהינומא ר"ל אם יצאת בפני העם עד כאן, עכ"ל, ועיין בתוי"ט על המשנה שם דאיתא וז"ל בהינומא כתב הערוך פ"י ר"ח הינומא לשון יון הוא תורה כלומר חוק הבתולות ע"כ, ורש"י פ"י למי"ד קריתא צעיף וכו' ומתנמנמת בו מתוך שאין עיניה מגולין ולכן נקרא הינומא על שם תנומה. עכ"ל. [עיי"ש בספר הערוך ערך אות הה"א דאיתא וז"ל הנמא, דעקין (כתובות ט"ו ובב"ב צ"ב) שיצאת בהינומא וראשה פרוע פ"י ר"ח הינומא לשון יון הוא תורה כלומר חוק הבתולות גמ', מאי הינומא תנורא דאסא ור' יוחנן אמר קרייתא דמנמנמא בה כלתא (א"ב מדברי רבינו חננאל נלמוד לבאר המלות שהן נכריות אף כי הפירוש נוטה קצת מדברי הגמ' לא לחלוק עליהם כי אם להוציא לאור עיקר המלה ונראה לי שפירוש הינומא בלשון יוני מסוה נתון מן הפנים ומכסה העינים וכן נהגו הבתולות לצאת בו, עכ"ל, ועיי"ש בתפא"י יכין ס"ק ד' דאיתא וז"ל בהינומא "הומענאס" בלשון יון הוא צעיף (שלייער) לכסות עינים, וחז"ל הסיבו המלה וסרסוהו כפי הנאות בלשון קודש, דע"י שעיניה מכוסים היא מנמנמת תחתיו, ולכן קראוהו הנומא (ועמ"ש פסחים פ"ג), ויש עושין הנומא זה מבגד ויש מהדסים. עכ"ל. [לפי אידך פירושים החולקים על רש"י, ליכא שום מקור.

(ואפשר שגם יש מקור מהגאונים ד"ציצאא בהינומא" מיירי לפני חופת נישואין, דע"י בשט"מ על המשנה שם דאיתא וז"ל וראשה פרוע פ"י היו מפריעין ראש הבתולה להשביחה בשערה לר' שלמה ז"ל וראשה פרוע פ"י מגולה וכך היו נוהגין לבתולה ולא לאלמנה והאי דאמרינן ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל מכאן אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרועי ראש איכא למימר בנשואות קא מיירי, מלקוטי הגאונים. עכ"ל.) וא"כ חזינן שעני' מכוסות על ידי ההינומא, וחזינן שהזמן שעני' מכוסות על ידי ההינומא הוא קודם שמגיע לבית החתונה, והיינו ממש כהמנהג הנ"ל שקודם החופה מכסים ראש ופני הכלה. וא"כ יש מקור להמנהג מהמשנה. ע"ע לקמן. הנה אין מקור זה להמנהג הנ"ל מוסכם, כמוכן, דהרי יש שתי שיטות בגמ' מהו הינומא, דאה"נ לפי ר' יוחנן הינומא הוא "קריתא דמנמנמ בה כלתא", ולפ"ז יש מקור להמנהג כנ"ל, אבל לפי סורחב בר פפא משמיה דזעירי הינומא הוא "תנורא דאסא", ופרש"י ז"ל תנורא דאסא כמין חופה של הדס עגולה, עכ"ל, ולפ"ז ליכא שום מקור. ובאמת אף לפי ר' יוחנן אין המקור מוסכם, דאה"נ לפי רש"י "קריתא דמנמנמ בה כלתא" היינו צעיף על ראשה משורבב על עיניה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמנמנמת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכן נקרא הינומא על שם תנומה, עכ"ל, ולפ"ז יש מקור כנ"ל, [וכן ע"י ברע"ב על המשנה שם דאיתא וז"ל הינומא איכא מאן דאמר חופה של הדס שעושים לבתולות. ואיכא מאן דאמר צעיף שנותנים על העינים ומתנמנמת בו, עכ"ל, וכן עיי"ש במאירי דאיתא וז"ל אם יש לה עדים שיצאה מבית אביה כדרך בתולה שהיה מנהגן להוציאה בהינומא ופירשוהו בגמרא תנורא דאסא מלשון ותנור לו בירושלם שתרגום ירושלמי שלו והינומא ליה בירושלם והיא חפה של הדס עגלה כתנור וכן פירשוהו יקוריתא דמנמנמא ביה

הנה כפי מה שראיתי, לפני החופה, נוהגים שהחתן מכסה ראשה ופניה של הכלה. ודבר זה אומר דורשני. והנה עצם הדבר שראש ופני הכלה מכוסה, יש לזה מקור מפורש בגמ', דע"י במשנה בריש פ"ב דמסכת כתובות דאיתא האשה שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע כתובתה מאתם, (וכן עיי"ש בסוף הפרק דאיתא ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן זה כתב ידו של אבא וזה כתב ידו של רבי וזה כתב ידו של אחי זכור הייתי בפלוגית שיצתה בהינומא וראשה פרוע, ועיי"ש בגמ' בדף יז ע"ב דאיתא מאי הינומא סורחב בר פפא משמיה דזעירי אמר תנורא דאסא רבי יוחנן אמר קריתא דמנמנמ בה כלתא, ופרש"י ז"ל קריתא צעיף על ראשה משורבב על עיניה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמנמנמת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכן נקרא הינומא על שם תנומה. עכ"ל. הרי מפורש בגמ' שיש צעיף על הכלה וזשה מכסה עיניה. והיינו ממש כעצם הדבר הנ"ל שמכסים ראש ופני הכלה. [אלא דלכאורה מוכח במשנה דלא מכסים ראשה, דהא איתא "וראשה פרוע", וי"ל דעיי"ש ברש"י על המשנה דאיתא וז"ל וראשה פרוע איצטייבליד"ה שיערה על כתיפיה, עכ"ל, וא"כ י"ל דהראש הוא מכוסה עם הצעיף, אבל שערותיה יוצאות על כתיפיה, וזה נקרא "ראשה פרוע".] והנה במשנה הנ"ל איתא אם יש עדים שיצאת בהינומא, הרי מבואר שהזמן של ההינומא הוא "שיצאת", ויל"ע מאיפה יצאת. עיי"ש במשנה ברש"י דאיתא וז"ל אם יש עדים על נשואיה שיצאת מבית אביה לבית בעלה, בהינומא בגמ' מפרש, וראשה פרוע איצטייבליד"ה שיערה על כתיפיה כך היו נוהגין להוציא את הבתולות מבית אביהן לבית החתונה. עכ"ל. הרי מפורש ד"יצאת" היינו מבית אביה לבית החתונה.

וכן לפי הרמב"ם לית בזה מקור, דעיי"ש בפהמ"ש דאיתא וז"ל האשה שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת כו' הינומא מפה ממישי היה מנהגם נושאים בו בתולות מבית אביה לבית בעלה. עכ"ל. ועיין בפהמ"ש שבמאירי דאיתא וז"ל אמר הר"ם פי' הינומא בימה של עץ היה מנהגם שישאו בו הבתולות מבית האב לבית הבעל. עכ"ל. (מדבריו

בהלכות ליכא שום ראי, דעי' בפט"ז מהל' אישות הכ"ה דאיתא וז"ל היא אומרת בתולה נישאתי ועיקר כתובתי מאתים והבעל או יורשיו אומרים בעולה נשאת ואין לה אלא מאה אם יש עדים שראו שעשו לה המנהגות שנהגו אנשי אותה העיר לעשותן לבתולה כגון מיני שמחה או כתרים או מלבוש ידוע או שאר דברים שאין עושין כך

אלא לבתולה הרי זו נוטלת מאתים, עכ"ל, הרי דהתם לא הזכיר הינומא כלל, אולם הא מיהא יש משם מקור דליכא ענין מיוחד לכסות פני הכלה.) הנה אף דאין המקור מוסכם עדיין יש להביא מקור להמנהג מהמשנה, דיש לומר דהמנהג הוא כר' יוחנן אליבא דפירושו של רש"י.

מקורות אפשריות מקראי לכיסוי פני הכלה לפני החופה

הנה חזינן שרש"י נקט דהדבר המכסה נקרא "צעף". ויש מזה סיוע שיש לכל הנ"ל מקור בפסוקי התורה, דעיי' בפרשת חיי שרה דכתיב "ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל, ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעף ותתכס, ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה, ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו". הרי מבואר ש**קודם הנישואין** בין יצחק לרבקה, כשהיא היתה על הדרך לבית החתונה, שהיא "כסתה" עם "צעף", והיינו ככל הנ"ל.

הנה יש מקום אחר בתורה שאשה כסתה פניה בצעף, דעי' בפרשת וישב דכתיב "ויגד לתמר

לאמר הנה חמיקי עליה תמנתה לגז צאנו, ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה, ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה, ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו הוא וגו' ויבא אליה ותהר לו". וי"ל דגם התם זהו כיסוי בדרך לנישואין, דהרי תמר רצתה שתהא עי"ז נישואין דרך ייבום. וא"כ אפשר דגם יש משם מקור לכיסוי בצעף בדרך לנישואין.

ויש להוסיף דמבואר בדברי רש"י הנ"ל בכתובות דף יז ע"ב דהדברים העיקריים שמתייחסים להו שהם מכוסים היינו העינים, דהרי הצעף נקרא הינומא על שם התנומה מחמת כיסוי העינים. וחזינן

לגבי תמר דמקום הנישואין נקרא "פתח עינים", ובאופן שהיא היתה ב"פתח עינים" ואפ"ה כסתה עצמה, וא"כ יש הדגשה שאצלה היתה להיפך מפתח עינים, דהיינו כיסוי עינים, דהיינו הינומא. (עיין בפסיקתא זוטרתא בפרשת חיי שרה שם דאיתא "ותקח הצעף ותתכס" שנים נתכסו בצעף וילדו תאומים רבקה ותמר.)

[עיי"ש בהמשך הפסוקים דכתיב "ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה". וי"ל"ע למה הפסוק מדגיש שאח"כ ותסר צעיפה מעליה. וצ"ב.]

אבל קשה להביא בזה מקור מתמור, כמובן, דהרי התם בפשוטו היתה סיבה אחרת לגמרי שכסתה פניה, כדי שיהודה לא יכירה.

לפי המקורות הנ"ל מהו הטעם לכיסוי פני הכלה לפני החופה

הנה בין במשנה ובין בפסוק בפרשת חיי שרה לא נתבאר הטעם לכיסוי פני הכלה לפני החופה. וי"ל"ע באמת מהו הטעם לזה.

הנה עיין בשו"ע אה"ע סימן ל"א ס"ב דאיתא וז"ל "א שאם קדשה בדבר שאין בקיין בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה, כגון אבנים טובות ומרגליות וכיוצא בהם, ואמר לה התקדשי לי באבן זו ששוה נ' זוז, צריך שומא, דלא סמכה דעתה, ויש מי שאומר שאפילו קידש באבן סתם, ולא אמר לה ששוה נ' זוז, צריכה שומא, ולכן נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן, הג"ה ואם וכו' אמרו העדים תחת החופה שהוא של זהב, ונמצא נחושת, אע"ג דלענין דינא נראה דלא הוי מקודשת, אפ"ה יש להחמיר לענין מועשה, ומ"מ נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הטבעת שוה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה, גם נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות, ואינן מקפידות במה מקדש אותן. עכ"ל. הרי שמבואר ברמ"א טעם לכסות פני הכלה.

אבל פשיטא דטעם זה לא מתאים עם כל המקורות הנ"ל, דזהו טעם לכסות פני הכלה בשעת הקידושין, משא"כ המקורות הנ"ל הן מקורות לכסות פני הכלה בההליכה להנישואין. ולפי המקורות הנ"ל בעינינו טעם אחר לכסות פני הכלה. הנה עיין ברש"י בפרשת תרומה (פרק כ"ו פסוק

ט') דאיתא וז"ל וכפלת את היריעה הששית העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות, אל מול פני האהל חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעף על פניה. עכ"ל. ועיין ברמב"ן בפרשת חיי שרה שם דאיתא וז"ל ולדעתי, בראות רבקה איש הולך לקראתה בשדה שירט הדרך והלך בשדה לעומתם, ידעה כי הוא בא לראותם ולקרוא לשלום או להכניסם אל ביתו ללון, עשתה כדרך מוסר הנשים לעמוד בהצנע. עכ"ל. הרי מבואר דכיסוי הפנים בכלל בכלל וברבקה בפרט הוא משום צניעות. וטעם זה שפיר מתאים עם המקורות הנ"ל.

אלא דלפ"ז צ"ב, למה רק כלה מכסה פניה ולא שאר נשים. והעירוני ד"ל דעי' במס' כתובות דף יז ע"א דאיתא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מותר להסתכל בפני כלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה ולית הלכתא כוותיה, ועי' בטור אה"ע סימן ס"ה דאיתא וז"ל מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניה ולומר שהיא נאה וחסודה וכו' ומ"מ אסור להסתכל בה וכתב א"א הרא"ש ז"ל יש אומרים שביום ראשון מותר להסתכל בה שהוא עיקר החיוב כדי לחבבה על בעלה וליתא דאפי' שעה אחת אסור להסתכל בה אבל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה או בפריעת שיערה,

עכ"ל, וכן עי' בשו"ע שם בסעיף ב' ברמ"א דאיתא וז"ל אסור להסתכל בכלה אבל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה או בפריעת ראשה, עכ"ל, ועיי"ש בדרישה ס"ק ב' דאיתא וז"ל בתכשיטין שעליה וכו' בשאר נשים אסור וכמ"ש רבינו לעיל ר"ס כ"א דאסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה וכו' וה"ט דבכלה הקילו במקצת משום חיוב. עכ"ל. וי"ל דכיון דמותר להסתכל בתכשיטין שעליה, ואפ"ה אסור להסתכל בפניה, לכן מכסים פניה. וכו"ה בחת"ס בכתובות דף יז ע"ב וז"ל קרייתא דמנמנה בה כלתא, פירש"י שהוא משובב על עיניה, נ"ל הטעם לפי האמור בשו"ע וברא"ש דשמעתי דביום א' מצוה עכ"פ להסתכל בציבעונין של כלה לחבבה על בעלה אבל לא בפניה ממש, ע"כ מכסה פניה שלא יבואו נמי להסתכל בה ממש. עכ"ל. וכן עיין בחתם סופר עה"ת בפרשת חיי שרה דאיתא וז"ל בשנחקור על מנהגן של ישראל המבואר בספרים לכסות פני כלה יותר משאר נשים, והטעם נ"ל משום שלא נחשדו ישראל קדושים להסתכל בפני נשים חלילה אשר כל העושה זאת יאבד עצמו בזה ובבא וגם בבגדי צבעונים של בגדיה התלויים בכותל אסור להסתכל ק"ו כשהיא מלוכשת בהן לכן אין מן הצורך לכסות פניהם, אבל בכלה כ' הסור בשם הרא"ש ז"ל שדעתו מסכמת שמותר להסתכל במלבושיה כדי

לחבבה על בעלה אבל לא בפניה ע"ש [בא"ע סי' ס"ה ובדרישה שם ס"ק ב'], וא"כ כיון שמותר להסתכל במלבושיה שעליה ובקליעות שערה אולי יבואו ח"ו להסתכל בפניה לכן נהגו לכסות פניה. ומועתה יובן פ"י הנך קרא, כי בהיותה על הדרך עם אליעזר לא היה מן הצורך לכסות פניה כי אליעזר כשר היה ולא יסתכל לא בה ולא במלבושיה ובקליעותיה אכן כשראתה איש א' בא לקראתה חששה אולי זה האיש אינו כשר ויסתכל בה ואף אם תתכסה בצעיף עדיין יסתכל בבגדי צבעונין שלה ותהי' גורמת להחטיא אחרים לכן נפלה פ"י אתרכית נטתה עצמה מעל הגמול, לבל ישלש בה עין רואה, אח"כ שאלה מי זה האיש והשיב לה שהוא יצחק והוא הארוס, עמדה מעל הגמול, אכן עתה יש לחוש כיון שמותר לאליעזר להסתכל בבגדי צבעונים שלה לחבבה על יצחק יבוא להסתכל בפניה לקחה הצעיף וכסתה פניה כמנהגן של בנות ישראל. עכ"ל.

[הנה איך כל זה מתאים עם המשנה הנ"ל, דהתם מבואר שהכל מסתכלים בה ועי"ז יודעים שיצאת בהינומא, ולכאורה מוכח דמותר להסתכל גם בפניה. אלא דעכ"פ הדברים צ"ב דלמעשה מבואר כנ"ל דפניה מכוסות ואפ"ה יש עדות שיצאת בהינומא. וע"כ דעכ"פ צ"ל דלא בעינן לראות פניה כדי להעיד שיצאת בהינומא. ועי' ברא"ש בפ"ב דכתובות סימן ג' דאיתא וז"ל א"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מותר להסתכל בכלה כל שבעה כדי לחבבה על בעלה, ולית הלכתא כוותיה, וי"א דכל שבעה אסור אבל יום ראשון שהוא עיקר החיוב אצל בעלה מותר, דאל"כ מי יעיד שיצאת בהינומא וראשה פרוה, וליתא דאפילו שעה אחת אסור להסתכל אלא כיון שרואין ההינומא שעשו ואומרים זו היא של כלה פלוגית היינו עדות, אי נמי ראיית ההינומא כשהיא עליה או פריעת הראש אין זו הסתכלות בפניה. עכ"ל.]

בכלה ובתכשיטין שעליה הובא באה"ע סימן ס"ה בהדי שמחת חתן וכלה ואמירת כלה נאה וחסודה, ולכאורה זהו הכל מהנישואין ואילך, ולא לפני הנישואין, וא"כ איך אפשר להסביר ענין יציאה בהינומא ע"פ האי ענין דראיית תכשיטין הכלה, הרי היציאה בהינומא היתה לפני הנישואין. [ועי' בשט"מ על המשנה דאיתא וכו' וז"ל וראשה פרוה פ"י היו מפריעין ראש הבתולה להשביחה בשערה לר' שלמה ז"ל וראשה פרוה פ"י מגולה וכך היו נוהגין לבתולה ולא לאלמנה והאי דאמרינן ופרע את ראש האשה ותנא דבי רבי ישמעאל מכאן אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרועי ראש איכא למימר בנשואות קא מיירי, מלקוטי הגאונים. עכ"ל.]

ועכ"פ לפי הנ"ל לכאורה לא מובן למה מכסים פני הכלה דוקא לפני החופה, הרי לכאורה הו"ל להמשיך שפניה תהיו מכוסים גם אחרי החופה. וצ"ע. וא"כ אפשר שבעינין להסביר גם באופ"א הטעם לכיסוי פני הכלה לפני החופה. ע"ע לקמן.

לפי המקורות הנ"ל מהו הטעם שדוקא החתן מכסה פני הכלה לפני החופה

הנה בין במשנה ובין בפסוק בפרשת חיי שרה לכאורה פשוט דלא מיירי שהחתן מכסה פני הכלה, דבפסוק רבקה עדיין לא הגיע ליצחק, וא"כ אי אפשר לומר שיצחק היה המכסה, (וגם לא משמע שאליעזר כיסה בשליחותו של יצחק, אלא משמע שרבקה בעצמה כיסתה), ובמשנה הרי היא היתה בבית אביה קודם היציאה, ולא הוזכר בשום מקום דהחתן היה צריך להגיע לבית אביה לפני הנישואין ביום חתונתו.

ובאמת הרבה שיטות סוברות דאין החתן המכסה פני הכלה, לדוגמא בעלמא, עיין בקיצור שו"ע סימן

קמ"ז ס"ק ג' דאיתא וז"ל המנהג במדינות אלו בנשואי בתולה, שחשובי העיר פורסין סודר על ראש הכלה ומברכים אותה ואומרים לה, אחותנו, את היי לאלפי רבבה. עכ"ל. ועיין בשלחן העוז בס' ו' דאיתא וז"ל מנהג במדינות הללו קודם החופה הנשים סותרין קליעת שערות הכלה וחשובי העיר והמחותנים פורסין סודר על ראש הכלה ומברכין אותה בברכת אחותינו את היי לאלפי רבבה, ויש מקומות שהחתן ג"כ מכסה עמהם. עכ"ל.

ועי' במהרי"ל (במנהגים) דאיתא וז"ל אכן מהרי"ל בהלולת בתו נטל שפת צעיפין שקורין ענד והניח

עליהן לחופה ואמר דזכור לו מקדם המנהג כך על שם ותקח הצעיף ותתכס ונשכח ולקחו הציפ"ל. עכ"ל. הרי דמהרי"ל הביא מקור לכיסוי הכלה מ"ותקח הצעיף ותתכס", אבל גם מבואר שהמהרי"ל כיסה בתו הכלה, ולא החתן, וא"כ שפיר י"ל כנ"ל דאם המקור לכיסוי הכלה הוא מותקח הצעיף ותתכס אז אחרים מכסים ולא החתן, ולמנהגינו שהחתן הוא המכסה בעינין מקור אחר.

עד"ז יש להעיר דגם לגבי טעם הכיסוי, דכל הטעמים שהוזכרו לעיל לכיסוי פני הכלה אינם טעמים שהחתן יכסה פני הכלה.

ביסווי פני הכלה לפני החופה - "כסות עינים"

הנה ראיתי דאפשר שיש מקור אחר מקראי למנהג הנ"ל, דעי' בפרשת וירא דכתיב "ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחת ויתן לאברהם וישב לו את שרה אשתו, ויאמר אבימלך הנה ארצי לפניך כטוב בעיניך שב, ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל נכחת", ופרש"י וז"ל לכל אשר אתך יכסו עיניהם שלא יקלוקל שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר שנתעלל בה החזירה עכשיו שהוצרכתי לבזבז ממון ולפייס יודעים יהיו שעל כרחי השיבותיך ועי' נס, עכ"ל, ועי"ש בספר הכתב והקבלה דאיתא וז"ל כסות עינים, המכוון במקרא קשה מאד, ועל פירש"י כבר טענו, היאך ימנע ע"י זה הקלוקל הלא לכל זונה יתנו נדה, ונ"ל במכווננו, כיון שהסתכלות באשת איש אסור כדכתיב ולא תתור וגו' ואחרי עינים ונודע הוא כי במדינות מזרחיות מקפידים האומות גם היום מאד בהבטת

פני נשואה, ובפרט בנשי המלכים והשרים שאין רשות לשום אדם להביט בה זולת הסריסים שמשרתים בהיכלם (עריבות יוצאות רעולות, ומדיות פרופות שבת ס"ה) ולזה מעת הנישואין ואילך, הרי הוא כאלו הבעל עושה כסות ומכסה לעיני כל אנשים מלהביט באשתו (ואפשר שזמה נשתרבבה ענין הינומא, כתובות י"ז ב' לכסות פניה, עיין בערוך), וזהו כסות עינים דקרא, כי אחרי שראה אבימלך כי אברהם ושרה העלימו נשואיהן, וגם בני ביתם עבדיהם ושפחותיהם לא גלוי שהיא נשואה (כמ"ש רש"י פ"ה לדעת רבותינו) והנה היא כפנויה לעיני כל, ומסבה זו אין אנשים אחרים נמנעים מלנשוא עיניהם להביט בה ולחשוך אותה, ולזה נכשל גם הוא לקחת אותה אל ביתו, לכן אמר לה, הנה נתתי אלף כסף, כלומר ממון רב הייתי מבזבז לתת לאחיך אם לא היה מעלים כ"כ נשואין שלכם, אבל היה מגלה, לכל הפחות ע"י

בני ביתו העבדים והשפחות, כי הוא אישך, ובזה היה מכסה עיני כל אנשים מלתת עיניהם ביפך, וזהו הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך, כלומר אם ע"י העבדים והשפחות שהם אתך בבית היה מראה שהוא לך כסות עינים, כלומר אישך, כי אם אלה לא היה מעלימים את הדבר ממילא היה הדבר מפורסם לכל אדם. עכ"ל. הרי שהוא הביא מקור אחר מקרא להמנהג הנ"ל, ויש להדגיש דגם לפ"ז חזינו דעיקר ההדגשה היא על "כסות עינים", דהיינו כיסוי העינים וכו'.

הנה לפ"ז מובן למה החתן הוא המכסה, דהרי הבעל עושה כסות ומכסה לעיני כל אנשים מלהביט באשתו. אלא דלפ"ז עדיין לא מובן כל כך למה החתן מכסה פני הכלה דוקא לפני החופה, הרי לכאורה הו"ל לכסות פניה מייד אחרי הקידושין או מייד אחרי הנישואין. וצ"ע.

ביסוי פני הכלה לפני החופה - "ופרשת כנפך על אמתך"

ברכת האירוסין לעטוף על ראשו מצנפת הכלה ושניהם תחת הטלית. עכ"ל. ועיין בספר כל בו סימן ע"ה דאיתא וז"ל ואחר האירוסין עושין להן חופה שחופפין אותן בטלית או בסודר וכיוצא בזה וזהו נקרא נשואין, והרמזו על זה כי יקח איש אשה וסמך ליה גדילים תעשה לך וכן אמרו ז"ל גבי יעוד כיון שפרש עליה האדון טליתו קיים מצות יעוד. עכ"ל. [ועיין ברוקח שנג' דאיתא וז"ל כשמברכין לוקחין צעיף ונותנין על ראשם ע"ש ויתצבו בתחתית ההר וכו' ומה שמשימין על החתן ועל הכלה ועל הקהל הטלית שעליה מפני שנאמר ופרשת כנפך על אמתך. עכ"ל.] הרי לכאורה מבואר מכל דברי הראשונים שאין שום שייכות בין "ופרשת כנפך על אמתך לשם חופה" למנהג כיסוי פני הכלה, דפרשת כנפך על אמתך היינו היכא שפורשים טלית אחת על החתן ועל הכלה, והיינו כמשמעות הפסוק דהכנף של בועז יאה גם על רות, אבל לא לשים טלית דוקא על הכלה.

הרי דהרש"ש עכ"פ צידד שיש מקור למנהג הנ"ל מפרסית בגד שהוזכרה בהני קראי. אבל יש להעיר בזה, דע"י בספר תשב"ץ קטן סימן תס"א דאיתא וז"ל מה שפורסין צניף על ראש חתן וכלה בשעת הברכה לפי שגם זה נקרא כניסת חופה כי חופה לשון כסוי. עכ"ל. וע"י במאירי במס' כתובות דף ז ע"ב דאיתא וז"ל ונראין הדברים שעל כוס אחד היו מסדרין את הכל ואף בכל מקום שקדושין וחפה באין כאחד נראה שהדין כן ולא אמרו מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת האירוסין בבית האירוסין אלא לפי מנהגם שהיו מקדשין בזמן אחד ונושאים בזמן אחד כמו שכתבנו אבל כל שהדבר נעשה כאחד על הדרך שאנו נוהגין שמקדשין ותכף לקדושין מניחין כנף המצנפת שבראש הכלה על ראש החתן לשם חפה מברכין ברכת אירוסין וברכת חתנים כאחד וודאי מותר לסדר על כוס אחד. עכ"ל. ועיין בספר מגן אבות להמאירי (ענין חמישי) דאיתא וז"ל ובחופה שאנו רגילין אחר

הנה ראיתי דאפשר שיש מקור אחר מקראי למנהג הנ"ל, דע"י בספר רות פ"ג פ"ח דכתיב "ויהי בחצי הלילה ויחרד האיש וילפת והנה אשה שכבת מרגלתיו, ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה". ועיין במס' קידושין דף י"ח דתניא בבגדו בה כיון שפירש טליתו עליה שוב אין ראשי למוכרה. ועי"ש ברש"ש דאיתא וז"ל גמרא כיון שפירש טליתו עליה ופרש"י האדון כו' ונ"ל דמזה יצא המנהג לכסות את הכלה בהינומא וישר המנהג בקצת מקומות שגם החתן הולך עם הקרואים לכסותה וטוב היה שהוא בעצמו יכסנה ונראה דזהו שאמרה רות ופרשת כנפך על אמתך ו"ל כנפי כסותך אבל נ"ל דפרישת בגד לא ה' נהוג רק ביעוד הואיל דעד עתה היתה לו לאמה לכן נצרך להראות לה אות שמעתה היא לו לאשה ומכסה אותה בבגדו להורות ששניהן שוין מתכסין בכסות אחד כמנהג איש ואשתו וכן רות שקראה א"ע אמתו לכן אמרה ופרשת כנפך על אמתך. עכ"ל.

ביסוי פני הכלה לפני החופה - חופה לפני קידושין

כדין אי מת אביו של החתן וכו' שכתב רבינו כאן ודו"ק ואפשר לחלק ולומר דדוקא בימיהו דהיו מקדשין מתחלה בשעת שידוכין משום הכי מתחיל החופה בשחרית דשייך יחוד אחר שכבר נתאסרה מה שאין כן בזמנינו מיהו נראה דגם בימי המרדכי לא היו מקדשין כי אם תחת החופה כבזמנינו ואפילו הכי קרא חופה משעת כיסוי הכלה. עכ"ל. הנה לפ"ז הו"א דמובן למה דוקא החתן מכסה פני הכלה, דאם החתן אינו מכסה אין אפשרות לומר שיש בזה איזה מעשה נישואין. וע"י בב"ב באה"ע סימן ס"א דאיתא וז"ל ונראה דמנהגינו הוא כדברי כולם מפני הספק ולכן ביום ה' או ביום ו' לאחר יציאת ב"ה שחרית מכסין ראש הכלה בסודר שאז מסרה האב לחתן ולכן נוהגין במדינת רוס"א להקפיד שלא לילך לכסות ראש הכלה בשחרית בלתי החתן עמהם ושהחתן יאחוז בכיסוי עם הרב והחשובים לכסות ראשה ונראה שזהו מ"ש התוספות דבתולה שיוצאת בהינומא הוא חופה שלה. עכ"ל. אבל בלשונות של הדרישה הנ"ל לכאורה מוכח דלא צריכים לזה דוקא שהחתן יכסה. וצ"ע. הנה עכ"פ לכאורה פשוט מאד דאי אפשר לומר דכיסוי פני הכלה דידן היא החופה והנישואין, דהא עושים האי כיסוי לפני הקידושין, ולא שייך לעשות נישואין לפני קידושין. אבל מבואר בדברי הדרישה הנ"ל דזה אינו, דדבריו הם גם לדין. וצ"ב מהו הפירוש בזה. וע"י בשו"ע אה"ע סימן נ"ה בח"מ ס"ק ט' דאיתא וז"ל עיין בב"ב שאנו נוהגין כדברי כולם ובבב"ב כשמכסין ראש הכלה זה הינומא ונקרא חופה לדעת התוס' עיין עליו מ"ש בזה ומ"מ נראה פשוט כל זמן שאנו נתקדשה אין חופה קונה קודם הקידושין רק כשנתקדשה נקראת למפרע נשואה לדעת התוספות. עכ"ל. וע"ע בשו"ע שם דאיתא וז"ל אסור לו לבא על ארוסתו עד

שבקצת קהילות ראיתי שהרב הולך עם האנשים המיוחדים להכנסת כלה ומלווין גם הכלה לחופה מכל מקום קשה הא המצוה רמ"א אכל הקהל יותר בכלה וכד"ק לישא הכנסת כלה לחופה ולא אמרו הכנסת חתן לחופה, ונראה לענ"ד ליישב על דרך שכתב המרדכי פרק קמא דכתובות סימן קל"ב טעם למה מקדימין חופה לקדושין לומר מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקדושין משום דזימנין מקדש בשעת ברכת נשואין ואז הכנסת חופה קודמת כי הכנסת חופה היא מה שמוסרה בשחרית לחתן קודם הברכה ע"כ, נמצא מה שהולכין בזמנינו כל הקהל עם החתן או עם אביו ומיודעיו בשחרית לכסות ראש הכלה זהו הנקרא בזמנינו הכנסת כלה לחופה כי חופה היא לשון יחוד כמו שנתבאר באבן העזר סימן ס"א עיין שם ומאז נתייחדה לו ואף על פי שכתב רש"י ללוותה מבית אביה דמשמע שהולכין אחריה אפשר שכן היה המנהג בזמנם כמו שנוהגין עדיין במקצת קהילות בארץ אשכנז שיש להן בית מיוחד לזה והשתא מדויק שפיר לשון רש"י שכתב "לבית" חופתה שמשמע שמלווין לבית וק"ל וכמו שכתוב במהרי"ל במנהג הלכות חתונה (אות א' וב') עי"ש. עכ"ל. ועי"ש בריש סימן שמ"ב דאיתא וז"ל וכיון שחלה עליו החופה ה"ל לדידה כרגל וכו', לפי מה שכתבתי לקמן בסימן שס"א ובאבן העזר סימן ס"ה והבאתי ראיה מלשון הגמרא (כתובות יז ע"א) והמרדכי (כתובות סי' קל"ב) ומשאר הפוסקים דמה שמכסין ראש הכלה בשחרית מיקדש חופה עיין שם נראה לי גם כן לסמוך אזה דאם יארע חלילה אבלות לחתן או לכלה אחר שכיסו ראש הכלה דאין צריכים לפסוק שבעת ימי המשתה אלא קוברין המת מיד ונדחו שבעת ימי אבלות עד אחר שבעת ימי המשתה

הנה ידוע שיש צד באחרונים שכיסוי פני הכלה לפני החופה היא החופה עצמה, דע"י היא נחשב נשואה, ומקור הדברים הוא מהא דאיתא בתוס' במס' יומא יג ע"ב בתוה"ד וז"ל אבל בתולה משיצאה בהינומא היא חופה שלה וכו'. עכ"ל. לדוגמא, עיין בדרישה על אה"ע סימן ס"ה ס"ק א' דאיתא וז"ל ופרש"י (מגילה כט ע"א ד"ה להכנסת) להכנסת כלה ללוותה מבית אביה לבית חופתה ע"כ, מזה היה נ"ל הגון ללוות בזמנינו הכלה כשמביאין אותה תחת החופה כמו שנוהגין לעשות לחתן ואדרבה היא עיקר דהא לא נזכר אלא הכנסת כלה שוב מצאתי במרדכי בפ"ק דכתובות סימן קל"ב שכתב טעם למה נוהגין לאקדמי חופה לקידושין שאומרים בברכת אירוסין מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין משום דזימנין מקדש בשעת ברכת נישואין (כמו שעושין בזמנינו בארצות הללו) ואז הכנסת כלה קודמת לקידושין כי הכנסה היא שמסרה בשחרית לחתן קודם הברכה ע"כ (עיין מ"ש אמו"י ז"ל בדרישה ב"ד סימן שס"א אות א', כתנות פסים) נמצא מה שהולכין בזמנינו כל הקהל עם החתן או עם אביו בשחרית לכסות ראש הכלה היא הנקרא בזמנינו הכנסת כלה לחופה ע"ד שכתב המרדכי שמשחרית מתחיל הכנסת כלה לחופה שע"י זה אנו מקדימין לומר חופה קודם לקידושין ואע"פ שכתב רש"י ללוותה מבית אביה דמשמע שהולכין אחריה אפשר שכן היה המנהג בזמנם כמו שנוהגין עדיין בקהילות בארץ אשכנז שיש להן בית מיוחד לזה שמביאין אותה שמה. עכ"ל. ועי"ש ביו"ד ריש סימן שס"א דאיתא וז"ל ולהכנסת כלה פרש"י שמלווין אותה מבית אביה לבית חופתה ולפי זה צריך עיון למנהג שלנו שהקהל עם הרב מלווין החתן מבית אביו לחופתו ולא הכלה ובאמת

להחופה דזהו ההינומא והמסירה לחתן, ואצלינו פשיטא דאינה כנשואה שהרי עדיין לא קידשה ואין נשואין קודם אירוסין, אלא דזהו התחלת הנשואין ונגמרו אחר הקדושין והברכות, וגם דיעות אלו אין כוונתם אלא שזהו התחלת וסדר הנשואין [נ"ל, וע' במרדכי שם ובחמ"ח סק"ט, ודו"ק].

עכ"ל. וצ"ע בכוונת הדברים.

הנה לפכ"ז עדיין לא מובן כל כך למה החתן מכסה פני הכלה דוקא לפני הקידושין, דאף אם זה מועיל לנישואין, אבל למה דוקא לעשות כן, הרי לכאורה הו"ל לכסות פניה מיד אחרי הקידושין. וצ"ע.

נוהגין להוציא הבתולות מבית אביהן לבית החתונה בשערה על כתיפה [רש"י], וההינומא היא הצעיף שעל ראשה משורבב על עיניה ופעמים שמגנממת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכן נקרא הינומא על שם תנומה, וי"א דהחופה הוא מה שמוסרין אותה לחתן קודם הברכה [מרדכי ריש כתובות], ושני דיעות אלו אין כוונתם שמיד שמישין עליה ההינומא נחשבת כנשואה או מיד שמוסרין אותה להחתן, אלא הכוונה הוא כפי מנהגינו שמושיבין הכלה ומקלעין שערותיה ומזמרין לפניה בכלי זמר והחתן בא ומכסה פניה בסודר ומשם הולכין

שיביא אותה לתוך ביתו וייתחיד עמה ויפרישנה לו, ויחוד זה הוא נקרא כניסה לחופה, והוא הנקרא נשואין בכל מקום וכו', הג"ה וי"א דחופה אינה יחוד, אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נשואין, וי"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה, וי"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא ואלמנה משנתייחדו, עכ"ל, ועיי"ש בערוה"ש בסעיף י' דאיתא וז"ל עוד כתב ד"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא ואלמנה משנתייחדו, וזה נמצא במשנה שבתולה יוצאה בהינומא וראשה פרוה [רפ"ב דכתובות] שהיו

ביסוי פני הכלה להראות על בחינת עולימתא שפירתא ולית לה עינין

הכלה עם ההינומא עושים אותה דוגמת מה שהוזכר בזה"ק בפרשת משפטים דף צ"ה "עולימתא שפירתא ולית לה עינין", דהרי הכלה היא "שפירתא", דכלה היא נאה וחסודה, ועל ידי ההינומא הוי כמו דלית לה עינין.

ועי' בספר דברי שלום אה"ע סימן נ"ה דאיתא וז"ל מה שמכסין את הכלה בצעיף כי הכלה רומזת לרחל עולימתא שפירתא דלית לה עינין. עכ"ל.

ראשה משורבב על עיניה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמגנממת בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכן נקרא הינומא על שם תנומה. עכ"ל. הנה מבואר בדברי רש"י דהדברים העיקריים שמתייחסים להו שהם מכוסים היינו העינים, דהרי הצעיף נקרא הינומא על שם התנומה מחמת כיסוי העינים.

הנה העירוני דלפ"ז נמצא דעל ידי שמכסים

עי' במשנה בריש פ"ב דמסכת כתובות דאיתא האשה שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתי והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוה כתובתה מאתים, ועיי"ש בגמ' בדף יז ע"ב דאיתא מאי הינומא סורחב בר פפא משמיה דזעירי אמר תנורא דאסא רבי יוחנן אמר קריתא דמנמנה בה כלתא, ופרש"י וז"ל קריתא צעיף על

בענין ביסוי שיש בו כסף או זהב

גדיל מותר לכלה. כדי שלא לנוולה, בית יוסף, ועיין בבית יוסף שמסתפק לדעת הרמב"ם אם היה עיקרה של גדיל וקבועים בה משבצות של כסף וזהב אי שרי, והט"ז ס"ק ו' כתב שאין משגיחין בזה האידנא ונראה קצת לומר שלא אסור בגמרא אלא אם נעשית ההינומא תחלה לשם הכלה יעו"ש, והמשבצות זהב שם כתב דבאליה רבה כתב סומכין על הפוסקים דעיקר של גדיל שרי אף שיש בו כסף וזהב, וכתב ולפי זה העושין הינומא מיוחדת לכלה קרוין כסף וזהב אף שיכרוך הכסף על משי יש לאסור וצריך עיון, ודוקא כשכולה ישר ונראה משי אז שרי ע"כ, והביא דבריו משנה ברורה אות ח"י. עכ"ל.

ועיין בשולחן שלמה על או"ח סימן תק"ס דאיתא וז"ל גזרו על עטרות כלה א"ה של כסף אבל של גדיל מותר וא"ה מצופה קצת בכסף או זהב או שטוה בה קצת חוטי כסף וזהב יש לאסור וא"כ יזהרו מאד מאד בהינומא שלא יהא בה שום רושם של כסף וזהב ופשיטא אם עשאו לצורך הינומא. עכ"ל.

ובאמת שאין משגיחין בזה האידנא ונראה קצת לומר שלא אסור בגמ' אלא אם נעשית ההינומא תחלה לשם הכלה דהא קרו לה חופת חתנים וכן מציינו דרבינא אשכח למור בר רב אשי דקא גדיל כלילא לברתיה משא"כ במנהגינו שלוקחין מכלי קודש בבה"כ ומכסים בו הכלה דלא נעשה מתחלה לשם הכלה ע"כ לא גזרו בזה וא"ל היאך מותר להשתמש בכלי קודש בזה י"ל דג"ז מצוה גדולה דהיינו הכנסת כלה שנחשב בדברים שאין להם שיעור ואין כאן תשמישי הדיוטות וצ"ע בזה. עכ"ל. ועיי"ש במ"ב בס"ק י"ח דאיתא וז"ל אבל של גדיל מותר לכלה כדי שלא לנוולה, ועיין בב"י דמסתפק לדעת הרמב"ם אם היה עיקרה של גדיל וקבועים משבצות של כסף וזהב אם שרי, וכהיום אין משגיחין בזה העולם ומקילין בזה וכתב הא"ר דסומכין על דעת הרמב"ן דסובר דעיקרו של גדיל שרי אף שיש בו כסף וזהב, והעושין הינומא מיוחדת לכלה קרוין כסף וזהב אף שיכרוך הכסף על משי יש לאסור וצ"ע [פמ"ג]. עכ"ל. ועיי"ש בכף החיים ס"ק ל"ז דאיתא וז"ל אבל של

עיין בשו"ע או"ח סימן תק"ס סעיף ד' דאיתא וז"ל וכן גזרו על עטרות חתנים, שלא להניח כלל, ושלא יניח החתן בראשו שום כליל, שנאמר הסר המצנפת והרם העטרה (יחזקאל כ"א:ל"א) וכן גזרו על עטרות הכלה, אם היא של כסף, אבל של גדיל מותר לכלה, ודוקא לחתן וכלה, אבל בשאר כל אנשים ונשים לא גזרו. עכ"ל. ועיי"ש בט"ז בס"ק ו' דאיתא וז"ל אבל של גדיל מותר לכלה, הב"י כתב אבל בנוסח שלנו ברמב"ם כתוב אם היה שם כסף משמע לפי נוסחא זו אף ע"פ שעיקרה של גדיל אם קבועים בה משבצות כסף או זהב אסור לפ"ז נראה דמה שמכסין הכלה בהינומא של משי יש שם חוטי כסף או זהב יש איסור לכסות הכלה בזה ותו דאיתא בסוף סוטה תנא אף על חופת חתנים גזרו מאי חופת חתנים זהורית המוזהבת פירש"י טלית צבועה שני ובו קבועין חוטי זהב עד שמעמידין אותה כמין כיפה ע"כ, והיינו ממש הך הינומא שעל ראש הכלה כמין כיפה והמותר תלוי אחוריה ולפ"ז יש לזהר שלא לכסות בהינומא שיש בה חוטי זהב או כסף

האם מכסים פני הכלה לפני החופה בזיווג שני שלה

כל הנ"ל אפשר שבזיווג ראשון שלה יקפידו שהחתן יכסה, וגם בזיווג שני שלה יכסו פניה אבל א"צ להקפיד שהחתן יכסה. וצ"ע בכ"ז.

והנה לפי חלק מהטעמים הנ"ל יש להקפיד לכאורה שהחתן יכסה פני הכלה, ולחלק מהטעמים לא בעינן דוקא שהחתן יכסה פני הכלה. וע"פ

הנה ראינו הרבה טעמים לכיסוי פני הכלה לפני החופה, ונפק"מ בין הטעמים שונים יכולה להיות אם לכסות פני הכלה לפני החופה בזיווג שני שלה.

לפי הרמב"ם נוסח ברכת אירוסין קשה בתרתי

נישואין, ומש"כ הר"מ לישא אשה ולא אמר לקדש אשה וכן מש"כ יקנה אותה תחלה ואח"כ תהי' לו לאשה נראה בפשיטות בכוונתו כמוש"כ שעיקר המצוה היא מה שע"י הקידושין והקנין היא אשתו והמצוה היא שתהי' אשתו ע"י קנין קידושין ולא כקודם מ"ת שהיתה אשתו שלא ע"י קנין כ"א ביחוד בעלמא וכ"כ בפ"ג ה"ט מצוה שיקדש האדם "את אשתו" ולישא אשה פירושו שתהי' אשתו ע"י קידושין ולא ענין נישואין וכמו מש"כ שם קודם מ"ת ה' אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובעלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה, וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם וכו'. עכ"ל. הרי לכאורה מבואר ברמב"ם דמצות קידושין היא באמת מצוה בפני עצמה. וא"כ לית להרמב"ם התירושים של הראשונים שם להסביר למה לא תיקנו ברכה רגילה על הקידושין.

נמצא דקשה על הרמב"ם בתרתי, למה קבעו נוסח הברכה שקבעו ולמה לא קבעו נוסח ברכה רגיל. אולם עיין בכס"מ שם בהלכה ב' דאיתא וז"ל כתב הר"א בנו של רבינו שהקשו לו על מה שכתב רבינו מצות עשה של תורה לקדש את האשה ממ"ש בפרק אלו מגלחין (מ"ק דף יח ע"ב) לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לארס דלא עביד מצוה שאסור אלא אפילו לישא דקא עביד מצוה נמי אסור ותיירץ שבמנין המצות בתחלת ההלכה אמר שהמצוה לישא אשה בכתובה וקידושין ולא אמר לקדש אשה וזה שאמר וליקוחין אלו מצות עשה לפי שהיא תחלת מצות הנישואין אבל אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין. עכ"ל. ולכאורה מבואר דלא כמו שדייקנו מלשון הרמב"ם דמצות קידושין היא מצוה בפני עצמה, וא"כ אפשר דהרמב"ם יסבור בכל הנ"ל ככל הראשונים. אבל לכאורה קשה לומר כן בדעת הרמב"ם, דהרי כתב להדיא "וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם". וא"ת א"כ קשה מש"כ הרמב"ם בריש ההלכות דהמצוה היא "לישא אשה בכתובה וקידושין". וי"ל דלכאורה לא קשה כלל, דאין כוונת הרמב"ם שהמצוה היא לעשות נישואין על ידי קידושין, אלא הכוונה היא שהמצוה היא שתהי' לו לאשה על ידי קידושין, ודלא כקודם מ"ת שהיא היתה לו לאשה בלי קידושין. ושור' דברי הקונטרס הביאורים בקידושין סימן ב', וז"ל כתב הרמב"ם בריש הל' אישות וכו' וליקוחין אלו מ"ע של תורה הם, ורבינו אברהם בן הר"מ וכו' וכן מבואר בלשון המאירי כאן כר"א בן הר"מ וכו', ואשר מבואר דמפרש בדעת הר"מ דיקנה אותה תחלה ר"ל קנין קידושין ואח"כ תהי' לו לאשה דר"ל בנישואין, האומנם מלשון הר"מ בתחלת ההלכה אינו נראה כלל שהמצוה היא נישואין ע"י קידושין כ"א שהקידושין עצמן הן המצוה, גם יעוין בספ"ב שמנה הר"מ עשר שמות ובהן קידושין ולפי' רבנו אברהם הו"ל למנות גם שם

עיין במסכת כתובות דף ז ע"ב דאיתא תניא וכו' מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין.

הנה כל המפרשים כולם תמחו על האי נוסח דהברכת אירוסין, דלמה מזיכרים "עריות" ו"איסור ארוסות" ו"היתר נשואות", הרי איסור עריות והיתר נשואות אינן שייכות למצות קידושין כלל, ואיסור ארוסות ג"כ בעצם אינו שייך להמעשה קידושין, דאף דהאשה נעשה "ארוסה" על ידי המעשה קידושין אבל זהו דין אחר שארוסה אסורה ומה זה שייך להמעשה קידושין.

הנה הראשונים בכתובות ביארו דאין ברכת אירוסין ברכות המצוות גרידא, ועפ"ז ביארו נוסח הברכה. והנה עיין ברמב"ם בפ"ג מהל' אישות הכ"ג דאיתא וז"ל כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש **בדרך שמברכין קודם כל המצות** ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה מה שנעשה כבר נעשה. עכ"ל. ומפשטות לשון הרמב"ם מאד משמע דברכת האירוסין היא ברכת המצוות גרידא, וא"כ אליבי' נוסח הברכה בודאי צ"ב. ויש להוסיף, דהנה מלבד הקושי בנוסח הברכה גם קשה למה לא תיקנו נוסח אחר לגמרי, דהו"ל לתקן אקב"ו על הקידושין או אקב"ו לקדש את האשה. והראשונים תירצו האי קושיא ע"פ הבנתם דאין קידושין מצוה לעצמה, דישיא ראשונים שכתבו דקידושין הוא רק ההתחלה וחופה ונישואין הוא הגמור, וכיון דאינו עושה הגמור עכשו, אין לברך עכשו (לדוגמא, עיי"ש ברמב"ן דאיתא וז"ל שהחופה והקידושין אינן נעשין בבת אחת וחצי המצוה נעשית בקידושין הוצרך לברך עליהם מקדש ישראל, שכל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן ואילו היתה החופה נעשית עכשיו היו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על הקידושין והחופה כמו שמברכין על השחיטה, ועכשיו לא היו יכולים לברך אשר קדשנו על הקידושין ועל החופה שהרי אין החופה נעשית עכשיו ולא היו יכולים לומר אשר קדשנו על הקידושין שלא מצינו שיברך אדם על מצוה שאין עשייה זו גמיר מלאכתה, עכ"ל.) ויש ראשונים שכתבו דקידושין אינו חלק מהחיוב כלל דפרו ורבו הוא החיוב (לדוגמא, עיי"ש ברא"ש דאיתא וז"ל יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה וכו' ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה

ביאור בנוסח הברכה אליבא דהרמב"ם

לכך רק במצות קידושין יש כהאי סוג ברכה ולא בשאר מצוות.
הנה לפ"ז גם יש לסביר למה הוזכר "ואסר לנו את הארוסות", דזהו דין מדיני האישות, דכמו דצריך להיות אישות על ידי קידושין גם צריך (מדברנו) להיות אישות על ידי חופה כדי להתיר ביאה.
וצע"ע בכ"ז.

על קידושין גרידא, דקידושין אינו עצם הדבר, הדבר הוא שתהי' לו לאשה על ידי קידושין, וא"כ מברכים על האישות, דבזה קדשנו, דלא קדשנו בנתינת חפצא חדשה כתפילין אלא קדשנו דאישות שלנו היא יותר בקדושה מהאישות שהיה קודם מ"ת. (נמצא דמאותו טעם שרק לגבי מצות קידושין הרמב"ם ביאר מה היה קודם מ"ת ומה איכא אחרי מ"ת, ולא ביאר כן לגבי שאר מצוות,

הנה אפשר שיש ליישב שיטת הרמב"ם, דהנה מבואר בדבריו הנ"ל דמצות קידושין היא שבמקום שתהי' לו לאשה בלי קידושין כמו קודם מ"ת, שתהי' לו לאשה על ידי קידושין. וא"כ מצות קידושין אינה כשאר מצוות, דאין המצוה "חפצא חדשה" שנתחדש במתן תורה כלולב וסוכה ותפילין, אלא המצוה היא לעשות מה שעשו קודם מ"ת באופן אחר. וי"ל דלכך לא מברכים

ביאורו של מרן הגרי"ז בהנ"ל

השליח וי"א דאחר מברך, עכ"ל, ועיין בב"ש ס"ק א' דאיתא בשם תוס' וז"ל ע"י שליח דכתיב ויברכו את רבקה ואליעזר ה' שליח, עכ"ל, ועי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל בין כו' עתוס' שם ד"ה נאמר כו', הוא או השליח רצה לומר במקדש עצמו יברך בעצמו ועל ידי שליח יברך השליח כ"ה ברמב"ם וטור וכמ"ש בבית הארוסין וכן פ' דויברכו את רבקה, וי"א כו' וכמ"ש ויברכו את רבקה. עכ"ל. ועי"ש בשו"ע בסעיף ד' דאיתא וז"ל ברכת ארוסין צריכים עשרה לכתחלה, עכ"ל, ועי"ש בביאור הגר"א דאיתא וז"ל ברכת כולי דהא ילפינן מבועז וכן מרבקה הכל ברכת אירוסין וערא"ש. עכ"ל. הרי דילפינן הרבה דיני ברכת אירוסין מרבקה ואינו רק אסמכתא בעלמא. ומבואר מכל זה דברכו ברכת אירוסין קודם מ"ת, ואין כל החפצא דברכת אירוסין רק לאחר מתן תורה.
(אולם עי"ש בהמשך התוס' דאיתא וז"ל ונראה דאסמכתא בעלמא היא דעשרה לא מישתמע מהתם ולא איירי פשיטה דקרא בברכת אירוסין. עכ"ל.)

וי"ל דהגר"ז אצל בדעת הרמב"ם (שהרמב"ם כתב בריש הל' אישות החילוקים בין קודם מ"ת לאחר מ"ת), והרמב"ם סובר דלא ילפינן מרבקה, דהנה מבואר בדברי תוס' והגר"א הנ"ל דאם "ויברכו את רבקה" היינו ברכת אירוסין אז ילפינן שני דינים, חדא, דאחר מברך ברכת אירוסין ולא המקדש, ושנית, דברכת אירוסין צריך עשרה. ויש להעיר דהרמב"ם אינו סובר הני שני דינים. דהנה ראינו המבואר ברמב"ם בהל' אישות לגבי ברכת אירוסין וז"ל כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואחר כך מקדש כדרך שמברכין קודם כל המצות, עכ"ל, הרי מבואר דהמקדש מברך ולא אחר. ולגבי "עשרה" הרמב"ם רק הזכיר עשרה לגבי ברכת חתנים ולא לגבי ברכת אירוסין. (ועיין בערוך השולחן אה"ע סימן ל"ד ס"י דאיתא וז"ל ומהרמב"ם משמע דא"צ עשרה כלל. עכ"ל. ועיין בספר אורחות חיים הלכות קידושין אות כ"א דאיתא וז"ל כתב רב אחא ז"ל שאין מברכין ברכה זו אלא בעשרה והרמב"ם ז"ל כתב שאין לברכה זו צריכין עשרה וכן נמי פסק הרמב"ם בשם ה' שמואל הנגיד ז"ל. עכ"ל.) וא"כ י"ל דהרמב"ם סובר דלא ילפינן מרבקה כלל, ושפיר י"ל ככל דברי הגרי"ז אליבא דהרמב"ם.

כן קודם מתן תורה דעוד לא היה אישות דישראל כלל הרי ממילא ל"ש עריות דאישות דרק נאסר באישות דישראל וממילא יעקב נשא ב' אחיות דאישות דבן נח קודם מתן תורה מעיקרא ל"ש עריות דאישות ומשום הכי הותר בב' אחיות וכמוש"כ כי גם ישראל באישות בן נח ליכא איסור שתי אחיות, ולפי"ז תי' הגרי"ז קוש' הרא"ש פ"ק דכתובות אות י"ב דבברכת האירוסין מברכין אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות והקשה הרא"ש תרתי חדא הרי אין מברכין על לאו והיכן מצונו ברכה על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין מברכין שאסר לנו אבמה"ח והתיר לנו את השחוט ועוד הקשה מה שייך איסור עריות בברכת אירוסין ומה ענין להזכיר עריות לכאן ועי"ש ות' הגרי"ז קוש' השניה של הרא"ש מאי שיאטי' עריות לאירוסין דאדרבה עריות תלוי באירוסין דכל איסור עריות דאישות הוא נובע מדין אישות של ישראל דבאישות בן נח אין איסור עריות דאישות והוא מופקע בעצם החפצא של אישות ישראל דאשוויי עריות דאישות ואשר ע"כ כללינן עריות גבי ברכת אירוסין אשר לפי"ז גם מיושבת ק' הראשונה דהרא"ש דמשום הכי מברכין אשר אסר לנו את העריות דבכל התורה כולה לא מזכירין האיסור משום דהאיסור לא שיאטי' להמצוה כלל ואבר מן החי היה אסור אפילו בלא מצות שחיטה וע"כ לא מזכירין שאסר לנו אבמה"ח משא"כ באירוסין דבלא מצות אירוסין לא היה איסורא דעריות דאישות כלל ומצות אירוסין הוא דשווייה האיסור עריות דאישות ועל כן שפיר מזכירין בברכת אירוסין האיסור עריות. עכ"ת.

הנה אפשר שיש להעיר על דרכו של הגרי"ז מהא דאיתא בתוס' בכתובות שם וז"ל (אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מניין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה ורבי אבהו אמר מהכא במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל) ובמסכת כלה דמייתי קרא דויברכו את רבקה איכא למימר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין. עכ"ל. הרי מבואר בתוס' דאצל רבקה ברכו ברכת אירוסין. ועי"ש בהמשך דברי התוס' דאיתא וז"ל ויש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת על ידי שליח שהרי אליעזר שליח היה. עכ"ל. ועיין בשו"ע אה"ע סי' ל"ד ס"א דאיתא וז"ל כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח מברך הוא או

עיין בספר אמרי חן בפרשת לך לך שהביא שמרן הגרי"ז ז"ל הסביר נוסח הברכה באופ"א וז"ל הרמב"ם ב' תולדות הקשה מכיון דכל האבות קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה וכן ביעקב אבינו ע"ה דרשו חז"ל ששמר את השבת וקבע תחומין ואם כן איך נשא שתי אחיות יעו"ש, (ועי' בנפח"ח שער א' פכ"א דתי' מכיון שהיה קודם מתן תורה הרי לא היו מצווים ועושים כך מן הדין רק עשו המצוות להוסיף שלמות לתיקון עולמות העליונים והרחיקו מעבירות משום הפגמים והחורבן שיגרמו ומשום הכי יעקב אבינו ע"ה השיג שהתיקון שישא ב' אחיות ויעמיד י"ב שבטים הוא הרבה יותר גדול וחשוב מהפגם לישא ב' אחיות וכל זה רק קודם מתן תורה אבל אחרי מתן תורה התיקון הוא רק על ידי קיומם בפרטיהם ודקדוקיהם וזמנם עי"ש, ות' הגרי"ז עפ"י ד הרמב"ם ב' ביבמות צ"ח א' דהקשה היאך יעקב נשא ב' אחיות הרי בן נח אסור בעריות ות' הרמב"ם דבן נח רק אסור בעריות דבעצם קורבה וכגון אמו ובתו ואחותו וכדומה משא"כ עריות דאישות כגון אשת אחיו או כלתו או שתי אחיות מותר בהן דבעריות קיחה כתיב בהו היינו דוקא אישות דישראל וקיחה דאישות דישראל לית להו לב"נ יעו"ש, אבל עדיין יקשה קוש' הרמב"ם ב' תולדות היאך נשא יעקב ב' אחיות הרי קיים כה"ת כולה עד שלא ניתנה ות' הגרי"ז עפ"י משא"כ הרמב"ם ריש הל' אישות וז"ל קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לתוך ביתו ובוועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקחנה אותה תחילה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא עליה ע"כ ומבואר בהרמב"ם דקודם מתן תורה לא משכחת לה אישות דישראל כלל וגם האבות הקדושים לא היה להם קידושין ישראל ואפילו לו יצויר שנתנו כסף או שטר לקידושין גם כן לא חלה בהם קידושין ישראל אלא רק אישות דב"נ לחודא על ידי שמכניסה לביתו ובוועלה אשר לפי"ז תי' הגרי"ז היאך יעקב נשא ב' אחיות דמכיון שכתב הרמב"ם דעריות דאישות הוא רק באישות דישראל והרי קודם מתן תורה לא משכחת לה אישות דישראל כלל אם כן לא משכחת לה עריות דאישות ואין ההיכי תמצא והחפצא שבו יחול האיסור עריות דאישות ואם

עמק הפרשה

הרה"ג ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א

ג' פעמים "כי יקח איש אשה"

עיין בפרשת כי תצא דכתיב ג' פעמים "כי יקח איש אשה". ויש לומר דמרומו היטב בזה השלשה טעמים שהזכרו בגמ' בריש מס' כתובות להא דבתולה נישאת ליום מיוחדת (דהיינו ליום רביעי) דהיינו "טענת בתולים" (כדאיתא במשנה בדף ב ע"א) "שקדו" (כדאיתא בברייטא בדף ג ע"ב) ו"ברכה" (כדאיתא שם בדף ה ע"א).

דמעיכרא כתיב "כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה, ושם לה עלילת דברים והוצא עליה שם רע ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים", ופשוט דהיינו כנגד הטעם דטענת בתולים.

ואח"כ כתיב "כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו", וי"ל דהיינו כנגד טעמא דברכה, דדוקא בזה הוזכר "ובעלה" בלי טענת בתולים, וי"ל שהביאה רק הוזכר להדגיש שיש איזה ביאה מיוחדת אחרי הקיחה, והיינו כהטעמא דברכה דעיקרו משום הביאה אחרי הקיחה, ואינו טעם בהקיחה עצמה.

ואח"כ כתיב "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח", ופשוט דהיינו כנגד הטעם דשקדו, דשקדו הוא כדי שיהא שמחה המקיים הנשואין.

דעת תורה

מן ראש הישיבה הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו' ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת [כ"א, י"ח-כ"א]

עיין בתרגום יונתן בן עוזיאל כאן - 'ויהי אין דחיל, ומקבל עלוי אולפנא, ובען לקיימותיה, מקיימוניה. ואין תאיב ומרד, יאטלוניה כל אנשי קרתיה באבניא וימות', ע"כ.

והנה מבואר בדברי התרגום יונתן אלו חידוש גדול, דאם שב הבן סורר ומורה בתשובה, תשובתו מועלת לו, ואין ממיתין אותו.

והך מילתא טעמא בעי, דהא בשאר מחוייבי מיתות בית דין פשיטא דאין תשובתם מועלת לפוטרו מחיוב המיתה המוטל עליהם, וכמפורש כן בברייטא במכות דף י"ג ע"ב, דחייבי מיתות בית דין אינן בכלל מלקות ארבעים, לפי שאם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחלין להן (ועיין ברמב"ם פ"ד מעבודה זרה ה"ו, ובהשגת הראב"ד שם, ובמש"כ אאמ"ר הגאון זצ"ל בשעורי מסכת סנהדרין דף ק"ב ע"א בביאור שיטת הרמב"ם בזה), ואם כן מאי שנא בן סורר ומורה דתשובתו מועלת לפוטרו ממיתה.

אכן עיין בחדושי רבנו חיים הלוי פ"ו מגירושין ה"ט (ד"ה ולפ"ז) שביאר הסלקא דעתך דהגמ' בסנהדרין דף ס"ח ע"ב דכיון דבן סורר ומורה אינו נהרג על חטאו, אלא דהורגין אותו על שם סופו, הרי הוא נהרג גם כשהוא קטן, דרצה לומר, דכיון דעל שם סופו הוא נהרג, הוי זה דינא בעלמא שצריך להורג, ולא חיובא שמתחייב הוא במיתה, ע"ש.

והמבואר מדברי הגר"ח אלו, דהא דע"ל שם סופו נהרג' אינו רק טעם בעלמא לחיוב מיתתו של הבן סורר ומורה, אלא דזהו גדר דין מיתתו, שהורגין אותו כדי שימות זכאי ולא ימות חייב, ועל כן לאו חיובא הוא שמתחייב מיתה, אלא רק דינא בעלמא הוא שצריך להורג.

ואשר לפי זה יש לומר, דאף על גב דבשאר חייבי מיתות בית דין בודאי לא מהניא תשובתם לפוטרו מדין חיוב המיתה המוטל עליהם, מכל מקום גבי בן סורר ומורה, דליכא עליה חיוב מיתה, אלא רק דינא בעלמא הוא שצריך להורגו על שם סופו, כדי שימות זכאי ולא ימות חייב, שפיר מהניא תשובתו שלא יהרגוהו, שהרי מכיון שעשה תשובה שוב אינו עומד למות חייב, וליתא להטעם דימות זכאי ואל ימות חייב.

ועל כל פנים יש לומר, דכיון דיסוד דין המיתה של הבן סורר ומורה הוא משום 'סופו', וכדתנן ד'על שם סופו נהרג', הרי כל שבטל ה'סופו', וכגון שעשה תשובה, דשוב אין סופו ליהרג, בטל ממילא כל עיקר דין מיתתו, ולא דמי לשאר מחוייבי מיתות בית דין דחיוב מיתתם הוא על עצם העבירה שעשו, ועל כן אין תשובתם מועלת לפוטרו מחיוב המיתה המוטל עליהם.

עוד יתכן לומר בזה באופן אחר, דדין המיתה ד'בן סורר' אינו תלוי רק במעשה העבירה שעשה, כמו בשאר מחוייבי מיתות בית דין, אלא בעינן לזה שיהא לו שם 'בן סורר', ועל כן כל שעשה תשובה, דבטל ממנו שם 'בן סורר', שוב לא שייך לקיים בו דין המיתה ד'בן סורר', שהרי בשעת קיום דין המיתה לאו 'בן סורר' הוא.

אות לחופות
עיבוד שהופך טקסט ליצירה
otf74041@gmail.com 05276-74041

הפצה פרסום ושיווק ספרים
י. בלוי
עד הבית

לרכישה מוזלת של ספרי המחבר

במוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33
bloyseforim@gmail.com

כמו"כ ניתנת האפשרות לקבל את הספרים בחינם לכתובים, ישיבות ולבתי כנסיות ומדרשות

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל

ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להג"ל

מ'בית הברכה'

טעמונות מתוך אלפי הנידונים

בספר החדש והמקיף 'בית הברכה' על הלכות ברכות

תחילת כל דבר,

ראוי אדם ללמוד וללמוד לבניו ותלמידיו סדר ברכות, כדי שלא יבאו לידי מעילה, וישחיתו ויתעו בו עליה, מפני שזה דבר חמור מאד (הלכות ברכות לריטב"א פ"א)

עשרים שאלות שהתעוררו בשמחה אחת

בתחילת סדר א' בכולל, הביא רבי אברהם כיבוד קל לרגל שמחת הולדת בתו בשעה טובה ומוצלחת לאחר שנים רבות, וכיבד את הציבור במאפים שונים, רוגלעך, עוגיות ממולאות, עוגיות אלפחור'ס, וופלים, וכן בשתייה מתוקה, אך לא שיער בלבו כמה שאלות מעניינות יתעוררו במעמד זה. חלק מהם יבוארו להלן עם תשובתם בקצרה.

אכן באופן זה שאכל כמה מאכלים, אם אינו מתכנן להמשיך לאכול בסעודה מהעוגיות הממולאות, הרי חייב לברך עליהם עתה על המחיה, ולכן יברך ויכוון בברכה זו לפטור את כולם.
גדר דין זה ופרטיו, אופנים נוספים ושיטות שונות, מבוארים בפרק כ"א.

שינוי מקום באמצע אכילה ושתייה?

ה. רבי לוי, לא היה באמצע סעודה, וללא כל ספק יכול לברך מזונות על המאפים, ואף בירך שהכל על שתיית המשקה, אך פתאום נצרץ לצאת רגע אל מחוץ לבנין בית המדרש, כשחזר, רצה להמשיך באכילה ושתייה, אך הסתפק האם צריך לחזור ולברך, כדין שינוי מקום?

שינה מקומו באמצע אכילה, חוזר ומברך, שברכה ראשונה פוטרת את כל האכילה, אך כשממשיך לאכול במקום אחר, נחשב כאכילה אחרת ואי"ז המשך לאכילה הראשונה. אך נחלקו השו"ע והרמ"א בדין דברים שטעונם ברכה אחרונה במקום האכילה, שלדעת הרמ"א לא נאמר בהם דין שינוי מקום, שכיון שצריך לחזור למקומו, הרי הוא חוזר לקביעותו הראשונה.

והנה שתיית משקים אינה טעונה ברכה במקום השתייה, ולכן לכל הדעות יש בה שינוי מקום, וצריך לחזור ולברך, אך לגבי אכילת מזונות נחלקו הראשונים והפוסקים האם טעונים ברכה במקום וממילא האם יש בהם דין שינוי מקום, ולכן נקטינן שלכתחילה לא יצא ממקומו, לחוש לסוברים שאינם טעונים ברכה במקומם ויש בהם דין שינוי מקום, אך בדיעבד אם שינה מקומו, אינו חוזר לברך, לחוש לסוברים שאף הם טעונים ברכה במקומם, ונמצא שחוזר לקביעותו הראשונה.

יסוד דין זה, פרטיו והגבלותיו, וכן גדרם של מקומות שונים, גינה, מרפסת, חצר, בנין בית כנסת עם כמה קומות, בית מלון, מתחם צימרים, חוף ים, מהרכב לחוף, ועוד רבים, נבארו בפרק כ"ה, העוסק בדיני שינוי מקום.

חוזר למקומו מחמת אכילה, האם מועיל גם לשתייה?

ו. מעתה יש לדון, האם כיון שבלאו הכי הוא צריך לחזור למקומו לברך מחמת המיני מזונות, שמא אין זה נחשב 'שינוי מקום' גם לגבי השתייה, ויוכל להמשיך לשתייה גם בחוץ?

אע"פ שצריך לחזור למקומו מחמת האכילה, מ"מ הרי זה נחשב שינוי מקום לגבי השתייה, שקביעות השתייה פקעה מיד שעקר ממקומו, כיון שיכול לברך בורא נפשות במקום שיצא אליו, ומה שצריך לחזור מחמת האכילה, הרי זה דבר חיצוני, כמו אם נשבע לחזור למקומו, דודאי אין זה נחשב חוזר לקביעותו, כיון שאינו חוזר מחמת קביעות השתייה.

ביאור דין זה, והשיטות השונות בזה, ראה פרק כ"ה ס"ח.

הניח 'מקצת חברים', בחברים הלומדים יחד בבית המדרש?

ז. רבי יהודה, אף הוא נאלץ לצאת אל מחוץ לבנין בית המדרש, אך הסתפק שמא אין זה שינוי מקום כדין 'הניח מקצת חברים', שהרי אחד האברכים עדיין נשאר לשתייה בבית המדרש?

מי ששינה מקומו אך הניח חברים שהמשיכו באכילה, אי"ז שינוי מקום שהרי"ז חוזר לקביעותו הראשונה, אכן דין זה נאמר כאשר קבעו עצמם לאכילה משותפת, אבל אם נזדמנו במקרה, אי"ז נחשב כקביעות, ובכלל זה הלומדים בבית המדרש, וחלק מהם שותים קפה או אוכלים, אי"ז נחשב כקביעות לאכילה משותפת, שאף אם לומדים בחבורה אחת, מ"מ כל אחד אוכל לעצמו, אמנם בנידון דידן שהביא כיבוד קל רק לחברי הכולל ואוכלים ממנו יחד בזמן אחד, פעמים שנחשב כאכילה משותפת, והכל לפי הענין.

בירור דין זה, יסודו, פרטיו ותנאיו, ראה פרק כ"ה סעיפים י"ו-י"ג.

האם טעונים ברכה באופן שלא היו בדעתו בברכה המוציא?

א. רבי יצחק הקדים לבוא לפני תחילת הסדר, והיה באמצע אכילת הפת שחרית, כשרצה לטעום מהמאפים, הסתפק האם עליו לברך, שהרי בשעת הברכה לא העלה בדעתו שיובאו מאפים אלו, ותכנן לאכול רק את הלחמניה שהביא מביתו, ולשתות רק קפה?

פת פוטרת את המאכלים הבאים בסעודה, גדר דין זה אינו משום שמאכלים בסעודה אינם טעונים ברכה, שלעולם טעונים הם, אלא שברכת המוציא חלה גם עליהם ופוטרתם, ולכן באופן שלא היה בדעתו כלל שייבאו לו, צריך לברך [אא"כ מצוי הדבר באותו מקום שמביאים לחמניות ומאפים ודרכו להמשיך אכילתו גם מהם, דהוי כדעתו, וכן כשהאדם בביתו, בדרך כלל אינו נחשב כ'נמלך', כי יש לו דעת כללית לאכול ממה שבבית עד שישיבע].
גדר דין זה ופרטיו, ראה בפרק כ"ד, סעיפים יח-יט.

על אלו מאפים מברכים בסעודה?

ב. רבי יעקב היה גם באמצע אכילת הפת שחרית, אך כיון שידע מתחילה על שמחה זו, היה סבור שאינו צריך לברך, וכפי שנתבאר שאינו נחשב כ'נמלך', אך הסתפק האם חלק ממאפים אלו טעונים ברכה בסעודה?

מאפים אלו, יש מהם שטעונים ברכה גם בסעודה. דהנה מבואר בגמ' ובשו"ע ש'פת הבאה בכיסנין' טעונה ברכה גם בסעודה, כיון שנאכלת לתענוג ולא לשובע, אך נחלקו הראשונים מהי, "א פת ממולאת במיני מתיקה, "א פת שנילושה במיני מתיקה, וי"א פת שנכססת, ולכן בדבר שהושלמו בו ג' פרטים אלו, כמו עוגיות ממולאות ופריכות, מברכין עליהם בסעודה לכל הדעות, אך דבר שהוא רק גילוש או נכסס וכדו', אין מברכין מספק.

ביאור יסוד דין פת הבאה בכיסנין, גדרו, טעמו ופרטיו, האם יש בה שם פת או לא, והנפק"מ בכך, ראה בפרק י"ב, ועל ברכתה בסעודה, ראה פרק כ"ב.

'ברכה שאינה צריכה' באכילה לפני הסעודה?

ג. רבי ראובן תכנן לאכול פת שחרית בהמשך הבוקר, והסתפק האם לאכול כעת את המזונות או להמתין לאכלם בסעודה, מחשש 'ברכה שאינה צריכה'? אסור מדרבנן לגרום ברכה שאינה צריכה, ובכלל זה, כאשר נמצא לפני סעודה ורוצה לאכול דבר שאינו טעון ברכה בסעודה, אלא נפטר בברכת המוציא, שכיון שיכול לפוטרו בסעודה, למה יגרום לברך ללא צורך. אכן אם אין בדעתו לאכול עכשיו, אינו צריך להזדרז לאכול כדי 'לחסוך' ברכה. ביאור ופירוט לדין זה והגבלותיו, וכן מה מוגדר 'צורך', ראה בפרק ב'.

ברכה אחרונה על מאכלים שנאכלו קודם הסעודה?

ד. רבי שמעון בירך מזונות על הרוגלעך, אך לאחר מכן החליט לאכול גם את הלחמניה שהביא מביתו, ולפני שנטל ידי, הסתפק האם לברך על המחיה ובורא נפשות על מה שאכל, או להמתין לפוטרו בברכהמ"ז?

בדין זה יש חילוק בין ג' סוגי מאפים: א. דברים שלא טעונים ברכה בסעודה, צריך לברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה. ב. דברים שטעונים ברכה בסעודה, כגון עוגיות ממולאות, אם מתכנן להמשיך לאכול מהם בסעודה, הרי הם שייכים לסעודה, שהברכה שבירך קודם לכן, פוטרת גם את מה שימשיך לאכול בסעודה, ולכן אינו מברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה, אך אם אין בדעתו להמשיך לאוכלם בסעודה, מברך. ג. מאפים שהם ספק פת כיסנין, שרק מספק אינם טעונים ברכה בסעודה, אף אם אינו אוכל מהם בסעודה, לא יברך על המחיה קודם הסעודה, אלא יפטרם בברכהמ"ז [כיון שלסוברים שהם פת גמורה, נפטרים לכתחילה בברכת המזון, וגם לסוברים שאין דינם כפת, נפטרים בדיעבד בברכת המזון].

מה מברכים על עוגיות אלפחור'ס?

ח. רבי יששכר, רצה לאכול מעוגיות האלפחור'ס, אך לא ידע מה ברכתם, כששאל את חבריו, האחד אמר, שזכור לו שברכתם שהכל, והשני אמר שזכור לו שברכתם מזונות, ולא ידע הצדק עם מי?

עוגיות אלפחור'ס, עשויות מכמות גדולה של קורנפלור, וכיון שהקורנפלור מטבעו מתפורר ואינו יציב, נותנים בו גם קמח כדי לדבוק ולייצבו, אך יש בזה שני סוגי מתכונים, באחד נותנים כמות מועטת של קמח, רק כדי לייצב את הקורנפלור, ולכן ברכתו שהכל, ובשני, נותנים כמות קמח מרובה גם כדי ליהנות משילוב טעם הקמח, ולכן ברכתו מזונות.

למידע המלא והמפורט, ראה לוח ברכות ערך עוגיות אלפחור'ס

טעה ובירך מזונות על דבר שברכתו שהכל, כיצד ינהג?

ט. לאחר בירור קצר התברר, שהעוגיות שהיו שם, הם מהסוג הראשון וברכתם שהכל, אך רבי זבולון לא ידע על חלוקה זו, וטעה ובירך מזונות על עוגייה זו, וכעת הסתפק האם יצא בדיעבד, או שצריך לחזור ולברך?

נחלקו הפוסקים האם ברכת מזונות פוטרת בדיעבד שאר מאכלים, י"א שפוטרת כל דבר שנחשב 'מזון' חוץ ממים ומלח שאינם 'מזון', וי"א שאינה פוטרת שעיקר המזון הוא מיני דגן, ולהלכה, אינו חוזר ומברך.

ביאור דין זה ומקורותיו, ראה בפרק ד' ס"ט.

האם נפטרו בברכת מזונות שבירך על מאכל אחר?

י. רבי גד בירך מזונות על הרוגלעץ, אך היה סבור שגם עוגיות האלפחור'ס ברכתם מזונות, וכיוון לפוטרים בברכתו, לאחר מכן כשנודע לו שברכתם שהכל, הסתפק האם כבר נפטרו בברכת מזונות שבירך, כדין המברך מזונות עליהם, כמבואר לעיל?

לא יצא, שרק באופן שטעה ובירך עליהם עצמם מזונות יצא ידי חובה, אך באופן זה כוונה בטעות אינה כוונה, ואין זה מצטרף כהמשך לאכילתו.

בירור דין זה, ראה פ"י ס"כ.

לא ידע שברכתו שווה, האם נפטר בברכתו הראשונה?

יא. רבי אשר גם היה סבור שברכת עוגיות אלו מזונות, וכשבא לאכלם אחר שבירך שהכל על השתיה, נודע לו שברכתם שהכל, והסתפק האם ברכתו חלה גם עליהם, או שכיון שוודאי לא התכוון לפוטרים, אינה חלה?

דין זה תלוי במחלוקת הפוסקים האם בדברים שברכותיהם שוות ודעתו לאוכלם, נפטרים שניהם ממילא ואין בכח דעת האדם להגביל את חלות הברכה רק על חלק מהם, או שיכול להגביל, דלסוברים שיכול להגביל, באופן זה הר"ז כמגביל ברכתו, שכיון שהיה סבור שאין ברכתם שהכל, הרי זה כמכוון להדיא שלא לפוטרים בברכתו, ולדינא, מספק אין לחזור ולברך. ביאור דין זה, ובירור שורש מחלוקתם והנפק"מ, ראה בפרק י' ס"ו וס"ב.

האם לברך ברכה אחרונה כשרוצה להמשיך לשתות?

יב. כשסיימו לאכול ולשתות, בירך רבי דן על המחיה, אך הסתפק האם לברך גם נפשות על 'עוגיות האלפחור'ס' והשתיה, כיון שדרכו לשתות קפה במהלך הסדר, ולמה יברך שהכל שוב, אך מאידך, אם ימתין מלברך עד סוף השתיה, יכול לעבור שיעור עיכול של עוגיות אלו, מה עליו לעשות?

יברך בורא נפשות על דעת לפטור הכל, ואחר כך יברך שוב על המים, אך לא יברך בורא נפשות, וכיוון לפטור רק את העוגיות ולא את השתיה, שיש סוברים שבברכה אחרונה לא מועיל להגביל את ברכתו.

בירור דין זה, ובירור החילוק בין ברכה ראשונה לאחרונה, ראה בפרק י' ס"ד.

האם המילוי שבעוגה מצטרף לכזית?

יג. רבי נפתלי, היה שבע מארוחת בוקר בביתו, ולכן אכל רק מעט מאוד, אך הסתפק האם המילוי שבעוגיות מצטרף לשיעור כזית בברכה אחרונה? יש 3 סוגי מילוי ויש חילוקי דינים ביניהם, ראה בפרק י"ט סעיפים כ"ה - כ"ו.

כמה הוא שיעור קביעות סעודה?

יד. רבי יוסף היה רעב מאוד ואכל כמות גדולה, עד שנכנס לספק האם צריך לברך ברכת המזון, אך לא ידע כמה הוא שיעור קביעות סעודה?

יש בזה חילוק בין בני אשכנז לבני ספרד, הן לגבי השיעור המדויק, והן לגבי האם שאר מאכלים מצטרפים להשלמת השיעור.

ביאור ופירוט חילוקים אלו ושורשם, ראה פרק י"ב סעיפים כ"ה ול"ב.

חשב לאכול מעט ונמלך להשלים לשיעור קביעות?

טו. רבי בנימין, אף שבתחילה חשב לאכול רק מעט, בסוף החליט לאכול כמות גדולה ולברך ברכהמ"ז, אך הסתפק האם צריך לברך כעת ברכת המוציא על מה שנשא, או שמא כבר נפטר בברכת מזונות?

יש להבחין בין שלושה אופנים: א. אם אוכל מכאן ואילך כמות של קביעות סעודה, מברך עליה המוציא. ב. אם אוכל כמות מועטת [שרק בצירוף מה שאכל קודם יש שיעור קביעות סעודה], מברך מזונות, ואינה נפטרת בברכתו הראשונה, שהרי לא נתכוון בתחילה לפטור כמות זו. ג. אם היה בדעתו לאכול שיעור זה, אלא שלא ידע שבשיעור זה צריך לברך המוציא, או שהיה סבור בתחילה שכמות זו אינה קביעות סעודה, נמצא שלא היתה לו כוונה מפורשת שלא לאכול כמות זו, אינו חוזר לברך, שברכת מזונות שבירך בתחילה פוטרת.

ביאור חילוקים אלו, ובירור גדר דין זה, ראה פ"ב סעיף ל'.

חשב לאכול שיעור קביעות ונמלך לאכול מעט?

טז. רבי אהרן תכנן לאכול כמות של קביעות סעודה ולברך המוציא וברהמ"ז, אך לאחר שבירך המוציא והתחיל לאכול, חזר בו והחליט להמשיך לאכול רק מעט, ולברך על המחיה, אך הסתפק האם לברך מזונות על ההמשך, כיון שכבר אין בדעתו לאכול שיעור קביעות סעודה? אינו חוזר לברך, שברכת המוציא פוטרתו, אף לדעת הסוברים שהמברך המוציא על פת כיסנין [פחות משיעור קביעות סעודה] לא יצא, מ"מ באופן זה שבתחילה היה בדעתו לאכול כמות זו, יצא.

ביאור דין זה וטעמו, ראה בפרק י"ב סעיף ל"א.

חידה: ארבעה דינים שונים לאותה כמות, כיצד יתכן?

יז.כ. לארבעה אברכים נוספים, נותרה רק חבילת וופלים, וחילקו ביניהם 6 וופלים לכל אחד, ולמרות שאכלו אותה כמות, מ"מ לגבי ברכה אחרונה היה חילוק ביניהם, הראשון היה צריך לברך על המחיה, השני היה צריך לברך בורא נפשות, השלישי היה פטור מלברך, והרביעי ספק על המחיה ספק נפשות, וראוי שיפטור בברכה על שני מאכלים אחרים, כיצד יתכן? לפתרון חידה זו, עיין היטב בפרק כ"ו, סעיפים ה' ו' וכ"ה.

א. אלו ואלו אלפי נדונים מצ"ס, בספר החצ"ה 'בית המכירה', האמ"ת בא"ת, ספר 'סוד' ו'סוד' את הלכות ברכות, מ'סודות הדיונים ו'דבריהם', בספה ברכה השולח לכל נפש!

לכל יהודי יש שאלות בהלכות ברכות...

התשובה לכל השאלות בהלכות ברכות

חדש ונדיד! הספר המקיף את כל הלכות ברכות מהחל ועד כלה מייסודות הדינים וגדריהם עד פסקי ההלכה האקטואליים ערוך ומסודר בשפה ברורה ונגישה השווה לכל נפש!

מקיף
כל סוגי הברכות
המאין, השב, התחלה והמאין
עם אופנים מרובים
לבני אשכנז ובני ספרד.

יסודי
הקדמות לנשאים מייסודות הדינים
וגדריהם בדברי הראשונים
והפוסקים, עם מקורות מפורטים.

פרקטי
אפי' דוגמאות המצויות בזמננו,
לשליטה ברורה ומעשית בהלכות
אלו.

נגיש
חיפוש נושאים בקלות,
לוחות ברכות מפורטים,
מפתח ערכים מורחב
ומפורט מאוד.

בהיר
מסודר לפי נושאים ותתי נושאים
בסדר ברור במיוחד
ובשפה ברורה.

למוקדי השנה הספר
ברחבי הארץ

מספר
ההסמכות
הנדרש
שליש

02-313-2974

רוצה לשלוח היטב בהלכות ברכות בצורה יסודית, בהירה, פרקטית ומקיפה? הספר הזה בשבילך!

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

זמני הדלק"נ פרשת כי תצא
ירושלים: 6:40 מוקדם: 6:30
בני ברק: 6:56 מוקדם: 6:46
מודיעין עילית: 6:49 מוקדם: 6:39
חיפה: 6:49 מוקדם: 6:39
טבריה: 6:46 מוקדם: 6:36

העלון לרפואת
כרמית, וסער
מיכאל בני תקוה,
ולע"נ אליהו עזיז
בן רחל, ונעומי
נעימה בת שרה.

שימו לב! השקיעה מקדימה: מידי שבוע כניסת השבת מקדימה כשבע דק' לפני השבת שלפניה!!

נתחיל לבאר מעט על עניני ר"ה שחל בשבת, לקיים מצוות לימוד הלכות החג שלושים יום קודם לחג, ובתקוה שנזכה לשמוע השנה שופר בשבת בבית המקדש:

האם בכלל מותר לקרוא לר"ה חג, זה

סותר את אימת הדין המקובלת?..

כן צריך לזכור שגם ר"ה זה חג ויש בו מצוות שמחה, ועליו נאמר בנחמיה, אכלו משמנים ושתו ממתקים, ואל תעצבו' כי חדות השם היא מעוזכם, ולכן מרבית בסעודתו משנ"ב ריש סי' תקצ"ז, וברמ"א סי' תקפ"ג א', סי' תקכ"ט ס"ק ט"ו, ובשעה"צ ס"ק י"ג, גמ' ע"ז ה: עיינו שם ותגיעו שמחים לראש השנה..

האם יש בר"ה מצוות לימוד ל' יום קודם?

לכאן' גם בר"ה יש דיני לימוד הלכותיו ל' יום קודם, שהמשנ"ב בריש סי' תכ"ט מיעט רק את חג השבועות שהלכותיו מועטים, אמנם למהרש"א בסוף מגילה אין מצוה זו בר"ה ויו"כ, כי מצוות תשובה שייכת בכל השנה!!!, ויל"ע לדבריו וכי אין עוד הלכות בימים הנוראים רק מצוות התשובה? וצ"ע, (והרחבנו בעלון כי תצא תשפ"ד מס' 327)

למה לא תוקעים בשופר בר"ה שחל בשבת, למה לא גזרו גם על מילת תינוק בשבת, ולמה לא אסרו על קריאת התורה ומגילת קהלת בסוכות, כמו שמצינו מגילה בפורים שנדחת כשחל פורים בשבת?

הגמ' בריש פ"ד דסוכה (ומגילה ד:): מבאר שהטעם שלא נטלו לולב ושופר ומגילה בשבת, לרבה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד (נענועו או ברכתו, רש"י) ויעבירו ד"א ברה"ר, ורש"י ותוס' מוסיפים טעם שלא יוציא מרשות לרשות, והגמ' לא הזכירו שאינו שכיח כ"כ, או שבזה יש היכר מחיצה, או לתוס' במגילה ד: שלפעמים אין בזה חטאת שחסר בכוונת העקירה הראשונה, ע"ש, והעיר בבאיה"ל בסי' ש"ג סעיף י"ח, לדעה בשו"ע שבזמנינו אין רה"ר גמורה למה לא תוקעים בר"ה שחל בשבת בשופר, הרי אין רה"ר ול"ש שמא יעבירונו... וכן הקשה בבאיה"ל בסי' שמ"ה ס"ז: היתכן שבשביל עיר בודדה בעולם שיש בה ששים ריבוא, יבטלו עשה דאורי' לכל ישראל?, עכ"פ רואים חומרת חשש איסור טלטול של 'יהודי אחד', שבגללה התבטלו המצוות האלו לכאלפים שנה!!

ולמה בברית לא גזרו שיטלטל הסכין?

תוס' במגילה דף ד: שואל למה

בברית בשבת לא גזרו שמא יעבירונו? ומתרץ א. שמילה חמורה שנכתרו עליה י"ג בריתות, ב. ועוד שאין אדם מל אלא בקיא

חידה: היתכן שהשנה בא' דר"ה שחל בשבת, שלא תוקעים בשופר השופר פחות מוקצה מהיום השני שתוקעים בו?

וז"ל השו"ע (תקפ"ח, ה') יו"ט של ר"ה שחל בשבת, אין תוקעין בשופר, הג"ה: ואסור לטלטלו אם לא לצורך גופו ומקומו, עכ"ל, ומסביר המשנ"ב שהאיסור מצד כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לצורך גופו לשאוב בו מים וכה"ג, ומוסיף המשנ"ב 'ודוקא בשבת מותר', דכיון דאין תוקעין לא הוקצה למצוותו, משא"כ ביו"ט, אף שאין איסור טלטול בשופר אפי' כל היום, מ"מ להשתמש בו אסור, שהרי הוקצה למצוותו, וכאחרוג בסי' תרס"ה, ע"כ רואים שהשנה בשבת שלא תוקעים, השופר פחות מוקצה ומותר לצורך גופו ומקומו, משא"כ ביו"ט,

אמנם בזמנינו שאין שואבין מים בשופר ועומד רק לתקיעה, דעת מרנן הגרש"ז אורבך והגר"ש אלישיב זיע"א שיתכן שהשופר כמקצה מחמת חיסרון כיס שתמיד אסור לטלטלו אפי' לצורך גופו ומקומו. (שש"כ כ"ח הע' פ"ב, וספר הגר"י טשזנר עמ' ק"צ).

והטעם למה לא גזרו על קריאת התורה בשבת או מגילה בשבתות החגים, (קהלת, שיר השירים) תירץ בשו"ת מהרלב"ח (לב), כיון שנעשית בציבור יזכירו אחד לשני,

ובתוס' יו"ט תירץ (מגילה א' ב') שכיון שהקורא בתורה צריך להכין הקריאה (שו"ע קל"ט) ממילא הוא בקיא כבר לפני שבת.

**הופיע אוסף עלוני 'תוספת שבת' שנת תשפ"ו!!
לרגל חיזוק שבתות שלפני ר"ה תשפ"ז שיחול בשבת.**

בסגולות ומעלת התוספת שבת.

כדבר שאין לו מצרים, כי זו התוספת היא שבת גמור, אך אין לה שיעור ידוע, פעם בה בקצרה, פעם בא בארוכה, ולזה אמר: כל המענג את שבת בתוספות שעושה לו מלפניו ואחריו, שאז אין נעשה בו מצרים ידועים, לכך מידה כנגד מידה יזכה לנחלה בלי מצרים, עכ"ל.

מציל מן הגהינום

כתוב בספר התגין: אם נשמתו של אדם בגהינם בכל יום שישי מוציאים אותה מגהינם בעת שהיה רגיל בעוה"ז לשבות. וכן בתוספת מקודש על החול במוצ"ש, המאחר מאחריו אותו שלא להכניסו לגהינם, והממהר - ממחרת אותו להכניסו, ועל כן צריך ליזהר בזה מאוד. וכן כתב ה'לקוט ראובני', וכ"כ ה'אפיקי ים': 'יקדים בערב ש"ק להכין עצמו לכבוד שבת קודש, ויתבונן במה שכתבו הספרים הק' כי באותו זמן שמקבל שבת פה בעולם הזה יקילו מעליו עונשי הגהינם בעולם הבא, וכבר כתב הרמב"ן ז"ל כי כל ייסורי איוב רח"ל אינם כלום נגד שעה אחת יסורי גהינם, והוא חשבון נורא, וממילא ה"ה לענין לצאת מן השבת"

מציל מן המזל הטורף

'זכור את יום השבת לקדשו' מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקודש משל לזאב שהוא טורף מלפניו ומלאחריו. (מכילתא פר' יתרו) ובאר הנצי"ב זצ"ל לפרושו שם: 'נראה להסביר, דבלא מצוות קדושת שבת ג"כ אין ראוי לראות סימן ברכה במלאכת שבת, דמזלו שבתאי כידוע, שהוא מחרים ומשבית מנוחה. אלא שהשי"ת הנחילנו מתנה טובה לנו ולשמוח בשבת קדש' כנגד המזל - דאין מזל לישראל, ואסר לנו מלאכה מצד מצוותיו ולא מצד המזל חלילה. מכל מקום הודיענו שראוי למנוע מלאכה סמוך לו מלפניו ומלאחריו מחמת המזל הקשה כזאב המשחית טורף את העת לפניו ולאחריו. ובזה נדע רוב חסדי ה' עמנו שצונו על השבת להתענג בו כנגד המזל. ומשום הכי לא מצינו תוספת שבת בעונג אלא בשביתה, עכ"ל."

מזרז את הגאולה

'אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות מיד היו נגאלין' שנאמר 'אשר ישמרו את שבתותי' וכת' בתריה 'והביאותים אל הר קדשי'. (שבת קי"ח) ובענין 'שתי שבתות' אלו באר ב"חמדת ימים" שהכוונה היא על שתי השביתות: שביתת שבת ושביתת תוספת מחול על הקודש. וכתב על זה: 'אם היו שומרים ישראל כהלכתו מיד היו נגאלים, יען שהם מבררים נשמות שבגוף נוגה להכניס הנשמות בקדושה, וכפי התוספת אשר יוסיפו מחול על הקודש כן ירבה וכן יפרוץ לדבק נשמות בקדושה, ומעלין עליו כאילו עשאו על דרך 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', עי"ש שבאר על דרך המוסר והקבלה.

גורם שמחה להקב"ה

'והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו' (שמות ט"ז, ה') באר על פסוק זה בעל ה'סודורו של שבת': אין 'והיה' אלא שמחה כמאמר חכמינו ז"ל (אסתר רבה, פ"ת י"א). ששמחה ותענוג להקב"ה מה שאנחנו מוסיפין לו מיום השישי ליום השביעי, ואנחנו יוצאין נגד השבת בדעתנו היפה ובאהבת הקודש אשר עלינו

סגולה לרפואה!! 'מוסיפין לו חיים'

כתב ה'פרי מגדים' (סי' רנ"ו א"א סק"א): 'והמוסיף מחול על הקודש, מוסיפין לו חיים, עכ"ל.

מוסיפין לו נשמה יתירה

כתב 'יסוד ושורש העבודה' (שער ח') וז"ל: 'וראוי לאדם להתנהג את עצמו בכל ערב שבת קודש להוסיף מחול על הקודש בכל מה דאפשר כמבואר בתיקונים (תיקון מ"ח דף פ"ה), וז"ל: 'צריך בר-נש בשבת לשנויי בלבושין, בשרגא, במאכלין, וצריך למהווי מוסיף מחול על הקודש. וכל המוסיף מוסיפין לה נפש יתרה בשבת, וכל הגורע גורעין לה ההיא נפש יתרה, חס ושלום'. עכ"ל.

מוסיפין לו מנוחה יתירה

"כל מי שמוסיף על השבת מוסיפין לו מנוחה יתירה". (ילקוט מעם לועז בראשית עמ' קל"ח)

מקצירין לו מגבול צרותיו

כתב בספר 'רמזי שבת' בשם רבי יוסף ג'קטיליה זצ"ל (לבעל ה'שערי אורה'): 'השבת קודש, וסביבותיה יושבים חילות של חול. ולפיכך צריך אדם שלא יקצר גבול הקודש ולא יכניס טומאה בהיכל שלא יאמרו עליו 'ארור משיג גבול רעהו', אבל ירחיב גבול לשכינה, ובהיותו מוסיף בשבת בכניסתו וביציאתו מחול אל הקודש נמצא שהוא מוסיף ומרחיב גבול הקודש, ובזכות זה בהיותו קורא ה' בצרה מרחיב לו ה' גבול הקודש ומקצר גבול הצרה וזוכה לנחלה בלי מצרים, עכ"ל.

סגולה לבנים

רבנו האר"י ז"ל אמר לאחד: 'סגולה לבנים שיהיה מאד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ומוצ"ש'. (משפט צדק)

סגולה לעשירות

כתב מרו ה'בן איש חי' זצ"ל בספרו 'בניהו' (עוקצין ג,יב) הברכה הגשמית של ימי החול שבאה בזכות השבת הוא חלק התוספת שהוא מה שמקבלים שבת מבעוד יום. נמצא ישראל זוכין לעושר וברכה בזכות השבת - אך לא מחלק שבת העיקרי שהוא מן התורה אלא מן התוספת שהוסיפו חז"ל, עכ"ל.

משפיע פרנסה

אמר הר"ן מלכוביץ' זצ"ל: כי 'ההשפעה של שבת היא כה גבוהה עד שאינה יכולה להשתלשל ולרדת לעולם הגשמי אלא לעניינים רוחניים בלבד תורה ותפילה ועבודת ה', אבל ההשפעה לגשמיות היא מתוספת שבת (שמוסיף מחול על הקודש). וככל שמקדימים יותר ומקדשים את השבת הרי זה ממשיך יותר השפעה בששת ימי המעשה בגשמיות. והיה אומר: 'לו היו בעה"ב שומעים לי, והיו עושים תוספת שבת גדול - והיה להם שפע של פרנסה כל השבוע'.

זוכה לנחלה בלי מצרים

כתב ה'בן יהודע' זצ"ל: 'שבת יש לו מצרים ידועים מאתו יתברך, שהוא תחלת שעה אחת מן לילה עד סוף שעה י"ב של היום, אך ישראל ע"י תוספת שבת שמקדימין ומאחרין, עושין אותו

זר ה התורה

לע"נ רעייתי מרת **זיוה** בת ר' **אליעזר** הכהן ע"ה
נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

© מאת הרב ישעיה'ו גלינסקי שליט"א בן לא"מ הרב יעקב יצחק זצ"ל

ארחות חיים לרבינו הרא"ש אות לז: "למד פרשיותיך עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום ופרוש רש"י ז"ל ותדקדק בו כאשר תוכל"

- ובחנוני – חידות על פרשת כי תצא - אבות פרק ב'

- שנת "זיו התורה עיין בה"

כך אמר להם הקב"ה לישראל: בני, מה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה. [תנא דבי אליהו רבה כח]

1. בפסוק אחד שתי מילים פותחות ומסיימות באות ו' ואחת מהן נקראת בשווה משני צדדיה. ובאותו פסוק גם כן צמד מילים שפותחים באות ה'. [כה,ב]
2. רשעים שיקראו אחר כך חסידים. [כה,ג רש"י ובעל הטורים; תהלים עט,ב רש"י; מכות כג.]
3. פסוק מהפטרת חזון הוא מקור למלקות ברצועה של עגל. [כה,ד בעל הטורים]
4. ממילה שמנוקדת בשווא ולא בפתח למדנו הלכה למלקות. [כה,ב רש"י]
5. שני פסוקים רצופים המסיימים באותן ארבע מילים. [כד-כ,כא]
6. שני פסוקים לא רצופים מסתיימים באותן שמונה מילים, מתוכן מילה הנקראת בשווה משני צדדיה. [כד,יח; כד,כב]
7. בפסוק אחד שלוש מילים שונות: האחת עם אות מ' אחת, השניה עם שתיים והשלישית עם שלוש. [כד,ט]
8. פסוק מפרשתנו הקשור לעשרת הרוגי מלכות. [כד,ז; פיוט אלה אזכרה ביום הכיפורים]
9. בשני פסוקים רצופים: בראשון- פעמיים אותן צמד מילים, בשני- מילה שהיא ההיפך מאחת המילים שבצמד של הפסוק הראשון. [כד-ג,ד]
10. בשש מילים רצופות האות ו'. [כד-א,ב]
11. בהקשר למה מוזכר "ולא תחטיא" והיכן "והיה בך חטא" והיכן "איש בחטאו"? [כד,ד; כד,טו; כד,טז]
12. היכי תמצא מצוות כתיבת ספר ואינה ספר תורה? [כד,ג]
13. היכי תמצא שניים שמתחתנים פעם שניה: אחד חוזר מעורכי המלחמה והשני לא? [כד,ה רש"י]
14. היכן נרמז שאישה שנתאלמנה פעמיים לא תנשא עוד? [כד,ג בעל הטורים]
15. מה שאמרה האתון לבלעם הוא לא תעשה בפרשתנו? [כג,כב רש"י; במדבר כב,כח רש"י]
16. שניים שעושים פעולה שהיא משל. [כב-טו,יז רש"י]
17. על איזה פעולה עוברים בשני לאוין ועשה? [כג,כא רש"י]
18. היכן "מצוה גוררת מצוה" והיכן "עבירה גוררת עבירה"? [כב,ח רש"י; כב-יג,יד רש"י]
19. איזה אדם הוקש לבעל חיים? [כג,יח רש"י]
20. מנין שישראל תמיד מהרהרים בדברי תורה? [כג,טו; שבת קנ. רש"י]
21. כנף ולא לעוף. [כג,א]
22. מחטיאו קשה מהורגו – איזה דין יוצא מכך בפרשתנו? [כג,ט רש"י]
23. מילה בפרשה שיש ספר תורה שמשנים בה אות אחת מספרי תורה אחרים. [כג,ב]
24. הסיבה שאחד השבטים לא נשלח בפרשת מקץ היא הסיבה למצוה בפרשתנו. [כג,י רש"י; מב,ד רש"י]
25. איזה לא תעשה בפרשתנו אמרו שרים לאדוניהם בספר שמואל? [כג,ז; שמואל ב' י,ג רש"י]

26. הכינוי לדינה בפרשת וישלח הוא הגורם למקרה שעליו דין בפרשה. [כב, כג רש"י; בראשית לד, א רש"י]
27. על אחד מ-12 מזלות יש משל ברש"י בפרשתנו. [כא, כג רש"י]
28. בהקשר למה מופיע ברש"י "לשון פרסי"? [כא, יד רש"י]
29. מדוע בערבית קוראים לאדון "אמיר"? [כא, יד רמבן]
30. מאיזה ממון שהבכור יורש מאביו אינו מקבל מזה פי שניים? [כא, יז]
31. היכי תמצי חיוב להרוג אנשים מדין "לא תחיה כל נשמה" אף שהם אינם משבעת עממין ולא עיר הנידחת ולא עמלקים? [כא, י רש"י ושפתי חכמים]
32. איזה תנא נשמתו היתה דבוקה בנשמת גוי? [כא, יא אור החיים]
33. היכי תמצי שיפת תואר מותרת מיד בלי הסדר המוזכר בפרשה? [כא, יב רמבן; יבמות מז:]
34. היכי תמצי גירות בלי קבלת מצוות? [כא, יב רמבן]
35. על מה כתב האבן עזרא שחייב כל אדם בשיקול הדעת לכבד את אביו ואימו בחיים ובמוות? [כא, יג אבן עזרא]
36. צמד מילים שהוא סיבה לדין בפרשה, אמר יעקב על ראובן בפרשת ויחי. [כא, יז; בראשית מט, ג]
37. על מה כתב האור החיים הקדוש "כי ה' יראה בנשברי לב לסומכם"? [כא, טו אור החיים]
38. מצוה בפרשה שנחשבת מצוה קלה ששכרה כמצוה חמורה. [כב, ז רש"י; שמות כ, יב]
39. היכי תמצי בכור שאין דין לתת לו פי שניים? [כא, יז רמבן]
40. היכן בפרשה מצוה שאין בה חסרון כיס והיכן בפרשה נצטוונו לשמור חוקי התורה אפילו שיש חסרון כיס בדבר? [כב, ז רש"י; כד, יח רש"י]
41. היכן מצאנו מצוות קבורה ולא באדם או בכתבי קודש? [כא, כג בעל הטורים]
42. 13 כפול 3. איך תרגיל חשבון זה קשור למלקות? [כה, ב-ג כלי יקר]
43. כמה צריכים להשתתף בחליצה? [כה, ז תרגום יונתן; יבמות קא:]
44. שני דברים בפרשה הם סגולה לאריכות ימים. [כב, ז; כה, טו]
45. מי נקרא חכמה? [כה, יז כלי יקר]
46. בפרשתנו – היא אומרת "ככה יעשה לאיש" ובמגילת אסתר הוא אומר "ככה יעשה לאיש". [כה, ט; אסתר ו, יא]
47. במלקות שליש לפניו ושתי ידות מאחריו, ובשכחה רק לאחריו. [כד, יט רש"י; כה, ב רש"י]
48. שני אנשים הדידון היטה את דינם: על האחד – עבר בלאו אחד, ועל השני – בשני לאוין. מי הם? [כד, יז רש"י; טז, יט רש"י]
49. על איזו שאלה כתב האבן עזרא "ותועי רוח שאלו"? [כד, טו רש"י]
50. מי בפרשתנו נושא את נפשו למות? [כד, טו רש"י]

תזכורת: יש נוהגים לכוון במפטיר פרשת זכור בגלל שינה הבאה היא שנה מעוברת!

"כתיבה וחתימה טובה!"

לרפואה שלימה ולישועה לר"ר ישעיהו בן צביה שיחי', למרת תמר בת גולדה זהבה תחי'.

לע"נ חברי מזכה הרבים ר' מרדכי יוסף בן ר' אליהו זיידל טובל, נלב"ע י"ג בטבת תשפ"ד ללא זש"ק. ואחיו הק' ר' משה יצחק הי"ד.

© להערות ולשליחת חידות [ת"ק]: 03-6166107 | ניתן להשיג: 053-3182722 | להוריד מ'דרשו' dirshu.co.il

לקבלת הגליון במייל: 9960316@gmail.com. בשורת הנושא יש לרשום 'גליון'.

שמות בני העליה המתמידים בסדר 'שיח ההלכה' ללימוד הלכות שבת בשנה אחרת

הרב קיין ברוך ירושלים | הרב כהן משה ירושלים | הרב יעקב נויבירט מודיעין עילית | הרב פלברבוים נתן יוסף מודיעין עילית | הרב משה טאוסקי חיפה | הרב אלחנן משה בית שמש | הרב קטרי משה בית שמש | הרב דוד מנדלסון מודיעין עילית | הרב אפרים פישמן אשדוד | הרב קליין יחזקאל אלעד | הרב שמואל ציון מודיעין עילית | הרב ארנטרוי יעקב יחיאל מודיעין עילית | הרב דוד יהודה גומבו מודיעין עילית | הרב חיים קיי מודיעין עילית | הרב יוסף בן צבי בני ברק | הרב מגיד לוי יצחק ירושלים | הרב יהושע רייזמאן בית שמש עילית | הרב אביגדור ברגר בני ברק | הרב דויטש אליעזר אופקים | הרב חשאי עמוס ירושלים | הבה"ח מרדכי זאב | הרב שטיינמן שרגא בני ברק | הבה"ח ניסן אהרון רוזנבוים אליהו ירושלים | הרב יהודה לידר ירושלים | עילית | הרב צבי שטרן אלעד | הרב כהן חיים בני ברק שמואל ירושלים | הרב גולדברג מנחם בני ברק | הרב בני ברק | הרב גולדשמיד אפרים ירושלים | הרב קנר הרב יצחק יוסף חשין מודיעין עילית | הרב שלמה אבן צור אלעד | הרב יהונתן בוגרד נתיבות | הרב בצלאל זוהר בני ברק | הרב אשר הירשברגר בני ברק | הרב ניסן חנוביץ חריש | הרב ריבלין ישראל בית שמש | הבה"ח אהרון ולדשיין מודיעין עילית | הרב מלכסקי אריה זאב מודיעין עילית | הרב פרידמן שמואל כרמיאל | הרב ידידיה לאנדא בני ברק | הרב פריד אברהם יעקב בית שמש | הרב יהושע חנן טורצין בית שמש | הרב שמחה ציקינבסקי בני ברק | הרב גנצרסקי ישראל בני ברק | הרב זלמן לייב גרוס ירושלים | הרב כהן אייזיק בני ברק | הרב צבי פרידמן מודיעין עילית | הרב יהודה אריה גולדבלט מודיעין עילית | הרב מובשוביץ בנימין בית שמש | הרב אייזנבך משה יהודה מודיעין עילית | הרב יוסף לאער בני ברק | הרב צבי מן אשדוד | הרב אהרון מובשוביץ בני ברק | הרב שפירא משה בני ברק | הרב יעקב ישראל אינהורן בני ברק | הרב שמעון שלזינגר מודיעין עילית | הרב יהודה כץ בני ברק | הבה"ח יאי דרשוביץ אלעד | הרב מרדכי משה אפללו מודיעין עילית | הבה"ח מיכאל ווייס ירושלים | הבה"ח שטרנפלד גבריאל דוד בני ברק | הרב רפאל יגודיוב אלעד | הרב יעקב בכרך בני ברק | הבה"ח יענקי ורנר ירושלים | הרב נחמן זיגלמן אשדוד | התלמיד אהרן שלזינגר מודיעין עילית | הרב אברהם ישעיה כהן מודיעין עילית | הרב זאב יהודה זלזניק בני ברק | הרב יששכר דב קנובליך מודיעין עילית | הבה"ח אברהם זאב מגר מודיעין עילית | הרב שפירא נתנאל אלעד | הבה"ח פנחס גוטפרינד מודיעין עילית | הבה"ח אליהו משולמי בני ברק | הבה"ח זלזניק אלחנן בני ברק | הרב פינחס מינץ ירושלים | הרב אוריאל כהן ירושלים | הרב שמחה גרוסברד ירושלים | הרב רוז יחזקאל זכרון יעקב | הרב קפל יהושע מרדכי חיפה | הרב עזריאל הורוביץ ירושלים | הרב אברהם עידה בני ברק | הבה"ח מנחם וילנר לוד | הרב שלמה ביננפלד בני ברק | הבה"ח שפיאצקי חיים ביתר עילית | הרב קרקובר בני ברק | הבה"ח אפרים זלזניק בני ברק | הרב שלום גולדשטיין בני ברק | הרב מרינגר דניאל בני ברק | הרב מצרפי יהודה בני ברק | התלמיד רייזמן מודיעין עילית | הרב אביאל יחיאל צדוק רמת גן | הרב יוסף אברהם שניידר בני ברק | הבה"ח דהאן שמעון ירושלים | הרב משה צבי קנר בני ברק | הרב דיסין לוד | הבה"ח בן-דוב שמואל בני ברק | הרב יששכר דוב שאץ מודיעין עילית | הרב מנחם ברוקס ירושלים | הרב רוזנטל יוסף חיים מודיעין עילית | הבה"ח שמעון דהאן ירושלים | הרב משה שמואל פרידמן בני ברק | הבה"ח שמואל הלל חשין מודיעין עילית | הרב שלמה איידליס חיפה | הבה"ח יוסף אינגבר בני ברק | הרב יוסף חייםדוד סימון ירושלים | הרב גולדברג שמואל מודיעין עילית | התלמיד נתנאל נחמן גוטמן בני ברק | הבה"ח מובשוביץ אלעזר מנחם מן בית שמש | הרב משה שפירא אלעד | הבה"ח יעקב משה מגיד בית שמש | הרב רום רפאל ירושלים | הרב משה חיים נקי ביתר עילית | התלמיד מרדכי מן בני ברק | הבה"ח שמואל הירשמן ביתר עילית | הרב אברהם שובקס בית שמש | הרב לודמיר אברהם אלעד | הרב דוד אלכסנדר מודיעין עילית | התלמיד אטינגר יוסף שלמה ירושלים | הרב ארי שוורץ בני ברק | הרב יעקב דוניבסקי עפולה | התלמיד שלמה רוט מודיעין עילית | הרב דוד קריספין תל ציון | הרב מונסה אברהם ביתר עילית | הרב שילה נגר צפת | הרב מלול מאיר בני ברק | הבה"ח משקובסקי שלמה ירושלים | הרב אלימלך בש מודיעין עילית | הרב שלמה חיים אומן מודיעין עילית | הרב שטיגל אברהם בני ברק | הרב חיים ביתר עילית | הרב אבא שאול ישראל ירושלים | הבה"ח יחזקאל ארנון בני ברק | שווארץ מודיעין עילית | בני ברק | הרב מיכאל אלעזר ברונשטיין מודיעין בני ברק | הרב ברזל מעיל

שמות הזוכים בהגרלות המיוחדות למשתתפים בסדרי הלימוד ביום היארצייט של מרגא ה'קהילות יעקב', יתפרסמו א"ה בקרוב במודעות 'שיח התורה' וכן בעמודות 'גדרים פלוס' בכפתור 'שיח התורה'

משה שיף בני ברק | הרב אברהם בלומנטל אופקים | הבה"ח אריה גנץ בני ברק

חיים מן ירושלים | הרב יחזקאל שרגא יעקב מודיעין עילית | הבה"ח רפאל ביתר עילית | הרב אליה מקיטן ראש בנימין מוגמי בני ברק | הרב ישראל מאיר אפפלדורפר בני ברק | הרב אהרן זילבר הרב כהנא מוישה אשדוד | הרב אהרון בני ברק | הרב שטרנבוך ישראל בית | הבה"ח נפתלי צבי פרוש ירושלים | הרב יהושע קרנברג בני ברק | הרב בני ברק | הרב שמואל אהרן יודלביץ ב | דוד הלוי ירוחם | הרב שרגא פייבל קלאר | הרב רינהולד יוסף צבי ירושלים | הרב ציקינבסקי יוסף בני ברק | הבה"ח מינצר מודיעין עילית | התלמיד קוטלר אברהם ברק | הרב ברסליוער ישראל מודיעין שמש | הרב חיים שמואלביץ רכסים | שלמה אברהם יעקב ביתר עילית | הבה"ח אשדוד | הרב הרשלר חנוך ביתר עילית | הרב שיק מאיר בני ברק | הרב אברהם משה חשין מודיעין עילית | הרב פולק אהרן בני ברק | הרב אפרים פרידמן מודיעין עילית | הרב לבקוביץ מרדכי שמואל בני ברק | הרב פריד יוסף חיים אשדוד | הבה"ח שי כהן אלעד | התלמיד פראגה אברהם מודיעין עילית | הרב שמשון קרלינסקי בית שמש | הרב משה שיף בני ברק | הרב אברהם בלומנטל אופקים | הבה"ח אריה גנץ בני ברק

בדרכו

לימוד כל התורה

בשנה אחת כפי שנהג

מרח צוק"ל

בראשי המסלולים-

מאות הלימודים 8 דף

מחש"ס בכל יום

מתורתו

להגות בספריו ובתורתו

של מרח צוק"ל בספרים

'דרך אמונה' דרך

הכמה 'שונה הלכות'

'ארחות יושד'

שיח ההלכה

לימוד הלכות שבת

בשנה אחת

הזדמנות פז לקניין

נצח בהלכות הנחוצות

ב"משנה ברורה"

ירושלמי

סדרי לימוד קבועים

בשני מסלולים כולל

סדר הלימוד הנמסר

בשיועור לע"נ מרח

צוק"ל הנמסר ע"י

בנו הגר"ש שליט"א

פרטי 106 ההגרלות ב'שיח התורה' בכל שבוע

14 זוכים ב-100 ש"ח, זוכה בכל יום

7 זוכים ב-כרטיס ספר ע"ס 100 ש"ח, זוכה בכל יום

70 זוכים בספר מספרי מרח זיע"א, 10 זוכים בכל יום

1000 ש"ח בכל שבוע בין לומדי 'בדרכו'

7 זוכים ב-500 ש"ח, זוכה בכל יום

7 זוכים ב-300 ש"ח, זוכה בכל יום

ניתן להצטרף לכלל סדרי 'שיח התורה'

בטלמסד של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמודות 'גדרים פלוס'

מכון להארכת מספר השבועות
מרח צוק"ל קניינסקי זצוק"ל

יש לבדוק ביום ההגעה בקו שיח אמונה
שלוחה 2-3 האם המשרד פתוח לחלוקה
באותו היום

הלוקת הזכויות במשרדי 'שיח אמונה'
רחוב חפץ חיים 7 בבני ברק בימים ראשון, שני ורביעי
בין השעות 7 ל-9 בערב

שמות הזוכים מתפרסים בקביעות
'שיח התורה' שבגדרים פלוס

כן הששנה!

**מול ביזוי עמלי התורה
מביאים עוד ילד יהודי ללמוד תורה!**

**השנה! יותר ילדים לחינוך תורני
ולא לחינוך חילוני ח"ו**

מאמצים ילד בקרן ההסעות!

עדיין אין מימון למאות ילדים. אמצו ילד בקרן ההסעות

1700-50-66-22

קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ר 95-804-5 | אפשרויות תרומה: נדרים כלום | העברה לבנק הפועלים סניף 552 חשבון 339990 | קוד מוסד: 56585 | ת.ד 257 בני ברק | התרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

